

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje
Kmetijski inštitut Slovenije

Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva v letu 2012

Ljubljana, junij 2013

Poročilo je pripravil KMETIJSKI INŠTITUT SLOVENIJE v sodelovanju s strokovno službo Ministrstva za kmetijstvo in okolje ter nekaterimi zunanjimi sodelovci kot del analitične naloge Spremljanje razvoja kmetijstva v Sloveniji v letu 2013.

Uredila:

Tina VOLK

PRI PRIPRAVI POROČILA SO SODELOVALI:

Kmetijski inštitut Slovenije - Oddelek za ekonomiko kmetijstva

Matej BEDRAČ (struktura kmetijskih gospodarstev; Program razvoja podeželja 2007-2013)

Maja KOŽAR (FADN)

Ben MOLJK (obseg živinoreje, ekonomski rezultati po proizvodih)

Marjeta PINTAR (zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi, poraba kmetijskih proizvodov in stopnje samooskrbe)

Tina VOLK (povzetek, makroekonomsko okolje, cene, ekonomski rezultati kmetijstva, proračunski izdatki, ukrepi kmetijske politike)

Barbara ZAGORC (obseg rastlinske pridelave, ekonomski rezultati po proizvodih)

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje

Saša BELAJ, Tanja POLAK BENKIČ, Janez GLAVAČ, Metka CERJAK (Strokovne naloge v pridelavi kmetijskih rastlin)

Vida ČADONIČ ŠPELIČ (Veterinarstvo in varstvo rastlin)

Jana ERJAVEC (Podpore kmetijstvu na lokalni ravni, Raziskovalna dejavnost)

Vida HOČEVAR (Program razvoja podeželja 2007-2013)

Tomaž HRASTAR (Kmetijsko izobraževanje)

Jana TAVČAR (Strokovne naloge v živinoreji)

Tomaž PRIMOŽIČ (Gospodarjenje s kmetijskimi zemljišči)

Robert REŽONJA, Ana JURŠE (gozdarstvo in lovstvo)

Jernej ŠVAB (Ribištvo)

Majda ZAVŠEK-URBANČIČ (Obvladovanje tveganj v kmetijstvu)

Maja ŽIBERT (Ekološko kmetovanje)

Drugi

Emil ERJAVEC - Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Katedra za agrarno politiko (Skupna kmetijska politika za obdobje 2014-2020)

Aleš KUCHAR - Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko, Katedra za agrarno politiko (Živilskopredelovalna industrija)

Jože OČKO - Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije, Sektor za kmetijsko svetovanje (Kmetijska svetovalna služba)

Mitja PIŠKUR, Nike KRAJNC - Gozdarski inštitut Slovenije (gozdni lesni sortimenti)

Katarina STANONIK ROTAR - Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS

Kazalo vsebine

POVZETEK POMEMBNEJŠIH UGOTOVITEV	11
1 STANJE V KMETIJSTVU	16
1.1 Makroekonomsko okolje in mesto kmetijstva v gospodarstvu	16
1.2 Struktura kmetijskih gospodarstev v Sloveniji in EU	17
1.3 Obseg kmetijske proizvodnje	28
1.4 Poraba kmetijskih proizvodov ter stopnje samooskrbe	32
1.5 Cene v kmetijstvu	34
1.6 Ekonomski rezultati kmetijstva	37
2 PRORAČUNSKI IZDATKI, POVEZANI S KMETIJSTVOM	41
2.1 Podpore kmetijstvu iz državnega proračuna	41
2.1.1 Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem	43
2.1.2 Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko	45
2.1.3 Proračunska izplačila za splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	48
2.2 Podpore kmetijstvu na lokalni ravni	51
3 ZUNANJA TRGOVINA Z AGROŽIVILSKIMI PROIZVODI	52
4 ŽIVILSKOPREDELOVALNA INDUSTRIJA	58
4.1 Pomen živilskopredelovalne panoge v makroekonomskih agregatih in trendi v obsegu proizvodnje	58
4.2 Gibanje cen	59
4.3 Poslovni rezultati živilskopredelovalne industrije	61
4.3.1 Poslovanje živilskopredelovalne panoge	61
4.3.2 Industrijska struktura ter gospodarska gibanja po živilskopredelovalnih dejavnostih	64
5 KMETIJSKA POLITIKA	70
5.1 Ukrepi skupne kmetijske politike EU	70
5.1.1 Ukrepi v okviru tržnih ureditev	70
5.1.2 Neposredna plačila proizvajalcem	70
5.1.3 Program razvoja podeželja 2007-2013	72
5.1.4 Drugi programi, sofinancirani z EU sredstvi	82
5.2 Nacionalni ukrepi kmetijske politike	82
5.3 Obvladovanje tveganj v kmetijstvu	83
5.3.1 Odprava posledic naravnih nesreč	83
5.3.2 Zavarovanje kmetijske proizvodnje	84
6 SKUPNA KMETIJSKA POLITIKA V OBDOBJU 2014-2020 - PREGLED IN PRESOJA ZAKLJUČENIH POGAJANJ	86
6.1 Pomen, proces in ključna vprašanja	86
6.2 Večletni finančni okvir proračuna EU na področju kmetijstva	86
6.3 Cilji in ukrepi SKP	91
6.4 Presoja nove SKP in opcije za Slovenijo	95
7 EKOLOŠKO KMETOVANJE	98

8	GOSPODARJENJE S KMETIJSKIMI ZEMLJIŠČI	100
8.1	Obseg kmetijskih zemljišč in površine z naravnimi in drugimi omejitvami rabe	100
8.1.1	Obseg kmetijskih zemljišč	100
8.1.2	Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, zavarovana območja in vodovarstvena območja	102
8.2	Zemljiške operacije	106
8.3	Varstvo kmetijskih zemljišč pred spreminjanjem namenske rabe	109
8.4	Gospodarjenje z zemljišči v okviru Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije	111
9	JAVNE SLUŽBE IN DRUGE STORITVE ZA KMETIJSTVO	114
9.1	Javna kmetijska svetovalna služba	114
9.2	Strokovne naloge v pridelavi kmetijskih rastlin	119
9.3	Strokovne naloge v živinoreji	126
9.4	Raziskovalna dejavnost	131
9.5	Kmetijsko izobraževanje	134
9.6	Kmetijsko knjigovodstvo po metodologiji FADN	135
10	VETERINARSTVO IN VARSTVO RASTLIN	141
10.1	Veterinarska uprava (VURS)	141
10.2	Fitosanitarna uprava (FURS)	141
10.2.1	Področje zdravja rastlin	141
10.2.2	Področje rastlinskega semenskega materiala	143
10.2.3	Področje fitofarmaceutskih sredstev	144
11	GOZDARSTVO IN LOVSTVO	145
11.1	Gozdarstvo	145
11.1.1	Površina gozdov, lesna zaloga in posek lesa	145
11.1.2	Varstvo, obnova in nega gozdov	147
11.1.3	Dela na gozdnih prometnicah	148
11.1.4	Gozdni lesni sortimenti in druge gozdne dobrine	149
11.1.5	Proračunski izdatki za naloge na področju gozdarstva	152
11.1.6	Znanstveno raziskovalno delo in izobraževanje	153
11.1.7	Gozdarska inšpekcija	154
11.1.8	Gozdarstvo v EU in v svetu	154
11.2	Lovstvo	155
12	RIBIŠTVO	159
12.1	Morsko ribištvo in ribogojstvo	159
12.2	Sladkovodno ribištvo	161
12.3	Finančni ukrepi v ribištvu	162

Kazalo preglednic

Preglednica 1:	Pregled gospodarskih gibanj; 2007-2012	16
Preglednica 2:	Kmetijska gospodarstva po rabi kmetijskih zemljišč v Sloveniji in EU-27; 2003 in 2010.....	17
Preglednica 3:	Struktura kmetijskih gospodarstev z živino v Sloveniji in EU-27; 2003 in 2010.....	20
Preglednica 4:	Kmetijska gospodarstva po tipu kmetovanja v Sloveniji in EU-27; 2005 in 2010	23
Preglednica 5:	Standardni prihodek (SO) po proizvodnih tipih kmetijskih gospodarstev v Sloveniji in EU-27 v letu 2010	24
Preglednica 6:	Poraba kmetijskih proizvodov na prebivalca (kg); 2007-2012	32
Preglednica 7:	Indeksi cen kmetijskih proizvodov in inputov za kmetijstvo (nominalno); 2007-2012.....	36
Preglednica 8:	Osnovni agregati računa proizvodnje in dohodkov; 2008-2012.....	38
Preglednica 9:	Proračunski izdatki, povezani s kmetijstvom (000 EUR); 2008-2012	41
Preglednica 10:	Struktura proračunskih izdatkov, povezanih s kmetijstvom, po osnovnih skupinah ukrepov in viru financiranja (000 EUR); 2008-2012.....	43
Preglednica 11:	Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem (000 EUR); 2008-2012	44
Preglednica 12:	Izplačane odškodnine in druga izredna plačila (000 EUR); 2008-2012.....	45
Preglednica 13:	Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko (000 EUR); 2008-2012	46
Preglednica 14:	Proračunska izplačila za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev (000 EUR); 2008-2012	47
Preglednica 15:	Proračunska izplačila za splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva ter gozdarstva (000 EUR); 2008-2012	47
Preglednica 16:	Proračunska izplačila za ukrepe spodbujanja razvoja podeželskih območij (000 EUR); 2008-2012	48
Preglednica 17:	Proračunska izplačila za splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva (000 EUR); 2008-2012	48
Preglednica 18:	Proračunska izplačila za raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve za kmetijstvo (000 EUR); 2008-2012	49
Preglednica 19:	Proračunska izplačila za ukrepe, povezane z varnostjo in kakovostjo (000 EUR); 2008-2012	50
Preglednica 20:	Proračunska izplačila za druge splošne storitve (000 EUR); 2008-2012.....	50
Preglednica 21:	Podpore kmetijstvu, izplačane na lokalni ravni (000 EUR); 2008-2012.....	51
Preglednica 22:	Blagovna menjava agroživilskih proizvodov; 2008-2012	52
Preglednica 23:	Izvoz in uvoz agroživilstva po skupinah blaga; 2011 in 2012	54
Preglednica 24:	Izvoz in uvoz agroživilstva po skupinah držav (mio EUR); 2007-2012	56
Preglednica 25:	Indeksi obsega industrijske proizvodnje (predhodno leto=100); 2007-2012	58
Preglednica 26:	Indeksi cen pri proizvajalcih (nominalno, predhodno leto=100); 2007-2012	59
Preglednica 27:	Gibanje pomembnejših kazalnikov poslovanja živilskopredelovalne industrije; 2007-2012	61
Preglednica 28:	Deleži proizvodnje hrane in pijač (10+11) v predelovalni dejavnosti (C); 2007–2012.....	63
Preglednica 29:	Osnovni kazalniki strukture živilskopredelovalne panoge v letu 2012	65
Preglednica 30:	Kazalniki uspešnosti poslovanja živilskopredelovalnih dejavnosti; 2011 in 2012	67
Preglednica 31:	Vrste in višina neposrednih plačil v okviru SKP; 2007-2012.....	71
Preglednica 32:	Neposredna plačila po uredbah za leto 2011 in 2012 (subvencijsko leto).....	71
Preglednica 33:	Črpanje razpoložljivih javnih sredstev po oseh PRP 2007-2013 (000 EUR)	72
Preglednica 34:	Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrepe prve osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2012)	73

Preglednica 35:	Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrep 'posodabljanje kmetijskih gospodarstev' v okviru prve osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2012).....	74
Preglednica 36:	Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (skupaj do 31.12.2012).....	76
Preglednica 37:	Vrste in višina plačil za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost; 2007-2012.....	77
Preglednica 38:	Izplačana izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost po uredbah 2011 in 2012 (subvencijsko leto).....	77
Preglednica 39:	Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za kmetijsko okoljske ukrepe (skupaj do 31.12.2012)	78
Preglednica 40:	Vrste in višina plačil za ukrepe KOP (EUR/ha); 2007-2013.....	78
Preglednica 41:	Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrepe tretje osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2012)	79
Preglednica 42:	Dodeljena in izplačana finančna sredstva za izvajanje četrte osi PRP 2007-2013 (do 31.12.2012)	81
Preglednica 43:	Ocenjena škoda v kmetijstvu in izplačana državna pomoč; 2003-2012	83
Preglednica 44:	Proračunska sredstva za sofinanciranje zavarovalnih premij, zavarovalno tehnični rezultat ter število polic in zavarovancev; 2006-2012.....	84
Preglednica 45:	Zavarovana kmetijska zemljišča (ha); 2008-2012.....	84
Preglednica 46:	Število zavarovanih živali; 2008-2012.....	85
Preglednica 47:	Primerjava ključnih poglavij večletnega finančnega okvira 2014-2020 med letoma 2013 in 2020 (obveznosti, v cenah leta 2011)	88
Preglednica 48:	Alokacija in redistribucija sredstev za neposredna plačila za obdobje 2014-2020 po državah članicah (mio EUR, v cenah leta 2011).....	89
Preglednica 49:	Alokacija in redistribucija sredstev za politiko razvoja podeželja za obdobje 2014-2020 po državah članicah (mio EUR, v cenah leta 2011)	90
Preglednica 50:	Izbor ključnih sprememb v mehanizmi politike prvega stebra SKP za obdobje 2014-2020, pomembnih za Slovenijo (stanje 1. julij 2013)	95
Preglednica 51:	Skupno število ekoloških kmetij in površina zemljišč v nadzoru ekološkega kmetovanja; 2006-2012.....	98
Preglednica 52:	Obseg površin, vključenih v nadzor ekološkega kmetovanja po kulturah oziroma načinu rabe (ha); 2006-2012	98
Preglednica 53:	Skupno število živali na kmetijah, vključenih v nadzor ekološkega kmetovanja; 2008-2012	99
Preglednica 54:	Površina ozemlja in pokrovnost tal po različnih virih in evidencah	100
Preglednica 55:	Evidenca dejanske rabe kmetijskih zemljišč; 2006 in 2011-2012	101
Preglednica 56:	Evidenca GERK; 2006 in 2011-2012	102
Preglednica 57:	Obseg OMD iz PRP 2007-2013 po podatkih iz leta 2006.....	102
Preglednica 58:	Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost; 2011.....	103
Preglednica 59:	Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) v območjih Natura 2000; 2011.....	103
Preglednica 60:	Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) v zavarovanih območjih; 2011.....	104
Preglednica 61:	Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) na vodovarstvenih območjih (VVO); 2012	106
Preglednica 62:	Podatki o komasacijah za leto 2012.....	107
Preglednica 63:	Odmera nadomestila za vzdrževanje hidromelioracijskih sistemov (HMS), 2003-2012.....	108
Preglednica 64:	Predlogi sprememb namenske rabe kmetijskih zemljišč po občinah, katerih vlogo za izdajo smernic k osnutku OPN je MKO prejelo v letu 2012 (ha)	110

Preglednica 65:	Predlogi in spremembe namenske rabe kmetijskih zemljišč po občinah po OPN, ki so stopili v veljavo v letu 2012 ter skupne površine kmetijskih zemljišč po uveljavitvi OPN (ha).....	110
Preglednica 66:	Površine kmetijskih zemljišč (ha), na katerih se načrtujejo spremembe rabe po državnih prostorskih načrtih, sprejetih v letu 2012	111
Preglednica 67:	Stanje registra osnovnih sredstev (zemljišč) Sklada po vrstah dejanske rabe na dan 31.12.2012 (ha)	112
Preglednica 68:	Glavni kazalniki gospodarjenja s kmetijskimi zemljišči (ha); 2011 in 2012	112
Preglednica 69:	Pregled zakupnih pogodb Sklada (stanje konec leta); 2011 in 2012	113
Preglednica 70:	Glavni kazalniki gospodarjenja z gozdovi (ha); 2011 in 2012	113
Preglednica 71:	Prikaz časa, porabljenega za posamezne naloge kmetijske svetovalne službe v letu 2012	115
Preglednica 72:	Število organizacij v živinoreji v letu 2012	126
Preglednica 73:	Mlečnosti kontroliranih krav (standardna laktacija) po pasmah; 2011 in 2012	127
Preglednica 74:	Število rejcev in število ovc in koz v kontroli; 2011 in 2012	129
Preglednica 75:	Število kobil vpisanih v rodovniške knjige po pasmah; 2006-2012	130
Preglednica 76:	Število matic v rodovniški knjigi kranjske čebele, 2006-2012	130
Preglednica 77:	Sofinanciranje raziskav v kmetijstvu s strani MKO; 2011 in 2012	133
Preglednica 78:	Število dijakov in študentov po izobraževalnih ustanovah s področja kmetijstva, vrtnarstva, gozdarstva, živilstva in veterine; 2009-2012	135
Preglednica 79:	Število dijakov in študentov po področjih izobraževanja; 2009-2012	135
Preglednica 80:	Število poročevalskih kmetijskih gospodarstev v vzorčnem okviru za nabor ter v načrtovanem in dejanskem vzorcu FADN; 2007-2011	137
Preglednica 81:	Število kmetijskih gospodarstev po tipih kmetovanja (TF8) in po ekonomski velikosti v načrtovanem in dejanskem vzorcu FADN; 2010 in 2011	137
Preglednica 82:	Osnovni proizvodni potencial in ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev v vzorcu FADN po tipih kmetovanja (TF8); 2007-2011	139
Preglednica 83:	Osnovni ekonomski rezultati FADN knjigovodstva (EUR/gospodarstvo); 2007-2011	139
Preglednica 84:	Krčitve gozdov po vzrokih ter nezakoniti posegi v gozd (ha); 2002-2012	145
Preglednica 85:	Sanitarni posek (tisoč m ³); 2002-2012	147
Preglednica 86:	Obseg opravljenih varstvenih del v gozdovih (število dni); 2002-2012	147
Preglednica 87:	Število gozdnih požarov in površina pogorišč; 2002-2012	147
Preglednica 88:	Opravljena gojitvena dela (ha); 2002-2012	148
Preglednica 89:	Struktura obnove in nege gozdov; 2009-2012	148
Preglednica 90:	Gradnja in rekonstrukcija gozdnih vlak (km); 2004-2012	148
Preglednica 91:	Struktura virov financiranja za vzdrževanje gozdnih cest; 2002-2012	149
Preglednica 92:	Gozdni lesni sortimenti, pridobljeni v Sloveniji (000 m ³); 2010-2012	149
Preglednica 93:	Zunanja trgovina z gozdnimi lesnimi sortimenti; 2011 in 2012	150
Preglednica 94:	Zunanja trgovina s posameznimi kategorijami okroglega lesa; 2009-2012	150
Preglednica 95:	Izvozno-uvozne cene ter odkupne cene gozdnih lesnih sortimentov na domačem trgu v letu 2012 (EUR/m ³ brez DDV)	151
Preglednica 96:	Poraba sadik in semena za obnovo gozdov v letu 2012	152
Preglednica 97:	Poraba proračunskih sredstev za naloge na področju gozdarstva (000 EUR); 2008-2012	152
Preglednica 98:	Pregled odstrela in ugotovljenih izgub divjadi; 2002-2012	156
Preglednica 99:	Odstrel in ugotovljene izgube na 100 ha površine v letu 2012	157
Preglednica 100:	Škode, ki jih povzročata rastlinojeda divjad in divji prašič ter ocena strukture škode po vrstah divjadi; 2002-2012	157
Preglednica 101:	Prikaz opravljenih biotehniških del; 2002-2012	157
Preglednica 102:	Ulov, iztovor in vzreja morskih rib, glavonožcev, rakov in školjk (t); 2008-2012	159

Preglednica 103: Delovno aktivno prebivalstvo v morskem ribištvu in ribogojstvu (marikulturi); 2008-2011	160
Preglednica 104: Vsa plovila v Registru ribiških plovil ter aktivna plovila po dolžini in opreми; 2008-2012	160
Preglednica 105: Ulov in vzreja sladkovodnih rib (t); 2008–2012	161
Preglednica 106: Število delovno aktivnih oseb v sladkovodnem ribogojstvu; 2008-2011	162
Preglednica 107: Proračunska sredstva za ribištvo; 2008-2012	162

Kazalo slik

Slika 1:	Povprečna površina kmetijske zemlje v uporabi na kmetijsko gospodarstvo v državah EU-27 v letu 2010.....	18
Slika 2:	Kmetijska gospodarstva po velikostnih razredih KZU v državah EU-27 v letu 2010.....	19
Slika 3:	Kmetijska zemlja v uporabi po velikostnih razredih KZU na gospodarstvo v državah EU-27 v letu 2010.....	19
Slika 4:	Povprečno število glav velike živine na kmetijsko gospodarstvo v državah EU-27 v letu 2010.....	21
Slika 5:	Kmetijska gospodarstva z živino po velikostnih razredih GVŽ v državah EU-27 v letu 2010.....	22
Slika 6:	Glave velike živine po velikostnih razredih GVŽ v državah EU-27 v letu 2010	22
Slika 7:	Delež specializiranih in mešanih kmetijskih gospodarstev v državah EU-27 v letu 2010.....	23
Slika 8:	Delež kmetijskih gospodarstev po velikostnih razredih standardnega prihodka v državah EU-27 v letu 2010.....	24
Slika 9:	Površina kmetijske zemlje v uporabi na polnovredno delovno moč v državah EU-27; 2003 in 2010	25
Slika 10:	Starostna struktura gospodarjev na kmetijskih gospodarstvih v državah EU-27 v letu 2010.....	26
Slika 11:	Izobrazbena struktura gospodarjev in upraviteljev na kmetijskih gospodarstvih v državah EU-27 v letu 2010.....	27
Slika 12:	Indeksi kmetijske proizvodnje (2010=100); 2000-2012	28
Slika 13:	Spremembe skupne površine in struktura kmetijske zemlje v uporabi	29
Slika 14:	Skupna površina in setvena struktura njiv	29
Slika 15:	Pospravljene površine in rastlinski pridelki v letu 2012 v primerjavi z letom 2011 (%).....	30
Slika 16:	Število živali konec leta (000); 2000-2012	31
Slika 17:	Živinorejska proizvodnja v letu 2012 v primerjavi z letom 2011 (%)	31
Slika 18:	Samooskrba z rastlinskimi proizvodi (%); 2007-2012	33
Slika 19:	Samooskrba z živalskimi proizvodi (%); 2007-2012	34
Slika 20:	Indeksi cen kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih (realno; 2010=100); 2000-2012.....	34
Slika 21:	Spremembe cen rastlinskih pridelkov v letu 2012 v primerjavi z letom 2011 (%).....	35
Slika 22:	Spremembe cen v živinoreji v letu 2012 v primerjavi z letom 2011 (%)	35
Slika 23:	Spremembe cen inputov za kmetijstvo v letu 2012 v primerjavi z letom 2011 (%).....	36
Slika 24:	Indeksi cen kmetijskih proizvodov in inputov za kmetijstvo v Sloveniji in EU-27 (realno; 2010=100); 2000-2012.....	37
Slika 25:	Osnovni kazalci ekonomskega računa za kmetijstvo (realno; stalne cene 2010); 2000-2012	38

Slika 26:	Proračunska izplačila za podporo kmetijstvu (mio EUR); 2000-2012	41
Slika 27:	Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem (mio EUR); 2000-2012	44
Slika 28:	Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko (mio EUR); 2000-2012	46
Slika 29:	Proračunska sredstva za splošne storitve za kmetijstvo (mio EUR); 2000-2012	49
Slika 30:	Izvoz in uvoz ter zunanjetrgovinska bilanca agroživilskih proizvodov (mio EUR); 2000-2012	52
Slika 31:	Zunanjetrgovinska bilanca agroživilstva po tarifnih skupinah (mio EUR); 2011 in 2012.....	55
Slika 32:	Struktura izvoza in uvoza agroživilstva po skupinah držav; 2007-2012	56
Slika 33:	Delež proizvodnje živil in pijač v dodani vrednosti in zaposlenosti (%); 2000-2011.....	58
Slika 34:	Indeks obsega industrijske proizvodnje (2010=100); 2000-2012	59
Slika 35:	Indeksi cen živil in pijač ter proizvodov predelovalnih dejavnosti pri proizvajalcih (realno; 2010=100); 2000-2012.....	60
Slika 36:	Paritete cenovnih indeksov živilskih proizvodov ter kmetijskih pridelkov, energentov in plač (2010=100); 2000-2012	60
Slika 37:	Produktivnost in dodana vrednost na zaposlenega v proizvodnji hrane, pijač in tobačnih izdelkov v primerjavi s predelovalnimi dejavnostmi (indeks C=100); 2000-2012	64
Slika 38:	Neto dobiček/izguba živilskopredelovalne industrije po dejavnostih (mio EUR); 2011 in 2012.....	65
Slika 39:	Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD)	103
Slika 40:	Natura 2000.....	104
Slika 41:	Narodni, regijski in krajinski parki.....	105
Slika 42:	Vodovarstvena območja.....	106
Slika 43:	Odstopanje dejanskega od načrtovanega vzorca FADN po tipih kmetovanja (TF8) in po ekonomski velikosti (načrtovani vzorec=100%); 2010 in 2011	138
Slika 44:	Struktura lesne zaloge po drevesnih vrstah v letu 2012	146
Slika 45:	Gibanje poseka v gozdovih (tisoč m ³); 2001-2012	146

Kazalo okvirjev

Okvir 1:	Struktura kmetijskih gospodarstev	17
Okvir 2:	Cene v kmetijstvu	36
Okvir 3:	Ekonomski računi za kmetijstvo	39
Okvir 4:	Klasifikacija proračunskih izdatkov, povezanih s kmetijstvom	42
Okvir 5:	Zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi	53
Okvir 6:	Kazalniki uspešnosti poslovanja živilskopredelovalne industrije	62
Okvir 7:	FADN (Farm Accountancy Data Network)	136

POVZETEK POMEMBNEJŠIH UGOTOVITEV

Poročilo obravnava osnovne rezultate slovenskega kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva v letu 2012. Pripravljeno je na osnovi podatkov Statističnega urada RS, podatkov Ministrstva za kmetijstvo in okolje ter drugih uradnih virov, ki so bili na voljo do 31. maja 2013. Preračuni in nekatere ocene so pripravljene na Kmetijskem inštitutu Slovenije. Vsi vrednostni kazalci so prikazani v evrih. Serije podatkov, ki so izvirno izražene v tolarjih, so preračunane v evro po povprečnem tečaju Banke Slovenije za posamezno leto.

Leto 2012 je zaznamovala prekinitev skromnega okrevanja gospodarstva po gospodarski in finančni krizi v letu 2009. Po 0,6-odstotni rasti v letu 2011 se je bruto domači proizvod realno znižal za 2,3%. Brezposelnost se je ponovno povečala, velik pa je ostal tudi javnofinančni primanjkljaj.

Stanje v kmetijstvu

Podatki strukturnih raziskovanj kažejo, da se strukturne spremembe v slovenskem kmetijstvu nadaljujejo, vendar praviloma potekajo počasneje kot v EU kot celoti. Po podatkih popisa kmetijstva 2010 se Slovenija po kazalcih velikostne in posestne strukture, kot tudi po ravni produktivnosti še vedno uvršča v zadnjo petino držav članic EU, za povprečjem EU pa zaostaja za dva do tri krat. V Sloveniji so kmetijska gospodarstva v letu 2010 v povprečju uporabljala 6,5 ha kmetijske zemlje (EU-27 14,6 ha), ena polnovredna delovna moč pa je v povprečju obdelovala 6,3 ha kmetijske zemlje (EU-27 17,6 ha). Ob upoštevanju koeficientov, ki jih uporablja Eurostat, so gospodarstva z živino v povprečju redila 8,8 glav velike živine (EU-27 20,0 GVŽ). Precej manjši je zaostanek Slovenije za povprečjem EU v deležu specializiranih kmetijskih gospodarstev (71%; EU-27 75%) ter v deležu gospodarjev, mlajših od 55 let (43%, EU-27 47%). Nad povprečje EU se Slovenija uvršča le po izobrazbeni strukturi gospodarjev. Leta 2010 je imelo popolno kmetijsko izobrazbo 9% gospodarjev (EU-27 7%), samo praktične izkušnje v kmetijstvu pa 64% gospodarjev (EU-27 70%).

Leto 2012 je bilo za kmetijstvo bistveno manj ugodno od predhodnega, na kar so vplivale predvsem izredno slabe vremenske razmere. Obseg proizvodnje se je po začasnih podatkih zmanjšal za desetino, pri čemer je obseg živinoreje ostal podoben kot v letu prej, obseg rastlinske pridelave pa se je zmanjšal skoraj za petino. Ob sicer nekaj večji površini kmetijske zemlje v rabi kmetijskih gospodarstev so bili zaradi izjemno slabe letine pri poznih posevkih na njivah ter sadju in grozdju skupni pridelki manjši kot v letu prej za 10% do 30%. Povečali so se le pridelki strnega žita, zlasti pšenice ter oljne ogrščice, pri katerih so bili ob večjih pospravljenih površinah doseženi tudi visoki hektarski pridelki. V živinoreji se je nadaljeval trend zmanjševanja obsega prašičereje in prireje drobnice. V letu 2012 sta se zmanjšala tudi prirast govedi in proizvodnja jajc, proizvodnja mleka in prirast perutnine pa sta se nekoliko povečala.

Ob manjši proizvodnji se je v letu 2012 pri večini kmetijskih proizvodov zmanjšala tudi stopnja samooskrbe. Najbolj so se kljub manjši porabi znižale stopnje samooskrbe pri koruzi (od 82% na 72%) in krompirju (od 63% na 55%), najnižje pa so bile ponovno pri zelenjavi (34%) in prašičjem mesu (46%). Podobno kot v letu prej je domača proizvodnja presegla domačo porabo le pri mleku (117%), mesu govedi (111%) ter perutninskem mesu (109%).

V letu 2012 so bile cene kmetijskih proizvodov na povprečni letni ravni 3,9% višje kot v letu 2011 (realno 1,3%). Cene rastlinskih pridelkov so se v povprečju povečale za 3,2% (realno za 0,6%), najbolj cene oljnic (za 14%), zelenjadnic (za 10%) in žita (za okoli 8%). Precej nižje kot v letu prej so bile cene krompirja ter vina. V živinoreji so bile na agregatni ravni cene nominalno višje za 4,3% (realno za 1,7%). Najbolj so porasle cene prašičev, govedi in jajc (nominalno za 10% ali več), znižala pa se je le cena mleka (nominalno nižja za 1%). V letu 2012 so porasle tudi cene proizvodnih vložkov za kmetijstvo, med njimi najbolj cene energije (10%) in gnojil (7%). Na agregatni ravni so cene vseh proizvodnih vložkov porasle bolj

(nominalno za 4,2%) kot cene kmetijskih proizvodov. Sicer neugodna cenovno-stroškovna razmerja v kmetijstvu so se zato v letu 2012 še nekoliko poslabšala.

Ob bistveno manjšem obsegu proizvodnje so se kljub višjim cenam ekonomski rezultati kmetijstva na agregatni ravni v letu 2012 po dveh letih rasti precej poslabšali. Po začasnih podatkih ekonomskih računov (SURS, druga ocena) je bila bruto dodana vrednost realno za 11% nižja kot v letu prej, faktorski dohodek kmetijstva pa se je realno zmanjšal za dobrih 12%. Ocene na podlagi modelnih kalkulacij kažejo, da so se ekonomski rezultati izboljšali le pri pridelavi pšenice in drugega strnega žita ter oljne ogrščice, v okviru živinoreje pa so bili boljši kot v letu prej le pri prireji mesa govedi in prašičev ter pri proizvodnji jajc.

Proračunski odhodki za kmetijstvo

Proračunska izplačila iz državnega proračuna, povezana s kmetijstvom (384,1 milijona EUR) so bila v letu 2012 10% večja kot v letu 2011, pri čemer so se izplačila iz nacionalnih sredstev zmanjšala za 10%, sredstva iz EU proračuna pa povečala za 22%. Delež sofinanciranja ukrepov s strani EU je tako porasel od 62% v letu 2011 na 69% v letu 2012. Največ proračunskih sredstev je bilo tudi v letu 2012 namenjeno tržnim ukrepom in neposrednim podporam (42%) ter razvoju podeželja (47%), delež namenjen financiranju splošnih storitev za kmetijstvo pa je ostal razmeroma nizek (11%). V okviru prvega stebra kmetijske politike so izplačila glede na leto 2011 porasla za dober odstotek. Več sredstev kot v letu prej je bilo izplačanih za neposredna plačila proizvajalcem (+2%) ter ukrepe za podporo trgu, obseg izplačil za ukrepe za zniževanje stroškov ter odškodnine in druge specifične podpore kmetijskim gospodarstvom pa se je zmanjšal. V okviru ukrepov strukturne politike in politike razvoja podeželja so se izplačila povečala za 27%, najbolj na račun večjih izplačil za ukrepe za prestrukturiranje kmetijstva, živilstva in gozdarstva (+51%). Več sredstev kot v letu prej je bilo porabljenih tudi za izravnalna plačila, povezana z okoljem in krajino (+18%) ter za spodbujanje razvoja podeželskih območij (+18%). Izplačila za splošne storitve za kmetijstvo so se glede na leto prej zmanjšala za 13%.

Zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi

Ob upadu gospodarske aktivnosti, se je v letu 2012 skupna blagovna menjava agroživilskih proizvodov zmanjšala za 4%, pri čemer je bil izvoz manjši za 6%, uvoz pa za 3%. Pokritost uvoza z izvozom je padla na 44,5%, primanjkljaj pa je ostal blizu ravni leta prej in znašal 1.027 milijonov EUR.

Slovenija ostaja vrednostno neto uvoznik pri večini carinskih tarif agroživilskih proizvodov. Vrednostni presežek v blagovni menjavi je bil tako v letu 2012 dosežen le pri živih živalih in izdelkih iz mesa, pri čemer se je pri obeh skupinah bilanca precej izboljšala. Manjši primanjkljaj kot v letu prej je bil zabeležen pri žitu ter pijačah, medtem ko se je pri mleku in mlečnih izdelkih, sadju, vrtninah, mesu in krmi primanjkljaj povečal. V regionalni strukturi izvoza in uvoza v letu 2012 ni prišlo do velikih sprememb. Večina blagovne menjave agroživilskih proizvodov je, podobno kot v predhodnih letih, potekala z državami EU (61% izvoza in 81% uvoza), pomemben zunanjetrgovinski partner pa so ostale tudi države nekdanje Jugoslavije (29% izvoza, 10% uvoza), s katerimi je ostala bilanca pozitivna tudi v letu 2012, presežek pa se je povečal na 62 milijonov EUR.

Živilskopredelovalna industrija

Poslovni rezultati slovenske živilskopredelovalne industrije so se v letu 2012 na agregatni ravni ponovno opazneje poslabšali. Zmanjšanje dodane vrednosti in posledično poslabšanje poslovnega izida je značilno za veliko večino dejavnosti, kljub temu pa so na agregatni upad najbolj vplivale spremembe v treh nosilnih dejavnostih proizvodnje pijač, dodatno pa so se razmere zaostriale v pekarstvu in predelavi mesa. Dejavnost je poslovno leto zaključila s 24,8 milijona EUR izkazanega dobička (leta 2011 32,3 milijona EUR) in 53,3 milijona EUR izkazane izgube (leta 2011 34,8 milijona EUR). Tako je neto poslovni izid v letu 2012 znašal -28,5 milijona EUR. Več kot 60% izkazane izgube ponovno izhaja iz dejavnosti proizvodnje

pijač, kjer se je v primerjavi z letom prej poslabšalo stanje predvsem v pivovarstvu, delno pa tudi v proizvodnji brezalkoholnih pijač. Kot že nekaj zadnjih let so izgube v teh dveh dejavnostih posledica oslabitev in odpisov, torej dogajanj, ki niso povezana neposredno z osnovno dejavnostjo podjetij, ampak z neuspešnim poskusom lastninjenja.

Živilskopredelovalna industrija je v letu 2012 skrčila obseg industrijske proizvodnje in to bolj, kot v povprečju predelovalnih dejavnosti (-2,4%). Fizična proizvodnja se je zmanjšala tako v proizvodnji živil (-5,0%), kot v proizvodnji pijač (-7,3%), posledično pa so se kljub rahlemu dvigu cen nekoliko zmanjšali tudi prihodki (realno -2,4%). Negativni trendi so se prenesli do kazalnikov uspešnosti poslovanja, ob dodatnih učinkih ponovne podražitve virov financiranja (oz. kreditnega krča), kar bremeni nadpovprečno zadolžena živilska podjetja. V letu 2012 za vse najpomembnejše dejavnosti živilskopredelovalne industrije ugotavljamo precejšnjo upad prihodkov od prodaje. Opaznejša izjema je proizvodnja drugih prehranskih proizvodov, kjer so bili prihodki realno za več kot 4% višji kot leta 2011.

V mesnopredelovalni dejavnosti, ki je sicer izkazala 1,7 milijona EUR neto izgube, so bili prihodki realno nižji za 1,4%, dodana vrednost pa se je realno zmanjšala za 2,2%. Ponovno se je znižala izvozna aktivnost (realno za 5%) in posledično izvozna usmerjenost, ki je ena najnižjih v živilski panogi. Na slovenskem trgu z mesom glavnina ekonomske nestabilnosti izhaja iz nadaljnjega povečanja uvoznih pritiskov in izrazito intenzivne cenovne konkurence. Oskrbna veriga v segmentu rdečega mesa, predvsem mesa prašičev, tako ostaja tudi v prihodnje pred zelo zahtevnimi izzivi.

Realizacija v mlečnopredelovalni industriji se je v letu 2012 realno zmanjšala za 2,8%, kar je v precejšnji meri nevtraliziralo rast v predhodnih letih. Je pa je kljub upadu prihodkov mlekarstvo v letu 2012 nekoliko izboljšalo poslovni izid, saj je na agregatni ravni izkazalo neto dobiček, medtem ko je predhodno poslovno leto izkazalo izgubo. Nekoliko se je znižala dodana vrednost (za okoli odstotek), kar kaže na neugodno razmerje med stroški in realiziranimi prihodki. Dejavnost kaže nadaljnje pozitivne spremembe pri izvoznih aktivnostih, vendar z zmanjšanim trendom. Izvozna usmerjenost je dosegla 28,7%, kar je med višjimi vrednostmi v živilskopredelovalni industriji. Usmerjanje na tuje trge sodi med ukrepe prestrukturiranja in racionalizacije v perspektivnih podjetjih. Zagotovo pa bo prihodnost tega sektorja pod izrazitim vplivom spremembe lastništva v največji mlekarni, ki je prišla pod okrilje največje mlekarne na svetu.

V pekarstvu so se prihodki v letu 2012 zmanjšali za 5,7%, medtem, ko je dodana vrednost realno padla za dober odstotek. Poslovni izid pekarstva je bil v zadnjem letu negativen (-2,8 milijona EUR), kar je posledica dogajanj v enem od večjih poslovnih subjektov, ki je v letu 2013 razglasil stečaj. Dejavnost pekarstva intenzivira izvozne aktivnosti, kar se odraža v rasti deleža prihodkov iz tujine v skupni realizaciji. Je pa ekonomski rezultat v dejavnosti pod močnim vplivom naraščajoče konkurence tako na ravni največjih podjetij, kot tudi v segmentu majhnih in mikro podjetij, opazno pa je tudi nadaljnje povečanje pritiskov tujih, predvsem avstrijskih ponudnikov v tem segmentu (moka).

Ukrepi kmetijske politike

Leto 2012 je prineslo kar nekaj sprememb v kmetijski politiki. Pri neposrednih plačilih so bila skladno z vmesnim pregledom SKP (CAP Health Check) z letom 2012 ukinjena proizvodno vezana plačila za biko in vola ter za stročnice in lupinasto sadje, ter v celoti prenesena v shemo enotnih plačil (kot individualni dodatek k plačilnim pravicam). Poleg tega se je začelo izvajati pravilo modulacije, ki kmetijskim gospodarstvom, pri katerih skupni znesek neposrednih plačil presega 5.000 EUR, znižuje slovenski del neposrednih plačil (10%) na 500 EUR.

Pri ukrepih za stabilizacijo trga, katerih vloga se v splošnem postopoma zmanjšuje, v letu 2012 ni bilo večjih novosti.

V okviru politike razvoja podeželja se je v letu 2012 v skladu s Programom razvoja podeželja 2007-2013 nadaljevalo izvajanje ukrepov v okviru vseh štirih prednostnih osi (izboljšanje

konkurenčnosti, ohranjanje okolja in naravnih virov, izboljšanje kakovosti življenja na podeželju, krepitev lokalnih razvojnih pobud Leader). Z uveljavitvijo pete spremembe programa sredi leta 2012 je med drugim prišlo do določene prerazporeditve sredstev med osmi in med posameznimi ukrepi znotraj osi, skupni obseg javnih sredstev pa se je povečal za 0,7 milijona EUR (na 1.178 milijonov EUR). Do konca leta 2012 je bilo za ukrepe prve, tretje in četrte osi, ki se izvajajo na podlagi javnih razpisov, odobrenih 87% okvirno razpoložljivih sredstev za celotno programsko obdobje, izplačanih pa 56%. Ukrepi druge osi so se izvajali na podlagi zbirnih vlog v podobnem obsegu kot v letu prej. V okviru kmetijske okoljskih ukrepov sta bila z letom 2012 uvedena dva nova podukrepa in sicer 'ekološko kmetovanje – preusmerjanje' in 'nepreznimni posevki'.

Med ukrepi, ki niso predmet skupne kmetijske politike, so bili, podobno kot v letu prej, uporabljeni posebni ukrepi podpore kmetijskim gospodarstvom zaradi specifičnih razmer. V tem okviru so bila med drugim sredstva namenjena finančni pomoči pridelovalcem zelenjave (zaradi zimske pozebe), nadaljevalo pa se je tudi izvajanje pomoči promocijskim dejavnostim hmeljarjev (zaradi zaostrenih razmer na svetovnem trgu).

Gozdarstvo in lovstvo

Površina gozdov (1.184.526 ha) je bila v letu 2012 nekaj večja kot leta 2011, gozdnatost je bila 58,4%. V slovenskih gozdovih je bilo v letu 2012 posekanega 3.910.807 m³ lesa, od tega 2.152.467 m³ iglavcev in 1.758.340 m³ listavcev. V primerjavi z letom 2011 se je posek povečal za 0,4% in je v letu 2012 dosegel 68% možnega poseka po gozdnogospodarskih načrtih. Trajne zmogljivosti zasebnih gozdov še vedno niso dovolj izkoriščene predvsem zaradi razdrobljenosti zasebne gozdne posesti. Delež sanitarnega poseka (18,3%) je bil drugi najmanjši po letu 1994. V letu 2012 ni bilo zabeleženih večjih naravnih ujm, ki bi poškodovale gozdove.

Obseg izvedenih negovalnih del v gozdovih se je v primerjavi z letom 2011 zmanjšal za 27%. Dosegel je 43% v gozdnogospodarskih načrtih načrtovanega obsega. Izvajanje teh del, ki zagotavljajo tudi trajnost gozdov, za načrtovanim zaostaja zlasti v zasebnih gozdovih. Tu je bilo opravljenih le 20% negovalnih del, ki so predvidena v gozdnogospodarskih načrtih. Dela za obnovo gozda so bila izvedena na površini 1.267 ha, glede na leto 2011 pa so se zmanjšala za 24%.

V letu 2012 je bilo zgrajenih 14,4 km gozdnih cest oziroma 11,4 km več kot v letu 2011. Rekonstruiranih gozdnih cest v letu 2012 ni bilo. Za vzdrževanje 12.046 km gozdnih cest je bilo v letu 2012 iz vseh razpoložljivih virov zbranih 5,3 milijona EUR, kar je 0,6% več kot v predhodnem letu.

V letu 2012 je bilo pridobljenih 3.440.000 m³ gozdnih lesnih sortimentov, kar je podoben obseg kot v letu 2011, ko je dosegel najvišjo vrednost po drugi svetovni vojni, oziroma odkar obstajajo zgodovinski podatki. Proizvodnja sortimentov listavcev je bila 3% manjša, proizvodnja sortimentov iglavcev pa 5% večja kot v letu 2011.

Trend zmanjševanja porabe okroglega industrijskega lesa v Sloveniji, ki je izrazit od leta 2007 se je nadaljeval tudi v letu 2012. Poraba se je zmanjšala za skupno 5%, s tem, da se je poraba hlodovine zmanjšala za 12%, poraba lesa za celulozo in plošče ter drugega industrijskega lesa pa se je povečala za 17%. Slovenija je tako že nekaj let izrazit neto izvoznik okroglega (nepredelanega) lesa. Izvoz se je v letu 2012 zopet bistveno povečal v vseh kategorijah okroglega industrijskega lesa in je dosegel 1.323.622 m³. Glavni smeri izvoza sta Avstrija in Italija. Izvoz v ti dve državi se razlikuje po strukturi, saj se v Italijo izvažata predvsem les slabše kakovosti in hlodovina listavcev, v Avstrijo pa hlodovina iglavcev. Razlog za manjšo porabo hlodovine je predvsem nadaljevanje negativnih gibanj obsega del v gradbeni dejavnosti, še posebej v segmentu gradnje stanovanjskih objektov. Dodatno so k temu pripomogli še stečaji podjetij v letu 2011 ter neugodna struktura žagarskih obratov po velikosti, zaradi česar le ti težko konkurirajo sodobnim obratom velikih kapacitet v sosednjih državah (npr. v Avstriji).

V letu 2012 je bilo 168 gozdnih požarov, kar je 47% več kot v letu 2011. Ogenj je zajel 1.006 ha površin.

Realizacija načrtovanega pri upravljanju s populacijami divjadi je bila v letu 2012 bistveno ugodnejša kot v letu 2011. Osnovna usmeritev ostaja ohranjanje vrstne pestrosti avtohtonih vrst divjadi, ob sprejemljivem vplivu na njihovo življenjsko okolje. Posegi v populacije divjadi, obseg izvedenih biotehniških del ter škod v okolju, ki jih povzroča divjad kažejo, da se problemi umirjajo. Ukrepi pri upravljanju populacij divjadi se med seboj usklajujejo, kar zmanjšuje nevarnost prevelikih konfliktov, ki praviloma onemogočajo racionalno strokovno ravnanje.

V letu 2012 je bilo za financiranje in sofinanciranje nalog, ki jih določa zakon o gozdovih, izplačano 23,3 milijona EUR javnih sredstev, kar je 11,5 % manj kot v letu 2011.

1 STANJE V KMETIJSTVU

1.1 Makroekonomsko okolje in mesto kmetijstva v gospodarstvu

Po izrazitem padcu gospodarske aktivnosti v letu 2009 in dveh letih skromni rasti se je v letu 2012 bruto domači proizvod realno znižal za 2,3%. Padec bruto domačega proizvoda je predvsem posledica manjše domače potrošnje (-5,7%) in to tako investicijske (-17,8%), kot tudi končne zasebne (-2,9%) in državne potrošnje (-1,6%). Ob stagnaciji izvoza (+0,3%) in manjši domači potrošnji se je precej zmanjšal tudi uvoz (-4,3%).

Preglednica 1: Pregled gospodarskih gibanj; 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Prebivalstvo (000; 30.6.)	2.019	2.023	2.042	2.049	2.052	2.056
Realne stopnje rasti BDP (%)	7,0	3,4	-7,8	1,2	0,6	-2,3
BDP (mio EUR)	34.594	37.244	35.556	35.607	36.172	35.466
Dodana vrednost po dejavnostih (mio EUR)	30.367	32.681	31.024	30.985	31.499	30.768
Struktura dodane vrednosti : - Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo (A) (%)	2,6	2,3	2,4	2,5	2,6	2,6
- Industrija (B, C, D, E) (%)	26,6	25,3	22,9	23,4	24,5	25,1
- Gradbeništvo (F) (%)	8,1	8,4	7,9	6,5	6,0	5,5
- Storitve (G do U) (%)	62,8	63,9	66,8	67,7	66,9	66,8
Zaposlenost (000):	977	1.002	984	963	947	935
Struktura zaposlenosti: - Kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo (A) (%)	8,8	8,4	8,4	8,4	8,3	8,3
- Industrija (B, C, D, E) (%)	25,8	25,0	23,3	22,5	22,8	22,8
- Gradbeništvo (F) (%)	8,4	9,2	9,3	8,6	7,7	7,2
- Storitve (G do U) (%)	57,0	57,4	59,0	60,6	61,1	61,7
BDP na prebivalca (EUR)	17.135	18.420	17.415	17.379	17.620	17.244
BDP na prebivalca po kupni moči (PPS; EUR)	22.100	22.700	20.300	20.500	21.000	21.000
BDP na prebivalca po kupni moči (PPS EU-27=100; %)	88	91	87	84	84	82
Delež izdatkov za hrano, pijačo in tobak v končni porabi gospodinjstev (%)	19,4	19,4	19,7	19,8	20,2	:
Brezposelnost po ILO (%)	4,9	4,4	5,9	7,3	8,2	8,9
Registrirana brezposelnost (%)	7,7	6,7	9,1	10,7	11,8	12,0
Inflacija v povprečju leta (%)	3,6	5,7	0,9	1,8	1,8	2,6
Izvoz proizvodov (mio EUR)	19.406	19.808	16.094	18.428	20.814	20.884
Uvoz proizvodov (mio EUR)	21.508	23.046	17.155	20.055	22.452	22.051
Saldo menjave proizvodov s tujino (mio EUR)	-2.102	-3.238	-1.061	-1.627	-1.638	-1.168
Saldo tekočega računa plačilne bilance (% BDP)	-4,8	-6,2	-0,7	-0,6	0,0	2,5
Javnofinančni saldo (% BDP)	0,3	-0,3	-5,5	-5,3	-4,3	-3,2

Vir: SURS, UMAR, EUROSTAT

Ob slabšanju gospodarskih razmer se je nadaljevalo tudi slabšanje razmer na trgu dela. Zaposlenost (po nacionalnih računih) se je zmanjšala za 1,3% (leta 2011 za 1,6%), število brezposelnih pa je bilo zaradi znižanja v prvi polovici leta v povprečju leta nekaj nižje (110,2 tisoč) kot v letu prej (110,7 tisoč). Stopnja registrirane brezposelnosti je v povprečju leta znašala 12,0% (leta 2011 11,8%), anketne pa 8,9% (leta 2011 8,2%). Povprečna bruto plača na zaposlenega je nominalno ostala na ravni leta 2011 (+0,1%), realno pa se je znižala za 1,7%, pri čemer je realni padec bruto plače v javnem sektorju zaradi varčevalnih ukrepov znašal 4,7% (nominalno -2,2%), v zasebnem sektorju pa 1,7% (nominalno +0,8%).

Povprečna inflacija je ob negativni gospodarski rasti v primerjavi z letom prej nekoliko porasla, vendar ostala umirjena (2,6%). Inflacijski pritiski so bili ponovno predvsem rezultat rasti cen energentov in hrane na mednarodnih trgih, ob tem pa tudi nadpovprečne rasti cen storitev kot posledica ukrepov ekonomske politike. Po treh letih praktično izravnane tekočega računa plačilne bilance je bil v letu 2012 zabeležen presežek v višini 2,5% BDP, k čemur je največ prispevalo zmanjšanje primanjkljaja v blagovni bilanci zaradi občutnega padca uvoza. (UMAR, 2013). Nekoliko se je zmanjšal tudi javnofinančni primanjkljaj, vendar je kljub temu ostal visok (3,2% BDP).

Po podatkih nacionalnih računov je kmetijstvo skupaj z lovstvom, gozdarstvom in ribištvo v letu 2012 k skupni ustvarjeni dodani vrednosti prispevalo 2,6%, k skupni zaposlenosti pa 8,3%. Oba deleža sta zadnjih nekaj let dokaj stabilna, velik razkorak med njima pa kaže na še vedno prisoten problem nizke produktivnosti dela v kmetijstvu.

1.2 Struktura kmetijskih gospodarstev v Sloveniji in EU

Število kmetijskih gospodarstev

Ob popisu leta 2010 je bilo v državah EU-27 okoli 12 milijonov kmetijskih gospodarstev. Trend zmanjševanja števila kmetijskih gospodarstev se nadaljuje, saj se je na ravni celotne unije v primerjavi z vzorčnim popisom 2003, njihovo število zmanjšalo za 20% oziroma za dobre 3 milijone. V starih državah članicah (EU-15) je bilo gospodarstev za 16,6% manj, medtem ko je bilo zmanjšanje v novih državah članicah nekoliko bolj izrazito (-22,4%). Med posameznimi državami članicami so samo Malta, Švedska in Irska zabeležile povečanje števila gospodarstev, povsod drugod pa je opaziti upadanje njihovega števila. Najbolj se je zmanjšalo število kmetijskih gospodarstev na Slovaškem (-65,9%) in na Češkem (-50,1%). V Sloveniji se je v obravnavanem obdobju število kmetijskih gospodarstev zmanjšalo za 3,2%.

Okvir 1: Struktura kmetijskih gospodarstev

Popis kmetijskih gospodarstev je statistično raziskovanje, s katerim se po enaki metodologiji v vseh državah Evropske unije zbirajo osnovni podatki o stanju in razvojnih trendih na področju kmetijstva. Vsakih deset let se opravi popis vseh gospodarstev, v vmesnih zakonsko določenih rokih pa se izvajajo vzorčna raziskovanja. V letu 2012 so bili prvič objavljeni podatki popisa kmetijstva 2010 za vse članice Evropske unije.

Podatke popisa kmetijstva 2010 o številu kmetijskih gospodarstev, zemljiščih in rabi zemljišč, živinoreji, delovni sili ter starostni strukturi gospodarstev so prikazani v primerjavi s podatki vzorčnega raziskovanja iz leta 2003, saj za leto 2000, ko je bil izveden prejšnji popolni popis, ni na voljo podatkov za vse države članice.

V popisu kmetijstva 2010 je bila spremenjena metodologija za določanje ekonomske velikosti in proizvodnega tipa kmetijskih gospodarstev. Ker je standardni prihodek, na osnovi katerega sta določena proizvodni tip in ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev, izračunan le za obdobje 2005-2010, so v analizi za medletno primerjavo tu uporabljeni podatki iz leta 2005, kot jih je objavil Eurostat. Prav tako pri vzorčnem raziskovanju v letu 2003 ni bilo objavljenih podatkov o izobrazbeni strukturi, zato so tudi tukaj pri medletni primerjavi uporabljeni podatki iz leta 2005.

Ob tem kaže opozoriti, da zaradi sprememb v metodologiji podatki med leti niso povsem primerljivi. To velja zlasti za podatke o rabi kmetijskih zemljišč, kjer v letu 2003 pri posameznih državah (Bolgarija, Nemčija, Irska, Grčija, Francija; Madžarska, Slovenija in V. Britanija) skupni pašniki niso bili vključeni.

Podatki, ki jih objavlja Eurostat, so praviloma manj natančni od tistih, objavljenih v okviru nacionalne statistike (zaokroženi na 10). Poleg tega Eurostat za izračun glav velike živine uporablja drugačne koeficiente od nacionalnih, zato se podatki o GVŽ in izvedenih kazalcih ne ujemajo z nacionalnimi.

Zemljišča in raba zemljišč

Kmetijska gospodarstva v EU-27 so v letu 2010 upravljala z več kot 246 milijoni ha zemljišč, od tega je bilo v kmetijski rabi skoraj 172 milijonov ha. Kmetijsko gospodarstvo v EU-27 v povprečju obdeluje 14,6 ha kmetijske zemlje (KZU), kar je 2,8 ha ali skoraj četrtino več (23,8%) kot leta 2003.

Preglednica 2: Kmetijska gospodarstva po rabi kmetijskih zemljišč v Sloveniji in EU-27; 2003 in 2010

Kmetijska gospodarstva (KMG)	SLOVENIJA				EU-27			
	Število gospodarstev		Površina (ha)		Število gospodarstev		Površina (ha)	
	2003	2010	2003	2010	2003	2010	2003	2010
SKUPAJ	77.150	74.650	926.820	905.990	15.021.410	12.014.570	216.339.980	246.559.860
KMG s KZU	77.130	74.460	486.470*	482.650	14.651.990	11.756.230	172.794.350*	171.604.320
KMG z njivami	68.960	58.660	170.140	169.080	10.530.020	7.944.280	104.792.340	103.027.410
KMG s sadovnjaki	34.100	21.190	11.280	9.190	1.960.610	1.480.010	2.555.000	2.487.470
KMG z vinogradi	28.710	26.330	16.350	16.350	2.955.440	2.081.990	3.554.650	3.035.730
KMG s travniki in pašniki	66.260	61.960	285.560*	285.710	5.894.670	4.854.970	56.433.130*	57.606.180

* skupni pašniki niso vključeni
Vir: EUROSTAT

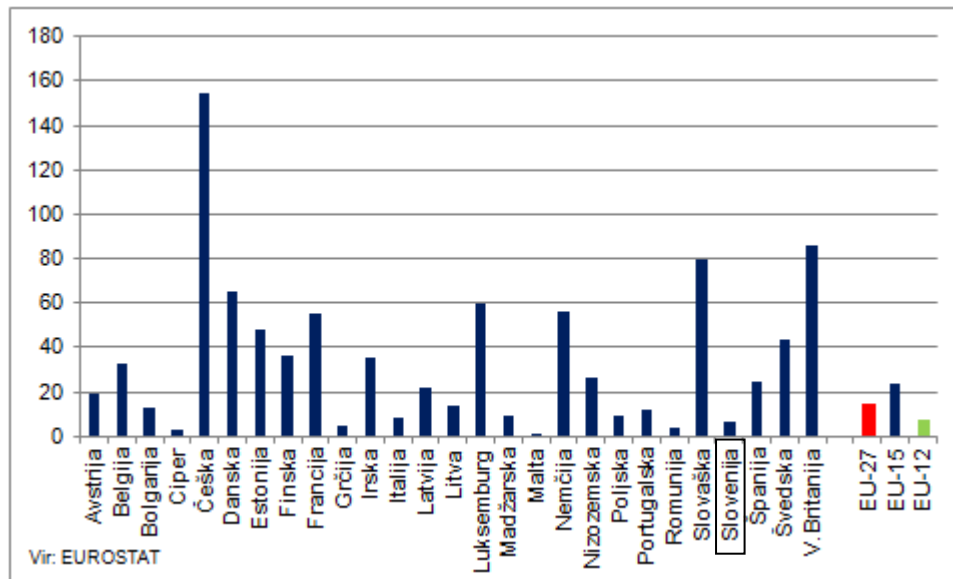
V letu 2010 je v starih državah članicah (EU-15) povprečno kmetijsko gospodarstvo obdelovalo 23,8 ha KZU, kar je več kot 3 krat več kot v novih državah članicah (EU-12), kjer so v povprečju obdelovali 7,3 ha. Največja kmetijska gospodarstva so sicer na Češkem, kjer v povprečju obdelujejo 154,3 ha na gospodarstvo, sledita pa Velika Britanija (85,9 ha na gospodarstvo) in Slovaška (79,9 ha na gospodarstvo).

Najmanjša kmetijska gospodarstva so na Malti, kjer v povprečju obdelujejo le 0,9 ha KZU na gospodarstvo, medtem ko na Cipru in v Romuniji obdelujejo nekaj več kot 3 ha. Slovenija s 6,5 ha KZU na gospodarstvo sodi v krog držav z najmanjšo povprečno velikostjo gospodarstev.

V strukturi rabe kmetijske zemlje na gospodarstvih na območju EU-27 predstavljajo njive 60% (brez hišnih vrtov), travniki in pašniki 34% in trajni nasadi 3%. Deleži posameznih vrst rabe se pomembno razlikujejo med starimi in novimi državami članicami. Medtem ko njive v EU-15 zavzemajo 56% KZU, pa njihov delež v skupini novih držav članic (EU-12) znaša 68%. Izjema med novimi državami članicami je tako pravzaprav le Slovenija, ki ima zaradi naravnih razmer v strukturi rabe KZU na gospodarstvih le dobrih 35% njiv in 59% trajnega travinja.

Razlike v strukturi rabe zemljišč se odražajo tudi v povprečni površini posameznih rab na kmetijsko gospodarstvo. Povprečno evropsko gospodarstvo obdeluje 13,0 ha njiv oziroma 11,9 ha travinja. To je skoraj 4,5 krat oziroma 2,6 krat toliko kot povprečno slovensko kmetijsko gospodarstvo (2,9 ha njiv in 4,6 ha travinja). Podobna razmerja so tudi pri trajnih nasadih. V EU-27 kmetijska gospodarstva v povprečju obdelujejo 1,7 ha sadovnjakov, kar je 4 krat več kot v Sloveniji (0,4 ha) in 1,5 ha vinogradov, kar je 2,5 krat več kot kmetijska gospodarstva v Sloveniji (0,6 ha).

Slika 1: Povprečna površina kmetijske zemlje v uporabi (ha) na kmetijsko gospodarstvo v državah EU-27 v letu 2010

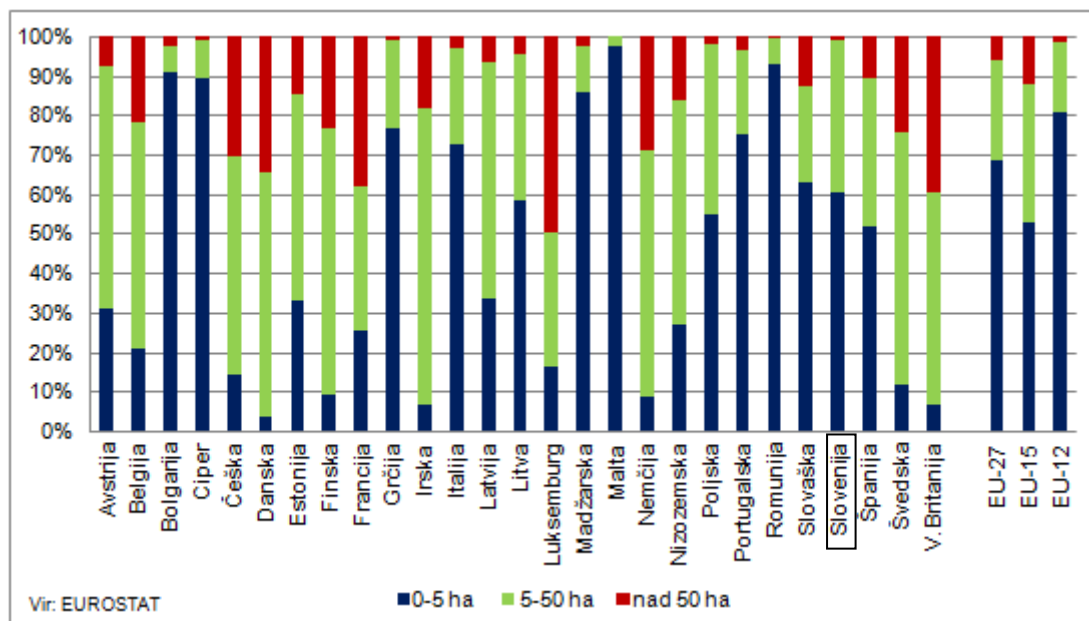

Daleč največjo površino njiv na gospodarstvo ima Češka (167,8 ha). Slovenija se s povprečjem (2,9 ha), uvršča povsem na rep lestvice in le Malta ima v okviru EU-27 manjšo površino njiv na gospodarstvo (1,0 ha). Po površini travinja med državami članicami z nekaj več kot 58 ha na gospodarstvo izstopata Velika Britanija in Češka, medtem ko imajo kmetijska gospodarstva na Poljskem in v Romuniji v povprečju le 3 ha travinja na gospodarstvo.

Struktura kmetijskih gospodarstev po velikostnih razredih KZU se razlikuje tako med starimi in novimi članicami, kot tudi med posameznimi državami. V povprečju v EU-27 še vedno več

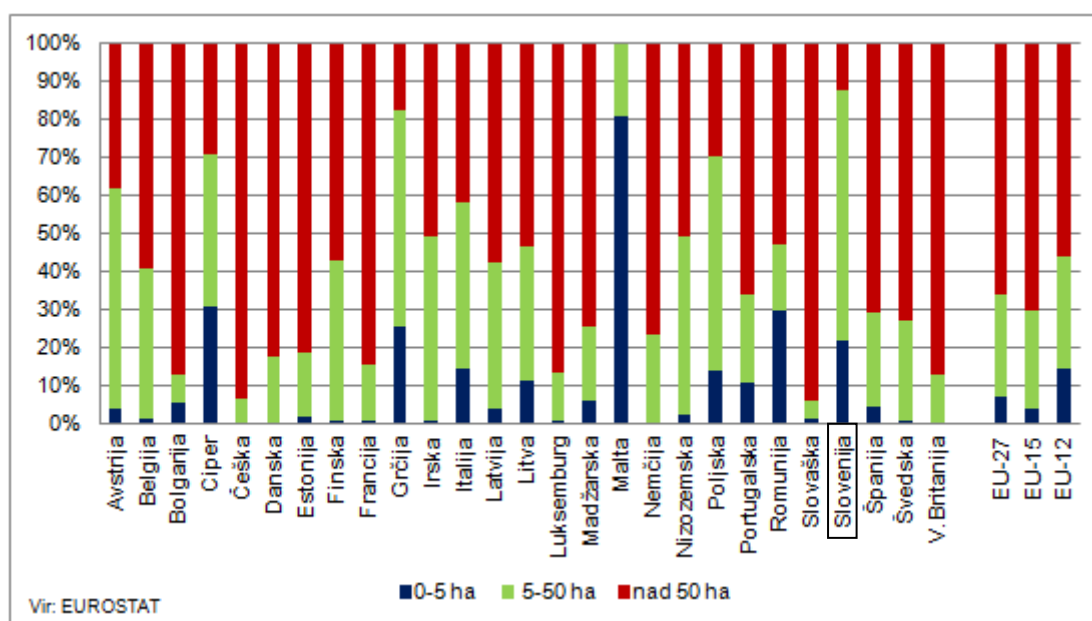
kot dve tretjini (68,5%) kmetijskih gospodarstev obdeluje do 5 ha KZU. Medtem ko je v starih članicah takih gospodarstev nekaj več kot polovica (52,8%), pa je v novih članicah njihov delež kar 80,9%.

Slika 2: Kmetijska gospodarstva po velikostnih razredih KZU v državah EU-27 v letu 2010

Majhna gospodarstva po številu močno prevladujejo predvsem na Malti, v Bolgariji, Romuniji, na Madžarskem, Cipru in Slovaškem, pa tudi v nekaterih sredozemskih starih članicah (Grčija, Italija, Portugalska). Na splošno velja, da imajo stare članice mnogo bolj ugodno velikostno strukturo kot nove članice. Na to pomembno vpliva tudi delež gospodarstev, še bolj pa delež KZU v največjih velikostnih razredih (nad 50 ha KZU), ki je posebej velik v Luksemburgu, Veliki Britaniji, Franciji in na Danskem, med novimi članicami pa na Češkem in Slovaškem ter v Bolgariji.

Slika 3: Kmetijska zemlja v uporabi po velikostnih razredih KZU na gospodarstvo v državah EU-27 v letu 2010

Slovenija ima tako v primerjavi z EU-15, kot tudi z EU-27, še vedno zelo neugodno velikostno strukturo kmetijskih gospodarstev. Kljub temu, da ima s 84,1% podoben delež kmetijskih gospodarstev v velikostnih razredih do 10 ha kot EU-27 (79,6%), pa je velika razlika v deležu kmetijske zemlje, ki jo ta gospodarstva obdelujejo. Medtem ko v naši državi gospodarstva, manjša od 10 ha, obdelujejo skoraj polovico (46,9%) vse KZU, pa znaša ta delež v EU-27 le 12,2%. V EU-27 dve tretjini KZU (66,1%) obdelujejo gospodarstva, ki so večja od 50 ha, pri čemer je ta delež pri starih državah članicah bistveno večji (70,1%) od deleža pri novih državah članicah (55,9%). V Sloveniji tako velika gospodarstva obdelujejo le nekaj več kot desetino vse kmetijske zemlje v uporabi (12,1%).

Živinoreja

Z živinorejo se je v državah EU-27 v letu 2010 ukvarjalo nekaj manj kot 7 milijonov kmetijskih gospodarstev oziroma 57,1% vseh, ki se ukvarjajo s kmetijsko proizvodnjo. Skupaj so redila dobrih 134 milijonov glav velike živine (GVŽ).

Medtem ko se v starih državah članicah z živinorejsko proizvodnjo ukvarja 38,5% vseh gospodarstev, znaša ta delež v novih državah članicah kar 69,4%. Med posameznimi državami po deležu živinorejskih gospodarstev z 90,9% izstopa Irska, sledita pa ji Slovenija (79,3%) in Luksemburg (78,4%). Več kot 70% živinorejskih kmetij imajo še Slovaška in Litva. Najmanjši delež imajo Malta, Ciper in Španija, kjer se z živinorejo ukvarja manj kot 30% vseh kmetijskih gospodarstev.

V primerjavi z letom 2003 se je število kmetijskih gospodarstev, ki redijo živino, zmanjšalo za dobro tretjino (34,9%), skupno število GVŽ pa za 4,9%. Zmanjšanje števila kmetijskih gospodarstev z živino je bilo bolj izrazito v novih državah (EU-12: -38%), kot v starih članicah (EU-15: -26,6%). Med posameznimi državami se je število gospodarstev, ki redijo živino, najbolj zmanjšalo na Slovaškem (-70,3%), za več kot polovico manj pa jih je tudi v Estoniji (-56,4%), na Češkem (-54,7%) in v Bolgariji (-53,4%). V Sloveniji se je v obravnavanem obdobju število kmetijskih gospodarstev z živino zmanjšalo za sedmino (-14,2%).

Število živine se je najbolj povečalo na Nizozemskem (+9,1%) in na Danskem (+8,3%), največji upad staleža živine pa beležijo na Slovaškem (-30,0%) in v Bolgariji (-29,4%).

V starih državah članicah (EU-15) je prišlo do relativno majhnega zmanjšanja števila GVŽ (-2,2%), medtem ko se je v novih državah članicah stalež živine zmanjšal za 15,7%. V Sloveniji se je v obdobju 2003-2010 skupno število GVŽ zmanjšalo za 11,5%, kar je primerljivo z upadom števila GVŽ v novih državah članicah.

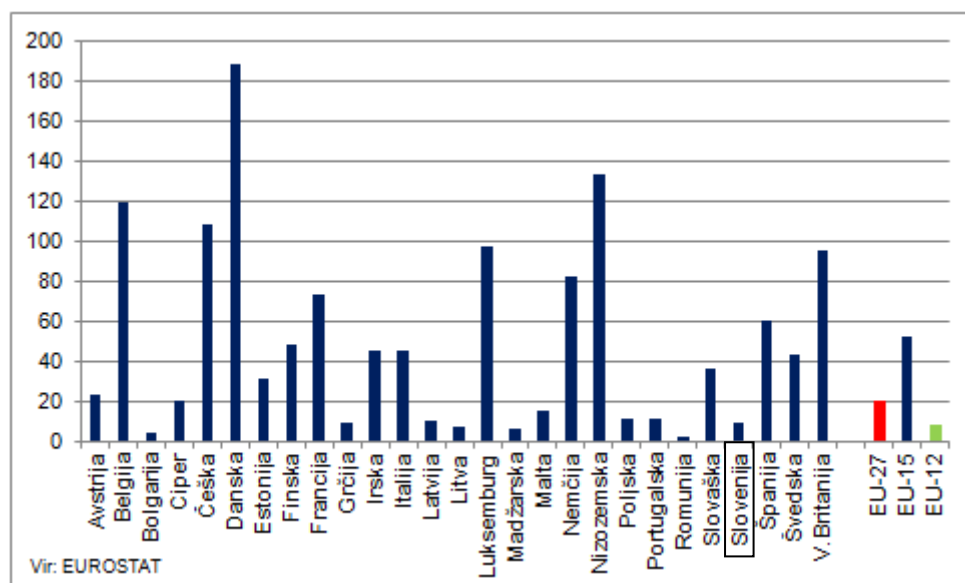
Preglednica 3: Struktura kmetijskih gospodarstev z živino v Sloveniji in EU-27; 2003 in 2010

	SLOVENIJA				EU-27			
	Kmetijska gospodarstva		Število glav		Kmetijska gospodarstva		Število glav	
	2003	2010	2003	2010	2003	2010	2003	2010
GVŽ	69.040	59.220	585.750	518.480	10.333.290	6.722.600	141.063.030	134.192.160
Govedo	46.740	36.120	478.330	472.330	4.240.500	2.573.750	92.047.950	88.145.720
Krave molznice	17.190	10.950	131.100	107.960	3.199.420	1.701.090	26.005.400	23.262.790
Druge krave	23.210	20.290	66.810	66.740	716.150	624.150	12.168.310	12.436.690
Prašiči	39.480	26.440	607.880	382.030	5.125.010	2.754.620	159.494.760	151.809.790
Perutnina (000 glav)	49.370	57.040	5.130	4.900	7.173.340	7.654.940	1.616.050	1.616.560
Ovce	5.280	6.180	119.630	137.740	1.598.350	916.390	108.182.880	95.100.860
Konji	3.970	4.210	28.690	34.860	932.800	527.960	13.155.110	12.200.720

Vir: EUROSTAT

V letu 2010 so živinorejska kmetijska gospodarstva v EU-27 v povprečju redila 20,0 GVŽ. Po stopnji koncentracije so v ospredju predvsem tradicionalne živinorejske države, kot so Danska, Nizozemska in Belgija, kjer v povprečju redijo preko 100 GVŽ na gospodarstvo. Za skupino novih držav članic je, z izjemo Češke, značilno precej manjše povprečno število GVŽ na kmetijsko gospodarstvo (8,2 GVŽ), kar velja tudi za Slovenijo (8,8 GVŽ).

Slika 4: Povprečno število glav velike živine na kmetijsko gospodarstvo v državah EU-27 v letu 2010 (ha)

V EU-27 sta vodilni proizvodni usmeritvi govedoreja in prašičereja. Z rejo govedi se je v letu 2010 ukvarjalo 38,3% vseh živinorejskih gospodarstev, od tega kar dve tretjini (66,1%) z rejo krav molznic. Gospodarstva v povprečju redijo 34,2 glave govedi oziroma 13,7 krave molznice. Koncentracija govedorejske proizvodnje je po posameznih državah zelo različna. Največ goveda na kmetijsko gospodarstvo redijo na Cipru (190,8 glave), sledita pa Luksemburg (136,2 glave/gospodarstvo) in Češka (131,8 glave/gospodarstvo), medtem ko v Romuniji govedorejska gospodarstva v povprečju redijo le 2,7 goveda na gospodarstvo. Med gospodarstvi, ki so usmerjena v prirejo mleka, so največja gospodarstva na Danskem (133,7 glave), najmanjša pa v Romuniji, kjer redijo manj kot dve kravi molznici na gospodarstvo (1,8).

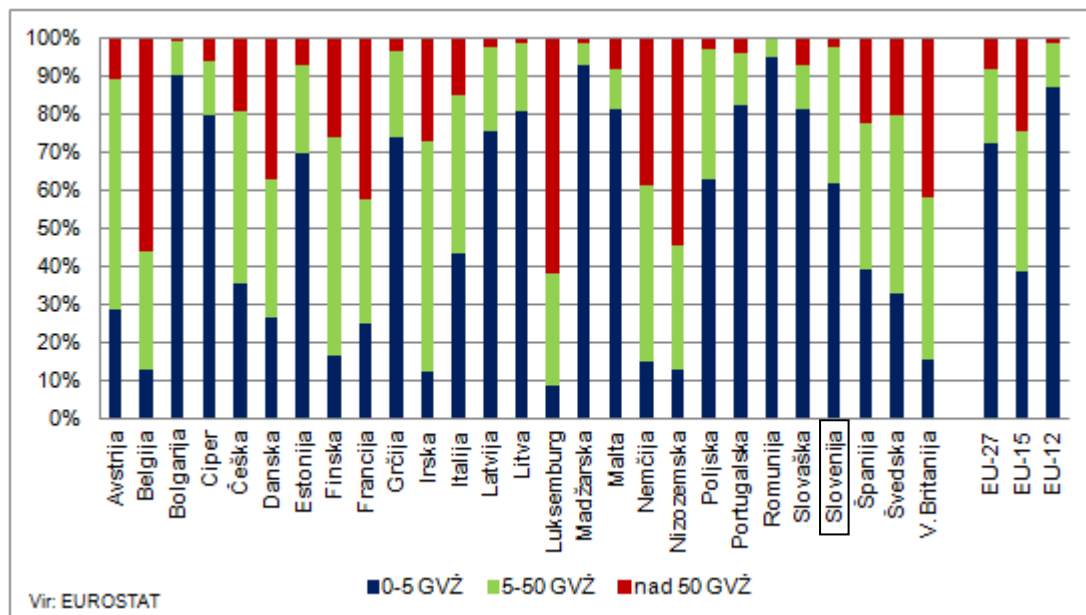
Prašiče v EU-27 redi 41,0% vseh živinorejskih gospodarstev. V povprečju redijo 55,1 glave na gospodarstvo, zaradi pestrosti načinov reje pa je koncentracija po posameznih državah precej različna. V tem pogledu nove države precej odstopajo od povprečja EU-15, saj v povprečju redijo 12,1 prašiča na gospodarstvo, kar je več kot 30 krat manj kot v starih članicah, kjer v povprečju redijo 381,6 prašiča. Največja prašičerejska gospodarstva so na Danskem, kjer v povprečju redijo 2.598 glav, najmanjša pa v Romuniji, kjer redijo nekaj več kot tri prašiče na gospodarstvo (3,2), kar kaže na pretežno samooskrbni značaj proizvodnje.

Razdrobljenost proizvodnje vpliva na to, da Slovenija zaostaja za povprečjem EU-27 tudi pri posameznih živinorejskih usmeritvah. Govedorejska gospodarstva v Sloveniji v povprečju redijo 13,1 glave goveda na gospodarstvo, kar je 2,6 krat manj kot je povprečje v EU-27. Pri prašičerejskih gospodarstvih je razkorak še večji, saj v Sloveniji ta gospodarstva v povprečju redijo 14,4 prašiča kar je 3,8 krat manj kot v EU-27. Podobna razmerja veljajo tudi za druge, po obsegu manj pomembne živinorejske usmeritve.

Razlike v koncentraciji živinorejske proizvodnje na območju EU-27 se kažejo tudi v velikostni strukturi kmetijskih gospodarstev. V povprečju je v EU-27 kar 72,5% gospodarstev, ki redijo do 5 GVŽ. Na tako velik delež majhnih živinorejskih gospodarstev vpliva predvsem struktura v novih državah članicah, kjer delež gospodarstev z do 5 GVŽ znaša 87,1%, medtem ko je v državah EU-15 ta delež 38,4%. Slovenija ima v tem razredu 61,9% vseh živinorejskih gospodarstev. V velikostnem razredu gospodarstev, ki redijo nad 50 GVŽ, se nahaja 8,0% živinorejskih gospodarstev. V starih državah članicah se v tem velikostnem razredu nahaja skoraj četrtina (24,5%) gospodarstev, medtem ko je v novih državah članicah gospodarstev v tem razredu le 1,0%. Med posameznimi državami izstopajo predvsem države Beneluksa, ki imajo v tem razredu več kot 50% vseh gospodarstev. V novih državah članicah je, z izjemo

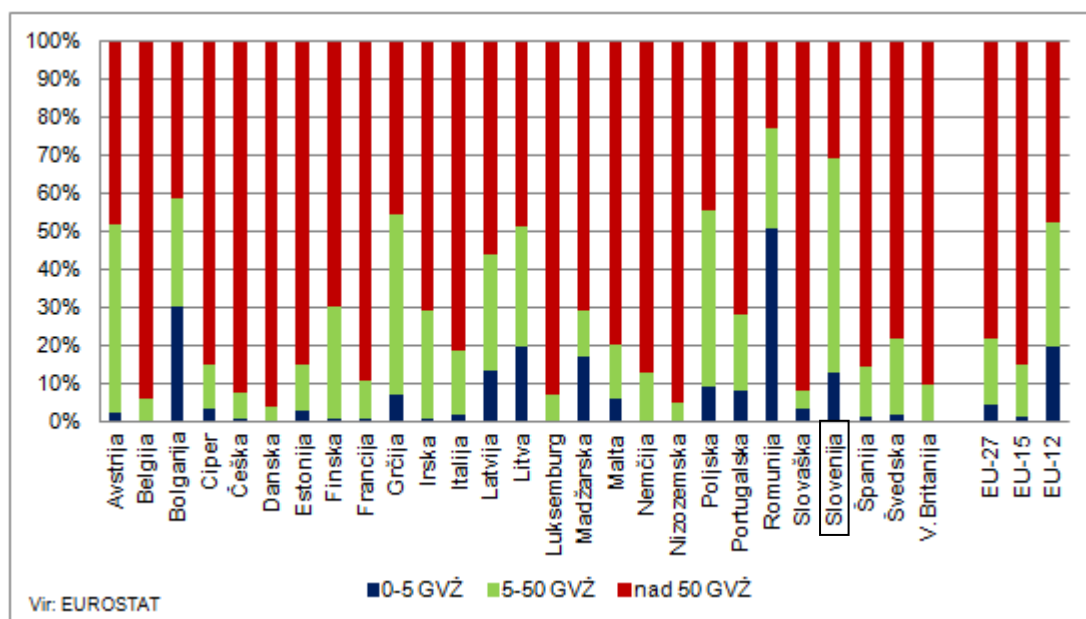
Češke (19%), delež živinorejskih gospodarstev v največjem razredu zelo majhen. To velja tudi za Slovenijo, ki ima le 2,1% kmetijskih gospodarstev v velikostnem razredu z več kot 50 GVŽ.

Slika 5: Kmetijska gospodarstva z živino po velikostnih razredih GVŽ v državah EU-27 v letu 2010

Tudi razporeditev živine po posameznih velikostnih razredih GVŽ kaže na velike razlike v koncentraciji proizvodnje znotraj evropske živinoreje. Medtem ko je v EU-27 več kot tri četrtine (78,5%) vse živine skoncentrirane na gospodarstvih z več kot 50 GVŽ, znaša ta delež v državah EU-15 85,1%, v novih državah pa 47,8%. Povsem na vrhu je Danska, kjer se v navedenem velikostnem razredu redi 96,3% vseh GVŽ, sledijo pa ji države Beneluksa ter Češka in Slovaška z več kot 90%. Slovenija se s 30,6% nahaja povsem pri dnu strukturne lestvice. Le Romunija ima z 22,6% nižji delež živine v velikostnem razredu nad 50 GVŽ.

Slika 6: Glave velike živine po velikostnih razredih GVŽ v državah EU-27 v letu 2010

Tipologija kmetijskih gospodarstev

Z vidika specializacije proizvodnje je kmetijstvo v EU-27 zelo raznoliko in pestro. S točno določeno vrsto kmetijske proizvodnje se ukvarja skoraj tri četrtine (74,6%) kmetijskih gospodarstev, pri čemer je ta delež v starih državah članicah precej večji (86,5%) kot v novih članicah (69,6%). V primerjavi z letom 2005 se je delež specializiranih gospodarstev v državah EU-27 povečal za 6,0 odstotnih točk. V državah EU-15 se je v obravnavanem obdobju delež specializiranih gospodarstev povečal za 2,8 odstotne točke, v novih državah članicah pa za 6,9 odstotne točke. Med državami sta največji delež specializiranih kmetijskih gospodarstev imeli Irska (97,9%) in Nizozemska (94,5%), najmanjšega pa Litva (53,4%). V Sloveniji je v letu 2010 delež specializiranih kmetijskih gospodarstev znašal 70,7%, kar je 4,5 odstotne točke več kot v letu 2005.

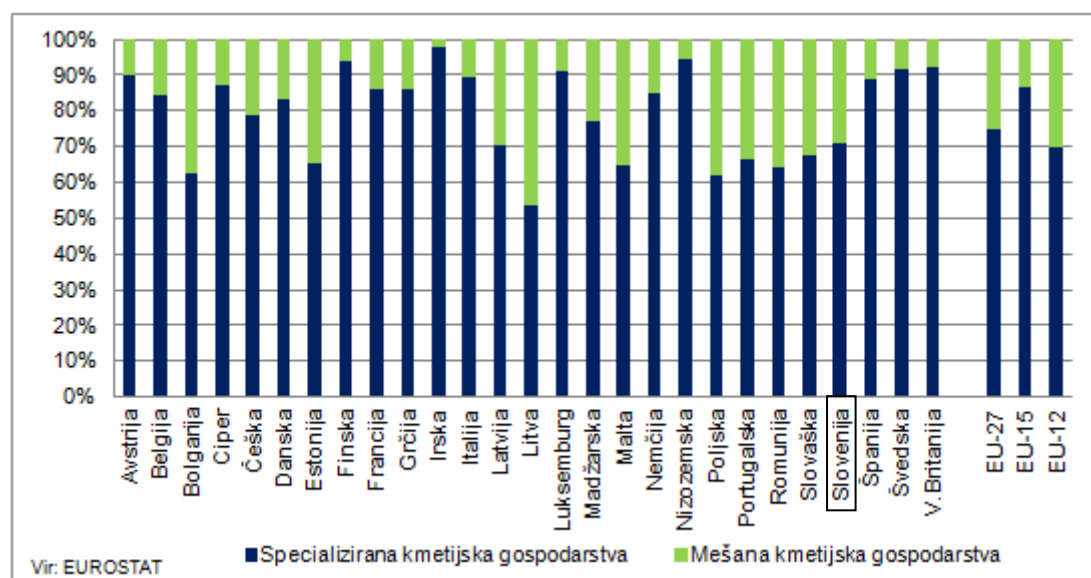
Preglednica 4: Kmetijska gospodarstva po tipu kmetovanja v Sloveniji in EU-27; 2005 in 2010

Tip kmetovanja	SLOVENIJA			EU-27		
	2005	2010	Indeks 2010/2005	2005	2010	Indeks 2010/2005
Poljedelstvo	8.370	12.780	152,7	3.503.200	3.003.880	85,7
Vrtnarstvo	480	530	110,4	288.590	241.370	83,6
Trajni nasadi	7.050	8.690	123,3	2.461.670	2.428.780	98,7
Pašna živinoreja	34.220	29.890	87,3	2.229.820	1.893.590	84,9
Prašiči in perutnina	960	910	94,8	1.455.980	1.398.510	96,1
Mešana rastlinska pridelava	6.830	5.510	80,7	662.140	507.720	76,7
Mešana živinoreja	6.360	4.930	77,5	1.252.940	782.170	62,4
Mešana rastlinska pridelava in živinoreja	12.860	11.420	88,8	2.333.420	1.518.500	65,1
Nerazvrščeno	40	0	0,0	294.270	240.330	81,7
Skupaj	77.170	74.650	96,7	14.482.010	12.014.570	83,0

Vir: EUROSTAT

V Sloveniji se je v obdobju 2005-2010 povečalo število gospodarstev, ki so usmerjena v različne oblike rastlinske proizvodnje, medtem ko se je število mešanih in živinorejskih gospodarstev zmanjšalo.

Slika 7: Delež specializiranih in mešanih kmetijskih gospodarstev v državah EU-27 v letu 2010

Specializirana kmetijska gospodarstva v EU-27 gospodarijo na 81,5% kmetijske zemlje v uporabi. Na Irskem je ta delež najvišji in znaša 97,0%, najnižji pa je na Češkem, kjer

specializirana kmetijska gospodarstva obdelujejo le nekaj več kot polovico (55,2%) vse KZU. Slovenija nekoliko zaostaja za povprečjem EU-27, saj specializirana kmetijska gospodarstva obdelujejo 77,1% KZU.

Specializirana kmetijska gospodarstva v EU-27 ustvarijo 85,3% celotnega standardnega prihodka (SO), ki je definiran kot vrednost bruto proizvodnje posameznih pridelkov. Največji delež ustvarijo gospodarstva, usmerjena v rejo travojede živine (26,5%), sledijo pa gospodarstva, usmerjena v prašičerejo in perutninarstvo (17,9%) in poljedelstvo (17,8%). V Sloveniji je delež standardnega prihodka, ki ga ustvarijo specializirana gospodarstva, za skoraj 7 odstotnih točk nižji (78,5%), pri čemer kar polovico prispevajo gospodarstva, usmerjena v rejo travojede živine (50,1%).

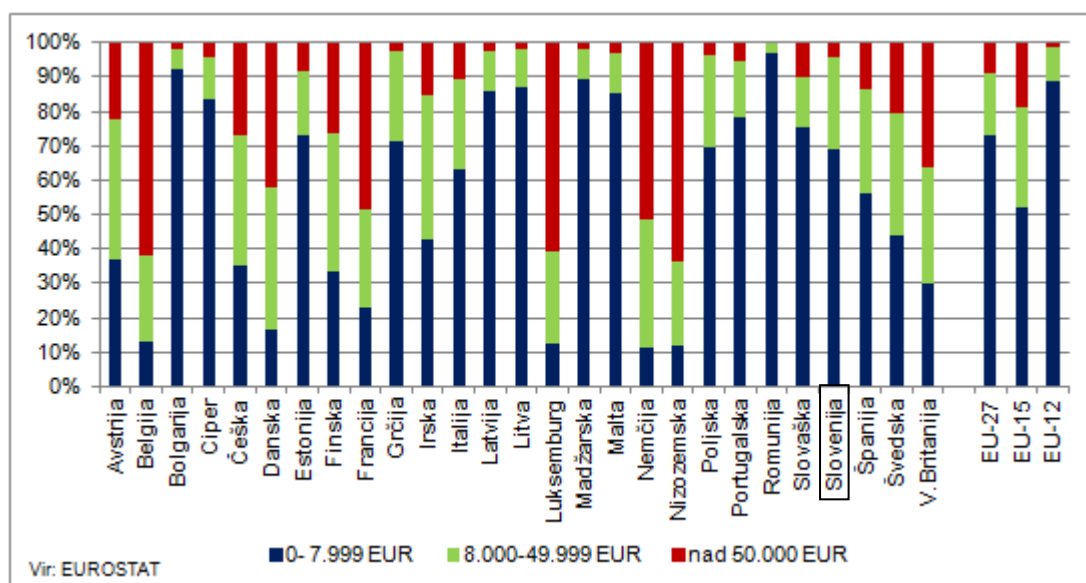
Preglednica 5: Standardni prihodek (SO) po proizvodnih tipih kmetijskih gospodarstev v Sloveniji in EU-27 v letu 2010

	SLOVENIJA		EU-27	
	SO (EUR)	Delež (%)	SO (EUR)	Delež (%)
Poljedelstvo	62.666.040	6,9	54.392.824.660	17,8
Vrtnarstvo	27.253.430	3,0	29.472.927.600	9,6
Trajni nasadi	76.193.690	8,3	41.172.176.490	13,5
Pašna živina	457.906.790	50,1	81.125.773.630	26,5
Zrnojadi (prašiči in perutnina)	92.419.090	10,1	54.696.443.470	17,9
Mešana rastlinska pridelava	31.543.530	3,5	8.382.675.410	2,7
Mešana živinoreja	47.734.740	5,2	11.268.350.220	3,7
Mešano rastlinska pridelava-živilina	117.476.690	12,9	25.238.864.520	8,3
Nerazvrščeno	0	0,0	23.192.509	0,0
Skupaj	913.194.000	100,0	305.773.228.480	100,0

Vir: EUROSTAT

Povprečna ekonomska velikost, merjena s standardnim prihodkom na gospodarstvo, znaša v državah EU-27 25.450 EUR. Pri tem se pojavljajo velike razlike med starimi in novimi državami članicami, saj je v EU-15 v povprečju skoraj 13 krat večja (71.825 EUR) kot v novih članicah (5.602 EUR). Med posameznimi državami prednjači Nizozemska z več kot 260.000 EUR SO na gospodarstvo, medtem ko je v Romuniji povprečna ekonomska velikost le 2.700 EUR na kmetijsko gospodarstvo. Slovenija z nekaj več kot 12.000 EUR na gospodarstvo spada v krog držav, ki precej zaostajajo za povprečjem EU-27.

Slika 8: Delež kmetijskih gospodarstev po velikostnih razredih standardnega prihodka v državah EU-27 v letu 2010

V EU-27 ima skoraj tri četrtine (72,8%) kmetijskih gospodarstev standardni prihodek manjši od 8.000 EUR. V starih članicah je takih gospodarstev nekaj več kot polovica (52,2%), v novih pa kar 88,7%. V Nemčiji in v državah Beneluksa je takšnih gospodarstev le dobra desetina, medtem ko imata Bolgarija in Romunija več kot 90% takšnih gospodarstev. V Sloveniji je delež gospodarstev, ki imajo standardni prihodek manjši od 8.000 EUR, nekoliko nižji od povprečja v EU-27 in znaša 68,9%.

Kmetijska gospodarstva, ki imajo standardni prihodek nižji od 8.000 EUR, v EU-27 v povprečju obdelujejo 13,8% kmetijske zemlje v uporabi. V državah EU-15 je ta delež bistveno nižji (9,1%) kot v novih državah članicah, kjer gospodarstva v tem razredu obdelujejo več kot četrtino KZU (25,6%). V Sloveniji ta gospodarstva obdelujejo skoraj tretjino (33,1%) vse kmetijske zemlje v uporabi.

Pri gospodarstvih, ki imajo standardni prihodek nad 50.000 EUR, so razlike še veliko večje. Medtem ko v EU-27 gospodarstva v tem razredu obdelujejo 62,0% KZU, pa primerljiva gospodarstva v Sloveniji obdelujejo le 24,0% KZU, kar jo skupaj z Malto (11,8%) in Grčijo (15,1%) uvršča na rep držav EU-27.

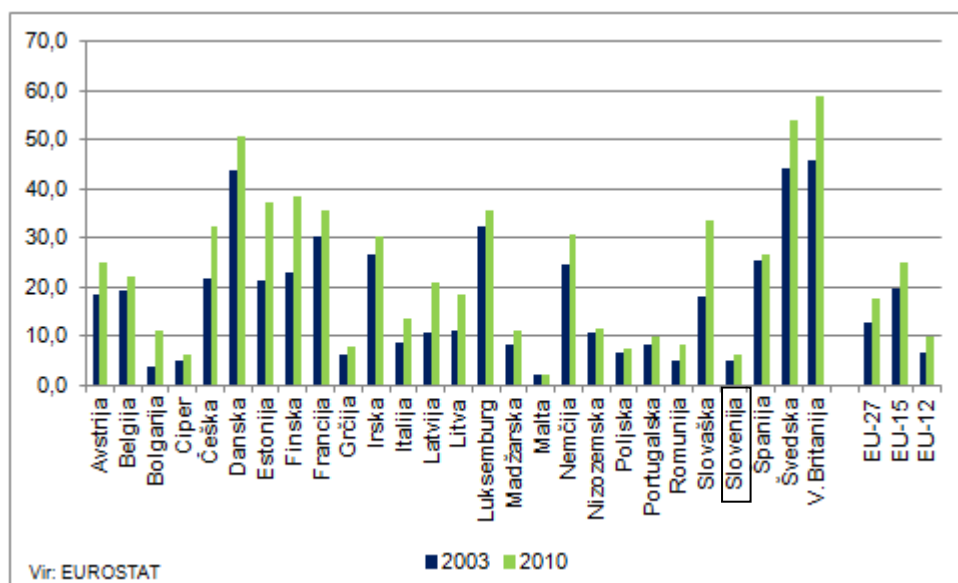
Delovna sila na kmetijskih gospodarstvih

V državah EU-27 je v letu 2010 na kmetijskih gospodarstvih delalo skoraj 10 milijonov polnovrednih delovnih moči (PDM).

Obseg delovne sile se je v obdobju 2003-2010 zmanjšal za več kot četrtino (26,9%), pri čemer se je še posebej zmanjšala zaposlenost v kmetijstvu v novih državah članicah (30,8%). V državah EU-15 se je v tem obdobju zaposlenost zmanjšala za dobro petino (22,5%). Med posameznimi državami članicami se je zaposlenost najbolj zmanjšala na Slovaškem (-52,7%) in v Bolgariji (-48,6%), medtem ko se je na Malti (+8,2) in na Irskem (+2,8) zaposlenost v kmetijstvu celo nekoliko povečala. Precejšnje znižanje je značilno tudi za Slovenijo, kjer je v kmetijstvu zaposlenih okoli 75 tisoč PDM, saj se je število PDM v obravnavanem obdobju zmanjšalo skoraj za petino (-19,5%).

Povprečno kmetijsko gospodarstvo v EU-27 zaposluje 0,81 PDM (EU-15: 0,94 PDM na gospodarstvo, EU-12: 0,72 PDM na gospodarstvo). Največje število PDM na gospodarstvo sicer beležita Češka (4,72 PDM) in Slovaška (2,29 PDM). Tudi Slovenija ima v primerjavi z EU-27 nadpovprečno zaposlenost na kmetijskih gospodarstvih (1,03 PDM).

Slika 9: Površina kmetijske zemlje v uporabi (ha) na polnovredno delovno moč v državah EU-27; 2003 in 2010 (ha)

Produktivnost dela v kmetijstvu, ki je v veliki meri odraz agrarne strukture, je na območju EU-27 zelo različna, kar je razvidno iz površine KZU, ki jo obdeluje ena PDM. Ena PDM v EU-27 v povprečju obdeluje 17,6 ha KZU (EU-15: 25,1 ha, EU-12: 10,0 ha). Daleč najvišjo raven produktivnosti dela beležijo Velika Britanija, Švedska in Danska, kjer ena PDM obdeluje več kot 50 ha KZU, medtem ko na Malti ena PDM obdeluje le nekaj več kot 2 ha KZU. Ena PDM v Sloveniji obdela 6,3 ha KZU kar je skoraj 3 krat manj od povprečja EU-27 in 4 krat manj od povprečja EU-15.

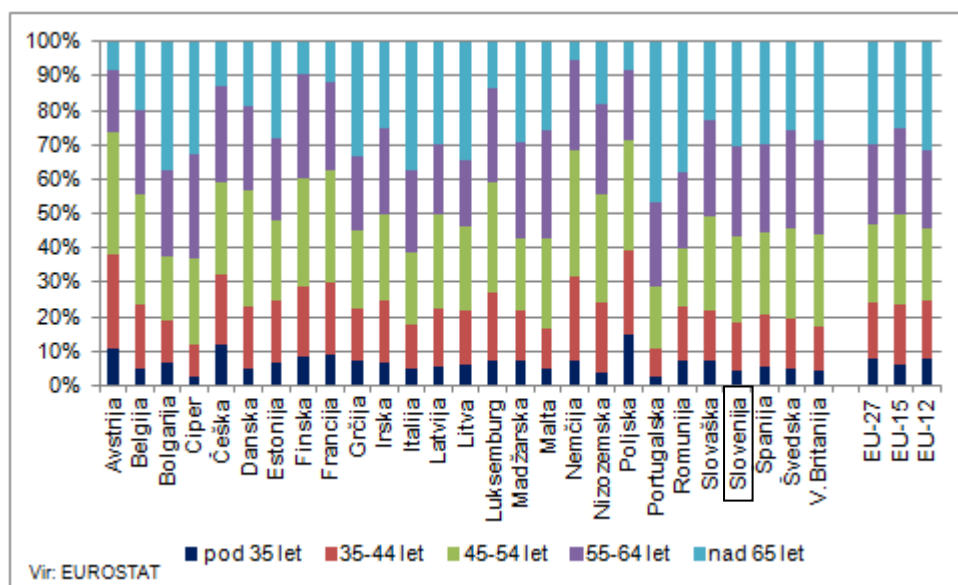
V primerjavi z letom 2003 se je produktivnost dela v kmetijstvu v državah EU-27 močno povečala, saj je ena PDM v letu 2010 obdelala 4,6 ha več KZU. V starih članicah se je površina, ki jo obdeluje ena PDM povečala za 5,2 ha, v novih državah članicah pa za 3,3 ha. V Sloveniji se je v obravnavanem obdobju ta površina povečala za 1,2 ha.

Na produktivnost dela pomembno vpliva tudi starostna struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev. V EU-27 je delež gospodarjev mlajših od 55 let 46,9%, pri čemer je ta delež v novih državah članicah nekoliko večji (47,3%) kot v državah EU-15 (46,4%).

Med posameznimi državami sta po podatkih popisa kmetijstva 2010 imeli najbolj ugodno starostno strukturo Avstrija in Poljska, kjer je več kot 70% gospodarjev mlajših od 55 let, najslabšo pa Portugalska, kjer je mlajših od 55 let le dobra četrtina (28,6%).

Tudi Slovenija sodi v krog držav z neugodno starostno strukturo gospodarjev. Mlajših od 55 let je 43,4%, kar je 3,5 odstotne točke manj od povprečja EU-27. Največji delež gospodarjev, mlajših od 35 let, je na Poljskem (14,7%) in v Avstriji (10,7%), medtem ko je ta delež v Sloveniji samo 4,3%. Skupaj s Portugalsko (2,8%), Nizozemsko (3,6%) in Veliko Britanijo (4,0%) sodimo v krog držav z najmanjšim deležem mladih gospodarjev, ki precej zaostaja za povprečjem EU-27 (7,5%).

Slika 10: Starostna struktura gospodarjev na kmetijskih gospodarstvih v državah EU-27 v letu 2010

Starostna struktura gospodarjev v EU-27 se je v primerjavi z letom 2003 nekoliko izboljšala, saj se je delež gospodarjev starih do 55 let povečal za 1 odstotno točko. To je predvsem posledica izboljšanja starostne strukture v novih državah članicah, kjer se je delež gospodarjev v teh starostnih skupinah povečal za 1,5 odstotne točke, medtem ko se je v starih državah članicah ta delež povečal le za 0,4 odstotne točke. V Sloveniji se je v tem obdobju delež gospodarjev starih do 55 let povečal za 0,3 odstotne točke.

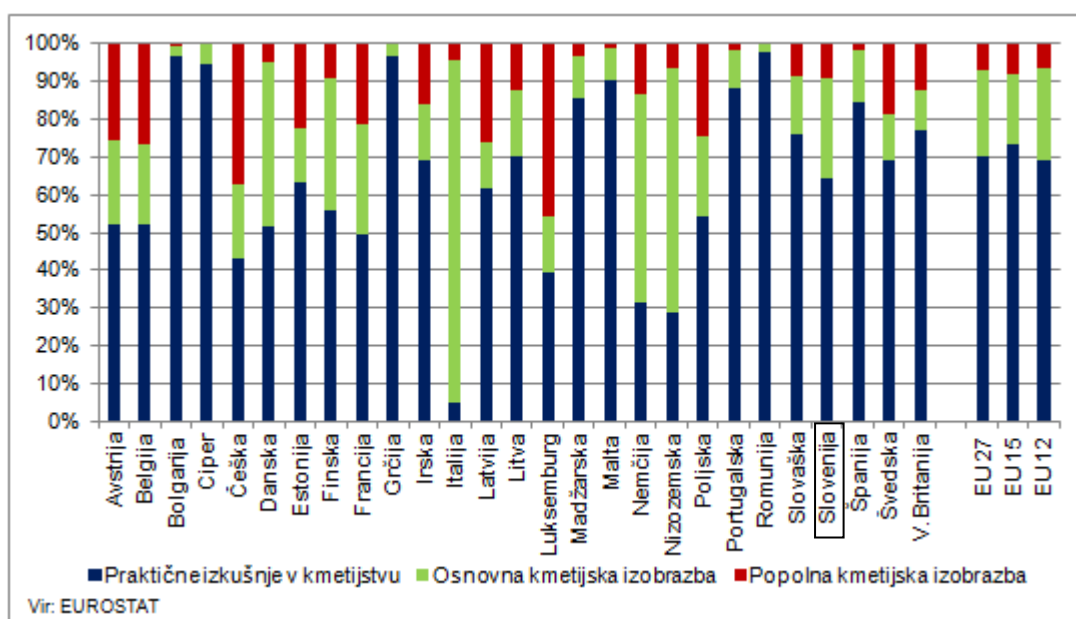
Še eden od pomembnih dejavnikov za učinkovito vodenje kmetijskih gospodarstev je izobrazbena struktura, saj se dobro izobraženi, inovativni in ozaveščeni kmetje lažje

prilagodijo gospodarskim, okoljevarstvenim in družbenim razmeram. Po podatkih popisa v letu 2010 je imelo v državah EU-27 kar 70,4% gospodarjev le praktične izkušnje v kmetijstvu, delež tistih, ki imajo popolno kmetijsko izobrazbo, pa je znašal 7,0%. Delež gospodarjev s popolno kmetijsko izobrazbo je največji v Luksemburgu, kjer znaša blizu 50% (45,9%), medtem ko je v Romuniji, Bolgariji, Grčiji in na Cipru ta delež manjši kot 1%.

V Sloveniji je izobrazbena struktura nekoliko boljša od povprečja EU-27, saj imata samo praktične izkušnje v kmetijstvu slabi dve tretjini gospodarjev (64,4%), delež tistih s popolno kmetijsko izobrazbo pa je 8,9%.

Izobrazbena struktura gospodarjev se počasi izboljšuje, saj se je v obdobju 2005-2010 na ravni EU-27 za 9,6 odstotnih točk povečal delež tistih, ki imajo doseženo najmanj osnovno stopnjo kmetijske izobrazbe. V Sloveniji se je ta delež v obravnavanem obdobju povečal za 7,7 odstotnih točk.

Slika 11: Izobrazbena struktura gospodarjev in upraviteljev na kmetijskih gospodarstvih v državah EU-27 v letu 2010

Analiza podatkov popisa kmetijstva 2010 kaže, da se razvojni zaostanek Slovenije za državami EU-27, navkljub kar precejšnjim spremembam v velikostni in socio-ekonomski strukturi, ne zmanjšuje. Ker je bil v obdobju 2003-2010 padec števila kmetijskih gospodarstev v Sloveniji veliko manjši kot v državah EU-27, površina KZU pa se ni bistveno spremenila, se je razlika v povprečni velikosti gospodarstev za povprečjem EU-27 še povečala.

Tudi v živinoreji strukturne spremembe v Sloveniji potekajo počasneje kot v državah EU-27. Zaostanek za povprečjem EU-27 se povečuje praktično pri vseh, za Slovenijo pomembnih živinorejskih usmeritvah (govedo, krave molznice, prašiči).

Kljub temu, da je v Sloveniji vedno več gospodarstev usmerjenih v določeno vrsto proizvodnje, tudi z vidika specializacije proizvodnje zaostajamo za povprečjem EU-27. Podobno velja tudi za socio-ekonomske kazalce. Produktivnost dela, merjena v KZU/PDM, se je v Sloveniji v obdobju 2003-2010 povečala skoraj za četrtno (+23,4%), na ravni držav EU-27 pa za več kot tretjino (+35,8%).

Starostna struktura gospodarjev v Sloveniji je neugodna, saj imamo manjši delež gospodarjev mlajših od 55 let kot je povprečje EU-27, zaskrbljujoče pa je, da Slovenija sodi med države z najmanjšim deležem mladih gospodarjev. Gospodarji v Sloveniji so nekoliko bolj izobraženi kot je povprečje držav EU-27, še vedno pa imajo v nekaterih razvitih kmetijskih državah precej boljšo izobrazbeno strukturo.

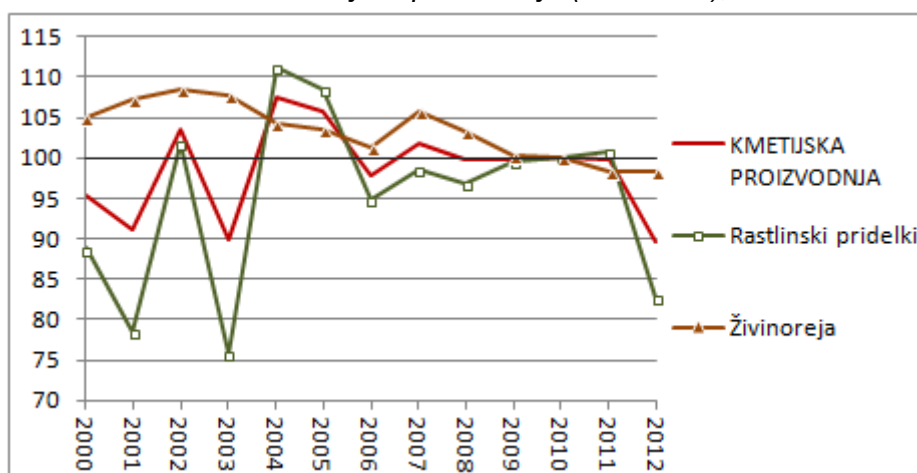
Pri vseh navedenih kazalcih, z izjemo izobrazbene strukture gospodarjev, se slovensko kmetijstvo uvršča pod povprečje držav članic EU-27, pri čemer se razlika do povprečja EU-27 v zadnjem obdobju povečuje.

1.3 Obseg kmetijske proizvodnje

Obseg kmetijske proizvodnje, zlasti rastlinske, je močno odvisen od naravnih razmer. V letu 2012 vreme rastlinski pridelavi ni bilo naklonjeno. Leto se je začelo s sušnimi zimskimi meseci, ki so jih na Primorskem zaznamovale tudi zelo nizke temperature in močna burja. V začetku aprila je nekatere predele prizadela tudi pozeba. Padavine v aprilu in maju so, razen na Primorskem, vsaj delno popravile vodne zaloge in so zadostovale do začetka poletja. Vendar so se v tem času pojavljala tudi lokalna neurja s točo. V poletnih mesecih sta kmetijsko pridelavo zaznamovali suša in vročina. Dež v zadnji dekadi julija je v nekaterih delih Slovenije namočil tla in začasno izboljšal pridelovalne pogoje, ki pa so se z visokimi temperaturami v avgustu ponovno močno poslabšali.

Začasni podatki (SURS, druga ocena) kažejo, da se je ob slabih vremenskih razmerah obseg rastlinske pridelave po nekaj letih rahle rasti v letu 2012 v primerjavi z letom prej zmanjšal za skoraj 18% in bil tako najnižji po sušnem letu 2003. Ob manjšem obsegu rastlinske pridelave in praktično nespremenjenem obsegu živinoreje je bil tako skupni obseg kmetijske proizvodnje v letu 2012 manjši kot v letu 2011 za okoli 10%.

Slika 12: Indeksi kmetijske proizvodnje (2010=100); 2000-2012

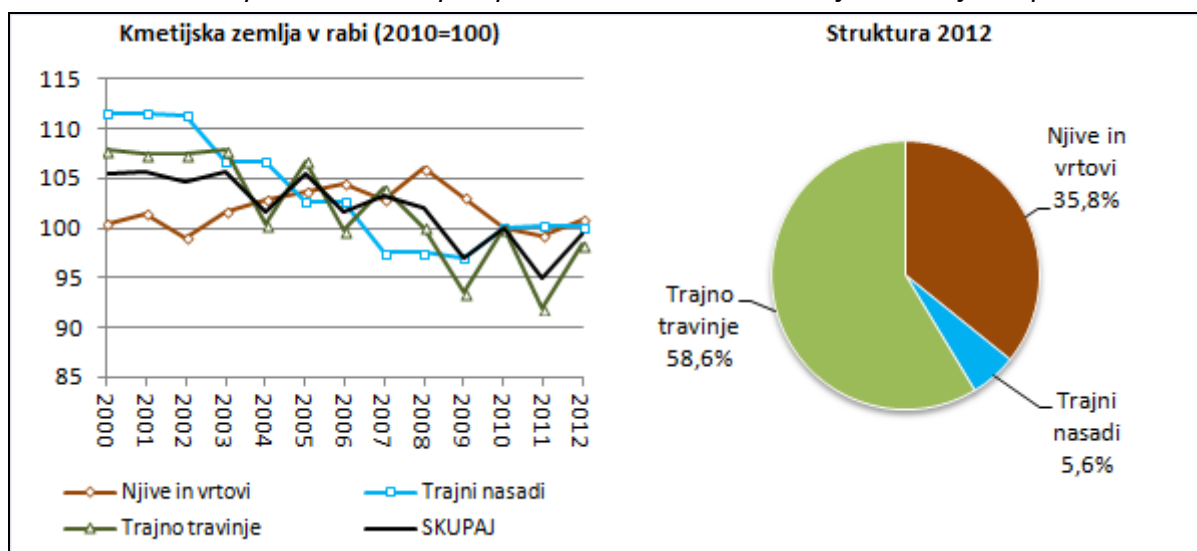

Vir: SURS

Rastlinska pridelava je v letu 2012 k bruto vrednosti kmetijstva prispevala okoli 53%, kar je 3 odstotne točke manj kot leta 2011.

Površina kmetijske zemlje v uporabi kmetijskih gospodarstev se ob precejšnjih nihanjih po letu 2003 zmanjšuje. V letu 2012 je bilo, po zmanjšanju v predhodnem letu, v uporabi okoli 479.700 ha kmetijske zemlje ali 4,7% več kot v letu 2011 (458.200 ha). Površina trajnih nasadov je ostala praktično nespremenjena (26.800 ha), površina njiv se je povečala za 1,7% (na 171.700 ha), površina trajnega travinja pa za 7,1% (na 281.200 ha). Po letu 2003 površina travinja močno niha, pri čemer je v letih, ko podatki temeljijo na strukturnem raziskovanju kmetijskih gospodarstev (2005, 2007, 2010), ta površina vseskozi precej večja kot v letih, ko teh raziskovanj ni.

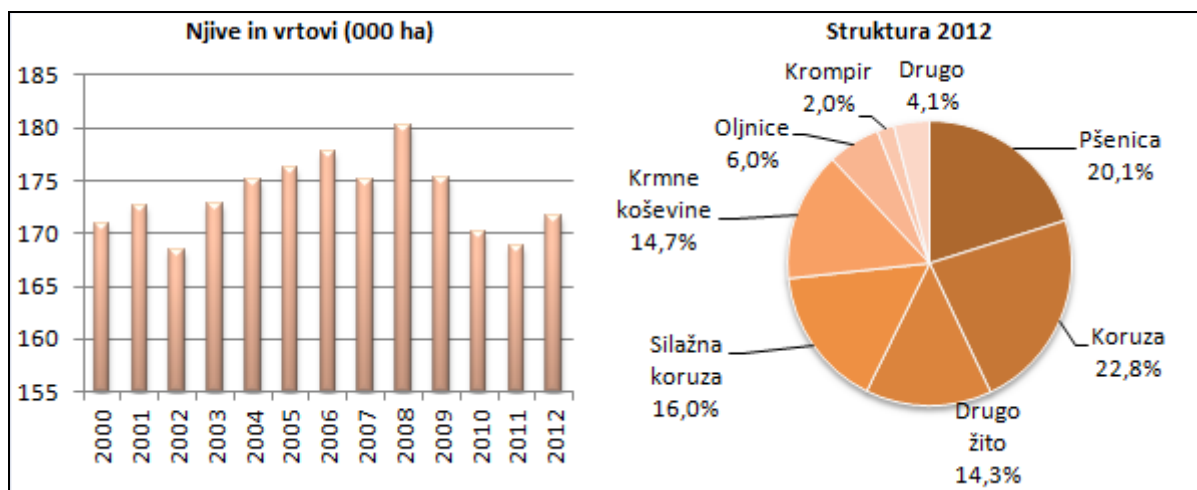
Slika 13: Spremembe skupne površine in struktura kmetijske zemlje v uporabi

Vir: SURS

Več kot polovica njiv je namenjena pridelavi žita, zlasti koruze za zrnje in pšenice, skoraj tretjina pa pridelavi zelene krme, kjer prevladujeta silažna koruza ter trave, travne, travno deteljne in deteljno travne mešanice. Spremembe setvene strukture so med leti razmeroma majhne. V letu 2012 sta se med pomembnejšimi kulturami glede na leto prej za več kot odstotno točko spremenila le delež pšenice (večji za 2,6 odstotne točke) in delež krmnih koševin (manjši za 1,3 odstotne točke).

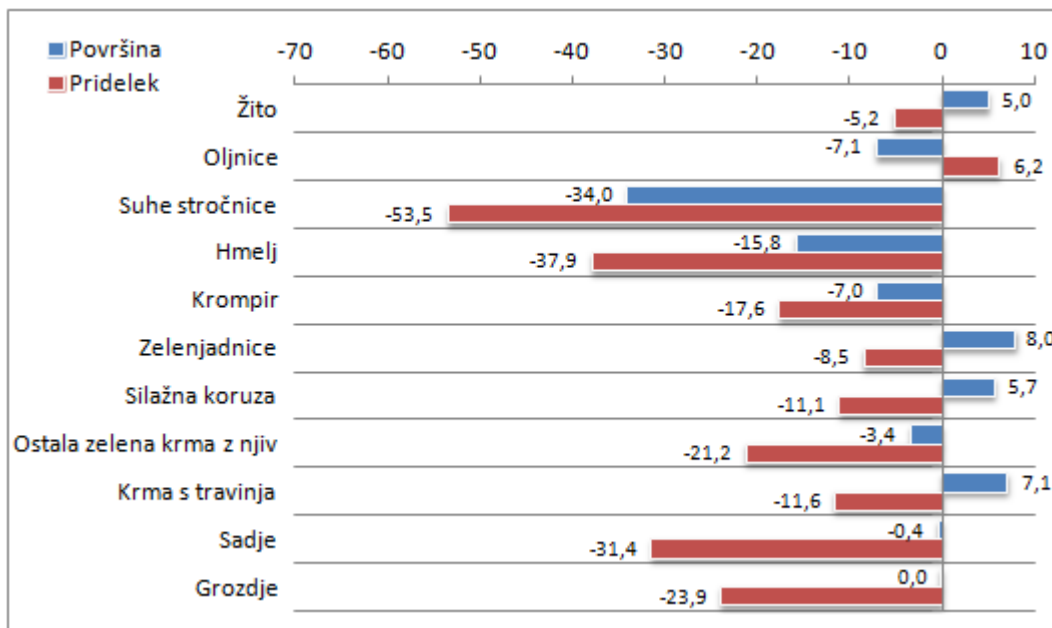
Slika 14: Skupna površina in setvena struktura njiv

Vir: SURS

V letu 2012 je bilo žito posejano na okoli 100 tisoč hektarov njiv (leta 2011 95 tisoč ha), pri čemer so bile površine s pšenico in piro večje kot v letu prej za 17%, površine z ječmenom za 3%, s koruzo pa manjše za slabe 3%. Pšenici je bilo namenjeno največ površin po letu 2008, pri koruzi za zrnje pa so bile površine malo pod ravni povprečja zadnjega petletnega obdobja (2007-2011). Po izrazitem zmanjšanju v letu 2010 so se drugo leto zapored precej povečale površine namenjene pridelavi zelenjadnic, porast površine pa je zabeležen tudi pri silažni koruzi. Precej manj kot v letu prej je bilo površin s suhimi stročnicami, hmeljem, krompirjem ter oljnicami, pri čemer je zmanjšanje površine oljnic rezultat petino manjših površin oljnih buč, medtem ko so bile površine oljne ogrščice 8% večje kot v letu 2011.

Slika 15: Površine in rastlinski pridelki v letu 2012 v primerjavi z letom 2011 (%)

Vir: SURS

Letina 2012 je bila izredno slaba za večino njivskih kultur z izjemo zgodnjih posevkov. Pri pšenici in večini vrst drugega strnega žita ter oljni ogrščici so bili tako hektarski pridelki rekordni in okoli 20% višji kot v povprečju zadnjega petletnega obdobja (2007-2011), medtem ko je bil pridelek poznih poljščin in zelenjadnic v večji meri prizadet zaradi suše in visokih temperatur. Pri večini poznih posevkov in krmi s travinja so bili hektarski pridelki zato precej nižji od doseženih v letu 2011 in tudi nižji od povprečja zadnjega petletnega obdobja. Hektarski pridelek krompirja je bil manjši za 11%, zelenjadnic za 15%, koruze za zrnje za 18%, oljnih buč za 19%, hektarski pridelek hmelja pa je bil manjši za 26%.

Skupni pridelek žita je bil v letu 2012 zaradi slabe letine koruze 5% manjši kot v letu 2011 in na ravni povprečja obdobja 2007-2011. Pridelek pšenice in pire se je zaradi večjih pospravljenih površin in rekordne letine povečal za 22%, skupni pridelek koruze pa je bil 21% manjši kot v letu prej. Porast skupnega pridelka beležimo le pri oljnicah in to na račun oljne ogrščice, pri kateri se je ob odlični letini močno povečala tudi pospravljena površina. Pri drugih posevkih na njivah je bil pridelek nižji kot v letu 2011, manjši pa je bil, kljub večji pospravljeni površini, tudi skupni pridelek krme s travinja.

Leto 2012 je bilo zaradi pozebe in suše izjemno neugodno tudi za sadjarstvo. Večina sadnih vrst je slabo obrodila, še posebej izrazito slive in češplje ter hruške. Izjema so le marelice, kjer je pridelek ostal na ravni razmeroma ugodnega leta 2011. Skupni pridelek sadja je bil v primerjavi z letom prej in tudi povprečjem zadnjega petletnega obdobja manjši skoraj za tretjino, zmanjšal pa se je tako v intenzivnih kot ekstenzivnih nasadih. Pridelek jabolk v intenzivnih nasadih je bil manjši za 32%, hrušk za 48%, breskev pa za 27%.

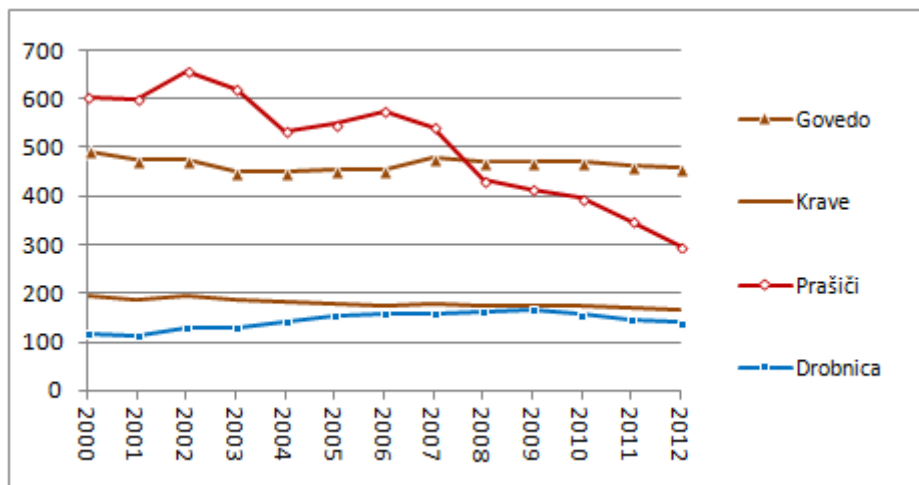
Suša je v letu 2012 prizadela tudi vinograde. Vplivala je na pridelek, pa tudi na čas trgatve, saj je bila ena najzgodnejših do sedaj in napoveduje letnik vina, ki bo zahteven za kletarjenje. Pridelek grozdja je znašal okoli 92 tisoč ton, kar je skoraj četrtno manj kot leta 2011 in 19% pod povprečjem zadnjega petletnega obdobja.

V živinoreji so spremembe v obsegu proizvodnje praviloma manjše kot v rastlinski pridelavi, čeprav so tudi tu opazna določena nihanja med leti. Obseg živinorejske proizvodnje se po letu 2007 zmanjšuje in to predvsem zaradi občutnega zmanjšanja proizvodnje v prašičereji.

V številu govedi med leti ni večjih sprememb. Konec leta 2012 je njihovo število znašalo 460 tisoč glav (-0,5%), od tega 168 tisoč krav (-1,9%). Pri prašičih so se sicer običajna ciklična nihanja po letu 2006 spremenila v trend zmanjševanja staleža. Konec leta 2012 je bilo število

prašičev (296 tisoč glav) v primerjavi z letom 2011 manjše za 14,7%, v primerjavi z letom 2006 pa se je skoraj razpolovilo. V letu 2012 se je tretje leto zapored zmanjšalo tudi število drobnice. Konec leta je bilo njeno število (141 tisoč glav) 4,2% manjše kot v letu prej, pri čemer se je število ovac zmanjšalo bolj (-5%) kot število koz (-1%).

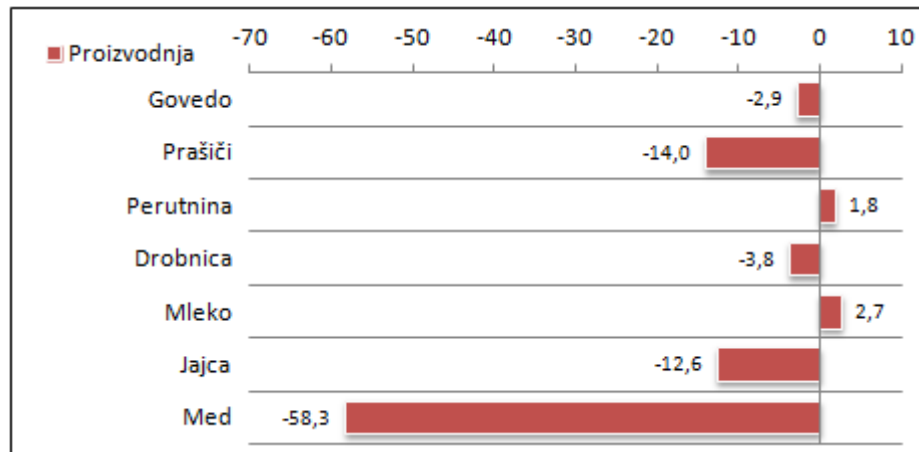
Slika 16: Število živali konec leta (000); 2000-2012

Vir: SURS

Po začasnih podatkih statistike v skupnem obsegu živinoreje v letu 2012 ni bilo večjih sprememb. Povečanje obsega se kaže pri proizvodnji mleka in perutninskega mesa, pri drugih pomembnejših živinorejskih proizvodih pa je bila proizvodnja manjša kot v letu prej.

Slika 17: Živinorejska proizvodnja v letu 2012 v primerjavi z letom 2011 (%)

Vir: SURS

Prirast govedi se je po dveh letih rasti zmanjšal za slabe 3%, vendar je ostal nad ravni povprečja obdobja 2007-2011 (+0,5%). V prašičereji se je trend zmanjševanja obsega prireje nadaljeval, ob tem pa je bil padec v letu 2012 zopet nekaj izrazitejši (-14%) kot v letu prej (-11%). Nadaljeval se je tudi trend zmanjševanja prirasta drobnice. Prirast perutnine se je v primerjavi z letom 2011 povečal za slaba 2%, v primerjavi s povprečjem zadnjega petletnega obdobja pa je obseg prireje ostal praktično nespremenjen. Ob nekaj večjem številu molznih krav (+1,8%) se je prvič po letu 2007 nekoliko povečala tudi skupna količina namolzenega mleka, oddaja mleka v mlekarne pa je porasla za 1,8%. Oddaja mleka v mlekarne je zajela okoli 87% vsega namolzenega mleka (leta 2011 88%). Delež tujih mlekarn v odkupu se je v primerjavi z letom prej povečal za 3 odstotne točke in znašal 33,5%. Precej se je po začnih ocenah statistike zmanjšala proizvodnja jajc, še zlasti izrazit pa je bil padec proizvodnje medu.

1.4 Poraba kmetijskih proizvodov ter stopnje samooskrbe

Med leti se poraba kmetijskih proizvodov za prehrano pri različnih kmetijskih proizvodih giba precej različno smerno. Po začasnih podatkih za leto 2012 se je v primerjavi z letom 2011 poraba rastlinskih pridelkov, z izjemo sladkorja, zmanjšala.

Poraba pšenice za prehrano na prebivalca je v letu 2012 znašala 71 kg (v ekvivalentu moke). V primerjavi z letom 2011 se je zmanjšala za 3% oziroma je bila na ravni zadnjega petletnega povprečja (2007-2011). V letu 2012 se je prekinil izrazit trend povečevanja porabe riža (-6% glede na leto 2011), ponovno pa se je zmanjšala tudi poraba krompirja, ki je bila v letu 2012 še za 5% nižja kot leto prej. Medtem ko je bila v zadnjem petletnem obdobju povprečna poraba krompirja okoli 73 kg, je v letu 2012 ta znašala le 63 kg na prebivalca. Poraba zelenjave, ki med leti precej niha, je bila za odstotek nižja od leta 2011 oziroma od petletnega povprečja (97 kg). Poraba sladkorja se je v letu 2012 ponovno povečala in bila 8% nad povprečjem zadnjih petih let.

Preglednica 6: Poraba kmetijskih proizvodov na prebivalca (kg); 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	Indeks 2012/11
Žito	91,9	88,6	80,7	90,1	87,6	85,5	97,7
- pšenica	72,4	70,3	63,9	74,7	72,5	70,6	97,4
- rž	3,6	3,5	3,5	3,1	2,4	2,2	92,1
- koruza za zrnje	12,4	11,5	10,7	9,4	10,0	9,9	99,6
Riž	4,2	4,1	4,3	5,1	5,8	5,5	94,0
Krompir	81,3	77,6	72,0	70,1	66,4	63,3	95,3
Zelenjava	90,4	100,5	103,1	91,9	96,7	95,4	98,6
Sladkor	31,5	37,0	37,8	38,5	39,1	39,5	101,1
Meso	94,7	96,7	94,2	93,8	89,6	88,3	98,6
- meso govedí	21,1	21,3	20,5	19,9	19,8	19,0	95,6
- meso prašičev	42,1	43,2	40,5	41,6	39,6	37,9	95,8
- perutninsko meso	26,1	26,7	28,1	27,8	26,2	27,7	105,7
Mleko	223,6	233,7	229,9	223,7	218,9	225,4	103,0
Jajca	8,9	10,0	10,2	10,1	10,1	9,1	89,8
Med	0,9	1,0	1,1	1,1	1,4	1,0	69,3

* začasni podatki

Vir: SURS, KIS

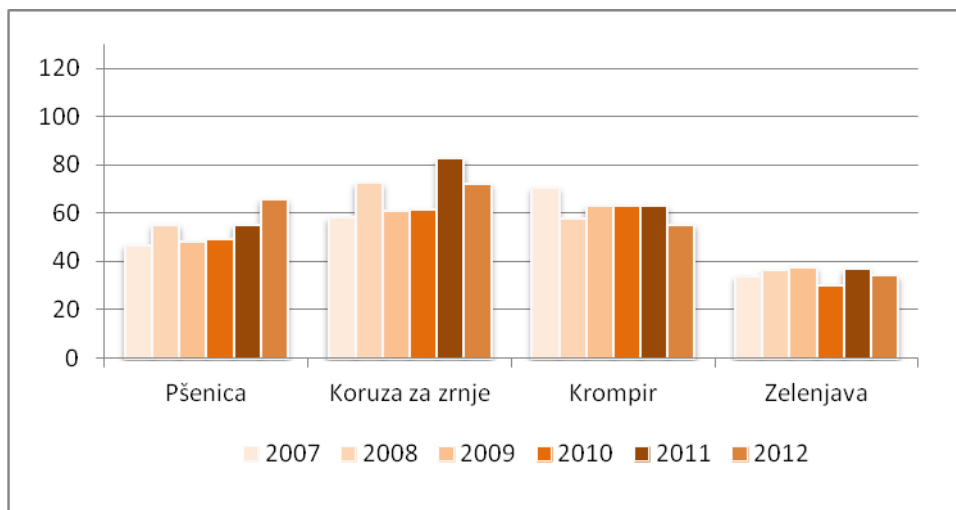
Poraba na prebivalca se je zmanjšala tudi pri večini živalskih proizvodov. V letu 2012 se je nadaljeval trend zmanjševanja porabe govejega mesa, poraba na prebivalca je padla na 19,0 kg (v letu 2011 19,8 kg). Prav tako se je ponovno zmanjšala poraba prašičjega mesa (-4%) in bila z slabimi 38 kg najnižja doslej, medtem ko se je poraba perutninskega mesa po rahlem padcu v letu 2011 ponovno približala 28 kg (+6%). V letu 2012 se je poleg porabe perutninskega mesa povečala še poraba mleka. Poraba mleka, ki se je zmanjševala vse od leta 2009 dalje, se je v letu 2012 povečala na 225 kg in bila na ravni petletnega povprečja (2007-2011). Opazno zmanjšanje porabe je zabeleženo pri jajcih, kjer se je poraba zmanjšala za desetino (na 9 kg v letu 2012), pri medu pa je v primerjavi z visoko porabo v letu 2011 poraba manjša za 30%.

Stopnja samooskrbe, ki kaže, v kolikšni meri domača proizvodnja pokriva domačo porabo, je pri rastlinskih pridelkih med leti močno odvisna od letine. Leto 2012 je bilo za rastlinske pridelke bistveno manj ugodno od predhodnega, na kar so vplivale predvsem slabe vremenske razmere. Z izjemo strnih žit so se tako stopnje samooskrbe pri ostalih rastlinskih pridelkih poslabšale.

Stopnja samooskrbe z žitom sicer že drugo leto zapored ostaja visoka (71%). Medtem ko so rekordni hektarski donosi strnih žit omogočili visoke stopnje samooskrbe, pa je na drugi strani vroče in sušno poletje vplivalo na manjši pridelek koruze za zrnje ter posledično nižjo samooskrbo s koruzo. Po začasnih podatkih se je, predvsem zaradi dobre letine ter

manjšega negativnega salda zunanje trgovine, stopnja samooskrbe s pšenico ponovno povečala in je bila največja doslej (66%), enako velja tudi za ječmen (83%). V primerjavi z rekordno stopnjo samooskrbe s koruzo v letu 2011 (82%) je bila, predvsem zaradi slabše letine, v letu 2012 dosežena stopnja za 10 odstotnih točk nižja, vendar še vedno za 8 odstotnih točk nad petletnim povprečjem (2007-2011).

Slika 18: Samooskrba z rastlinskimi proizvodi (%); 2007-2012

Vir: SURS, KIS

Ponovno manjši obseg pridelave ter v letu 2012 še večja negativna zunanja trgovina sta vplivala na znižanje stopnje samooskrbe s krompirjem (svež in predelan), ki je bila v letu 2012 najnižja od začetka 1990-ih. V letu 2012 je znašala 55% in bila za 8 odstotnih točk pod povprečjem zadnjih petih let. V Sloveniji imamo nizko stopnjo samooskrbe z zelenjavo, ki ima trend zmanjševanja, opazna pa so tudi velika medletna nihanja (predvsem zaradi skokov v obsegu pridelave). V letu 2012 je bila stopnja samooskrbe malce pod povprečjem zadnjih petih let (35%) in je znašala 34%.

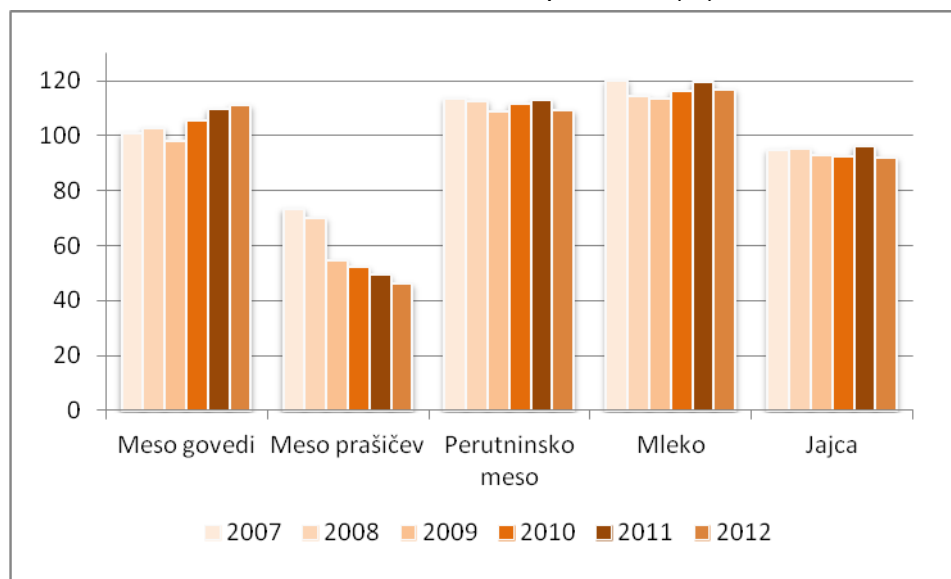
Pri živalskih proizvodih so v primerjavi s stopnjami samooskrbe z rastlinskimi proizvodi dosežene stopnje samooskrbe višje ter nekoliko stabilnejše. V zadnjih desetih letih domača prireja mesa, kot tudi domača poraba rahlo nihata, kar se odraža na nihanju stopnje samooskrbe z mesom (med 83% in 100%). V letu 2012 je bila dosežena stopnja samooskrbe 83% in se je izenačila z doslej najnižjo stopnjo iz leta 2009. V povprečju zadnjih petih let (2007-2011) je samooskrba z mesom znašala 87%.

Pri posameznih vrstah mesa se dosežene stopnje samooskrbe precej razlikujejo. Ker se je domača poraba mesa govedi v letu 2012 zmanjšala bolj kot domača prireja, je stopnja samooskrbe z mesom govedi porasla še za odstotno točko v primerjavi z letom prej (na 111%), oziroma je bila 7 odstotnih točk nad povprečno stopnjo samooskrbe zadnjih petih let. Ravno nasprotno pa se je zaradi večjega padca domače prireje prašičjega mesa v primerjavi z domačo porabo v letu 2012 ponovno znižala samooskrba s prašičjim mesom. V letu 2012 je znašala 46% (leta 2011 49%) in bila za slabih 25 odstotnih točk nižja od samooskrbe v letih 2005-2008. Stopnja samooskrbe s perutninskim mesom se je v letu 2012 znižala na raven iz leta 2009 (109%), saj večja domača prireja ni v celoti zadostila večji domači porabi. Stopnja samooskrbe z drobnico ostaja na ravni leta 2011 (99%) in je za odstotno točko nad petletnim povprečjem.

V letu 2012 sta nižji stopnji samooskrbe doseženi tudi pri jajcih in mleku. Zaradi opazno manjše proizvodnje jajc in kljub precejšnjemu zmanjšanju izvoza je stopnja samooskrbe padla na najnižjo raven doslej (na 92%). V letu 2012 se nadaljuje razmeroma stabilna stopnja samooskrbe z mlekom, kjer proizvodnja vseskozi presega domačo porabo. V letu

2012 je bila ob večjem porastu domače porabe kot proizvodnje stopnja samooskrbe glede na leto prej sicer za 3 odstotne točke nižja, a je ostala na ravni petletnega povprečja (117%).

Slika 19: Samooskrba z živalskimi proizvodi (%); 2007-2012

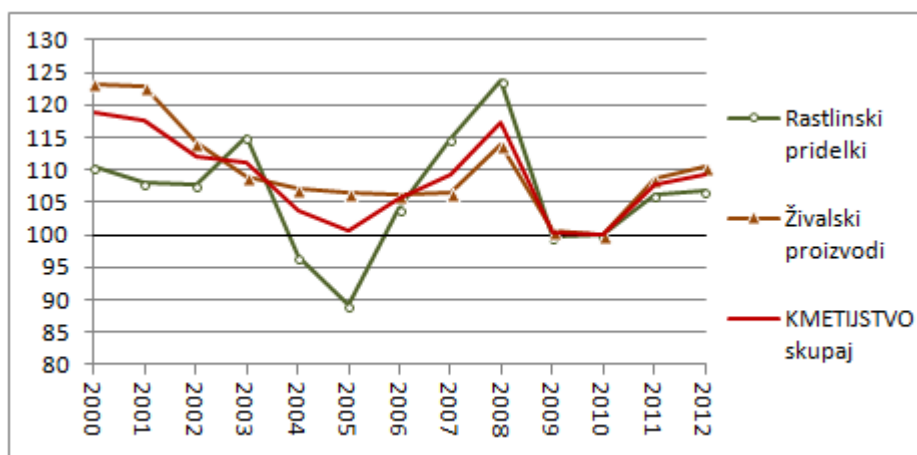
Vir: SURS, KIS

1.5 Cene v kmetijstvu

Do leta 2005 je kmetijstvo spremljal dolgoletni trend padanja cen kmetijskih proizvodov, v zadnjih letih pa so spremembe cen med leti izrazitejše in različno smerne. Po treh letih hitre rasti so v letu 2009 cene kmetijskih proizvodov močno padle in se realno vrnile nazaj na raven leta 2005, kjer so ostale tudi v letu 2010, v letih 2011 in 2012 pa beležimo ponovno realno rast teh cen.

Na letni ravni so se cene kmetijskih pridelkov pri proizvajalcih po podatkih statistike cen v letu 2012 v primerjavi z letom 2011 nominalno povečale za 3,9%, merjeno z inflacijo, ki je znašala 2,6%, pa so bile realno višje za 1,3%. Porasle so tako cene rastlinskih pridelkov kot cene živalskih proizvodov.

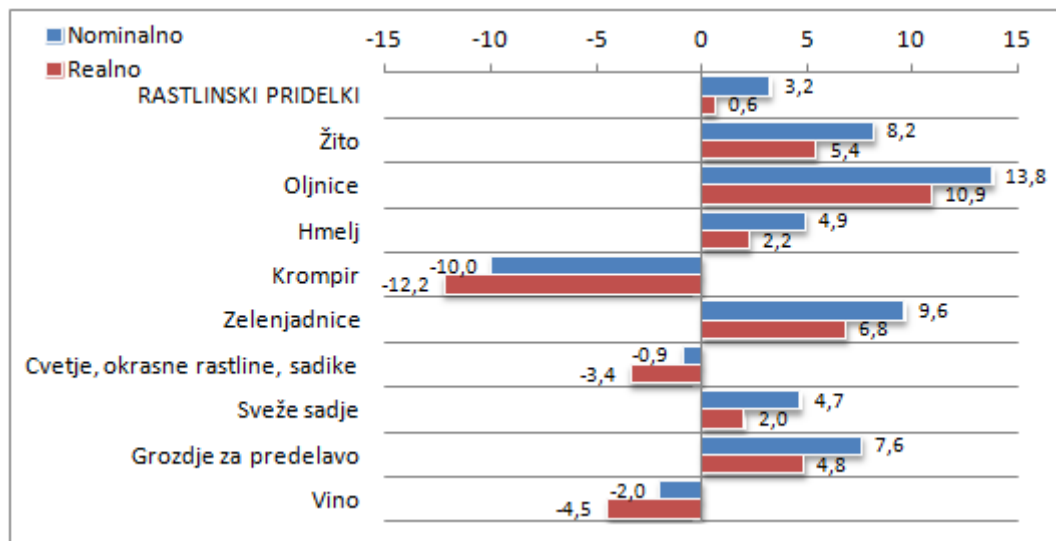
Slika 20: Indeksi cen kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih (realno; 2010=100); 2000-2012

Vir: SURS, preračuni KIS

Cene rastlinskih pridelkov so bile na agregatni ravni v letu 2012 nominalno višje kot v letu 2011 za 3,2% (realno za 0,6%) in tako ostale med najvišjimi v zadnjem desetletju. Najbolj so v letu 2012 v povprečju porasle cene oljnic in to zaradi ponovnega precejšnjega povečanja cene oljne ogrščice. Občutno višje kot v letu prej so bile tudi cene zelenjadnic.

Slika 21: Spremembe cen rastlinskih pridelkov v letu 2012 v primerjavi z letom 2011 (%)

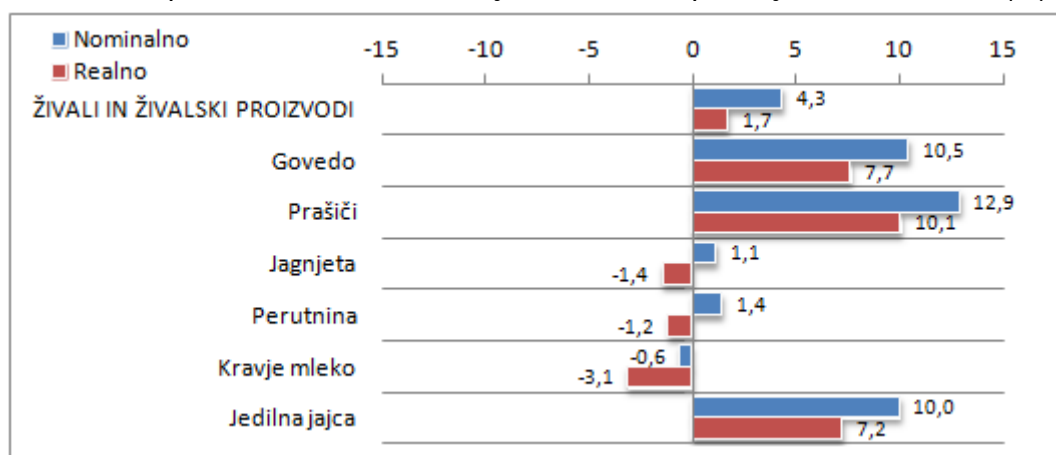

Vir: SURS, preračuni KIS

Pri žitu je bila rast cen bolj zmerna, pri čemer je močno porasla le cena koruze za zrnje. Višje kot v letu prej so bile tudi cene grozdja za predelavo in sadja, po treh letih zniževanja pa je nekoliko porasla tudi cena hmelja. Večji padec cen v letu 2012 beleži statistika le pri krompirju, nekoliko nižje pa so bile tudi cene vina.

V živinoreji, kjer so spremembe cen na povprečni letni ravni praviloma bistveno manjše kot pri rastlinskih pridelkih, so v letu 2012 cene nominalno porasle za 4,3% (realno za 1,7%). Močno so v primerjavi z letom prej porasle cene prašičev, govedi in jajc. Cene perutnine in jagnjet so ostale blizu ravni leta 2011, odkupne cene mleka pa so se nekoliko znižale.

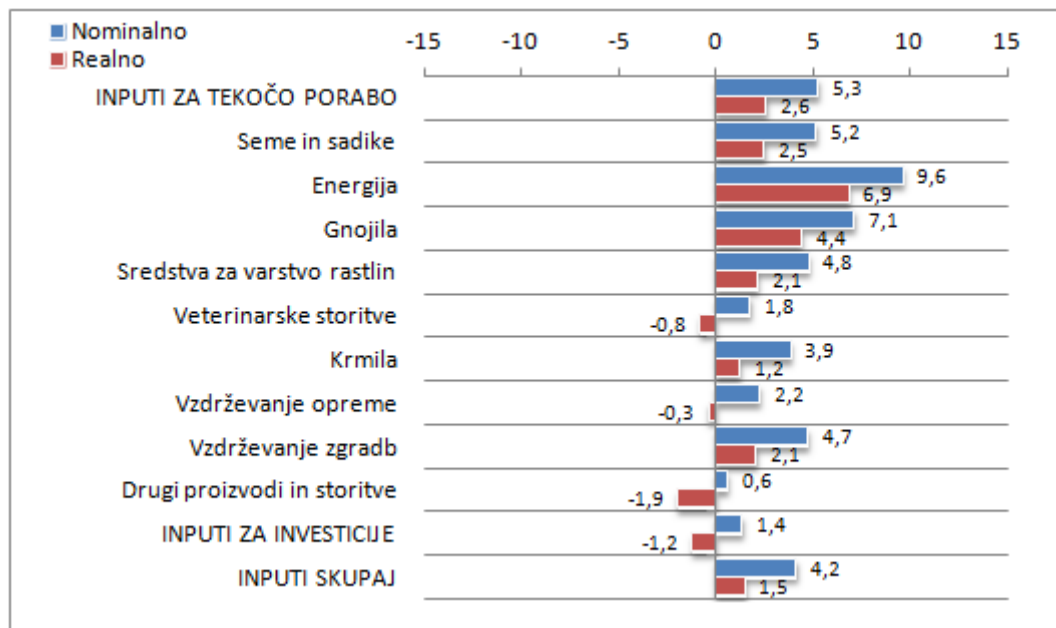
Slika 22: Spremembe cen v živinoreji v letu 2012 v primerjavi z letom 2011 (%)

Vir: SURS, preračuni KIS

Ob razmeroma zmerni rasti cen kmetijskih proizvodov so v letu 2012 zmerno porasle tudi cene inputov za kmetijstvo.

Slika 23: Spremembe cen inputov za kmetijstvo v letu 2012 v primerjavi z letom 2011 (%)

Vir: SURS, preračuni KIS

Cene proizvodov in storitev za tekočo porabo v kmetijstvu (inputi 1) so bile nominalno 5,3% višje kot v letu 2011 (realno 2,6%), cene vseh inputov (skupaj z inputi za investicije) pa so porasle za 4,2% (realno 1,5%). Porast cen inputov za kmetijstvo v letu 2012 je predvsem rezultat precejšnjega povečanja cen energije in mineralnih gnojil, pa tudi semena in sadik ter sredstev za varstvo rastlin. Rast cen krmil in drugih inputov je bila zmernejša. Večje povečanje cen inputov za kmetijstvo kot cen kmetijskih proizvodov je povzročilo ponovno poslabšanje cenovno-stroškovnih razmerij v kmetijstvu. Zaostrovanje cenovno-stroškovnih razmerij spremlja kmetijstvo kot dolgoročni trend, izrazito neugodna pa so ta razmerja od leta 2009 dalje.

Preglednica 7: Indeksi cen kmetijskih proizvodov in inputov za kmetijstvo (nominalno); 2007-2012

	Predhodno leto = 100						2010 = 100					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Kmetijski proizvodi pri proizvajalcih	107,4	113,3	86,4	101,4	109,8	103,9	100,7	114,1	98,6	100,0	109,8	114,1
Inputi za kmetijstvo (1+2)	108,1	117,6	93,8	101,7	110,6	104,2	89,1	104,8	98,3	100,0	110,6	115,2
Razmerje kmetijski pridelki / inputi	99,3	96,3	92,1	99,7	99,3	99,8	113,0	108,9	100,3	100,0	99,3	99,0

Vir: SURS, preračuni KIS

Okvir 2: Cene v kmetijstvu

Z letom 2013 je Statistični urad RS premaknil bazo za izračun indeksov cen iz leta 2005 na leto 2010. Na osnovi uteži novega baznega leta so bili indeksi cen kmetijskih pridelkov in cen inputov preračunani za celotno obdobje od leta 2000 dalje. Zaradi sprememb uteži so se nekoliko spremenili tudi agregatni indeksi cen, vendar osnovne ugotovitve glede gibanja cen ostajajo podobne kot po stari seriji podatkov.

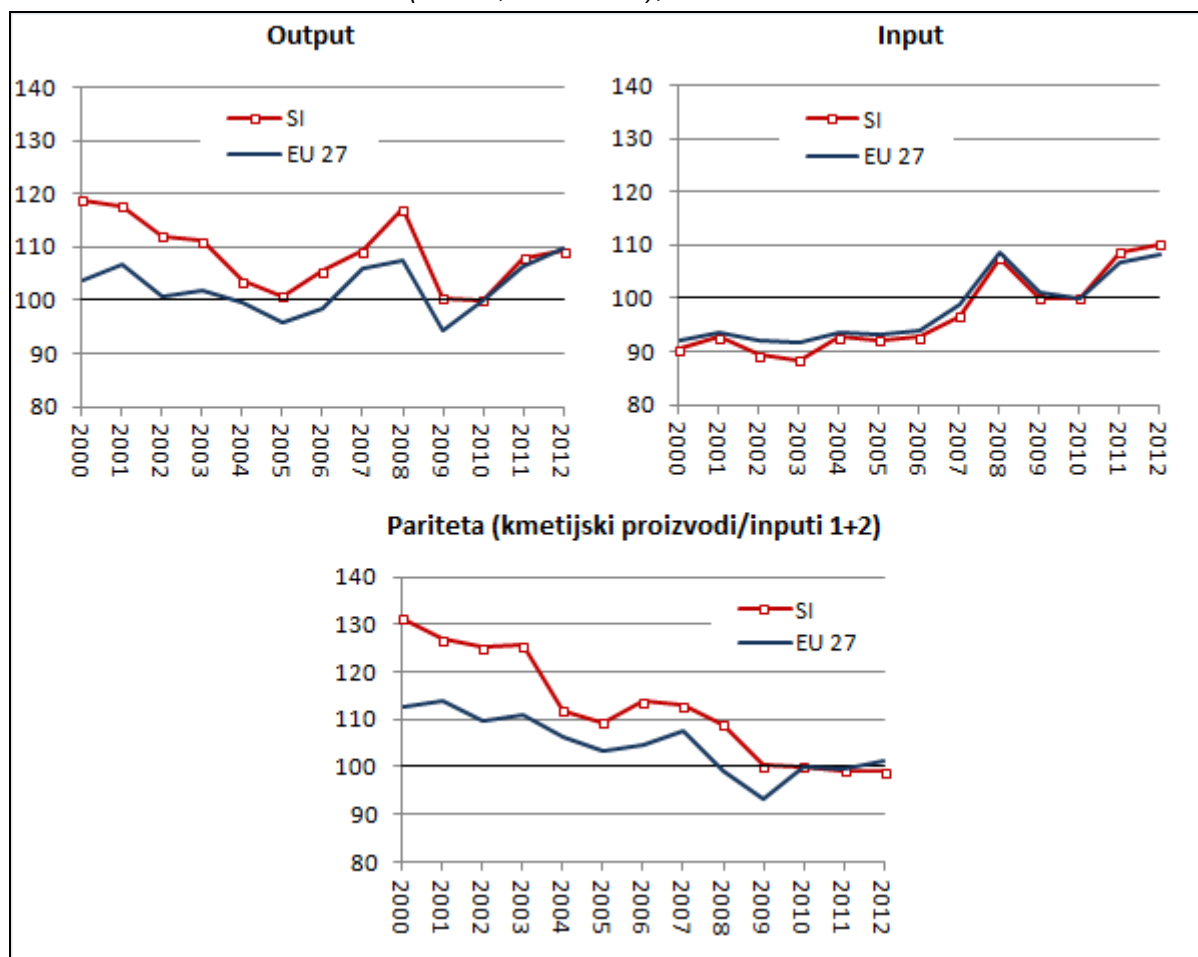
Letni indeksi se računajo na osnovi mesečnih indeksov cen in baznih mesečnih uteži, ki so za rastlinske pridelke prilagojene sezonskemu značaju pridelave in prodaje. Glede na to, da se dejanske mesečne uteži med leti nekoliko spreminjajo, medtem ko so mesečne uteži za izračun letnih indeksov stalne to pomeni, da pri cenah kmetijskih proizvodov indeksi, izračunani na osnovi mesečnih indeksov, lahko pomembno odstopajo od indeksov, izračunanih iz absolutnih povprečnih letnih cen posameznih kmetijskih pridelkov.

Izvedeni kazalec za analizo cen v kmetijstvu je cenovno-stroškovno razmerje (*terms of trade*), ki je izračunano kot razmerje med indeksom cen kmetijskih proizvodov pri proizvajalcih in indeksom cen inputov. Če je ta indeks večji od 100, to pomeni ugodnejše cenovno razmerje kot v baznem letu (večji porast oziroma manjši padec cen kmetijskih proizvodov od cen inputov), indeks pod 100 pa kaže na poslabšanje tega razmerja.

$$\text{Cenovno-stroškovno razmerje} = \text{Indeks cen kmetijskih proizvodov} / \text{Indeks cen inputov} * 100$$

Cene kmetijskih proizvodov in cene inputov za kmetijstvo se pri nas gibljejo podobno kot v povprečju EU. Zaostrovanje cenovno-stroškovnih razmerij v kmetijstvu tako ni samo značilnost Slovenije, temveč je opazno tudi v EU kot celoti.

Slika 24: Indeksi cen kmetijskih proizvodov in inputov za kmetijstvo v Sloveniji in EU 27 (realno; 2010=100); 2000-2012

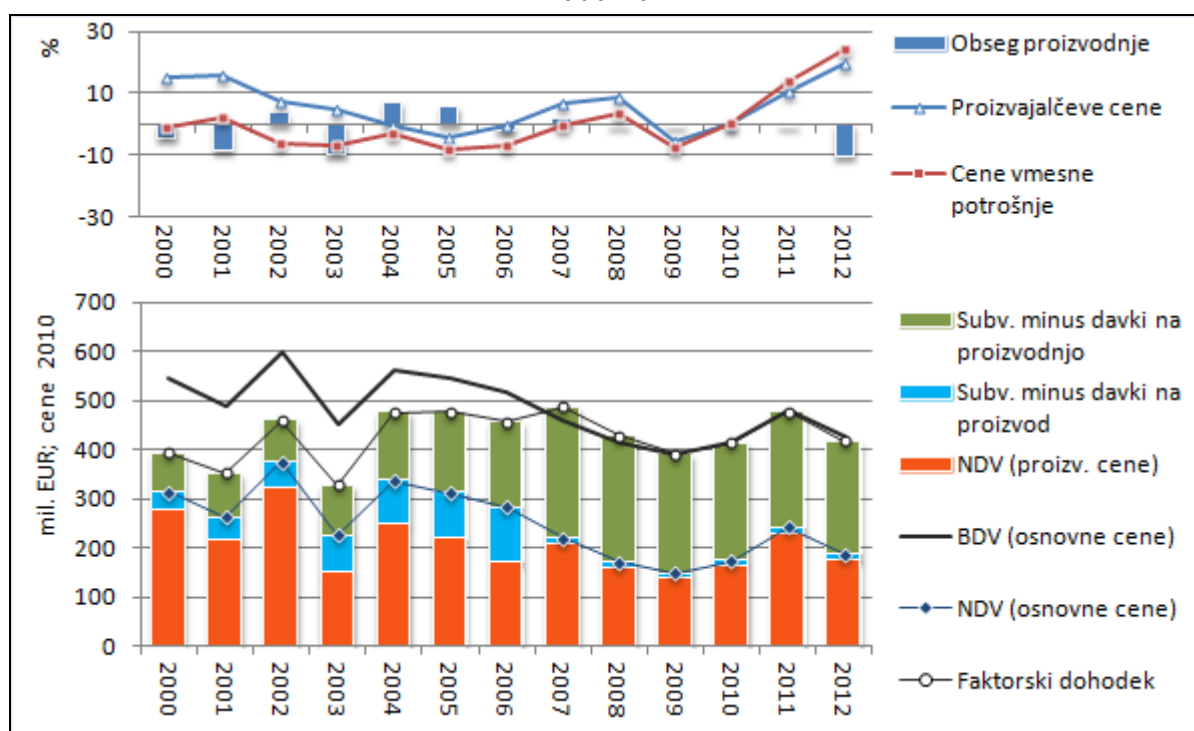

Vir: Eurostat, SURS, preračuni KIS

1.6 Ekonomski rezultati kmetijstva

Ekonomske razmere za kmetijstvo so v zadnjih letih zaznamovale predvsem velike spremembe v cenah, ki so se skupaj s spremembami v obsegu proizvodnje in vmesne potrošnje odrazile tudi na nihanju dohodkov. Začasna ocena ekonomskih računov za kmetijstvo (SURS, druga ocena) kaže, da so se ekonomski rezultati kmetijstva po izboljšanju v letih 2010 in 2011 v letu 2012 precej poslabšali in to predvsem zaradi precejšnjega padca obsega proizvodnje.

Slika 25: Osnovni kazalci ekonomskega računa za kmetijstvo (realno; stalne cene 2010); 2000-2012

Vir: SURS, Eurostat, preračuni KIS

Po začasnih podatkih ekonomskih računov za kmetijstvo je vrednost proizvodnje po osnovnih cenah v letu 2012 znašala 1,21 milijarde EUR. 64% te vrednosti predstavlja vmesna potrošnja (775 milijonov EUR), preostanek pa bruto dodana vrednost (437 milijonov EUR). Ob praktično nespremenjeni porabi stalnega kapitala in nekaj manjših drugih subvencijah na proizvodnjo, ki po prehodu na shemo enotnih plačil predstavljajo praktično edini proračunski vir dohodka v kmetijstvu, je v letu 2012 faktorski dohodek nominalno padel na 426 milijonov EUR (leta 2011 481 milijonov EUR). Ob malenkost manjšem številu polnovrednih delovnih moči (PDM) v kmetijstvu je faktorski dohodek na PDM znašal nekaj manj kot 5.500 EUR, oziroma skoraj 700 EUR manj kot leta 2011.

Zaostajanje dohodkov v slovenskem kmetijstvu za povprečnimi dohodki v kmetijstvu EU se ne zmanjšuje. V letu 2012 je faktorski dohodek na PDM pri nas dosegel 38% povprečja EU 27 (leta 2011 44%).

Prelednica 8: Osnovni agregati računa proizvodnje in dohodkov; 2008-2012

	Mio EUR (tekoče cene)					2012 2011	Realno (2010=100)					2012 2011
	2008	2009	2010	2011	2012*		2008	2009	2010	2011	2012*	
Vrednost proizvodnje po osnovnih cenah	1.177,5	1.061,4	1.109,2	1.232,4	1.212,5	98,4	108,8	94,6	100,0	110,0	107,1	97,3
Vmesna potrošnja	774,4	666,6	694,4	745,8	775,2	103,9	114,3	94,9	100,0	106,3	109,4	102,8
BDV po osnovnih cenah	403,2	394,8	414,8	486,6	437,3	89,9	99,6	94,1	100,0	116,1	103,3	88,9
Poraba stalnega kapitala	236,7	245,3	241,1	242,7	245,4	101,1	100,6	100,6	100,0	99,7	99,7	100,0
NDV po osnovnih cenah	166,4	149,5	173,7	243,9	192,0	78,7	98,2	85,1	100,0	139,0	108,2	77,9
Druge subvencije na proizvodnjo	254,7	247,8	241,5	238,6	235,7	98,8	108,1	101,5	100,0	97,8	95,6	97,7
Drugi davki na proizvodnjo	2,8	1,5	1,5	1,5	1,5	101,3	191,3	96,9	100,0	97,7	98,0	100,3
Faktorski dohodek	418,3	395,8	413,7	481,0	426,1	88,6	103,6	94,6	100,0	115,1	100,9	87,6
Število zaposlenih (000 PDM)	83,2	80,2	77,0	78,0	77,8	99,8	108,0	104,1	100,0	101,3	101,0	99,8
FD/PDM (EUR)	5.029	4.936	5.372	6.168	5.477	88,8	95,9	90,9	100,0	113,7	99,9	87,8
FD/PDM EU 27 (EUR)	12.096	10.706	12.811	14.084	14.289	101,5	94,7	85,4	100,0	108,2	108,4	100,2

* začasni podatki

Vir: SURS, Eurostat, preračuni KIS

Realno, ob upoštevanju implicitnega deflatorja bruto domačega proizvoda, ki je v letu 2012 po oceni Eurostat znašal 1,1%, je bila vrednost proizvodnje po osnovnih cenah manjša kot v letu prej za 3%, na kar je ob realni rasti cen kmetijskih proizvodov (+8%) vplival predvsem manjši obseg proizvodnje (-10%). Ob tem je vrednost vmesne potrošnje porasla za 3%, pri čemer so cene porasle bolj (+9%) kot na strani proizvodnje, padec obsega potrošnje pa je bil manjši (-5%) kot pri proizvodnji.

Bruto dodana vrednost je po začasnih podatkih realno padla za 11%, neto dodana vrednost za 22%, faktorski dohodek kmetijstva pa je bil realno nižji kot v letu 2011 za dobrih 12%.

Okvir 3: Ekonomski računi za kmetijstvo

Ekonomski računi za kmetijstvo (ERK) v bistvu predstavljajo satelitski račun nacionalnih računov, ki upošteva specifičnosti kmetijstva. Za članice EU je izdelava ERK po enotni metodologiji obvezni del rednih statističnih raziskovanj. ERK vključuje proizvodne enote po načelu aktivnosti in praviloma zajema samo kmetijsko proizvodnjo na kmetijskih gospodarstvih in strojne storitve za kmetijstvo (brez drugih dejavnosti, razen neločljivih in brez kmetijske proizvodnje izven kmetijskih gospodarstev).

ERK sestavlja niz medsebojno povezanih računov in tabel. Račun proizvodnje beleži transakcije povezane s proizvodnim procesom. Izdelan je po načelu bruto proizvodnje. Zajema tudi del proizvodnje, ki hkrati predstavlja vmesno potrošnjo znotraj kmetijstva (npr. voluminozna krma). Vsebuje podatke o proizvodnji (količini, cenah in vrednosti), vmesni potrošnji po vrstah, potrošnji fiksnega kapitala in izračun osnovnih kategorij dohodka.

Račun proizvodnje je izdelan po t.i. osnovnih cenah. Osnovne cene so proizvajalčeve cene oziroma nabavne cene inputov, povečane za subvencije na proizvode in zmanjšane za morebitne davke na proizvode. Med subvencije na proizvode se uvrščajo proizvodno specifične subvencije, ki so praviloma v funkciji cenovne politike (npr. splošni dodatki k cenam, nekatera plačila na površino ali glavo živali, regresi ipd.).

Osnovne kategorije dohodka so bruto dodana vrednost, kot razlika med vrednostjo proizvodnje in vmesno potrošnjo in neto dodana vrednost kot razlika med bruto dodano vrednostjo in potrošnjo fiksnega kapitala. Če od neto dodane vrednosti, ki je prvi element računa dohodka, odštejemo davke na proizvodnjo in prištejemo subvencije na proizvodnjo, dobimo faktorski dohodek. Med subvencije na proizvodnjo se uvrščajo proizvodno nespecifična plačila (npr. izravnalna plačila za težje pridelovalne razmere, okoljska plačila, državne pomoči ob naravnih nesrečah ipd., po reformi neposrednih plačil pa tudi regionalna enotna plačila na površino), ki neposredno povečujejo dohodek iz kmetijstva. Faktorski dohodek je dohodek, ki kmetijskim gospodarstvom ostane za nadomeščanje vseh proizvodnih faktorjev (zemlja, kapital, delo).

Osnovni elementi računa proizvodnje in računa faktorskega dohodka v okviru ERK

Vrednost proizvodnje po osnovnih cenah			
Vrednost proizvodnje po proizvajalčevih cenah			Subvencije na proizvod minus Davki na proizvod
Vmesna potrošnja	Bruto dodana vrednost		
	Poraba fiksnega kapitala	Neto dodana vrednost	Subvencije na proizvodnjo minus Davki na proizvodnjo
		Faktorski dohodek	

Zadnja postavka delitve dohodka znotraj ERK je podjetniški dohodek. Dobimo ga, če k faktorskemu dohodku prištejemo prejete obresti in odštejemo sredstva za zaposlene (plače), najemnine za zemljo in plačane obresti. Račun kapitala v ERK ni popoln in vsebuje samo podatke o bruto in neto investicijah in transferjih kapitala. Med transferje kapitala se uvrščajo proračunska plačila, ki se nanašajo na osnovna sredstva v kmetijstvu (npr. podpore za investicije) in drugi transferji kapitala, namenjeni neposredno kmetijskim gospodarstvom (npr. podpore za sanacijo gospodarstev).

Vsi izračuni v okviru ERK so izdelani po tekočih cenah. Za izračun realnih sprememb (po stalnih cenah) se uporablja implicitni deflator bruto domačega proizvoda. Seznam proizvodov na strani kmetijske proizvodnje in vmesne potrošnje je precej podroben, spremembe vseh vrednostnih kazalcev pa so dezagregirane v indekse obsega in indekse cen. ERK zato daje podatke za analizo sprememb v strukturi, kakor tudi v obsegu in cenah po vseh elementih računov.

Indeksi cen v okviru ekonomskih računov za kmetijstvo večinoma niso neposredno primerljivi z indeksi cen, izračunanimi v okviru statističnega raziskovanja cen v kmetijstvu, čeprav sta seznama skupin proizvodov podobna. Razlog je v različnih metodoloških izhodiščih obeh statističnih raziskovanj.

Najpomembnejše razlike v metodologiji izračuna indeksov cen v okviru statistike cen in ERK

	Ekonomski računi za kmetijstvo	Statistika cen
Osnova za izračun uteži	Vrednost v tekočem letu: celotna proizvodnja dejavnosti kmetijstva (tudi del proizvodov in storitev za vmesno porabo) celotna vmesna potrošnja celotna investicijska poraba	Vrednost v baznem letu: odkup in prodaja kmetijskih proizvodov (tržna proizvodnja) kupljeni inputi za tekočo porabo kupljeni inputi za investicijsko porabo
Vrsta cen	Proizvajalčeve oziroma nabavne cene (subvencije niso vključene) Osnovne cene oziroma cene kupcev (skupaj s subvencijami na proizvode)	Proizvajalčeve oziroma nabavne cene (subvencije niso vključene)
Vrsta indeksa	Paaschev indeks	Laspeyresov indeks
Bazno leto	Predhodno leto	Leto, ki se konča na 0 ali 5 (menjava baznega leta)
Deflator	Implicitni deflator bruto domačega proizvoda	Inflacija (indeks cen življenjskih potrebščin)

Državni statistični urad je osnovne podatke ERK za Slovenijo po metodologiji Eurostat prvič objavil v letu 2004, izdelani pa so za obdobje od leta 1995 dalje. Za obdobje 1992-1994 so bili ekonomski računi kmetijstva po enaki metodologiji izdelani na Kmetijskem inštitutu Slovenije (KIS).

Do leta 2003 so vse subvencije (na proizvode in na proizvodnjo) v ekonomske račune za kmetijstvo vključene v višini dejansko izplačanih proračunskih sredstev za te namene v posameznem koledarskem letu, z letom 2004 pa se je ta metodologija spremenila. Od leta 2004 SURS pri oceni višine subvencij praviloma upošteva odobrena plačila v posameznem subvencijskem letu, ne glede na to, kdaj so bila dejansko izplačana. Praviloma je velik del dohodkovnih subvencij za tekoče leto izplačan v naslednjem koledarskem letu, zato so razlike med odobrenimi in izplačanimi zneski v določenem letu lahko velike.

V primerjavi s povprečjem preteklega petletnega obdobja (2007-2011) je bil fizični obseg proizvodnje v letu 2012 11% manjši (v rastlinski pridelavi za 17%, v živinoreji za 3%), obseg vmesne potrošnje pa se je zmanjšal za 14%. Osnovne cene kmetijskih proizvodov so bile realno 15% višje od petletnega povprečja, cene vmesne potrošnje pa so to povprečje presegle za 22%, kar kaže na poslabšanje cenovno-stroškovnega razmerja. Ob tem je faktorski dohodek realno ostal 5% pod povprečjem zadnjega petletnega obdobja. Ekonomski rezultati kmetijstva v letu 2012 so bili med slabšimi v zadnjem obdobju, vendar predvsem zaradi manjše proizvodnje kot rezultat slabih vremenskih razmer.

Ocene po posameznih proizvodih (modelne kalkulacije) kažejo, da so se v letu 2012 ekonomski rezultati v primerjavi z letom prej izboljšali pri pridelavi strnega žita (pšenica, ječmen) ter pri oljni ogrščici, na kar je poleg ugodnih odkupnih cen (ob nadpovprečni rasti stroškov) vplivala tudi izjemno dobra letina. Pri večini drugih rastlinskih pridelkov so bile ob zmerni rasti stroškov pridelave odkupne cene v času spravila sicer pomembno višje kot v letu 2011, vendar se je ekonomičnost pridelave zaradi slabe letine v povprečju močno poslabšala.

V živinoreji modelne ocene kažejo na izboljšanje rezultatov pri prireji mesa govedi in prašičev ter pri proizvodnji jajc, kar je predvsem posledica nadpovprečne rasti odkupnih cen teh proizvodov v letu 2012. Pri drugih proizvodnih usmeritvah se je ekonomičnost reje v primerjavi z letom 2011 poslabšala, pri čemer je v ovčereji in perutninarstvu to poslabšanje predvsem rezultat hitrejši rasti stroškov od rasti odkupnih cen, pri proizvodnji mleka pa rahlega padca odkupnih cen mleka ob zmerni rasti stroškov.

2 PRORAČUNSKI IZDATKI, POVEZANI S KMETIJSTVOM

2.1 Podpore kmetijstvu iz državnega proračuna

Večino podpor na državni ravni, namenjenih kmetijstvu in razvoju podeželja, pri nas zagotavlja proračun ministrstva za kmetijstvo. V letu 2012 je realizacija proračuna Ministrstva za kmetijstvo in okolje (MKO) skupaj z organi v sestavi znašala 604,2 milijona EUR. Od tega je bilo za ukrepe kmetijske politike porabljenih 369,3 milijona EUR oziroma 61% celotnega proračuna MKO.

Podobno kot v predhodnih letih, so bila tudi v letu 2012 sredstva iz proračuna MKO dopolnjena s sredstvi iz proračuna Ministrstva za finance, ki zagotavlja sredstva za vračilo trošarin za pogonsko gorivo, porabljeno v kmetijstvu in gozdarstvu. Skupaj s temi sredstvi so proračunska izplačila za kmetijstvo v letu 2012 znašala 384,1 milijona EUR oziroma 10% več kot v letu prej.

Preglednica 9: Proračunski izdatki, povezani s kmetijstvom (000 EUR); 2008-2012

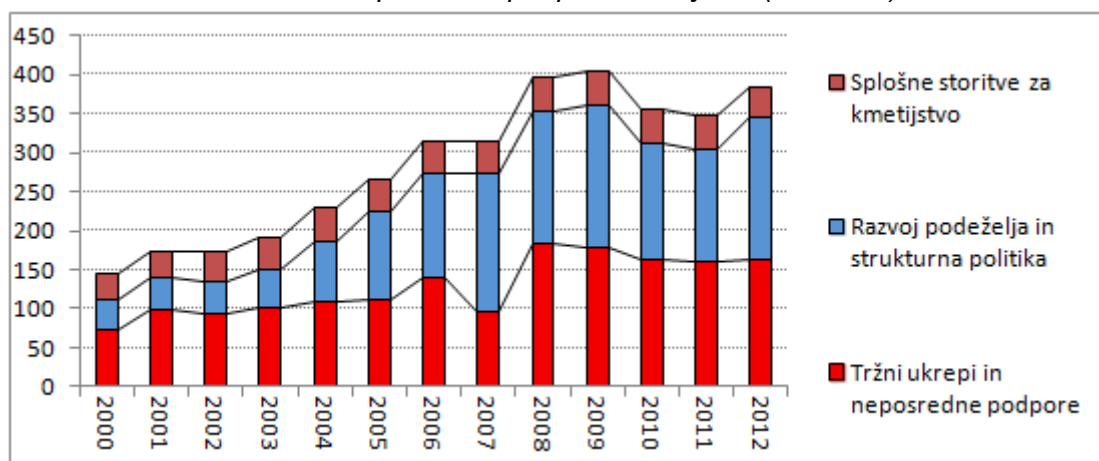
	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
ODHODKI PRORAČUNA MKO (skupaj z organi v sestavi)	:	:	:	:	604.215	:
Od tega:						
Gozdarstvo*	25.084	27.314	26.948	26.176	23.203	88,6
Ribištvo	1.765	957	3.589	4.623	5.749	124,4
Kmetijstvo	385.530	396.212	342.230	333.417	369.311	110,8
TRANSFERI V KMETIJSTVO IZ DRUGIH VIROV	12.036	8.070	13.445	15.163	14.838	97,9
Vračilo trošarine (MF)	6.381	7.731	13.418	15.126	14.838	98,1
Državna pomoč za sanacijo posledic naravnih nesreč	5.654	339	26	37	-	-
PRORAČUNSKI IZDATKI, POVEZANI S KMETIJSTVOM	397.566	404.282	355.675	348.580	384.149	110,2

* brez odškodnin za škodo od divjadi

Vir: MKO, MF, preračuni KIS

Proračunska sredstva za kmetijstvo so se po vstopu v EU, ko so se v financiranje in sofinanciranje večine ukrepov vključili evropski skladi, močno povečala. Rast izplačanih sredstev je bila v prvih letih članstva dokaj enakomerna, po letu 2006 pa je obseg izplačil precej bolj spremenljiv. Razlog je predvsem v razlikah v dinamiki izplačil med leti oziroma v različnih zamikih pri izplačilih glede na prevzete obveznosti.

Slika 26: Proračunska izplačila za podporo kmetijstvu (mio EUR); 2000-2012

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Okvir 4: Klasifikacija proračunskih izdatkov, povezanih s kmetijstvom

Proračunski izdatki za kmetijstvo zajemajo samo tiste postavke državnega proračuna, ki predstavljajo neposredno ali posredno podporo kmetijstvu. Večino teh izdatkov pokriva proračun ministrstva za kmetijstvo, v posameznih letih pa se določena sredstva zagotavljajo tudi v okviru proračuna drugih ministrstev. Pri izračunu proračunskih izdatkov za kmetijstvo je proračun MKGP/MKO očiščen za vse postavke, ki se nanašajo na druge dejavnosti (npr. gozdarstvo, ribištvo, okoljska politika) ter na financiranje upravne infrastrukture (npr. plače zaposlenih, materialni stroški ipd., projekti splošnega značaja), dodana pa so izplačila drugih ministrstev, ki so namenjena kmetijstvu.

Klasifikacija kmetijske politike in njenih ukrepov temelji na delitvi v tri osnovne stebre, ki se nato delijo po načelu osnovnega namena in upravičenca.

Klasifikacija proračunskih izdatkov, povezanih s kmetijstvom po skupinah ukrepov

KMETIJSKA POLITIKA		
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva
Ukrepi za podporo trgu - izvozne podpore - intervencijski ukrepi - splošni stroški intervencij - podpore porabnikom Neposredne podpore proizvajalcem Neposredna plačila in ukrepi za zniževanje stroškov - neposredna plačila proizvajalcem - ukrepi za zniževanje stroškov Odškodnine in druga izredna plačila - kompenzacijska plačila za zmanjšanje proizvodnje - kompenzacijska plačila na površino/žival - druge odškodnine in nadomestila	Ukrepi za izboljšanje okolja in krajine - plačila za območja z omejenimi dejavniki - plačila za kmetijsko-okoljske ukrepe Ukrepi za prestrukturiranje - podpore prestrukturiranju kmetijskih gospodarstev - splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva - podpore gozdarstvu Ukrepi za spodbujanje razvoja podeželskih območij - podpore ekonomski diverzifikaciji kmetij - podpore podeželskemu gospodarstvu in prebivalstvu - krepitev lokalnih razvojnih pobud (Leader)	Raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve - raziskave in razvoj - svetovalna služba - kmetijsko šolstvo in infrastruktura - strokovne naloge Nadzor nad varnostjo in kakovostjo - ukrepi na področju veterine - fitosanitarne naloge in ukrepi ter varstvo sort - ukrepi na področju varnosti in kakovosti hrane in krme Druge splošne storitve - podpore nevladnim organizacijam - identifikacija in registracija živali - tehnična pomoč - druge

Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem zajemajo ukrepe, ki se praviloma nanašajo na kmetijsko proizvodnjo in posredno ali neposredno vplivajo na prihodek ali stroške večine proizvajalcev. V to skupino so uvrščeni vsi ukrepi za stabilizacijo trga, s katerimi politika vpliva na raven cen kmetijskih proizvodov, kakor tudi različne oblike neposrednih plačil in drugih neposrednih podpor proizvajalcem.

Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika zajema ukrepe, ki se praviloma nanašajo na posamezne proizvajalce, skupine proizvajalcev ali območja in so opredeljeni po programih. Njihov namen je vplivati na izboljšanje okolja in krajine, povečati konkurenčnost in učinkovitost kmetijskih proizvajalcev, podpreti razvoj predelovalne industrije, tržne organiziranosti, kakor tudi splošni razvoj podeželskih območij.

Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva praviloma zajemajo ukrepe, s pomočjo katerih država omogoča delo javnih služb in druge infrastrukture, kot tudi realizacijo različnih projektov, ki so pomembni za razvoj kmetijstva, ne morejo pa biti prepuščeni samo tržni iniciativi. Ta skupina ukrepov v glavnem nima neposrednega vpliva na prihodek kmetijskih gospodarstev, čeprav lahko nekatere od njih razumemo tudi kot regresiranje storitev za proizvajalce (npr. del storitev svetovalne službe, del kontrole proizvodnosti v živinoreji).

Vsakoletno razporeditev in analizo proračunskih izdatkov po skupinah ukrepov pripravlja Kmetijski inštitut Slovenije v sodelovanju z MKO. Izračun proračunskih izdatkov temelji na podatkih o realizaciji proračuna za posamezno leto po proračunskih porabnikih in proračunskih postavkah, ki jih zagotavlja Ministrstvo za finance in podrobni interni bazi podatkov o realizaciji proračuna po namenih, ki jih zagotavlja MKO (ARSKTRP). Posamezni ukrepi so razporejeni po vrstah politike in skupinah ukrepov glede na njihove osnovne značilnosti. V primeru, ko celotna proračunska postavka vsebinsko (po namenu) odgovarja določeni skupini ukrepov, je v to skupino razvrščena v celoti, sicer pa samo tisti njen del, ki odgovarja tej skupini. Pri takšnem pristopu posamezne skupine ukrepov niso vedno neposredno primerljive s proračunskimi postavkami, skupna masa izplačanih sredstev pa se v celoti ujema z realizacijo proračuna.

Realizacija proračuna zajema dejanska izplačila v določenem koledarskem letu. Glede na to, da pogosto prihaja do zamika med prevzetimi obveznostmi in izplačili, se realizacija lahko nanaša tudi na ukrepe (obveznosti) iz predhodnega leta (ali let). To pomeni, da se v posameznem letu zaradi poravnavanja že prevzetih obvez lahko pojavijo proračunski izdatki tudi za ukrepe, ki v tekočem letu niso bili uporabljeni ali pa novi ukrepi še nimajo pripadajočih proračunskih izdatkov.

V letu 2012 so se proračunska izplačila za podporo kmetijstvu v primerjavi z letom prej izrazito povečala le pri ukrepih za podporo strukturnim spremembam in razvoju podeželja (+27,3%). Sredstva za tržne ukrepe in neposredna plačila proizvajalcem so ostala blizu ravni leta 2011 (+1,3%), sredstva za splošne storitve za kmetijstvo pa so se precej zmanjšala (-12,8%).

Z vstopom v EU je skupni evropski proračun prevzel tudi sofinanciranje ukrepov, ki so del skupne kmetijske politike, pri čemer delež sofinanciranja postopoma narašča. V letu 2012 so bila izplačila iz evropskih virov 16,5% večja, iz nacionalnih pa 9,6% manjša kot v letu prej. Delež sofinanciranja iz evropskih virov se je v primerjavi z letom 2011 povečal za 7 odstotnih točk in znašal 69%. Največji delež so proračunska sredstva EU zavzemala pri ukrepih strukturne politike in politike razvoja podeželja (78%), nekaj manjšega pa pri tržnih ukrepih in neposrednih podporah (73%). Najmanjši delež sofinanciranja s strani EU je pri splošnih storitvah za kmetijstvo (7%), ki v glavnem niso predmet skupne kmetijske politike in se zato financirajo pretežno le z nacionalnimi viri.

Preglednica 10: Struktura proračunskih izdatkov, povezanih s kmetijstvom, po osnovnih skupinah ukrepov in viru financiranja (000 EUR); 2008-2012

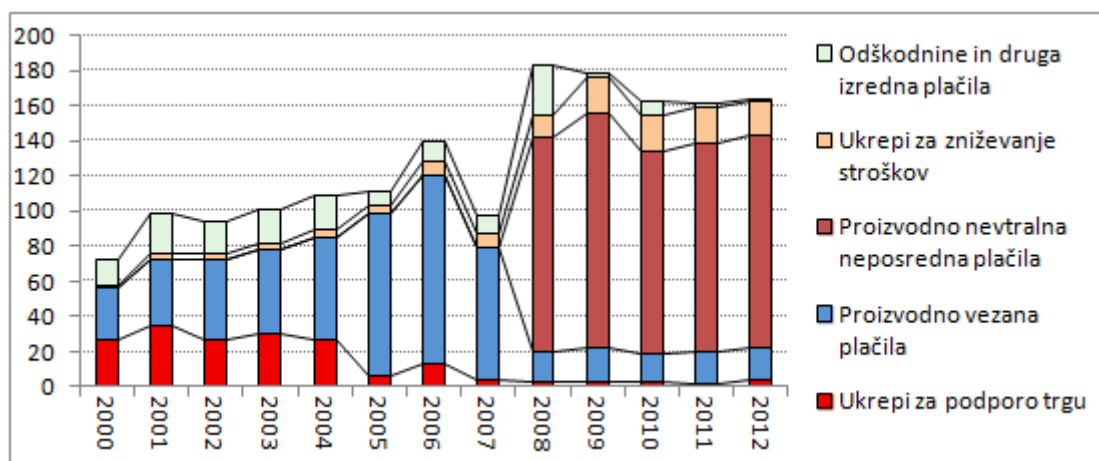
	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
Skupaj (SLO+EU)						
PRORAČUNSKI IZDATKI POVEZANI S KMETIJSTVOM	397.566	404.282	355.675	348.580	384.149	110,2
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	183.054	178.941	163.011	161.102	163.227	101,3
Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	170.887	181.512	149.713	143.360	182.444	127,3
Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	43.625	43.830	42.951	44.118	38.477	87,2
Struktura po skupinah ukrepov						
PRORAČUNSKI IZDATKI POVEZANI S KMETIJSTVOM	100%	100%	100%	100%	100%	
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	46%	44%	46%	46%	42%	
Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	43%	45%	42%	41%	47%	
Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	11%	11%	12%	13%	10%	
Slovenija						
PRORAČUNSKI IZDATKI POVEZANI S KMETIJSTVOM	183.182	172.188	151.932	133.440	120.683	90,4
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	102.782	95.540	77.257	59.194	44.548	75,3
Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	39.212	35.447	34.186	32.553	40.275	123,7
Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	41.188	41.201	40.490	41.693	35.860	86,0
EU						
PRORAČUNSKI IZDATKI POVEZANI S KMETIJSTVOM	214.384	232.094	203.743	215.140	263.466	122,5
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	80.272	83.400	85.754	101.908	118.679	116,5
Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	131.675	146.065	115.527	110.807	142.170	128,3
Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	2.437	2.628	2.461	2.425	2.617	107,9
Delež EU						
PRORAČUNSKI IZDATKI POVEZANI S KMETIJSTVOM	54%	57%	57%	62%	69%	
Tržni ukrepi in neposredne podpore proizvajalcem	44%	47%	53%	63%	73%	
Razvoj podeželja in kmetijska strukturna politika	77%	80%	77%	77%	78%	
Splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva	6%	6%	6%	5%	7%	

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

2.1.1 Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem

Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem po letu 2006 precej nihajo, kar je predvsem posledica različne dinamike izplačil glede na prevzete obveznosti, deloma pa tudi nihanj v obsegu specifičnih (izrednih) ukrepov. Padec izplačil v letu 2007 in nato izjemen porast v letu 2008 sta tako posledica prenosa neposrednih plačil za tekoče leto (2007) po novi shemi v celoti v breme proračuna za naslednje leto (2008), poleg tega pa so bila v okviru reforme trga sladkorja v letu 2008 izvršena tudi (enkratna) izplačila nadomestil pridelovalcem sladkorne pese zaradi opustitve pridelave.

Slika 27: Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem (mio EUR); 2000-2012

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

V letu 2012 je bilo za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem skupaj izplačano 163,2 milijona EUR oziroma 1,3% več kot v letu prej. Od tega je bilo 86% sredstev porabljenih za neposredna plačila, 12% za ukrepe za zniževanje stroškov, 2% pa za ukrepe za podporo trgu.

Preglednica 11: Proračunska izplačila za tržne ukrepe in neposredne podpore proizvajalcem (000 EUR); 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
Ukrepi za podporo trgu	3.012	3.120	2.341	1.561	3.414	218,7
Izvozne podpore (EU)	835	813	702	546	261	47,9
Intervencijski ukrepi (EU)	73	31	0	0	0	
Pomoč skladiščenju - vino	69	31	0	0	0	
Pomoč skladiščenju - sir	4	0	0	0	0	
Splošni stroški intervencij in drugo (EU+SLO)	104	98	64	3	206	
Podpore porabnikom	2.000	2.178	1.576	1.012	2.948	291,3
Podpora porabi koncentriranega mošta (EU)	209	90	93	86	32	
Šolsko mleko (EU)	3	2	2	1	6	
Šolsko sadje (EU+SLO)	0	0	626	603	750	
Programi za ogrožene osebe (EU+SLO)*	1.788	2.085	854	322	2.159	
Neposredne podpore proizvajalcem	180.042	175.821	160.670	159.541	159.813	100,2
Neposredna plačila (EU+SLO)	138.703	152.364	131.643	137.494	140.249	102,0
Ukrepi za zniževanje stroškov	12.733	20.621	20.067	20.300	19.224	94,7
Vračilo trošarine (SLO)	6.381	7.731	13.418	15.126	14.838	98,1
Regres za zavarovanje (SLO)	6.351	12.890	6.648	5.174	4.387	84,8
Odškodnine in druga izredna plačila	28.607	2.835	8.960	1.748	339	19,4
TRŽNI UKREPI IN NEPOSREDNE PODPORE KMETIJSTVU	183.054	178.941	163.011	161.102	163.227	101,3

* Skupaj z DDV in administrativnimi stroški ukrepa. Poleg tega ukrep zajema še zamenjavo blaga, iz naslova katere ni denarnega toka v proračunu (v letu 2012 0,5 mio EUR).

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Za ukrepe za podporo trgu je bilo porabljeno 3,4 milijona EUR, pri čemer je bila večina sredstev namenjena podpori porabe (86%) in sicer predvsem v obliki razdelitve hrane iz intervencijskih zalog socialno najbolj ogroženim osebam ter v obliki sheme šolskega sadja. Za izvozna nadomestila, ki se po vstopu v EU iz leta v leto zmanjšujejo, je bilo v letu 2012 izplačano manj kot 0,3 milijona EUR ali polovico manj kot v letu prej.

Za vse oblike neposrednih plačil je bilo v letu 2012 izplačano 140,3 milijona EUR oziroma 2% več kot v predhodnem letu, od tega 121,1 milijona EUR (86%) v obliki regionalnega enotnega plačila z dodatki oziroma plačilnih pravic. Izplačila predstavljajo poravnavo

preostalih obveznosti po uredbah za leto 2011 (okoli 90% vseh prevzetih obveznosti za to leto), izplačan pa je bil tudi del neposrednih plačil za odobrene vloge za tekoče leto (11,1 milijona EUR) in sicer kot predplačilo najbolj prizadetim v poletni suši.

Za ukrepe za zniževanje stroškov je bilo porabljeno 19,2 milijona EUR ali 5,3% manj kot leta 2011. Močno so se ponovno zmanjšala izplačila za sofinanciranja zavarovalnih premij (za skoraj 15%), manjša pa so bila tudi vračila trošarin za gorivo, porabljeno v kmetijstvu (-1,9%).

Odškodnine in druga izredna plačila so bila v letu 2012 petkrat manjša kot v letu 2011. Za te namene je bilo izplačano 0,3 milijona EUR. Zmanjšanje izplačil v tej skupini je deloma posledica prenehanja izplačil nadomestil za krčitev vinogradov v okviru ureditve trga za vino, deloma pa manjših izrednih plačil, povezanih s specifičnimi naravnimi ali ekonomskimi razmerami. V letu 2012 je bila specifična pomoč izplačana le pridelovalcem zelenjave, prizadetim zaradi zimske pozebe.

Preglednica 12: Izplačane odškodnine in druga izredna plačila (000 EUR); 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
Kompenzacijska plačila za zmanjšanje proizvodnje	21.667	329	501	524	10	1,9
Nadomestila zaradi opustitve pridelave sladkorne pese (EU)	21.656	0	0	0	10	
Zelena trgatve grozdja (EU)	0	131	139	65	0	
Trajna opustitev vinogradov (EU)	10	198	363	459	0	
Druga kompenzacijska plačila (SLO)	6.940	2.507	8.459	1.224	329	26,9
Specifična pomoč pridelavi pšenice (obilno deževje)	0	1.832	2	2	0	
Specifična pomoč trsničarstvu (težke ekonomske razmere)	0	0	0	149	0	
Specifična pomoč zelenjadarjem (<i>E.coli</i> ; zimska pozeba)	0	0	0	225	24	
Specifična pomoč mlečni proizvodnji (padec cen)	0	0	3.129	60	1	
Specifična pomoč prašičereji (zmanjševanje staleža, padec cen)	1.014	1	1.199	0	0	
Specifična pomoč čebelarstvu (pogini čebel)	42	14	0	135	0	
Specifična nadomestila zaradi živalskih bolezni	0	38	0	0	0	
Pomoč ob finančni in gospodarski krizi	0	0	3.751	66	0	
Odškodnine - fitosanitarni ukrepi	39	29	138	300	141	
Zatiranje majskega hrošča - fitosanitarni ukrepi	97	51	0	0	0	
Odškodnine - veterinarski ukrepi	47	46	59	96	58	
Odškodnine za škodo od divjadi	47	157	132	150	104	
Sanacija posledic naravnih nesreč	0	0	22	5	2	
Sanacija posledic naravnih nesreč (rezerve)	5.654	339	26	37	0	
Odškodnine in druga izredna plačila, skupaj	28.607	2.835	8.960	1.748	339	19,4

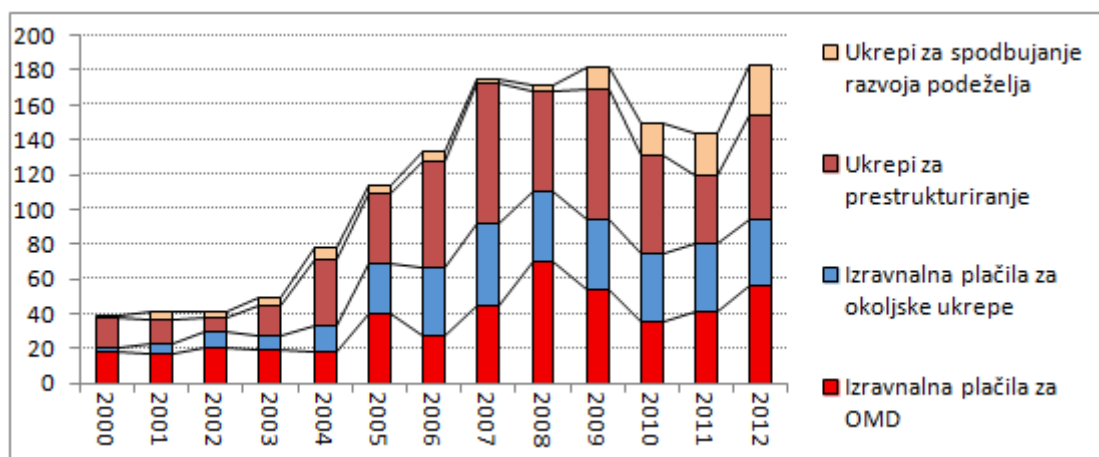
Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

V skupini tržnih ukrepov in neposrednih podpor proizvajalcem EU v celoti financira večino ukrepov podpore trgu (izvozna nadomestila, intervencijski ukrepi, podpore porabnikom) ter kompenzacijska plačila, povezana z zmanjšanjem proizvodnje (ukrepi v okviru trga vina). Neposredna plačila v celoti prehajajo v breme skupnih skladov z letom 2013, v prehodnem obdobju pa se delež sofinanciranja postopoma povečuje. V letu 2012 je porasel na 83% (leta 2011 73%). Samo nacionalni proračun so tudi v letu 2012 bremenila izplačila v okviru ukrepov za zniževanje stroškov v kmetijstvu (zavarovanje, vračilo trošarin) ter odškodnine in druga izredna plačila, ki so skupaj predstavljala okoli 12% vseh izplačil v tem stebru kmetijske politike (leta 2011 13%).

2.1.2 Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko

Hitra rast proračunskih podpor v okviru politike razvoja podeželja, ki je bila značilna za prva leta po vstopu v EU, ko je sofinanciranje večine ukrepov v visokem deležu prevzel evropski kmetijski sklad, se je po letu 2007 umirila. Poraba proračunskih sredstev za posamezno skupino ukrepov med leti precej niha, kar je v veliki meri posledica zamikov pri izplačilih (prenos odobrenih podpor v naslednje proračunsko leto) oziroma različne dinamike izplačil, pa tudi sprememb v številu in vrstah ukrepov.

Slika 28: Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko (mio EUR); 2000-2012

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Za ukrepe kmetijske strukturne politike in politike razvoja podeželja je bilo v letu 2012 iz proračuna skupaj izplačanih 182,4 milijona EUR ali 27,3% več kot v letu prej. Od tega je bilo 52% (94,4 milijona EUR) porabljenih za izravnalna plačila druge osi PRP 2007-2013.

Preglednica 13: Proračunska izplačila za razvoj podeželja in kmetijsko strukturno politiko (000 EUR); 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
Ukrepi za izboljšanje okolja in krajine	110.342	94.236	74.049	79.851	94.425	118,3
Izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi - PRP	69.694	53.337	35.959	41.512	55.750	134,3
Izravnalna plačila za kmetijsko-okoljske ukrepe - PRP	40.648	40.899	38.091	38.338	38.675	100,9
Ukrepi za prestrukturiranje kmetijstva, živilstva in gozdarstva	57.655	75.216	56.587	39.400	59.484	151,0
Podpore prestrukturiranju kmetijskih gospodarstev	26.072	33.762	27.474	17.633	34.049	193,1
Splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva	26.674	36.063	23.945	20.327	23.730	116,7
Podpore gozdarstvu	4.909	5.391	5.169	1.440	1.705	118,4
Ukrepi za spodbujanje razvoja podeželskih območij	2.890	12.060	19.076	24.109	28.535	118,4
Podpore ekonomski diverzifikaciji kmetij	1.925	4.412	3.335	2.763	4.664	168,8
Podpore podeželskemu gospodarstvu in prebivalstvu	966	6.685	11.255	16.743	19.140	114,3
Krepitev lokalnih razvojnih pobud (Leader)	0	963	4.486	4.603	4.731	102,8
RAZVOJ PODEŽELJA IN STRUKTURNA POLITIKA	170.887	181.512	149.713	143.360	182.444	127,3

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Glede na leto 2011 so se izplačila za ukrepe za izboljšanje okolja in krajine povečala za 18,3%, pri čemer so bila izplačila podpor za območja z omejenimi možnostmi večja za dobro tretjino. S temi izplačili so bile poravnane preostale obveznosti iz leta 2011 (okoli 30% odobrenih vlog za to leto), poleg tega pa še okoli 95% prevzetih obveznosti za tekoče subvencijsko leto 2012. Izplačila podpor za okolju prijazno kmetijstvo so bila večja za slab odstotek, z njimi pa so bile izplačane odobrene vloge iz leta 2011, ki so bile v celoti prenesene v izplačilo iz proračuna za leto 2012 (načelo n+1).

Izplačila za ukrepe, ki so namenjeni prestrukturiranju kmetijstva, živilstva in gozdarstva, so bila v letu 2012 glede na leto prej večja za 51%. Za te ukrepe je bilo porabljeno 33% vseh sredstev za razvoj podeželja in strukturno politiko (59,5 milijona EUR) in sicer 19% za ukrepe za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev (leta 2011 12%), 13% za druge oblike podpor prestrukturiranju kmetijstva in živilstva (leta 2011 14%) in 1% za podpore gozdarstvu (enako kot leta 2011). Pri vseh treh podskupinah ukrepov so bila izplačila precej večja kot v letu prej.

Za podpore za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev je bilo v letu 2012 izplačano skoraj dvakrat več sredstev kot v predhodnem letu (34 milijonov EUR). K povečanju izplačil v tej skupini ukrepov so največ prispevala večja izplačila iz naslova podpor naložbam v

posodabljanje kmetijskih gospodarstev in podpor mladim kmetom v okviru PRP 2007-2013, kakor tudi večja izplačila za prestrukturiranje vinogradov v okviru tržne ureditve za vino.

Preglednica 14: Proračunska izplačila za prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev (000 EUR); 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
Podpore naložbam na gospodarstvih	17.759	22.326	19.061	16.219	26.419	162,9
Naložbe v posodobitev gospodarstev	15.234	17.888	14.634	12.419	21.010	169,2
Naložbe na kmetijskih gospodarstvih - EPD	3.338	0	0	0	0	
Naložbe na kmetijskih gospodarstvih - PRP	11.897	13.783	13.166	12.419	21.010	
Prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev - Reforma trga sladkorja (EU)	0	4.105	1.469	0	0	
Naložbe v trajne nasade	2.405	2.789	2.915	2.854	4.089	143,3
Prestrukturiranje vinogradov (EU)	2.402	2.789	2.915	2.854	4.089	
Obnova vinogradov (SLO)	3	0	0	0	0	
Naložbe v izboljšanje zemljišč in infrastrukturo	119	1.649	1.511	946	1.320	139,5
Komasacije (SLO)	104	63	54	0	0	
Infrastruktura, povezana z razvojem kmetijstva - PRP	15	1.586	1.457	946	1.320	
Druge podpore prestrukturiranju gospodarstev	8.313	11.436	8.413	1.415	7.630	539,3
Mladi kmetje – PRP	6.769	11.060	7.841	1.025	7.380	720,2
Prilagajanje in izvajanje EU standardov – PRP (+SLO)	1.507	186	66	10	0	
Sodelovanje v shemah kakovosti	34	65	45	51	86	169,7
Delno kritje stroškov kontrole ekološke in integrirane pridelave - PRP	34	39	8	0	0	
Sodelovanje kmetov v shemah kakovosti - PRP	0	26	37	50	86	
Druge podpore gospodarstvu	3	125	461	329	164	49,9
Pomoč kmetijskim gospodarstvom ob nepredvidenih dogodkih (SLO)	0	125	461	301	157	
Poračuni PRP 2004-06 (SLO)	3	0	0	28	7	
Podpore prestrukturiranju kmetijskih gospodarstev	26.072	33.762	27.474	17.633	34.049	193,1

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Preglednica 15: Proračunska izplačila za splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva ter gozdarstva (000 EUR); 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
Splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva	4.149	4.427	3.912	3.931	3.594	91,4
Izboljšanje kmetijske infrastrukture – zemljiške operacije (SLO)	1.466	884	336	345	295	85,5
Vzdrževanje melioracij (Akcijski načrt – podnebne spremembe)	0	0	0	236	0	
Zgodnje upokojevanje - PRP	2.468	2.641	2.794	2.569	2.604	101,4
Program podpor čebelarstvu (EU+SLO)	215	902	782	781	694	88,9
Podpore predelavi, trženju in promociji	22.525	31.636	20.032	16.396	20.136	122,8
Naložbe v posodobitev predelave	7.998	4.798	16.132	12.150	15.957	131,3
Izboljšanje predelave in trženja kmetijskih proizvodov - EPD	4.497	0	0	0	0	
Dodajanje vrednosti kmetijskim proizvodom - PRP	3.500	4.798	16.132	12.150	15.957	
Marketing in promocija	1.977	2.748	2.750	2.891	2.619	90,6
Trženje kakovostnih kmetijskih in živilskih proizvodov - EPD	218	0	0	0	0	
Pospeševanje prodaje (SLO)	434	283	135	315	493	156,2
Programi informiranja in promocije (EU+SLO)	352	780	966	651	380	58,4
Promocija hmelja (SLO)	0	0	0	117	180	153,5
Tržne dejavnosti vinogradniško-vinarskega sektorja(SLO)	973	1.174	1.026	876	569	64,9
Promocija vina na tretjih trgih (EU)	0	511	623	932	997	107,0
Skupine proizvajalcev	49	886	1.151	1.354	1.560	115,2
Informativne in promocijske aktivnosti skupin proizvajalcev - PRP	35	814	1.060	1.184	1.457	123,1
Ustanavljanje skupin proizvajalcev - PRP	14	72	91	171	103	60,5
Prestrukturiranje TSO – Reforma trga sladkorja (EU)	12.502	23.204	0	0	0	
Splošne podpore prestrukturiranju kmetijstva in živilstva	26.674	36.063	23.945	20.327	23.730	116,7
Sofinanciranje investicij v gozdove - EPD	417	0	0	0	0	
Povečanje gospodarske vrednosti gozdov - PRP	4.492	5.391	5.169	1.440	1.705	
Podpore gozdarstvu	4.909	5.391	5.169	1.440	1.705	118,4

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Za splošne podpore za prestrukturiranje kmetijstva in živilstva je bilo v letu 2012 porabljeno 23,7 milijona EUR, od tega 16 milijonov EUR oziroma 67% za podporo naložbam v posodobitev predelave iz naslova PRP 2007-2013. V primerjavi z letom 2011 so se izplačila za ta ukrep povečala skoraj za tretjino. Med ostalimi ukrepi v tej skupini je bilo največ sredstev izplačanih za zgodnje upokojevanje kmetov (2,6 milijona EUR) ter za informativne in promocijske aktivnosti skupin proizvajalcev (1,5 milijona EUR).

Za investicije v gozdarstvu je bilo v letu 2012 izplačano 1,7 milijona EUR oziroma skoraj petino več kot v letu prej.

Izplačila za ukrepe za spodbujanje razvoja podeželskih območij so v letu 2012 obsegala 28,5 milijona EUR, kar je skoraj petina več kot leta 2011. Največ sredstev v tej skupini ukrepov je bilo namenjenih obnovi vasi (32%) ustanavljanju in razvoju mikropodjetij na podeželju (27%), projektom Leader (17%) ter diverzifikaciji dejavnosti na kmetijah (16%).

Preglednica 16: Proračunska izplačila za ukrepe spodbujanja razvoja podeželskih območij (000 EUR); 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
Podpore ekonomski diverzifikaciji kmetij	1.925	4.412	3.335	2.763	4.664	168,8
Ekonomska diverzifikacija na kmetijah - EPD	977	0	0	0	0	
Diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti - PRP	948	4.412	3.335	2.763	4.664	
Podpore podeželskemu gospodarstvu in prebivalstvu	966	6.685	11.255	16.743	19.140	114,3
Ustanavljanje in razvoj mikropodjetij - PRP	956	5.722	8.321	10.737	7.750	72,2
Obnova vasi - PRP	0	708	2.370	4.797	9.194	191,7
Ohranjanje dediščine podeželja - PRP	0	254	564	1.209	2.196	181,7
Alternativni dohodkovni viri na podeželju (SLO)	10	0	0	0	0	
Krepitev lokalnih razvojnih pobud (Leader) - PRP	0	963	4.486	4.603	4.731	102,8
Ukrepi za spodbujanje razvoja podeželskih območij	2.890	12.060	19.076	24.109	28.535	118,4

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Večina ukrepov iz okvira razvoja podeželja in kmetijske strukturne politike je predmet sofinanciranja s strani EU skladov. V letu 2012 je bilo v celoti samo iz nacionalnih sredstev financiranih le 5 ukrepov (pomoč kmetijskim gospodarstvom ob nepredvidenih dogodkih, zemljiške operacije, pospeševanje prodaje, promocija hmelja, tržne dejavnosti vinogradniško-vinarskega sektorja) v skupni višini okoli 1,7 milijona EUR, kar predstavlja manj kot 1% vseh izplačil tega stebra kmetijske politike.

2.1.3 Proračunska izplačila za splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva

V zadnjih letih sta bili višina in struktura izdatkov za splošne storitve za kmetijstvo, ki predstavljajo posredno obliko podpore sektorju, razmeroma stabilni. Ukrepi, povezani z varnostjo in kakovostjo hrane, so v povprečju predstavljali okoli 35% vseh izplačil v tej skupini ukrepov, raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve okoli 55%, preostalih 10% pa je bilo namenjeno financiranju in sofinanciranju drugih splošnih nalog in storitev.

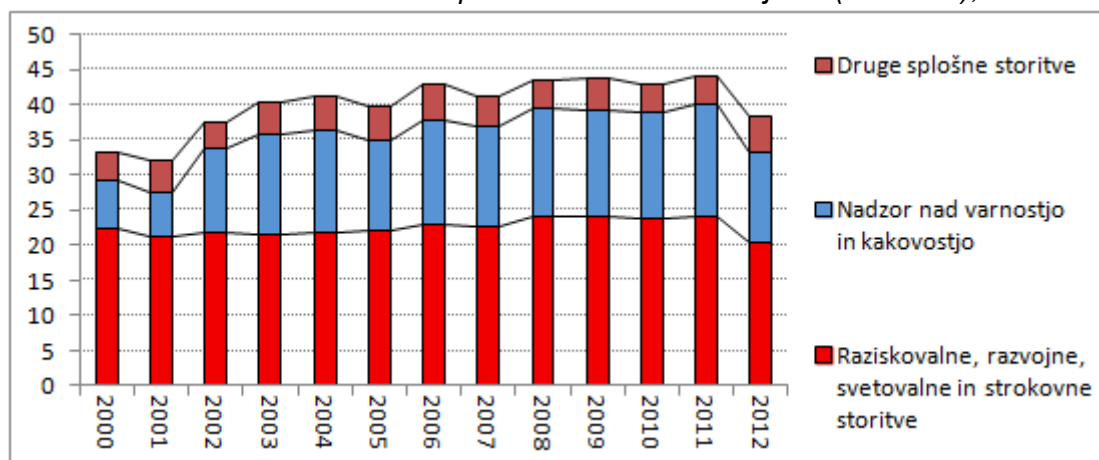
Preglednica 17: Proračunska izplačila za splošne storitve v podporo razvoju kmetijstva (000 EUR); 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
Raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve	24.145	24.208	23.723	23.955	20.385	85,1
Nadzor nad varnostjo in kakovostjo	15.383	14.946	15.225	16.092	12.968	80,6
Druge splošne storitve	4.097	4.676	4.003	4.071	5.124	125,9
SPLOŠNE STORITVE V PODPORO RAZVOJU KMETIJSTVA	43.625	43.830	42.951	44.118	38.477	87,2

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

V letu 2012 se je obseg financiranje splošnih storitev v primerjavi s predhodnimi leti občutno zmanjšal. Za te namene je bilo izplačanih 38,5 milijona EUR, kar je 12,8% manj kot v letu 2011 in najmanj po letu 2002.

Slika 29: Proračunska sredstva za splošne storitve za kmetijstvo (mio EUR); 2000-2012

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Za raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve je bilo v letu 2012 izplačano 20,4 milijona EUR (-14,9%). Od tega je bila slaba polovica sredstev porabljenih za financiranje delovanja javnih svetovalnih služb v kmetijstvu (48%), pri čemer so se sredstva za ta namen v primerjavi z letom prej zmanjšala za več kot desetino. Visok delež v tej skupini splošnih storitev zavzemajo tudi strokovne naloge (41%), obseg financiranja pa je bil glede na leto 2011 manjši za okoli 15%. Občutno manjša kot v letu prej so bila tudi sredstva, namenjena raziskavam in razvoju, ter kmetijskemu šolstvu in infrastrukturi.

Preglednica 18: Proračunska izplačila za raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve za kmetijstvo (000 EUR); 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
Raziskave in razvoj	1.958	2.066	1.926	2.528	2.060	81,5
Kmetijsko znanstveno raziskovalno delo (SLO)	918	989	984	1.475	1.205	81,7
ERA-NET EUPHRESKO (EU)	0	4	11	4	2	60,7
Naloge genske banke (SLO)	413	400	404	368	316	86,1
Projekt SEEDNet (EU)	0	13	6	0	1	
FADN (EU)	172	98	169	135	143	106,3
Pomembni nacionalni projekti (SLO)	455	563	332	329	338	102,6
Drugi razvojni projekti (Akcijski načrt – podnebne spremembe)(SLO)	0	0	20	218	54	24,8
Svetovalna služba	11.603	11.624	11.585	11.069	9.739	88,0
Kmetijska svetovalna služba (SLO)	9.943	9.999	9.999	9.499	8.354	87,9
Sektor za kmetijsko svetovanje pri KGZS (SLO)	841	853	853	810	731	90,3
Svetovalna služba za čebelarstvo (SLO)	819	772	732	760	653	86,0
Kmetijsko šolstvo in infrastruktura	410	413	400	398	168	42,2
Usposobitev javnih zavodov in ustanov (SLO)	214	206	206	205	0	
Sofinanciranje kmetijskega izobraževanja (praktični pouk) (SLO)	196	193	193	193	168	87,0
Usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu - PRP	0	14	1	0	0	
Strokovne naloge	10.174	10.105	9.812	9.959	8.418	84,5
Strokovne naloge v živinoreji (SLO)	8.537	8.488	8.250	7.958	7.059	88,7
Strokovne naloge v rastlinski pridelavi (SLO)	488	520	487	472	410	86,9
Naloge v rastlinski pridelavi (Akcijski načrt – podnebne spremembe)(SLO)				462		
Strokovne naloge v hmeljarstvu (SLO)	334	307	307	352	315	89,5
Poskusni centri za sadjarstvo in vinogradništvo (SLO)	675	791	769	714	634	88,8
Center za razvoj kmetijstva Jable (SLO)	140	0	0	0	0	
Raziskovalne, razvojne, svetovalne in strokovne storitve	24.145	24.208	23.723	23.955	20.385	85,1

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Za naloge na veterinarskem in fitosanitarnem področju ter druge naloge, povezane z varnostjo in kakovostjo hrane in krme, je bilo v letu 2012 izplačano 13 milijonov EUR, od tega 81% za ukrepe na področju veterine. Skupna izplačila za veterinarske ukrepe so se v primerjavi z letom 2011 zmanjšala za 16,9%, financiranje storitev na fitosanitarnem področju je bilo manjša za skoraj 30%, financiranje storitev na področju varnosti in kakovosti hrane in krme pa se je skoraj razpolovilo.

Preglednica 19: Proračunska izplačila za ukrepe, povezane z varnostjo in kakovostjo (000 EUR); 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
Ukrepi na področju veterine	13.094	12.662	13.125	12.710	10.566	83,1
Ukrepi v veterini (EU+SLO)	1.785	2.045	2.189	2.198	2.197	100,0
Predpisano in preventivno varstvo živali in ukrepi (SLO)	8.989	8.302	8.475	7.732	6.161	79,7
Odstranjevanje klavničnih odpadkov (SLO)	2.320	2.314	2.461	2.781	2.208	79,4
Fitosanitarne naloge in ukrepi ter varstvo sort	1.999	1.997	2.016	3.229	2.319	71,8
Ukrepi za varstvo rastlin (EU+SLO)	25	29	29	28	28	100,0
Zdravstveno varstvo rastlin (SLO)	967	881	977	1.958	1.325	67,7
Zdravstveno varstvo rastlin (Akcijski načrt – podnebne spremembe)(SLO)				335		
Proгноza rastlinskih škodljivih organizmov - oprema (SLO)	83	78	0	0	0	
Fitofarmacevtska sredstva (SLO)	340	427	428	410	425	103,7
Varstvo in registracija sort rastlin (SLO)	584	582	582	498	541	108,6
Ukrepi na področju varnosti in kakovosti hrane in krme (SLO)	289	287	84	152	83	54,3
Nadzor nad varnostjo in kakovostjo	15.383	14.946	15.225	16.092	12.968	80,6

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Med drugimi splošnimi storitvami, za katere je bilo v letu 2012 skupaj izplačano 5,1 milijona EUR (26% več kot leta 2011), je bilo največ sredstev namenjenih sofinanciranju Kobilarne Lipica (2,1 milijona EUR ali 2,4 krat več kot leta 2011), tehnični pomoči v okviru PRP 2007-2013 (2 milijona EUR) ter programu identifikacije in registracije živali (0,7 milijona EUR).

Preglednica 20: Proračunska izplačila za druge splošne storitve (000 EUR); 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
Podpora nevladnim organizacijam	321	468	314	324	220	68,0
Stanovsko in interesno povezovanje (SLO)	275	168	269	280	187	66,9
Državno in svetovno tekmovanje v oranju (SLO)	46	300	45	44	33	75,0
Identifikacija in registracija živali (SLO)	940	961	828	847	702	82,9
Tehnična pomoč	1.434	1.737	1.646	1.800	2.012	111,8
Tehnična pomoč - EPD	19	0	0	0	0	
Tehnična pomoč - PRP 2004-2006	157	0	0	0	0	
Tehnična pomoč - PRP 2007-2013	1.258	1.737	1.646	1.763	2.009	113,9
Tehnična pomoč - drugo	0	0	0	36	3	7,9
Drugo	1.402	1.511	1.216	1.100	2.190	199,0
TF CFCU in sorodni projekti (EU+SLO)	444	393	93	0	0	
Obramba pred točo (SLO)	90	88	88	83	57	68,6
Kobilarna Lipica (SLO)	869	1.029	1.035	901	2.133	236,7
Naloge v gozdarstvu (Akcijski načrt – podnebne spremembe)(SLO)				116		
Druge splošne storitve	4.097	4.676	4.003	4.071	5.124	125,9

Vir: MKO, ARSKTRP, preračuni KIS

Podpore izvajanju splošnih storitev za kmetijstvo so praviloma predmet nacionalne kmetijske politike, ki se tudi po vstopu v EU v celoti financira iz nacionalnega proračuna. Iz EU skladov je bilo v letu 2012 financiranih ali sofinanciranih le 6 ukrepov (ERAnet, SEEDnet, obdelava FADN podatkov, tehnična pomoč, ukrepi za varstvo rastlin, ukrepi v veterini), za katere je EU prispevala skupaj 2,6 milijona EUR oziroma 7% vseh izplačil v tem stebru kmetijske politike.

2.2 Podpore kmetijstvu na lokalni ravni

Kmetijska dejavnost je deležna podpor za razvoj kmetijstva in podeželja tudi s strani lokalnih skupnosti (občine) in regionalnih javnih skladov (Javni sklad malega gospodarstva Goriške, Javni sklad RS za regionalni razvoj in razvoj podeželja). Dajalci pomoči sredstva kmetijstvu pretežno dodeljujejo po priglašeni shemah državnih pomoči (skupinske izjeme na področju kmetijstva), v manjši meri pa tudi na podlagi priglašeni shem de minimis pomoči.

Izmed 211¹ občin ima priglašeno shemo pomoči kmetijstvu 195 občin, od teh pa jih je 169 dodelilo pomoč na podlagi javnih razpisov tudi v letu 2012.

Iz sredstev na lokalni ravni je bilo v letu 2012 za podpore kmetijstvu porabljenih 4,7 milijona EUR oziroma 3,7% manj kot leta 2011. Struktura pomoči po namenih se v primerjavi z zadnjimi leti ni pomembneje spremenila. Največ sredstev (okoli 83%) je bilo namenjenih za sofinanciranje naložb na kmetijskih gospodarstvih, predvsem v obliki pomoči za nakup kmetijske mehanizacije (66%). Pomembnejši delež zavzema še tehnična podpora kmetijskemu sektorju (okoli 13%), v okviru katere je bilo največ sredstev namenjenih izobraževanju in usposabljanju ter organizaciji forumov, tekmovanj, razstav in sejmov.

Podobno kot v predhodnih letih je bilo tudi v letu 2012 največ sredstev (97%) dodeljenih z instrumentom dotacij. Preostale pomoči so bile dodeljene v obliki ugodnih posojil iz javnih virov (2,9%) in subvencionirane obrestne mere (0,1%).

Preglednica 21: Podpore kmetijstvu, izplačane na lokalni ravni (000 EUR); 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
Zavarovalne premije	601,4	121,6	96,9	82,3	79,4	96,5
Naložbe v kmetijska gospodarstva	3.923,7	4.259,1	4.187,8	3.962,5	3.871,3	97,7
Arondacija zemljišč	18,2	15,0	13,3	17,0	44,8	263,5
Proizvodnja in trženja kakovostnih kmetijskih proizvodov	17,2	5,6	11,6	7,5	5,2	69,3
Ohranjanje in varstvo tradicionalne krajine in stavb	94,8	95,8	83,5	98,6	46,5	47,2
Tehnična podpora kmetijskemu sektorju	744,6	708,3	646,4	672,1	611,6	91,0
- izobraževanje in usposabljanje kmetovalcev	:	519,3	448,1	454,1	398,1	87,7
- organizacija forumov, tekmovanj, razstav in sejmov	:	151,0	151,2	172,8	171,6	99,3
- svetovalne storitve	:	9,8	19,9	22,0	27,0	122,7
- informiranje in drugo	:	28,1	27,2	23,3	14,8	63,5
Ohranjanje in razvoj kmetijstva in podeželja (de minimis - občine)	49,0	13,8	10,9	9,8	9,9	101,0
Skupaj	5.448,9	5.219,3	5.050,5	4.849,8	4.668,6	96,3

Vir: MKO

Ukrepi, ki se financirajo na lokalni ravni, so podobni ukrepom, ki se financirajo iz državnega proračuna. Dajalci državnih pomoči po skupinskih izjemah oziroma smernicah so zato zavezani pravilu kumulacije pomoči, kar pomeni, da morajo pred dodelitvijo pomoči medsebojno ugotoviti, da za isti namen upravičenec ni prejel pomoči iz drugega naslova oziroma, da intenzivnost pomoči ne presega dovoljene stopnje pomoči oziroma zgornje meje, ki je dovoljena s predpisi EU.

Za dodeljene pomoči po pravilu de minimis pa je vzpostavljena centralna evidenca v okviru ministrstva. Dajalci pomoči pred dodelitvijo pomoči ministrstvu posredujejo poizvedbo o že dodeljenih de minimis pomočeh v zadnjih 3 letih, da se prepreči prekomerno izplačilo pomoči na upravičenca, ki je na področju kmetijstva omejeno na 7.500 EUR kadarkoli v obdobju treh proračunskih let.

¹ Občina Ankaran ni upoštevana, ker bo začela delovati s 1.1.2014.

3 ZUNANJA TRGOVINA Z AGROŽIVILSKIMI PROIZVODI

Po začasnih podatkih se je v primerjavi z letom 2011 blagovna menjava v letu 2012 malenkostno zmanjšala, vendar je še vedno ostala na ravni kot pred letom 2009, ko je svet zajela gospodarska in finančna kriza. Tudi blagovna menjava z agroživilskimi proizvodi se je glede na preteklo leto zmanjšala, vendar je bila za razliko od skupne blagovne menjave še vedno precej nad doseženo blagovno menjavo agroživilskih proizvodov v letu 2008. Manjša blagovna menjava agroživilskih proizvodov v primerjavi z letom 2011 je posledica tako manjšega izvoza kot uvoza. Medtem ko je bil izvoz agroživilskih proizvodov glede na predhodno leto manjši za 5,8%, se je uvoz zmanjšal za 2,8%. Primanjkljaj, ki se je v primerjavi z letom 2011 komaj opazno zmanjšal, je že drugo leto zapored presegel milijardo EUR, saj je znašal skoraj 1.027 milijonov EUR. Tudi pokritost uvoza z izvozom se je v letu 2012 ponovno poslabšala. Izvoz je pokril 44,5% uvoza. V letu 2012 je zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi predstavljala 3,9% slovenskega blagovnega izvoza ter 8,4% uvoza, delež v skupni blagovni menjavi pa je znašal 6,2%. Vsi omenjeni deleži so se v primerjavi z letom 2011 zmanjšali.

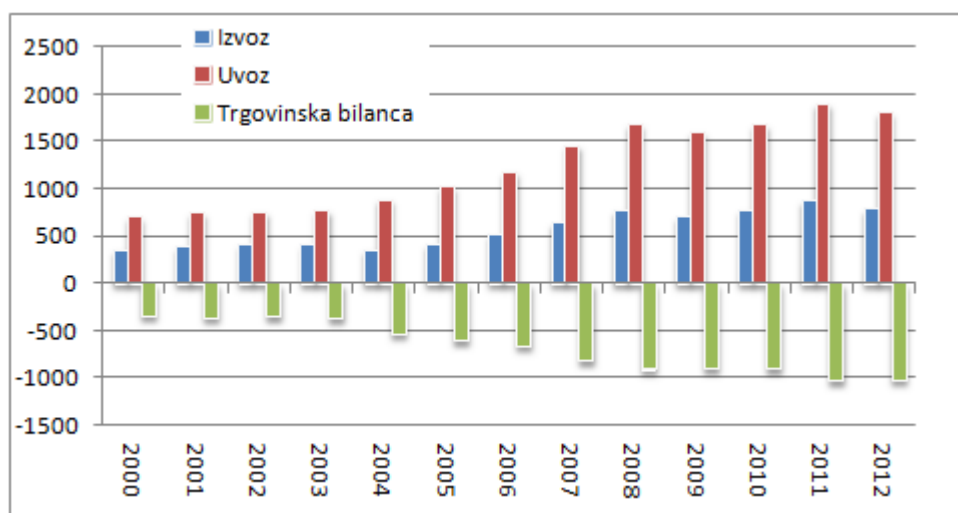
Preglednica 22: Blagovna menjava agroživilskih proizvodov; 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012*	Indeks 2012/11
Blagovna menjava agroživilstva (mio EUR)	2.459,8	2.302,3	2.457,0	2.774,9	2.671,2	96,3
- izvoz (mio EUR)	775,0	703,3	776,9	872,7	822,2	94,2
- uvoz (mio EUR)	1.684,8	1.599,0	1.680,1	1.902,2	1.849,1	97,2
- bilanca (mio EUR)	-909,8	-895,7	-903,2	-1.029,6	-1.026,9	99,7
Pokritost uvoza z izvozom (%)	46,0	44,0	46,2	45,9	44,5	
Delež agroživilskih proizvodov v skupni blagovni menjavi (%)	5,7	6,9	6,4	6,4	6,2	
Delež agroživilskih proizvodov v skupnem izvozu blaga (%)	3,9	4,4	4,2	4,2	3,9	
Delež agroživilskih proizvodov v skupnem uvozu blaga (%)	7,3	9,3	8,4	8,5	8,4	

* začasni podatki

Vir: SURS, preračuni KIS

Slika 30: Izvoz in uvoz ter zunanjetrgovinska bilanca agroživilskih proizvodov (mio EUR); 2000-2012

Vir: SURS, preračuni KIS

Blagovna menjava agroživilstva po skupinah blaga

V letu 2012 so bile spremembe vrednosti izvoza po med pomembnejših skupinah agroživilskih proizvodov precej različne. Najbolj se je, predvsem zaradi močno povečanega izvoza zrnja pšenice, povečal izvoz žita (+70%). Večji izvoz je bil dosežen tudi v skupinah sladkor in sladkorni proizvodi (+14%), pijače ter žive živali (+9%), razna živila (+7%) in izdelki

iz mesa (+3%). V teh skupinah (izjema je le skupina pijač) je bil izvoz največji doslej. Najbolj, za 64%, se je zmanjšal izvoz v skupini oljna semena in plodovi, kjer v zadnjih nekaj letih izvoz med leti močno niha. Zaradi močno zmanjšane izvoza banan se je izvoz v skupini sadje skoraj prepopolnil (-45%), za petino pa je bil manjši tudi izvoz v skupini ostanki in odpadki živil, krma. Izvoz mesa se je zmanjšal za 5%, izvoz mleka in mlečnih izdelkov, ki se je v zadnjih desetih letih (izjema leto 2009) povečeval, pa se je v letu 2012 malenkostno zmanjšal (-0,3%).

Okvir 5: Zunanja trgovina z agroživilskimi proizvodi

Podatki o zunanji trgovini z agroživilskimi proizvodi temeljijo na klasifikaciji proizvodov po kombinirani nomenklaturi (KN) carinske tarife. Pojem »kombinirana nomenklatura« carinske tarife pomeni poimenovanje posameznih oddelkov, poglavij in podpoglavij, tarifnih števil ter opomb, temeljna pravila razvrščanja blaga po kombinirani nomenklaturi in številčne oznake nomenklature. KN temelji na mednarodnem Harmoniziranem sistemu nazivov in šifriranja blaga. Blago uvršča v oddelke (21 oddelkov - rimske številke), poglavja (2-mestni nivo) in podpoglavja (4-mestni nivo) na osnovi 8-mestnih tarifnih števil, ki so v celoti usklajene z EU (Kombinirana nomenklatura EU ne predvideva nacionalne členitve tarifnih postavk na devetem mestu, zato tudi v statistiki zunanje trgovine od leta 2004 dalje prikazuje SURS podatke na 8-mestni ravni tarifne postavke). Sočasno zadovoljuje zahteve carinske tarife, zunanjetrgovinske statistike ter trgovinske, kmetijske in drugih politik, ki se nanašajo na izvoz ali uvoz blaga. Skrbnik KN je Evropska Komisija, v Sloveniji pa Ministrstvo za gospodarstvo. Ažurira se enkrat letno.

Od 01.05.2004 SURS podatke o blagovni menjavi Slovenije s tujino pridobiva iz dveh ločenih virov: Intrastat in Extrastat. Intrastat je statistika blagovne menjave med državami članicami EU (mesečno statistično raziskovanje). Podatki se zbirajo neposredno od podjetij, ki trgujejo s podjetji iz držav članic, poročajo pa jih na statističnem obrazcu. Poročevalske enote za Intrastat v danem poročevalskem obdobju so tako podjetja, ki so v predhodnem letu vsaj pri enem toku blaga (skupni izvoz ali uvoz) presegle t.i. vključitveni prag. V danem poročevalskem obdobju se v zajetje vključujejo tudi gospodarski subjekti, ki so prag presegli med letom. Poročevalske enote poročajo samo za tisti tok blaga (odpreme oz. prejeme blaga), pri katerem so prag presegle. Podatki za države EU za obdobje od maja 2004 naprej vključujejo tudi ocene za vrednost menjave podjetij pod vključitvenim pragom.

Extrastat je statistika blagovne menjave držav članic EU z državami nečlanicami. Vir podatkov so carinske deklaracije oz. enotna carinska listina (ECL), ki spremlja blago pri prehodu državne meje. Extrastat je vsebinsko odvisen tudi od nacionalne carinske zakonodaje, ki je bila s 01.05.2004 dokončno usklajena z evropsko (Taric). V Extrastat so zajete vse transakcije blaga, ki se glede na metodologijo vključujejo v zajetje, ne glede na višino statistične vrednosti in neto mase (statistični prag ni določen).

Vrednost uvoženega/izvoženega blaga SURS prikazuje kot statistično vrednost. To je carinska vrednost oz. transakcijska vrednost blaga, ki se ji deloma ali v celoti prištejejo ali odštejejo stroški prevoza, natovarjanja, raztovarjanja, zavarovanja idr., glede na v pogodbi prikazane dobavne pogoje. Pri izvozu je vrednost prikazana po pariteti tipa FOB (vključena transakcijska vrednost blaga in vrednost storitev za dostavo blaga do meje države izvoznice), pri uvozu pa po pariteti tipa CIF (poleg transakcijske vrednosti je vključena še vrednost storitev za dostavo blaga do meje države uvoznice). Količino uvoženega/izvoženega blaga SURS prikazuje v neto masi, če jo je glede na naravo proizvoda mogoče določiti, in v posebni merski enoti pri tistih proizvodih, kjer je ta predpisana v KN. Povprečna vrednost blaga je skupna vrednost vsega blaga, razvrščenega v isto osemestno šifro KN carinske tarife, izračunana na količinsko mersko enoto.

Kot kmetijski in živilski proizvodi so šteti vsi proizvodi iz poglavij 01 do 24 kombinirane nomenklature carinske tarife. Seznam carinskih tarif oz. proizvodov, ki se uvrščajo med agroživilske ni v celoti usklajen z EU. Po definiciji EU se med agroživilske proizvode v okviru statistike zunanje trgovine uvrščajo proizvodi iz poglavij od 01 do 24 carinske tarife, brez rib in ribjih proizvodov (brez carinske tarife 03; 051191; 1604; 1605; 19022010 in 23012000). Poleg tega se v skladu s sporazumom med EU in Svetovno trgovinsko organizacijo med agroživilske proizvode uvrščajo tudi posamezni proizvodi iz drugih poglavij (carinske tarife 290543, 290544, 290545 3301, 3501-3505, 380910, 382311, 382312, 382313, 382319, 382370, 382460, 4101-4103, 4301, 5001-5003, 5101-5103, 5201-5203, 5301, 5302). Zaradi zagotavljanja primerljivosti podatkov v časovni seriji vsi podatki o zunanji trgovini z agroživilskimi proizvodi zajemajo poglavja 01 do 24 kombinirane nomenklature.

Regionalna struktura blagovne menjave agroživilskih proizvodov je prikazana po naslednjih skupinah držav: stare članice EU (EU-15), nove članice EU (EU-10 in EU-2), države na ozemlju nekdanje Jugoslavije (Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Srbija, Črna gora, Makedonija) in ostale države (vse druge države, razen naštetih).

V strukturi izvoza je tudi v letu 2012 največji delež zavzemalo mleko (16%), sledijo pa pijače (11%) ter razna živila (10%). Zaradi bistveno manjšega izvoza se je za skoraj 8 odstotnih točk zmanjšal delež izvoza oljnih semen in plodov, za skoraj 3 odstotne točke pa je manjši

tudi delež izvoza sadja. Meso in mesni izdelki so v letu 2012 skupaj predstavljali 16% vrednosti izvoza, kar je odstotno točko več kot v letu prej.

Preglednica 23: Izvoz in uvoz agroživilstva po skupinah blaga; 2011 in 2012

CT	Ime	Izvoz					Uvoz				
		Mio EUR		2012 2011	%		Mio EUR		2012 2011	%	
		2011	2012*		2011	2012*	2011	2012*		2011	2012*
1	Žive živali	41,9	45,5	108,6	4,8	5,5	19,9	20,6	103,7	1,0	1,1
2	Meso in drugi klavnični proizvodi	63,7	60,8	95,4	7,3	7,4	171,5	182,8	106,6	9,0	9,9
3	Ribe, raki	2,0	1,7	85,6	0,2	0,2	41,1	39,4	95,9	2,2	2,1
4	Mlečni izdelki, jajca, med	132,5	132,0	99,7	15,2	16,1	132,5	135,7	102,4	7,0	7,3
5	Proizvodi živalskega porekla	1,2	2,6	208,4	0,1	0,3	5,7	8,1	142,7	0,3	0,4
6	Živo drevje, čebulnice, cvetje	5,4	6,4	117,8	0,6	0,8	40,5	40,6	100,3	2,1	2,2
7	Užitne vrtnine	11,5	11,8	102,8	1,3	1,4	93,1	95,0	102,0	4,9	5,1
8	Užitno sadje	53,9	29,4	54,5	6,2	3,6	140,9	138,4	98,2	7,4	7,5
9	Kava, čaj, začimbe	3,7	8,2	223,2	0,4	1,0	44,0	47,0	106,7	2,3	2,5
10	Žita	23,0	39,1	169,8	2,6	4,8	89,7	68,2	76,0	4,7	3,7
11	Proizvodi mlinске industrije	8,4	9,1	107,4	1,0	1,1	34,0	33,3	97,8	1,8	1,8
12	Oljna semena in plodovi	105,4	37,4	35,5	12,1	4,6	112,5	43,3	38,5	5,9	2,3
13	Šelak, gume, ekstrakti	7,3	7,8	106,6	0,8	0,9	10,9	8,4	77,6	0,6	0,5
14	Rastlinski material za pletarstvo	0,0	0,0	43,8	0,0	0,0	0,4	0,4	85,8	0,0	0,0
15	Masti in olja	14,7	21,1	144,0	1,7	2,6	69,2	75,6	109,2	3,6	4,1
16	Izdelki iz mesa	65,9	67,9	103,0	7,5	8,3	60,8	61,7	101,5	3,2	3,3
17	Sladkor in sladkorni proizvodi	34,8	39,6	113,7	4,0	4,8	98,9	97,2	98,3	5,2	5,3
18	Kakav in kakavovi izdelki	10,9	14,4	132,1	1,2	1,8	78,9	76,2	96,6	4,1	4,1
19	Izdelki iz žit, moke, škroba, mleka	32,2	37,6	116,6	3,7	4,6	120,2	128,3	106,7	6,3	6,9
20	Izdelki iz vrtnin, sadja	13,0	12,4	95,8	1,5	1,5	76,8	75,9	98,9	4,0	4,1
21	Razna živila	77,3	82,9	107,2	8,9	10,1	135,0	132,8	98,4	7,1	7,2
22	Pijače, alkoholi in kis	80,6	87,8	108,9	9,2	10,7	106,5	112,2	105,3	5,6	6,1
23	Ostanki in odpadki živil, krma	83,3	66,7	80,1	9,6	8,1	145,4	149,3	102,7	7,6	8,1
24	Tobak	0,1	0,1	130,3	0,0	0,0	73,7	78,7	106,8	3,9	4,3
	SKUPAJ	872,7	822,2	94,2	100,0	100,0	1.902,2	1.849,1	97,2	100,0	100,0

* začasni podatki

Vir: SURS, preračuni KIS

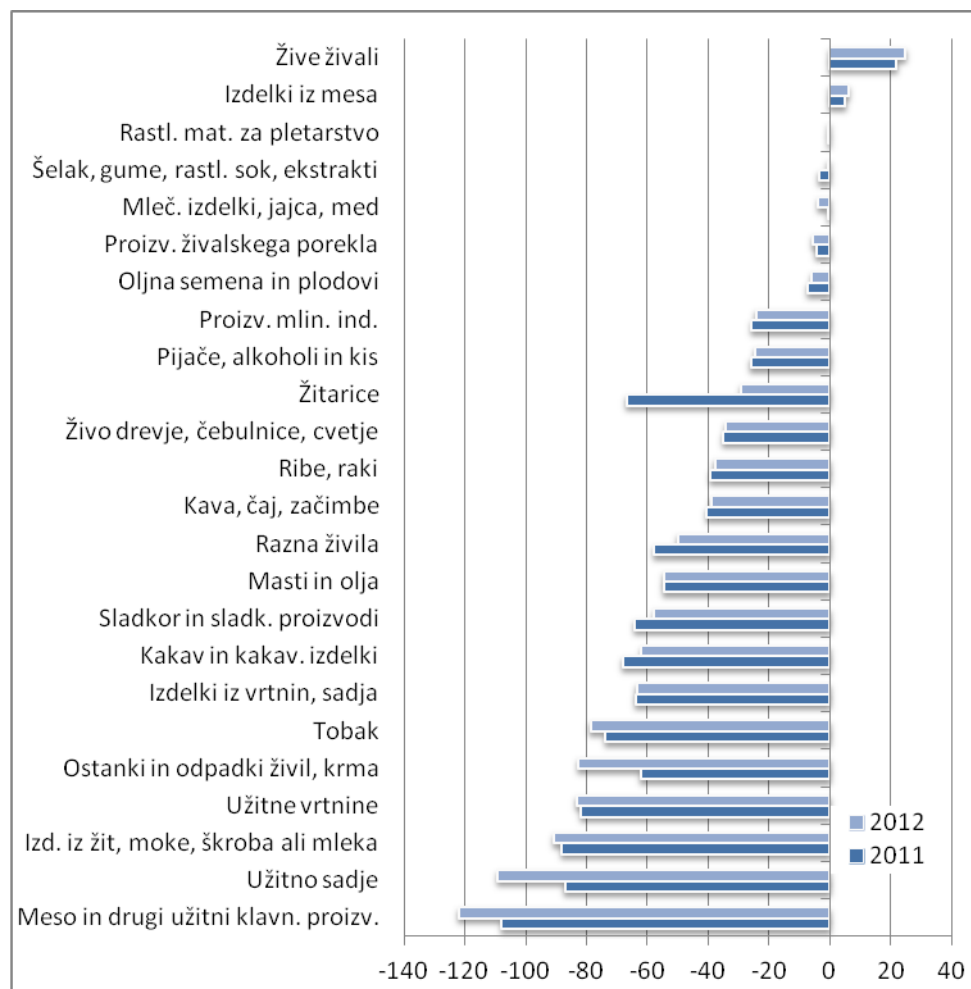
Tudi uvoz agroživilskih proizvodov je bil v letu 2012 pri posameznih skupinah precej različen. V primerjavi z letom 2011 se je med pomembnejšimi skupinami uvoz vrednostno povečal pri izdelkih iz žit in moke ter mesu (pri obeh za 7%), pijačah (+5%), ostankih in odpadkih živil, krmi (+3%) ter mleku in mlečnih izdelkih ter vrtninah (pri obeh za 2%). Tako kot na izvozni strani se je tudi pri uvozu najbolj zmanjšal uvoz oljnih semen in plodov (-61%), ki med posameznimi leti močno niha. Opazno so se zmanjšali tudi uvoz raznih živil, sadja ter sladkorja in sladkornih proizvodov (vsak po 2%). Sicer ostaja struktura uvoza podobna kot pretekla leta; največji delež v uvozu zavzema meso (10%), sledijo pa ostanki in odpadki živil, krma ter sadje (vsak po 8%).

Pozitivni zunanjetrgovinski saldo je bil v letu 2012, podobno kot v predhodnem letu, dosežen pri živih živalih in izdelkih iz mesa. Zunanjetrgovinski presežek se je v primerjavi z letom 2011 pri obeh skupinah povečal in sicer za petino pri izdelkih iz mesa ter za dobro desetino pri živih živalih. Od leta 2006 dalje, ko je v skupini živih živali izvoz vrednostno večji od uvoza, je doseženi presežek v letu 2012 največji doslej.

Pri drugih skupinah proizvodov je bil uvoz v letu 2012 vrednostno večji od izvoza. Največji primanjkljaj je bil ponovno zabeležen pri mesu, sledi mu sadje, skupina izdelkov iz žit, moke, škroba ali mleka ter vrtnine. V vseh omenjenih skupinah je primanjkljaj v letu 2012 še porastel, najbolj, za kar četrtno, pri sadju. Močno je porasel tudi primanjkljaj v skupini ostanki in odpadki živil, krma (okoli 33% večji). V skupini mleko in mlečni izdelki (sem spadajo tudi jajca in med) bilanca že četrto leto zapored ostaja vrednostno negativna. Kljub večjemu izvozu mleka in smetane (tarifna skupina 0401) je primanjkljaj v letu 2012 močno porastel,

saj je zmanjšan izvoz ostalih mlečnih izdelkov na eni strani ter povečan uvoz mleka in predvsem mlečnih izdelkov na drugi strani vplival na poslabšanje bilance. Na poslabšanje te bilance je vplival tudi vrednostno za 16% manjši izvoz ter dobrih 40% večji uvoz jajc.

Slika 31: Zunanjetrgovinska bilanca agroživilstva po tarifnih skupinah (mio EUR); 2011 in 2012

Vir: SURS, preračuni KIS

Regionalna struktura blagovne menjave agroživilstva

Po priključitvi Slovenije k Evropski uniji je blagovna menjava agroživilstva v precejšnji meri usmerjena k državam EU. V letu 2012 se je kljub večjemu uvozu (+3%) blagovna menjava z EU-27 zmanjšala za odstotek, saj se je izvoz v tem obdobju zmanjšal za 11%. Ravno nasprotno pa se je blagovna menjava z državami na ozemlju nekdanje Jugoslavije povečala za odstotek, saj se je, ob zmanjšanem uvozu (-4%), izvoz povečal za skoraj 5%. V letu 2012 je Slovenija povečala tudi izvoz v ostale države (+5%), medtem ko se je uvoz iz teh držav opazno zmanjšal (-34%), tako, da je bila skupna blagovna menjava glede na leto prej manjša za četrtno.

Regionalna struktura izvoza in uvoza tudi v letu 2012 ohranja osnovne značilnosti iz preteklih let. Zaradi majhnih razlik v dinamiki sprememb blagovne menjave je regionalna struktura izvoza in uvoza v letu 2012 bolj kot letu 2011 podobna letom pred njim. Delež izvoza v države EU-27 se je v letu 2012 zmanjšal na 61% (65% v letu 2011), porasla pa sta deleža držav nekdanje Jugoslavije (od 26% v letu 2011 na 29% v letu 2012) ter drugih držav (od 9% v letu 2011 na 10% v letu 2012). Majhne spremembe so opazne tudi v strukturi uvoza. Delež EU-27 je, po zmanjšanju v letu 2011, porastel na 81% (leta 2011 78%). Delež držav na

območju nekdanje Jugoslavije ostaja na 10%, delež ostalih držav pa se je zmanjšal za 4 odstotne točke (od 14% na 10%).

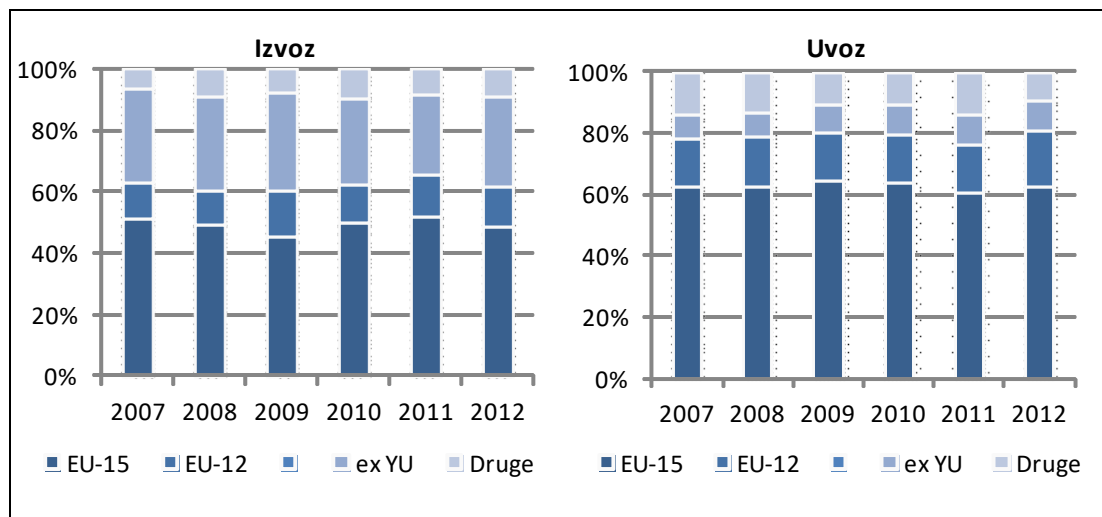
Preglednica 24: Izvoz in uvoz agroživilstva po skupinah držav (mio EUR); 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012*	Indeks 2012/11
IZVOZ	643,6	775,0	703,3	776,9	872,7	822,2	94,2
EU-27	404,6	464,1	419,5	480,3	569,9	504,6	88,5
EU-15	327,4	380,5	317,5	383,2	447,8	395,5	88,3
EU-10	70,0	62,0	82,7	78,8	95,4	95,1	99,7
EU-2	7,3	21,5	19,3	18,3	26,7	14,0	52,4
Nekdanja YU	193,4	238,5	224,7	220,3	227,6	238,5	104,8
Ostale države	45,6	72,5	59,1	76,4	75,1	79,1	105,3
UVOZ	1.460,9	1.684,8	1.599,0	1.680,1	1.902,2	1.849,1	97,2
EU-27	1.139,3	1.330,0	1.278,0	1.335,5	1.448,7	1.494,8	103,2
EU-15	911,6	1.054,7	1.027,9	1.071,4	1.145,9	1.158,4	101,1
EU-10	220,9	267,5	241,4	253,9	290,5	320,6	110,3
EU-2	6,8	7,8	8,7	10,1	12,2	15,8	129,8
Nekdanja YU	115,2	131,4	144,6	161,1	183,1	176,4	96,3
Ostale države	206,4	223,4	176,4	183,5	270,4	177,9	65,8
BILANCA	-817,3	-909,8	-895,7	-903,2	-1.029,6	-1.026,9	99,7
EU-27	-734,7	-865,9	-858,5	-855,2	-878,7	-990,2	112,7
EU-15	-584,2	-674,1	-710,4	-688,2	-698,1	-762,9	109,3
EU-10	-151,0	-205,5	-158,7	-175,2	-195,1	-225,4	115,6
EU-2	0,5	13,7	10,6	8,2	14,5	-1,8	-12,7
Nekdanja YU	78,3	107,0	80,1	59,2	44,5	62,1	139,5
Ostale države	-160,9	-150,9	-117,2	-107,1	-195,3	-98,8	50,6

* začasni podatki

Vir: SURS, preračuni KIS

Slika 32: Struktura izvoza in uvoza agroživilstva po skupinah držav; 2007-2012

Vir: SURS, preračuni KIS

V letu 2012 ostajajo osnovne značilnosti zunanjetrgovinske bilance po skupinah držav nespremenjene. Negativni saldo z državami EU-27 se je zaradi manjšega izvoza ter povečanega uvoza v primerjavi z letom 2011 precej povečal ter približal milijardi EUR (990 milijonov EUR). Saldo blagovne menjave z državami na ozemlju nekdanje Jugoslavije je bil tudi v letu 2012 pozitiven in se je v primerjavi s skromnim presežkom v letu 2011 povečal za 40% (na 62 milijonov EUR). V trgovini z ostalimi državami se je, zaradi velikega uvoza v letu

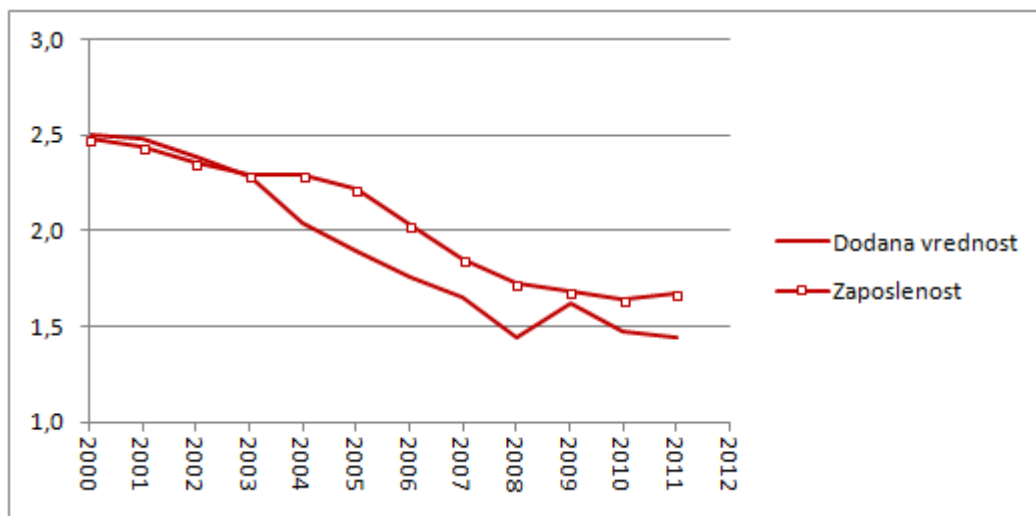
2011, primanjkljaj v tem letu močno povečal, v letu 2012 pa ponovno upadel in znašal manj kot 100 milijonov EUR.

4 ŽIVILSKOPREDELOVALNA INDUSTRIJA

4.1 Pomen živilskopredelovalne panoge v makroekonomskih agregatih in trendi v obsegu proizvodnje

Proizvodnja hrane in pijač je k skupni dodani vrednosti gospodarskih dejavnosti v letu 2011 prispevala 1,45%, kar je primerljivo z vrednostjo predhodnega leta (-0,03 odstotne točke). Tudi delež v skupni zaposlenosti je v letu 2011 stagniral, saj se je ohranil na 1,67% (leta 2010 1,64%). Pomen živilskopredelovalne industrije v makroekonomskih agregatih je v zadnjih letih dokaj stabilen, še posebej, če trende primerjamo z velikim upadom v letih takoj po pristopu Slovenije k EU. Nedvomno je glavniko takratnega izrazitega zmanjševanja možno pripisati konkurenčnim pritiskom na agroživilstvo ob liberalizaciji zunanje trgovine, deloma pa gre tudi za učinek konjunktura v preostalih gospodarskih dejavnostih države. Precej pomembno so na poslovanje vplivali (in še vplivajo) tudi procesi lastniške konsolidacije, kar posledično zmanjšuje deleže panoge v makroekonomskih agregatih. Ob procesih lastninjenja podjetij po modelu MBO (t.i. managerski odkup) je v večini vključenih podjetij prišlo do razvojnega zastoja, veliko pa je primerov, kjer je bilo tekoče poslovanje obremenjeno celo do te mere, da je poslovni subjekt končal v stečaju. Delež živilskopredelovalne dejavnosti v zaposlenih se je v letih takoj po pristopu k EU zmanjševal nekoliko počasneje, kot je padal delež panoge v bruto dodani vrednosti. Delež proizvodnje živil in pijač v dodani vrednosti je v letu 2009 po desetletju stalnega padanja nekoliko zanihal navzgor (upad skupne BDV ob razmeroma stabilni BDV živilskopredelovalne industrije), v letih 2010 in 2011 pa se je vrnil na raven iz leta 2008.

Slika 33: Delež proizvodnje živil in pijač v dodani vrednosti in zaposlenosti (%); 2000-2011

Vir: SURS

Obseg industrijske proizvodnje v živilskopredelovalni dejavnosti se je v letu 2012 občutno znižal, kar je obrat trenda iz zadnjih dveh let. Padec proizvodnje beležimo tako pri proizvodnji živil (-5,0%), kot pri proizvodnji pijač (-7,3%).

Preglednica 25: Indeksi obsega industrijske proizvodnje (predhodno leto=100); 2007-2012

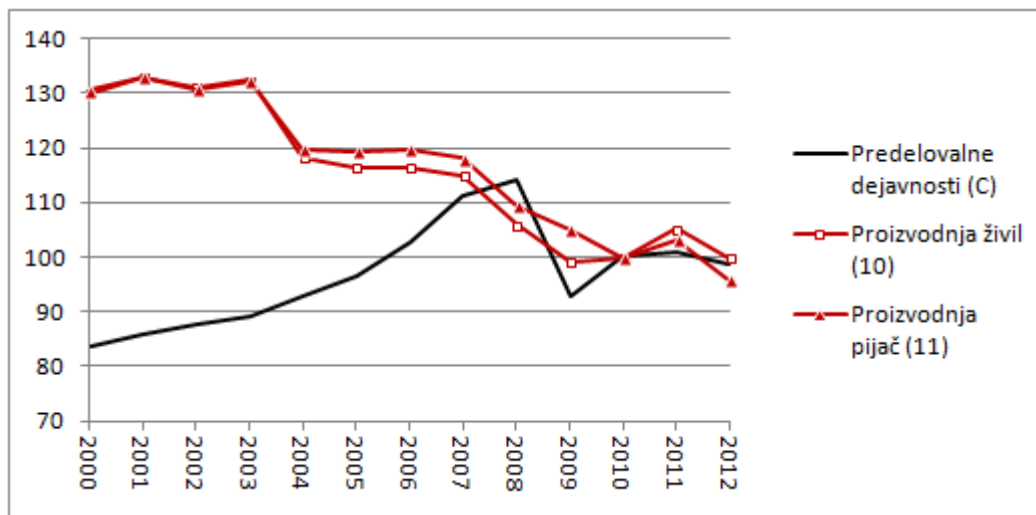
	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
Industrija (B+C+D)	107,2	102,5	82,6	106,2	101,3	98,8
Predelovalne dejavnosti (C)	108,5	102,6	81,3	106,6	101,1	97,6
Proizvodnja živil (10)	98,8	92,2	93,6	100,7	105,3	95,0
Proizvodnja pijač (11)	98,6	92,5	96,1	95,1	103,2	92,7

* začasni podatki

Vir: SURS

Leto 2012 je bilo neugodno tudi za agregata industrija (B+C+D) in predelovalne dejavnosti (C). Obseg proizvodnje v industriji je padel za dober odstotek, obseg proizvodnje v predelovalnih dejavnostih pa se je skrčil za 2,4%, kar pa je občutno manj kot v živilskopredelovalni industriji. Upad industrijske aktivnosti in gospodarska recesija se torej odražata tudi v obsegu proizvodnje živilskopredelovalne industrije, kar je moč pripisati spremembi nakupnih navad in povečanju cenovne občutljivosti potrošnikov.

Slika 34: Indeks obsega industrijske proizvodnje (2010=100); 2000-2012

Vir: SURS

Obseg industrijske proizvodnje živil je bil tako v letu 2012 podoben obsegu v letu 2010, obseg industrijske proizvodnje pijač pa je bil 4% nižji. Primerjava obsega za obdobje med letoma 2005 in 2012 kaže, da se je obseg industrijske proizvodnje živil znižal za 14%, obseg proizvodnje pijač pa za 20%. Drugačne trende pa ugotavljamo za agregat predelovalnih dejavnosti, kjer se je obseg v obdobju med letoma 2005 in 2008 precej strmo in stalno povečeval, v letu 2009 pa je padel skoraj za petino. Sledila je zmerna, a stalna rast, tako da je bil obseg v letu 2012 2% nad ravniyo proizvodnje v letu 2005.

4.2 Gibanje cen

V letu 2012 so se cene živil in pijač pri proizvajalcih sicer ponovno povečale, vendar v povprečju za eno desetinko odstotne točke manj, kot je bila stopnja inflacije v Sloveniji. Cene v proizvodnji živil so bile nominalno višje za 2,8%, cene pijač pa za 1,2%. Ob upoštevanju povprečne letne stopnje inflacije (2,6%) so se cene živil pri proizvajalcih realno minimalno povišale, cene pri proizvajalcih pijač pa so bile realno 1,3% nižje kot v predhodnem letu. Cene pri proizvajalcih za povprečje predelovalnih dejavnosti (oddelek C) so v letu 2012 nominalno porasle za 0,9%, kar pomeni realno znižanje za 1,7%.

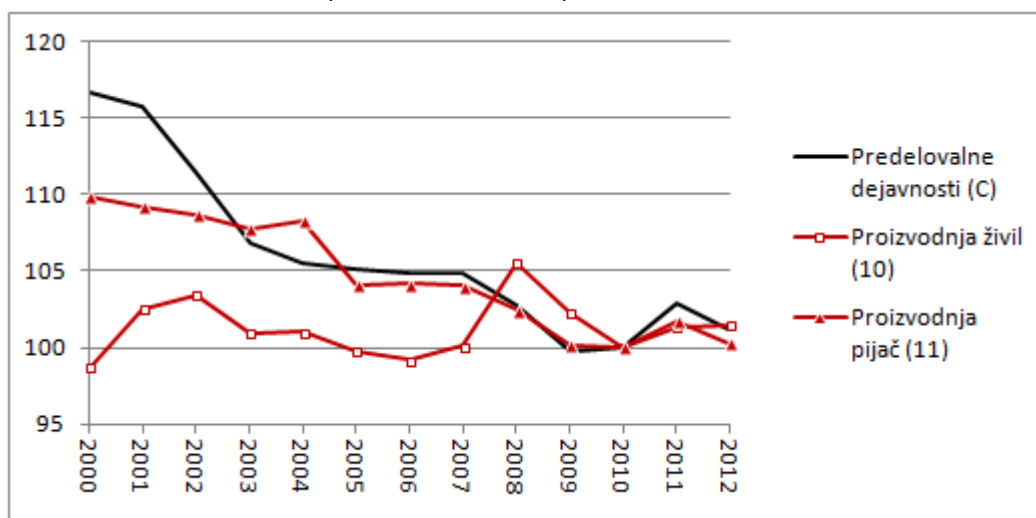
Preglednica 26: Indeksi cen pri proizvajalcih (nominalno, predhodno leto=100); 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Dejavnosti B+C+D+E	104,2	103,8	98,7	102,1	104,5	100,9
Predelovalne dejavnosti (C)	103,6	103,5	97,9	102,2	104,7	100,9
Proizvodnja živil (10)	104,6	111,4	97,7	99,6	103,1	102,8
Proizvodnja pijač (11)	103,5	104,0	98,6	101,7	103,5	101,2
Proizvodnja živil in pijač (10+11)	104,4	110,1	97,9	99,9	103,2	102,5

Vir: SURS

Po izrazitejšem realnem povečanju cen v letu 2008, ki je sledil daljšemu obdobju razmeroma majhnih realnih sprememb, so se cene živil pri proizvajalcih v letih 2009 in 2010 opazno znižale in v letih 2011 in 2012 le malo porasle. V zadnjem desetletju cene živil realno ohranjajo vrednost in se s posameznimi nihanji držijo ravni iz leta 2010. Večje negativne spremembe ugotavljamo za proizvajalčeve cene v dejavnosti proizvodnja pijač, kjer je raven glede na leto 2000 realno nižja za okoli 10%. Cene so sicer minimalno porasle v letu 2011, v letu 2012 pa ponovno upadle na raven iz leta 2010. Še bolj izrazite padce cen beležimo v predelovalni dejavnosti (C). V letu 2012 so bile cene realno sicer za dober odstotek višje kot leta 2010, v primerjavi z letom 2000 pa so bile nižje za okoli 15%. Predelovalna dejavnost je bila občutnih cenovnih pritiskov deležna tudi v obdobju konjunktura, posebej izrazit pa je bil padec cen v letih 2008 in 2009, predvsem kot posledica zmanjšanja povpraševanja v izvozu in na domačem trgu.

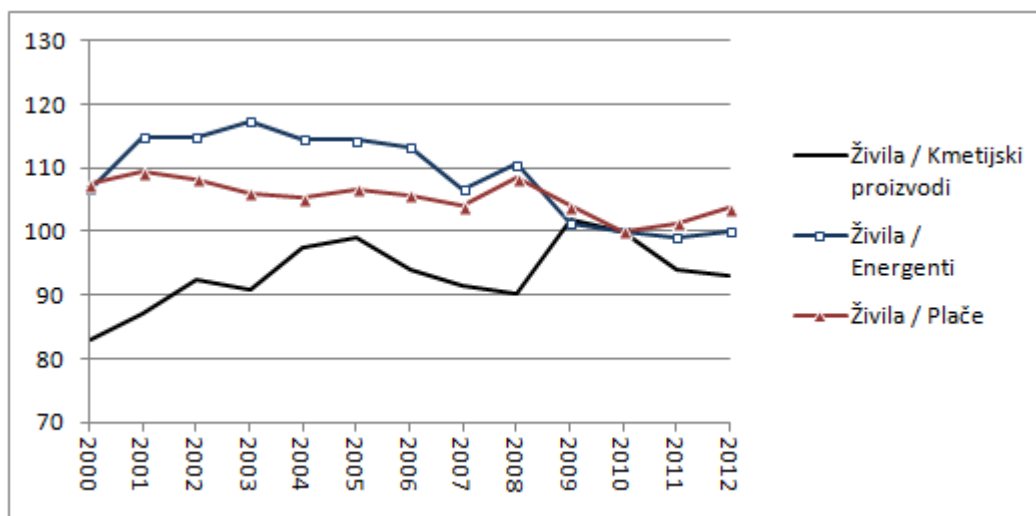
Slika 35: Indeksi cen živil in pijač ter proizvodov predelovalnih dejavnosti pri proizvajalcih (realno; 2010=100); 2000-2012

Vir: SURS

Primerjava indeksov cen živil pri proizvajalcih z gibanjem cen ključnih kategorij proizvodnih vložkov kaže, da se cenovno-stroškovna razmerja za proizvodnjo živil v zadnjih letih slabšajo.

Slika 36: Paritete cenovnih indeksov živilskih proizvodov ter kmetijskih pridelkov, energentov in plač (2010=100); 2000-2012

Vir: SURS

V letu 2012 se je ponovno izrazito poslabšalo razmerje med rastjo cen živil in cen kmetijskih proizvodov, za živilsko industrijo manj ugodno pa je ostalo tudi razmerje do cen energentov. Razmerje se je drugo leto zapored nekoliko izboljšalo le pri cenah živil v primerjavi z rastjo stroškov dela, kar kaže na stagnacijo plač v sektorju.

4.3 Poslovni rezultati živilskopredelovalne industrije

4.3.1 Poslovanje živilskopredelovalne panoge

V letu 2012 je bilo v 617 podjetjih živilskopredelovalne industrije zaposlenih 12.886 delavcev. Število registriranih podjetij v dejavnosti proizvodnje hrane in pijač se je v zadnjem letu povečalo nadpovprečno, saj je bilo v letu 2012 registriranih 3% podjetij več kot v letu 2011 in 24% več kot v letu 2007. Ob tem se je obrnil trend pri številu zaposlenih, ki se je na letni ravni povečalo za pol odstotka. V zadnjem desetletju se je namreč število zaposlenih v tej dejavnosti stalno zmanjševalo. V letu 2012 je panoga zaposlovala 25,3% manj delavcev kot v letu 2007. V tem obdobju se zaradi raznosmernih trendov pri številu podjetij in številu zaposlenih spreminja struktura panoge, saj se ustanavljajo predvsem mikro in majhna podjetja.

Živilskopredelovalna podjetja so v letu 2012 prikazala 2,48 milijarde EUR bilančnih sredstev, kar je realno 5,9% manj kot v predhodnem letu. Sredstva so se v zadnjem letu ponovno izraziteje skrčila, čeprav manj kot v letu 2010 (-6,4%) in v letu 2009, ko je bilo krčenje na letni ravni kar 15,6%. Kot velja za zadnja leta, so spremembe sredstev posledica upada vrednosti kapitalskih naložb (odpisi) oziroma njihove odprodaje, deloma pa tudi negativnih poslovnih trendov. Če sredstva iz leta 2012 primerjamo z letom 2007, je realni upad dosegel skoraj četrtino, k čemur so prispevale tudi likvidacije nekaterih velikih podjetij.

Prihodki živilske panoge so v letu 2012 znašali 2,01 milijarde EUR, kar je realno 2,4% manj kot v predhodnem letu. Po predhodnem letu, ko je panoga izkazala minimalno realno rast vrednosti prodaje, je to opazen upad, ki je pričakovan tudi na podlagi upada fizičnega obsega proizvodnje v letu 2012. Primerjava s spremembami obsega proizvodnje in cen kaže, da je upad prihodkov v letu 2012 posledica zmanjšanja obsega proizvodnje, ki ga minimalna korekcija cen navzgor ni kompenzirala. Tudi primerjava z letom 2007 kaže, da so realno prihodki panoge nižji (-9%).

Preglednica 27: Gibanje pomembnejših kazalnikov poslovanja živilskopredelovalne industrije; 2007-2012

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks (realno)	
							2012/11	2012/07
Število podjetij	499	532	560	592	599	617	103,0	123,6
Število zaposlenih	15.217	14.358	13.329	13.007	12.823	12.886	100,5	84,7
Sredstva (mio EUR)	2.933	2.996	2.572	2.453	2.570	2.483	94,1	76,3
Prihodki od prodaje (mio EUR)	1.984	2.058	1.875	1.840	2.005	2.010	97,6	91,3
Prihodki od izvoza (mio EUR)	337	383	343	372	424	449	103,2	107,3
Izvozna usmerjenost (%)	19,0	18,6	18,3	20,2	21,1	22,3	105,7	117,5
Produktivnost (000 EUR)	130,3	143,4	140,7	141,5	159,4	156,0	97,1	107,8
Dodana vrednost (mio EUR)	499	466	454	432	424	430	98,7	77,8
Dodana vrednost na zaposlenega (000 EUR)	32,8	32,4	34,1	33,2	33,1	33,4	98,2	91,8
Čisti dobiček (mio EUR)	98,9	47,7	40,6	30,1	32,3	24,8	74,6	22,6
Čista izguba (mio EUR)	15,7	35,8	150,0	22,4	34,8	53,3	148,9	306,6
Neto čisti dobiček/izguba (mio EUR)	83,2	11,9	-109,4	7,7	-2,5	-28,5	-	-
Dobiček / izguba na zaposlenega (000 EUR)	5,5	0,8	-8,2	0,6	-0,2	-2,2	-	-
Donosnost sredstev (ROA) (%)	2,84	0,40	-4,25	0,31	-0,10	-1,15	-	-
Donosnost prodaje (ROS) (%)	4,20	0,58	-5,83	0,42	-0,13	-1,42	-	-

Vir: AJPES, lastni preračuni

V letu 2012 se je kljub upadu skupnih prihodkov nadaljevala rast prodaje na tujih trgih ter izboljšanje izvozne usmerjenosti slovenske živilske panoge. Vrednost izvoza se je povečala na 449 milijonov EUR, kar je realno 3,2% več kot v letu 2011. Povečanje je sicer opazno manjše kot v letu 2011, ko se je izvoz na letni ravni povečal za 14%, če pa izvoz primerjamo z letom 2007 pa je le-ta realno večji za 7,3%. Ponovno se je povečala tudi izvozna usmerjenost, saj je delež izvoznih prihodkov v realizaciji živilskopredelovalne industrije v letu 2012 dosegel 22,3%, kar je največja vrednost v opazovanem obdobju. V zadnjem letu se je vrednost tega kazalnika povečala za 5,7%, od leta 2007 pa za slabo petino. Gre za kombinacijo rezultatov prizadevanj podjetnikov za intenziviranje obsega prodaje na tuje trge ter stagnacije prodaje na domačem trgu.

Pri produktivnosti, merjeni s prihodki od prodaje na zaposlenega, po precejšnji rasti v letu 2011, ugotavljamo upadanje vrednosti. V povprečju je zaposleni v živilskopredelovalnih podjetjih ustvaril 156,0 tisoč EUR prihodkov, kar je realno 2,9% manj kot v predhodnem letu. Gre za precejšnji upad, kar je kombinirani učinek padca prihodkov ter ohranjanja števila zaposlenih. Primerjava produktivnosti z letom 2007 je ugodna, saj so prihodki na zaposlenega realno porasli za 7,8%. Upad produktivnosti v zadnjem letu kaže na dejstvo, da ob zaostrenih razmerah na trgih in nižjih prihodkih, v podjetjih niso zmanjševali obsega delovne sile.

Nadaljevanje stalnega zmanjševanja dodane vrednosti na zaposlenega ugotavljamo tudi za leto 2012. V povprečju je zaposleni v živilskopredelovalni dejavnosti v letu 2012 ustvaril 33.392 EUR, kar je realno ponovno skoraj 2% manj kot v predhodnem letu. Dodana vrednost na zaposlenega se je v tudi v letu 2011 znižala za 2%. Tudi ko kazalnik primerjamo na daljše časovno obdobje, je trend precej neugoden, saj je živilskopredelovalna panoga dodano vrednost na zaposlenega glede na leto 2007 realno zmanjšala za 8%. Če pa analiziramo absolutne vrednosti ustvarjene dodane vrednosti, brez upoštevanja spremembe števila zaposlenih, pa lahko ugotovimo, da se je v obdobju med letoma 2007 in 2012 le-ta zmanjšala za več kot petino.

Okvir 6: Kazalniki uspešnosti poslovanja živilskopredelovalne industrije

Kazalniki, ki temeljijo na podatkih iz računovodskih bilanc, so pogosto vključeni v analizo konkurenčnosti in uspešnosti poslovanja industrijskih panog. Pri analizi uspešnosti poslovanja slovenske živilskopredelovalne industrije so uporabljeni podatki, ki jih pripravlja Agencija za javnopravne evidence in storitve (AJPES). Metodologija za izračun kazalnikov računovodske analize je bila povzeta po slovenskih računovodskih standardih ter nemških in francoskih standardih računovodske analize.

Prihodki na tujih trgih = Čisti prihodki iz prodaje proizvodov in storitev na tujem trgu (aop 094) + Čisti prihodki iz prodaje blaga in materiala na tujem trgu (aop 095)

Izvozna usmerjenost = Prihodki na tujih trgih / Čisti prihodki iz prodaje (aop 090)

Dodana vrednost = Kosmati donos od poslovanja (aop 102) - Stroški blaga, materiala in storitev (aop 104) - Drugi poslovni odhodki (aop 124)

Neto čisti dobiček oz. izguba = Čisti dobiček obračunskega obdobja (aop 167) - Čista izguba obračunskega obdobja (aop 168)

Produktivnost = Čisti prihodki iz prodaje (aop 090) / Povprečno število zaposlencev (aop 169)

Dodana vrednost na zaposlenega = Dodana vrednost / Povprečno število zaposlencev (aop 169)

Neto čisti dobiček oz. izguba na zaposlenega = Neto čisti dobiček oz. izguba / Povprečno število zaposlencev (aop 169)

Donosnost sredstev (ROA) = Neto čisti dobiček oz. izguba / Sredstva (aop 001)

Donosnost prodaje (ROS) = Neto čisti dobiček oz. izguba / Čisti prihodki iz prodaje (aop 090)

Znižanju ustvarjene dodane vrednosti v letu 2012 (realno -1,3%) so sledili tudi kazalniki dobičkovnosti, saj je panoga poslovno leto zaključila z neto izgubo. Nerevidirani izkazani dobiček je v tem letu znašal 24,8 milijona EUR (v letu 2011 32,3 milijona EUR), izkazana izguba pa 53,3 milijona EUR (v 2011 34,8 milijona EUR). Tako je neto čista izguba znašala 28,5 milijona EUR (v letu 2011 2,5 milijona EUR). V letu 2012 je zaposlenec v povprečju ustvaril okoli 2.200 EUR neto izgube (v letu 2011 200 EUR). Vzporedno sta se poslabšala

tudi kazalnika donosnosti sredstev in donosnosti prodaje. Izkazana neto izguba je v letu 2012 predstavljala 1,15% vrednosti sredstev (ROA) ter 1,4% prihodkov od prodaje (ROS). V zadnjem obdobju kazalniki dobičkovnosti močno nihajo, kar ni možno pripisati samo običajnim spremembam v ekonomskem okolju, ampak gre v precejšnji meri za izredne poslovne dogodke povezane s procesi lastniškega konsolidiranja.

Deleži, ki jih živilskopredelovalna industrija predstavlja v agregatu predelovalne industrije (C), so se v letu 2012 večinoma povečali, kar lahko kaže na nekoliko ugodnejše razmere v panogi. V zadnjem letu se je sicer za slaba dva odstotka zmanjšal delež sredstev, ki so v upravljanju živilskopredelovalnih podjetij, če pa vrednost primerjamo z letom 2007, pa je upad deleža skoraj 14%. Za dober odstotek se je sicer povečal delež živilskih podjetij v predelovalnem sektorju, tako da so živilska podjetja v letu 2012 predstavljala 8,6% vseh podjetij v predelovalnih panogah. Še nekoliko bolj se je povečal delež v zaposlenih in dosegel 7,9%. Primerjava vrednosti obeh kazalnikov z tistimi v letu 2007 pokaže, da se je delež živilskih podjetij v agregatu predelovalne industrije povečal kar za 24,6%, delež zaposlenih pa za 8,2%.

Prihodki od prodaje živilskopredelovalne dejavnosti predstavljajo 8,9% skupne prodaje predelovalne panoge, kar je dobra 2% več kot v letu 2011 in skoraj desetino več kot v letu 2007. V letu 2009 je ta delež precej narasel, kar je posledica upada industrijske aktivnosti agregata predelovalnih podjetij, padec prihodkov v živilski panogi pa je bil relativno manjši. Tudi po tem letu se delež stalno krepi, kar lahko kaže na še bolj zahtevne razmere, s katerimi se soočajo preostale dejavnosti slovenske predelovalne industrije.

Prispevek živilskih podjetij k dodani vrednosti predelovalne dejavnosti je v letu 2012 narasel na 7,2%, kar je 1,4% več kot v predhodnem letu, vendar dobrih 5% manj kot v letu 2007. Velike spremembe ugotavljamo za deleža v dobičku in izgubi. Živilska podjetja so v letu 2012 prispevala slabe 3% skupnega dobička predelovalnih dejavnosti, kar je slabo tretjino vrednosti iz leta 2011 in le tretjino vrednosti iz leta 2007. Ob tem pa se je za slabo petino povečal delež živilskih podjetij v skupni izgubi predelovalnega sektorja, ki je znašal 12,3%. To je 41% več kot v letu 2007, pa vendar le slaba polovica deleža v izgubi v letu 2009.

Prispevek živilske industrije v agregatnih izvoznih prihodkih predelovalne industrije se je v zadnjem letu povečal za dobrih 7%, a je še vedno relativno majhen, saj znaša 3%. Če pa delež v izvozu primerjamo v daljšem časovnem intervalu, pa ugotovimo dvajsetodstotno rast v obdobju med 2007 in 2012. Krepitev izvozne usmerjenosti v slovenski živilskopredelovalni industriji je bila v tem obdobju nad povprečjem predelovalnega sektorja.

Preglednica 28: Deleži proizvodnje hrane in pijač (10+11) v predelovalni dejavnosti (C); 2007–2012

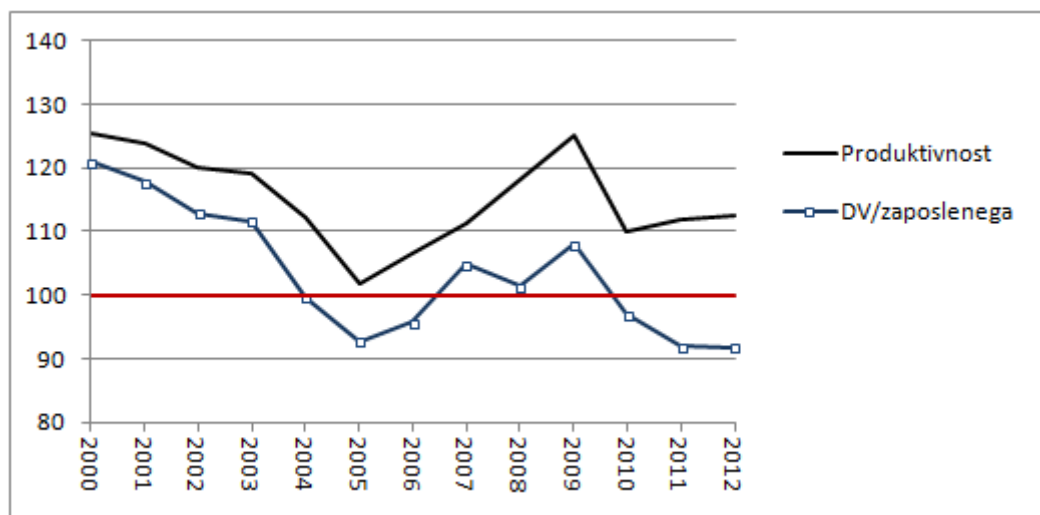
	Delež 10+11 v C (v %; C= 100)						Indeks 2012/11	Indeks 2012/07
	2007	2008	2009	2010	2011	2012		
Število podjetij	6,9	8,0	8,3	8,6	8,5	8,6	101,2	124,6
Število zaposlenih	7,3	7,3	7,7	7,8	7,7	7,9	102,6	108,2
Sredstva	12,8	12,8	11,6	10,9	11,2	11,0	98,2	85,9
Prihodki od prodaje	8,1	8,6	9,7	8,6	8,7	8,9	102,3	109,9
Dodana vrednost	7,6	7,4	8,3	7,6	7,1	7,2	101,4	94,7
Dobiček	8,6	5,5	5,4	4,1	3,7	2,9	78,4	33,7
Izguba	8,7	8,0	27,8	5,9	10,4	12,3	118,3	141,4
Prihodki od izvoza	2,5	2,6	2,8	2,7	2,8	3,0	107,1	120,0

Vir: AJPES, lastni preračuni

Po produktivnosti živilskopredelovalna industrija v letu 2012 za okoli 12% presega povprečje agregata predelovalne dejavnosti, kar je primerljivo z vrednostjo iz leta 2011 ter pod dolgoletnim povprečjem. Relativna prednost živilstva po produktivnosti pred povprečjem predelovalne industrije (C) se je po letu 2000 izrazito zmanjševala in v letu 2005 skoraj izginila (1,7% nad povprečjem). Sledila je ponovna strma rast do leta 2009 (25% nad dejavnostjo C), v letu 2010 pa je vrednost ponovno izrazito padla (na okoli 10%), kjer se je,

ob rahli rasti, ohranila do leta 2012. Trendi pri razmerju dodane vrednosti na zaposlenega med živilskopredelovalnim sektorjem in povprečjem predelovalne dejavnosti so manj ugodni, saj je po tem kazalniku živilstvo že tretje leto pod povprečjem. Dodana vrednost na zaposlenega v živilskopredelovalni dejavnosti je bila v letu 2012 slabih 10% pod povprečjem predelovalne panoge, kar je primerljivo z letom 2011 in za okoli pet odstotnih točk slabše kot v letu 2010. Zaostanki, ki jih opažamo, so posledica prenehanja proizvodnje v dejavnostih, ki so bile po teh kazalnikih izrazito nadpovprečne. Gre torej za izredne dogodke, ki jih bo težko nevtralizirati z obstoječo dinamiko krepitve konkurenčnosti.

Slika 37: Produktivnost in dodana vrednost na zaposlenega v proizvodnji hrane, pijač in tobaknih izdelkov v primerjavi s predelovalnimi dejavnostmi (indeks C=100); 2000-2012

Vir: AJPES, lastni preračuni

4.3.2 Industrijska struktura ter gospodarska gibanja po živilskopredelovalnih dejavnostih

Kot že nekaj let pred tem, tudi v letu 2012 ne opažamo večjih sprememb v strukturi živilskopredelovalne industrije. Največji delež k številu podjetij je v letu 2012 prispevalo pekarstvo. Za to dejavnost je bila registrirana več kot polovica vseh živilskopredelovalnih podjetij. Po deležu v številu zaposlenih, kot tudi po ustvarjenih prihodkih in dodani vrednosti, poleg pekarstva med vodilnimi živilskopredelovalnimi dejavnostmi ostaja tudi mesnopredelovalna industrija. Le-ta je v letu 2012 prispevala skoraj 30% prihodkov od prodaje, kar je dvakrat večji delež od mlečnopredelovalne industrije, ki je s 14,2% druga največja dejavnost po prihodkih. Po deležu prihodkov od prodaje na tujih trgih se najvišje uvršča proizvodnja drugih prehranskih izdelkov, ki prispeva že več kot tretjino celotnega izvoza živilske dejavnosti, kar je več kot v predhodnem letu. Po izvoznem deležu sledi mesnopredelovalna industrija (20,5%), za skoraj dve odstotni točki pa je upadel izvozni delež podjetij v dejavnosti predelave mleka (18,3%).

Pivovarstvo in proizvodnja brezalkoholnih pijač še naprej izgubljata deleže, ki jih prispevata k najpomembnejšim strukturnim kazalnikom živilske dejavnosti, kar gre pripisati dinamičnim procesom v povezavi z lastniško konsolidacijo v največjih družbah. Tako je bilo v letu 2012 ponovno največ čiste izgube izkazano v pivovarstvu (45%), desetino izgube pa je prispeval občutno manjši sektor proizvodnje brezalkoholnih pijač. Če k temu prištejemo veliko izgubo v vinarski dejavnosti (8,9% delež), je dejavnost proizvodnje pijač (C11) skupaj izkazala slabi dve tretjini celotne izgube živilskopredelovalne dejavnosti v letu 2012. Podobna je bila slika tudi v predhodnih treh letih.

Preglednica 29: Osnovni kazalniki strukture živilskopredelovalne panoge v letu 2012

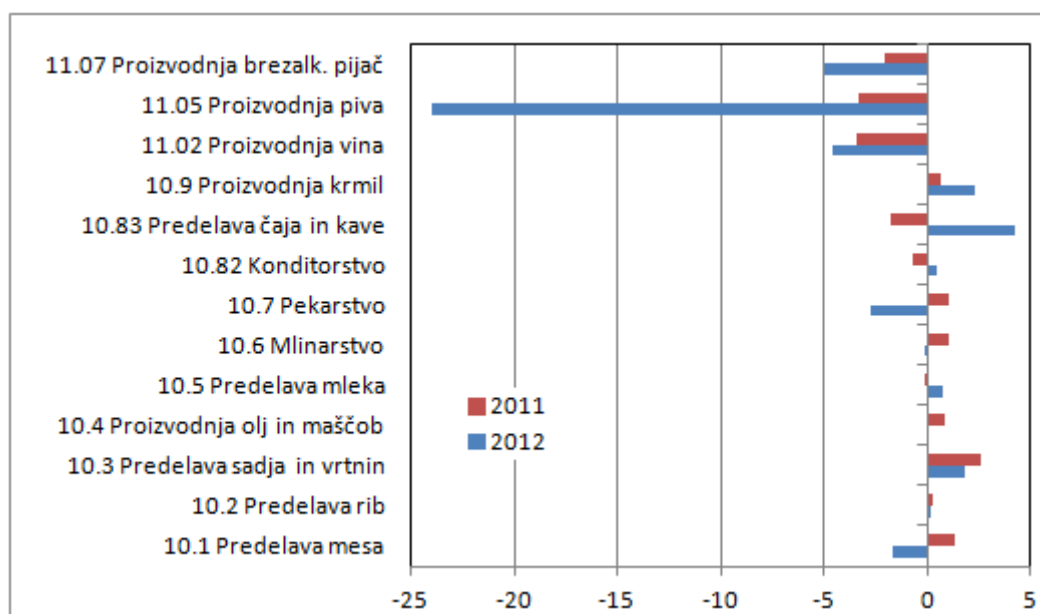
	Število podjetij	Število zaposlenih	Prihodki od prodaje	Prihodki na tujih trgih	Dodana vrednost	Čisti dobiček	Čista izguba
Proizvodnja živil in pijač (mio EUR) (10+11)	617	12.886	2.010	448,9	430,3	24,8	52,3
Struktura (%; 10+11=100)							
10 Proizvodnja živil	88,5	88,7	86,0	91,1	80,0	97,9	36,3
10.1 Pro. mesa in mesnih izdelkov	12,5	29,1	29,5	20,5	22,1	24,0	14,3
10.2 Pred. in konzerviranje rib, rakov	0,8	0,8	0,6	1,2	0,7	0,9	0,0
10.3 Pred. in konzerviranje sadja in zelenjave	4,7	5,3	4,7	5,7	5,5	7,9	0,1
10.4 Pro. rastlinskih in živalskih olj in maščob	1,3	0,9	1,7	1,1	0,9	0,5	0,1
10.5 Predelava mleka	3,9	8,7	14,2	18,3	10,1	7,6	2,1
10.6 Mlinarstvo, pro. škroba in škrobnih izd.	1,5	4,4	3,4	2,7	3,2	1,9	1,1
10.7 Proizvodnja pekarskih izdelkov in testenin	50,7	28,4	13,7	4,7	21,2	14,4	11,9
10.8 Proizvodnja drugih prehrabnih izdelkov	11,3	8,1	12,7	33,7	12,6	30,4	6,3
10.9 Proizvodnja krmil in hrane za hišne živali	1,8	3,0	5,7	3,2	3,8	10,3	0,4
11 Proizvodnja pijač	11,5	11,3	14,0	8,9	20,0	2,1	63,7
11.2 Proizvodnja vina iz grozdja	5,2	2,7	1,4	0,5	2,2	0,8	8,9
11.5 Proizvodnja piva	1,6	5,5	9,6	6,7	14,0	0,0	45,1
11.7 Pro. brezalkoholnih pijač in vod	2,9	3,0	2,9	1,7	3,7	1,1	9,7

Vir: AJPES, lastni preračuni

Živilskopredelovalna panoga je leto 2012 zaključila z 28,5 milijona EUR neto čiste izgube, pri čemer je bila največja neto izguba izkazana v pivovarstvu (-24 milijonov EUR). Slabih 5 milijonov EUR izgube je izkazala dejavnost proizvodnje brezalkoholnih pijač, le nekoliko manjša (4,5 milijona EUR) pa je bila izkazana izguba v vinarski industriji. Med dejavnostmi proizvodnje pijač po medletni spremembi izstopa pivovarstvo (štirikratna rast izgube), izkazana izguba pa se je več kot podvojila tudi v dejavnosti proizvodnje brezalkoholnih pijač.

Med dejavnostmi, ki so v letu 2012 izkazale neto izgubo, sta še pekarstvo (-2,8 milijona EUR) in mesnopredelovalna industrija (-1,7 milijona EUR), pri čemer sta obe panogi v predhodnem letu izkazovali dobiček. Izguba v pekarstvu je precej koncentrirana v eni od velikih družb, medtem ko je k neto izgubi v mesnopredelovalni panogi prispevalo nekaj večjih podjetij.

Slika 38: Neto dobiček/izguba živilskopredelovalne industrije po dejavnostih (mio EUR); 2011 in 2012

Vir: AJPES, lastni preračuni

Minimalno izgubo je v letu 2012 izkazala tudi dejavnost mlinarstvo, preostale dejavnosti živilskopredelovalne industrije pa so poslovno leto 2012 zaključile z neto čistim dobičkom, vendar z nižjim, kot v predhodnih letih. Največ neto čistega dobička so v letu 2012 izkazali v dejavnosti proizvodnja drugih živilskih izdelkov (4,2 milijona EUR), znotraj katere dominira podjetje v podskupini predelava čaja in kave, ki je tudi sicer največje podjetje po prihodkih v slovenski živilskopredelovalni industriji. Visok neto dobiček je v letu 2012 izkazala dejavnost proizvodnja krmil (2,3 milijona EUR), nekaj pod 2 milijona EUR dobička pa izkazuje tudi predelava sadja in zelenjave. Tej dejavnosti sledi mlečnopredelovalna industrija, ki je kljub visoki izgubi v eni od največjih mlekarn, ustvarila slabih 0,8 milijona EUR dobička.

Izvozna usmerjenost se je na agregatni ravni ponovno povečala, med dejavnostmi pa ugotavljamo razlike v trendih. Z izvozom so ponovno sicer največji delež prihodkov ustvarile dejavnosti proizvodnja drugih prehrabnih izdelkov (59%), predelava rib (47%) in predelava mleka (29%), vendar se je rast upočasnila, v predelavi rib pa ugotavljamo celo zmanjšanje izvozne usmerjenosti. Razmeroma visok delež izvoza v prihodkih izkazuje še predelava sadja in zelenjave (27%), vrednost pa se je v zadnjem letu opazno povečala. Izvozna usmerjenost v mlinarstvu (18%) ter pri predelavi mesa (16%) je v letu 2012 stagnirala in ostala pod povprečjem živilske panoge (22,3%). V dejavnosti proizvodnja pijač se je izvozna usmerjenost v letih po pristopu k EU zmanjševala, v zadnjih dveh letih pa so se trendi obrnili. Pivovarstvo je v letu 2012 delež prihodkov od izvoza namreč ponovno povečalo za dve odstotni točki (na 16%), za eno odstotno točko pa je porasla izvozna usmerjenost v dejavnosti proizvodnje brezalkoholnih pijač (na 13%). Dejavnost vinarstvo, ki sicer s pekarstvom dosega najnižjo izvozno usmerjenost, je po tem kazalniku v zadnjem letu ponovno nekoliko nazadovala (8,2%), medtem ko podjetja v pekarstvu krepijo izvozne aktivnosti, kar je povečalo izvozno usmerjenost za eno odstotno točko (na 7,7%). V povprečju so živilskopredelovalna podjetja po izvozni usmerjenosti še vedno občutno za povprečjem slovenskih predelovalnih podjetij, čeprav je relativna rast v živilstvu večja. Izvozna usmerjenost predelovalne dejavnosti je v letu 2012 dosegla 67%, kar je eno odstotno točko več kot v predhodnem letu.

Znotraj živilske panoge so največjo produktivnost v letu 2012 dosegle dejavnosti proizvodnja krme (296 tisoč EUR na zaposlenega), oljarstvo (284 tisoč EUR), pivovarstvo (272 tisoč EUR) in predelava mleka (253 tisoč EUR). Z izjemo proizvodnje krme se je v teh dejavnostih z največjimi prihodki od prodaje na zaposlenega v primerjavi z letom 2011 produktivnost občutno poslabšala. V pivovarstvu in oljarstvu je kazalnik realno nižji za desetino, v mlečnopredelovalni industriji pa za 5%. Najnižjo produktivnost v živilskopredelovalni dejavnosti sta tudi v letu 2012 imeli dejavnosti pekarstvo (75 tisoč EUR) in proizvodnja vina (83 tisoč EUR), pri čemer se je v pekarstvu vrednost kazalca glede na leto 2011 realno znižala za dobre 3%, v vinarstvu pa je bila produktivnost nižja za 7%.

Največjo dodano vrednost na zaposlenega med živilskopredelovalnimi dejavnostmi so dosegli v pivovarstvu (85 tisoč EUR). Realno je bila sicer skoraj desetino manjša kot v letu 2011, a še vedno skoraj trikrat večja kot v povprečju živilskopredelovalne panoge. V proizvodnji drugih prehrabnih izdelkov so v letu 2012 ustvarili 52 tisoč EUR dodane vrednosti na zaposlenega, v proizvodnji brezalkoholnih pijač pa 41 tisoč EUR, pri čemer se je v prvi dejavnosti kazalnik realno povečal za dober odstotek, pri proizvodnji brezalkoholnih pijač pa zmanjšal za dobro desetino. Med dejavnosti z najnižjo dodano vrednostjo na zaposlenega se praviloma zaradi strukturnih značilnosti uvrščajo pekarstvo, mlinarstvo, proizvodnja vina ter predelava mesa (vsi okoli 25 tisoč EUR na zaposlenega). V poslovnem letu 2012 se je sicer v vseh teh dejavnostih vrednost kazalnika realno znižala, v nekaterih tudi izrazito (npr. predelava rib -18%). Izpostaviti kaže precejšnji padec kazalnika v oljarstvu, kjer so sicer ustvarili okoli 32 tisoč EUR dodane vrednosti na zaposlenega, vendar je vrednost v primerjavi z letom 2011 realno padla za več kot četrtino. Dodana vrednost na zaposlenega se je ponovno realno znižala (za dobra 2%) tudi v mesnopredelovalni industriji, padec pa je bil občutno manjši kot v predhodnem letu (-8%).

Preglednica 30: Kazalniki uspešnosti poslovanja živilskopredelovalnih dejavnosti; 2011 in 2012

DEJAVNOST	Izvozna usmerjenost (%)		Produktivnost (000 EUR)		Dodana vrednost na zaposlenega (000 EUR)		Dobiček /izguba na zaposlenega (000 EUR)		Donosnost prodaje (ROS) (%)		Donosnost sredstev (ROA) (%)	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012	2011	2012
C PREDELOVALNE DEJAVNOSTI	65,9	66,9	139,9	138,6	36,0	36,4	3,3	2,6	2,3	1,9	2,4	1,9
Proizvodnja živil in pijač (10+11)	21,1	22,3	156,4	156,0	33,1	33,4	-0,2	-2,2	-0,1	-1,4	-0,1	-1,1
10 Proizvodnja živil	22,5	23,7	150,5	151,2	29,6	30,1	0,5	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3
10.1 Pro. mesa in mesnih izdelkov	16,3	15,6	159,7	158,1	25,3	25,4	0,4	-0,5	0,2	-0,3	0,2	-0,3
10.2 Pred. in konzerviranje rib, rakov	49,8	47,0	124,9	102,9	31,0	26,0	3,5	2,1	2,8	2,1	3,4	2,0
10.3 Pred. in konzerviranje sadja in zelenjave	24,5	27,1	140,5	138,4	34,0	34,7	3,6	2,8	2,6	2,0	2,7	2,0
10.4 Pro. rastlinskih in živalskih olj in maščob	10,8	15,1	308,5	284,3	42,5	32,1	7,7	0,5	2,5	0,2	3,2	0,3
10.5 Pred. mleka	28,2	28,7	260,3	253,4	37,7	38,5	-0,1	0,7	-0,1	0,3	-0,1	0,4
10.6 Mlinarstvo, pro. škroba in škrobnih izd.	17,9	17,9	119,6	120,2	25,6	24,1	1,9	-0,2	1,6	-0,1	1,9	-0,1
10.7 Proizvodnja pekarskih izdelkov in testenin	6,7	7,7	76,1	75,4	24,6	25,0	0,3	-0,8	0,4	-1,0	0,4	-0,9
10.8 Proizvodnja drugih prehrabnih izdelkov	56,1	59,4	233,3	244,5	50,2	52,2	-1,6	4,0	-0,7	1,6	-0,5	1,3
10.9 Proizvodnja krmil in hrane za hišne živali	10,9	12,5	285,1	296,1	34,3	42,3	1,8	6,1	0,6	2,0	0,7	2,3
11 Proizvodnja pijač	12,7	14,2	204,3	193,2	62,0	59,3	-6,3	-23,0	-3,1	-11,9	-1,0	-4,2
11.2 Proizvodnja vina iz grozdja	8,5	8,2	86,7	82,7	24,6	28,2	-10,0	-13,3	-11,5	-16,0	-4,2	-6,2
11.5 Proizvodnja piva	13,6	15,6	293,3	272,3	90,5	85,3	-4,8	-33,9	-1,6	-12,5	-0,5	-4,0
11.7 Pro. brezalk. pijač in vod	11,8	12,8	151,9	151,9	45,1	41,2	-5,9	-12,9	-3,9	-8,5	-1,5	-3,7

Vir: AJPES, lastni preračuni

Tudi v letu 2012 je neto izguba koncentrirana v sektorju proizvodnje pijač, pri čemer izstopa dejavnost pivovarstva. Podjetja v tej skupini so izkazala 34 tisoč EUR neto izgube na zaposlenega, sledi pa vinarstvo s 13 tisoč EUR na zaposlenega. V proizvodnji brezalkoholnih pijač so prav tako izkazali 13 tisoč EUR neto izgube na zaposlenega, kar je, podobno kot v pivovarstvu, posledica izgube iz finančnega dela bilance uspeha. Nadaljuje se proces odpisov vrednosti naložb v neosnovnih dejavnostih največjih družb, podjetja v vinskem sektorju pa z izgubo poslujejo večino zadnjega desetletja. V preostalih dejavnostih so poslovni rezultati v letu 2012 raznosmerni v primerjavi s predhodnima dvema letoma. Tako je dejavnost predelava mleka v zadnjem letu izkazala pozitiven rezultat (711 EUR neto dobička na zaposlenega), predhodno leto pa je zaključila z neto izgubo. Prav tako je rezultat občutno boljši v dejavnosti proizvodnja drugih prehranskih proizvodov, predvsem zaradi rasti v podskupini predelava čaja in kave, tako da se je neto dobiček na zaposlenega povečal na 4 tisoč EUR. Še večjo rast so izkazali v dejavnosti proizvodnje krmil in od 2 tisoč EUR neto dobička na zaposlenega v letu 2011 kazalnik povečali na 6 tisoč EUR v letu 2012. V mesnopredelovalni industriji je bil poslovni izid v letu 2012 negativen (500 EUR neto izgube na zaposlenega), predhodno leto pa je panoga zaključila z zmernim dobičkom. Še večje je poslabšanje poslovnega izida v pekarstvu, kjer je zaposleni v povprečju ustvaril 800 EUR neto izgube, v letu 2011 pa 300 EUR neto dobička. V preostalih pomembnejših dejavnostih je poslovni rezultat sicer pozitiven, a občutno slabši kot v predhodnem letu.

Trendom sprememb neto dobička/izgube sledita tudi kazalnika donosnosti prodaje (ROS) in donosnosti sredstev (ROA). Med živilskopredelovalnimi dejavnostmi v negativni smeri ponovno izstopa dejavnost proizvodnja vina, kjer je izkazana izguba v letu 2012 znašala 16% realiziranih prihodkov, kar je skoraj dve petini več kot v predhodnem letu. Tudi donosnost sredstev je v tej panogi izrazito negativna, saj je padla na -6%, kar je skoraj polovico več kot v letu 2011. Neugodne spremembe ugotavljamo tudi v preostalih dveh dejavnostih proizvodnje pijač. Tako je neto izguba v pivovarstvu znašala 13% prihodkov in 4% sredstev, v proizvodnji brezalkoholnih pijač pa 9% prihodkov in 4% sredstev. Ti kazalniki so bili v predhodnem letu za obe panogi občutno bolj ugodni. V preostalih dejavnostih, ki izkazujejo neto izgubo, je bila le-ta v deležu prihodkov in sredstev najvišja v pekarstvu, kjer sta tako ROS kot ROA znašala -1%. Kazalnika donosnost prodaje in sredstev v mesnopredelovalni panogi sta v letu 2012 oba padla na -0,3%, pri čemer sta kazalnika v letu 2011 znašala okoli +0,2%.

Najvišjo donosnost v živilskopredelovalni panogi je v letu 2012 ponovno izkazala dejavnost predelave rib (ROS=2,1%; ROA=2,0%), kar je sicer za donosnost prodaje okoli eno petino nižja vrednost kot v predhodnem letu, donosnost kapitala pa se je znižala za dobri dve petini. Za okoli 20% je nižja donosnost prodaje tudi za podjetja v predelavi sadja in zelenjave, ki so izkazala neto dobiček v vrednosti 2% prihodkov in 2% vrednosti sredstev. Kazalnika sta v primerjavi s predhodnim letom nižja za dobro petino (ROS) oz. dobro četrtino (ROA). V eni od najpomembnejših dejavnosti živilskopredelovalne industrije – predelavi mleka, je izkazani dobiček v letu 2012 znašal 0,3% prihodkov od prodaje in 0,4% sredstev, kar je v obeh primerih boljši rezultat kot v predhodnem letu, ko je dejavnost poslovno leto zaključila z neto izgubo (2011; ROS -0,1% in ROA -0,1%). V proizvodnji drugih prehranskih izdelkov je vrednost kazalnika ROS dosegla 1,6%, ROA pa 1,3%, kar je posledica izboljšanja rezultatov v podskupini konditorstvo in proizvodnja čaja in kave.

Rezultati uspešnosti poslovanja živilskopredelovalne industrije v letu 2012 do določene mere zavračajo ocene, da gospodarska recesija ta del gospodarstva ne more prizadeti. Negativne posledice so vidne, a so kljub vsemu manjše kot v večini preostalih gospodarskih dejavnosti. Ponovno je zaznati koncentracijo negativnega rezultata v sektorju pijač, kar je predvsem posledica odpisov in manj poslabšanja rezultata iz poslovanja, izstopa pa tudi velika izguba v pekarstvu, kjer pa je glavnina le-te koncentrirana v enem od večjih podjetij.

V letu 2012 se je še nadalje okrepil vpliv spremenjenih nakupnih navad potrošnikov, ki so pri izbiri prehranskih artiklov postali še bolj cenovno občutljivi. Nekatere raziskave (npr. Trženjski monitor DMS) celo kažejo, da so potrošniki začeli zmanjševati obseg nakupov

hrane, prav tako pa prehajajo v porabo cenovno najnižje pozicioniranih živil. Oboje negativno vpliva na ekonomski izid domače živilskopredelovalne industrije predvsem zato, ker je glavnina najnižje pozicioniranih živil iz uvoza. Na obseg realizacije na domačem trgu vpliva tudi porast tržnih deležev diskontnih trgovcev, ki sicer opazno povečujejo obseg sodelovanja s slovenskimi dobavitelji, a je glavnina blaga še vedno iz uvoza. Porast tržnih deležev diskontnih trgovskih družb še dodatno zastruje konkurenčne razmere na ravni trgovine na drobno. Nekatere največje družbe v tej dejavnosti so prav tako v izrazito intenzivnih procesih prestrukturiranja (predvsem lastniškega in finančnega), kar se odraža tudi v odnosih do dobaviteljev. Izrazito dolgi plačilni roki, s katerimi trgovci bremenijo poslovanje dobaviteljev in izboljšujejo svoj likvidnostni položaj ter zahteve po dodatnih znižanjih in odobrenih bonitetah, slabšajo ekonomski rezultat živilskopredelovalne industrije.

Poleg zaostrenih vertikalnih odnosov v verigi ter upada kupne moči, se poslabšujejo tudi razmere na trgu kapitala, ki so posledica kreditnega krča. Viri financiranja za podjetja se dražijo, oziroma so nedostopni, kar se odražata v zmanjševanju dodane vrednosti in posledično kazalnikov dobičkovnosti. Napovedana sanacija bančnega sektorja naj bi dostopnost do virov financiranja izboljšala.

Slabo izkoriščena možnost za povečevanje ekonomske učinkovitosti ostaja agresivnejše in bolj koordinirano nastopanje na tujih trgih. Delež izvoza v prihodkih podjetij se sicer v zadnjem desetletju stalno povečuje, vendar bi lahko bile aktivnosti še bolj učinkovite, če bi bili naporji ustrezno koordinirani in institucionalno podprti. V razvojnih smernicah države in večine podjetij izvozne aktivnosti niso dovolj izpostavljene. Pri tovrstnih aktivnostih vlade razvitih držav nudijo intenzivno institucionalno in finančno podporo, česar pa se v Sloveniji še ne poslužujemo. S tem bi dodatno spodbudili razvojni potencial agroživilstva in povečali prispevek h krepitvi gospodarske rasti in premagovanju recesije.

5 KMETIJSKA POLITIKA

5.1 Ukrepi skupne kmetijske politike EU

5.1.1 Ukrepi v okviru tržnih ureditev

Pri ukrepih skupne kmetijske politike, ki so namenjeni stabilizaciji kmetijskih trgov, v letu 2012 ni bilo večjih novosti. V splošnem se vloga teh ukrepov, ki jih praktično v celoti financira skupni proračun EU, postopoma zmanjšuje. V letu 2012 so izvozniki uveljavljali nadomestila za izdelke iz prašičjega mesa ter valilna jajca, poleg tega pa se je izvajala tudi shema šolskega mleka (povračila za dobavo mleka in določenih mlečnih izdelkov šolskim ustanovam) ter shema humanitarne pomoči v hrani iz intervencijskih zalog EU.

V okviru ureditve trga s svežim sadjem in zelenjavo se je nadaljevalo izvajanje sheme šolskega sadja, ki ga EU sofinancira 75-odstotno. Šole lahko pridobijo pomoč za nabavo svežega sadja in zelenjave za brezplačno razdelitev otrokom.

V okviru skupne ureditve trga za vino so se izvajali ukrepi podpore prestrukturiranju vinogradov. V vinskem letu 2011/2012 je bilo prestrukturiranih 258 ha vinogradov. Pridelovalci so lahko uveljavljali tudi podporo za zeleno trgatvev grozdja, za kar pa v letu 2012 ni bilo interesa. Podobno kot v preteklih letih so se izvajale podpore za uporabo zgoščenega grozdnega mošta za obogatitev vina, podprta pa je bila tudi promocija vina na tretjih trgih za povečanje prepoznavnosti slovenskih vin. Podpore v okviru tržne ureditve za vino se dodeljujejo za že izvedena dela oziroma aktivnosti, financirane pa so v celoti s sredstvi EU (v letu 2012 5,1 milijona EUR).

Program ukrepov v čebelarstvu EU sofinancira 50-odstotno. Program za obdobje 2011-2013, podobno kot prejšnji, zajema tehnično pomoč čebelarjem (sofinanciranje nakupa čebelarске opreme, podpora začetnikom z nakupom treh novih naseljenih panjev z opremo, posode in točila); nadzor nad varozo (brezplačna dobava zdravil in enotno zatiranje varoj); kakovost medu (financiranje analiz medu) ter obnavljanje čebeljega fonda (brezplačna menjava čebeljih matic, subvencioniranje vzrejevalcev gospodarskih čebeljih matic, financiranje spremljanja kakovosti vzrejenih matic kranjske čebele ter proučevanja vpliva kakovosti prehrane na dolgoživost čebel in vitalnost čebeljih družin).

Nadaljevalo se je tudi sofinanciranje akcij informiranja in promocije na notranjem trgu EU in tretjih trgih s ciljem povečanja ugleda kmetijskih proizvodov s poreklom Evropske unije. Za podporo tovrstnim programom, izbranim na podlagi javnih razpisov, EU prispeva 62,5% sredstev. V letu 2012 sta se izvajala dva programa na področju mleka ('Mleko krepi' - promocija na notranjem trgu EU; 'Mlečno je super' – promocija v BH in Makedoniji) ter en program na področju ekoloških proizvodov (na notranjem trgu EU).

5.1.2 Neposredna plačila proizvajalcem

Neposredna plačila v kmetijstvu so se izvajala po podobni shemi kot v letu 2011, pri čemer so se skladno z vmesnim pregledom skupne kmetijske politike (*CAP Health check*) z letom 2012 proizvodno vezana plačila za bike in vole ter stročnice in lupinasto sadje v celoti prenesla v shemo enotnega plačila kot dodatek k plačilnim pravicam in sicer glede na vrednost odobrenih tovrstnih plačil v referenčnem obdobju 2007-2008. Proizvodno vezana so ostala le plačila za ekstenzivno rejo ženskih govedi (plačila na glavo) ter za proizvodnjo mleka na gorsko višinskih in strmih kmetijah (plačila na kg kvote). Novost v letu 2012 je tudi modulacija, ki kmetijskim gospodarstvom, pri katerih skupni znesek neposrednih plačil presega 5.000 EUR, znižuje izplačilo slovenskega deleža sofinanciranja teh ukrepov z 10% na največ 500 EUR.

Nacionalna ovojnica za neposredna plačila znaša dobrih 144 milijonov EUR, delež sofinanciranja s strani EU pa je v letu 2012 porasel na 90% polne višine plačil.

Pogoj za uveljavljanje vseh pravic do neposrednih plačil je spoštovanje pravil in zahtev navzkrižne skladnosti, ki so predpisane z evropsko in nacionalno zakonodajo in se nanašajo na področje zdravja živali in rastlin, ohranjanja virov pitne vode ter ohranjanje rastlinskih in živalskih habitatov.

Preglednica 31: Vrste in višina neposrednih plačil v okviru SKP; 2007-2012

	2007/2008/2009	2010/2011	2012
Neposredna plačila za rastlinske pridelke (EUR/ha)			
Neposredno plačilo za hmelj	120,00	-	-
Pomoč za stročnice	38,89/44,45/50,00	55,57	-
Pomoč za energetske rastline	45,00	-	-
Neposredno plačilo za lupinasto sadje	84,52/96,60/108,67	120,75	-
Neposredna plačila za živinorejo (EUR/glavo)			
Posebna premija za bike in vole	136,50 in 97,50	136,50 in 97,50	-
Osnovna premija za ovce mesnih pasem in drobnico mlečnih pasem	10,50 in 8,40	-	-
Dodatna premija za drobnico	3,50	-	-
Plačilo za ekstenzivno rejo ženskih govedi*	161,0/193,2/182,3	133,5/133,4	151,8
Plačilo za mleko za gorsko višinske in strme kmetije (EUR/t kvote)*	-	17,06/17,50	16,57
Regionalno enotno plačilo (EUR/ha)			
- njive (tudi hmeljišča, oljčniki, intenzivni sadovnjaki)	332,00	332,00	332,00
- trajno travinje (tudi travniški sadovnjaki)	108,70	108,70	108,70
Individualni (zgodovinski) dodatki	**	**	**

* določena skupna masa sredstev; plačilo na enoto odvisno od števila uveljavljenih pravic

** od leta 2007 dalje zgodovinski dodatki za sladkorno peso, mleko in govedorejo, od leta 2010 dodatno za hmelj, drobnico in živinorejo na travinju, od leta 2012 tudi za bike in vole ter lupinasto sadje in stročnice

Vir: Uradni list RS (različne številke), MKO

Agencija je odločbe za neposredna plačila po uredbah za leto 2012 začela izdajati že novembra tekočega leta (predplačila za prizadete ob poletni suši), večina izplačil po shemi enotnih plačil pa je bila izvedena v začetku leta 2013. Do 31.5.2013 je bilo 56.903 kmetijskim gospodarstvom izplačano 139 milijonov EUR neposrednih plačil, od tega 94% za enotna regionalna plačila skupaj z individualnimi zgodovinskimi dodatki (plačilne pravice). Plačilne pravice so bile izplačane 56.818 kmetijskim gospodarstvom in sicer za 415.069 ha kmetijskih zemljišč.

Preglednica 32: Neposredna plačila po uredbah za leto 2011 in 2012 (subvencijsko leto)

	Enota	Uredba 2011 (izplačano do 30.6.2012)			Uredba 2012 (izplačano do 31.5.2013)		
		Število KMG	Število enot	000 EUR	Število KMG	Število enot	000 EUR
Pomoč za stročnice	ha	289	562	31			
Podpora za pridelavo lupinarjev	ha	163	211	25			
Posebna premija za bike in vole	glave	18.256	81.328	11.098			
Plačilo za ekstenzivno rejo ženskih govedi	glave	15.714	49.404	6.594	15.388	43.291	6.571
Plačilo za mleko na gorsko višinskih in strmih kmetijah	t kvote	1.738	112.597	1.971	2.011	116.576	1.931
Proizvodno vezana plačila skupaj				19.719			8.503
Regionalna plačila (plačilne pravice)	ha	57.400	417.790	122.309	56.818	415.069	130.639
SKUPAJ neposredna plačila		57.424		142.028	56.903		139.142

Vir: ARSKTRP

V primerjavi s subvencijskim letom 2011 so bila skupna izplačila manjša za 2%, pri čemer so se izplačila po shemi enotnih plačil povečala za 6,8%, proizvodno vezana plačila pa so se več kot razpolovila zaradi prenosa premij za bike in vole ter stročnice in lupinasto sadje v plačilne pravice kot zgodovinski dodatek. Število kmetijskih gospodarstev, ki so uveljavljala neposredna plačila, se je v letu 2012 zmanjšalo za slab odstotek.

5.1.3 Program razvoja podeželja 2007-2013

Tudi v letu 2012 se je večina ukrepov kmetijske strukturne politike in politike razvoja podeželja izvajala v okviru štirih prednostnih osi Programa razvoja podeželja (PRP) 2007-2013 (izboljšanje konkurenčnosti, ohranjanje okolja in naravnih virov, izboljšanje kakovosti življenja na podeželju, krepitev lokalnih razvojnih pobud Leader). S peto spremembo PRP 2007-2013, ki je bila uveljavljena v začetku junija 2012, se je skupni obseg javnih sredstev za celotno programsko obdobje povečal za 763 tisoč EUR in sedaj znaša 1,178 milijarde EUR (iz EU in nacionalnega proračuna). Za ukrepe 1. osi je po novem namenjeno 414 milijonov EUR (pred spremembo 402 milijona EUR), za ukrepe 2. osi pa 581 milijonov EUR (pred spremembo 593 milijonov EUR). Skupen obseg sredstev za izvajanje 3. osi je ostal nespremenjen in znaša 136 milijonov EUR, prišlo pa je do prerazporeditve sredstev med posameznimi ukrepi. Tudi za ukrepe 4. osi, ki se izvajajo po načelih Leader, je predviden obseg sredstev ostal nespremenjen in za celotno programsko obdobje znaša skoraj 34 milijonov EUR.

Preglednica 33: Črpanje razpoložljivih javnih sredstev po oseh PRP 2007-2013 (000 EUR)

	Razpoložljivo 2007-2013	Izplačano do 31.12.2012	Delež izplačanega (%)
Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva	414.236,4	241.150,1	58,2
Os 2: Ohranjanje kulturne krajine in izboljšanje okolja	581.440,9	453.539,6	78,0
Os 3: Izboljšanje kakovosti življenja in spodbujanje diverzifikacije	136.308,0	70.885,8	52,0
Os 4: Leader	33.760,0	14.783,6	43,8
Tehnična pomoč	12.003,6	8.421,3	70,2
Skupaj	1.177.748,9	788.780,3	67,0

Vir: MKO

Za izboljšanje konkurenčnosti agroživilstva in gozdarstva (os 1) je v celotnem programskem obdobju namenjeno 35% sredstev, ohranjanju kulturne krajine in varovanju okolja 49% (os 2), izboljšanju kakovosti življenja in diverzifikaciji dejavnosti 12% (os 3), gradnji lokalnih zmogljivosti (Leader) 3% (os 4) ter tehnični pomoči 1% sredstev. Stopnja sofinanciranja s strani Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja znaša 75% za prvo in tretjo os (in tehnično pomoč) ter 80% za drugo in četrto os. Za ukrepe oziroma aktivnosti, ki se izvajajo v okviru Evropskega načrta za oživitev gospodarstva, znaša stopnja sofinanciranja 90%. Do konca leta 2012 je bilo za vse ukrepe že izplačano dve tretjini (67%) vseh razpoložljivih sredstev.

Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijstva in gozdarstva

V okviru prve osi, ki je namenjena izboljšanju konkurenčnosti kmetijskega, živilskega in gozdarskega sektorja, je bilo do konca leta 2012 objavljenih 65 javnih razpisov za 10 ukrepov, od katerih jih je bilo zaključenih 60.

Do konca leta 2012 je bilo skupaj dodeljenih 87% okvirno razpoložljivih sredstev te osi za celotno programsko obdobje, delež že izplačanih sredstev pa znaša 58%.

Za ukrep **usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu** sta bila do sedaj objavljena dva javna razpisa. Na prvem javnem razpisu je bilo odobrenih samo 85 vlog, zato so že od leta 2010 potekale aktivnosti za poenostavitev izvajanja in izboljšanje učinkovitosti ukrepa. Po novem se na javne razpise v okviru tega ukrepa prijavljajo izobraževalne institucije, ki izvajajo izobraževanja po potrjenih izobraževalnih programih. Usposabljanja se morajo nanašati na optimizacijo proizvodnih procesov in tehnologij, uvajanje novih proizvodov, spodbujanje tradicionalnih znanj, podjetništva, soočenje z novimi izzivi ter vsebine s področja zakonodaje, varstva pri delu in informacijsko komunikacijskih znanj.

S peto spremembo PRP, ki je stopila v veljavo junija 2012, so se razpoložljiva sredstva za ta ukrep zmanjšala od 5 na 3 milijone EUR. V okviru te spremembe so se spremenile tudi ciljne vrednosti kazalnikov, tako da bo po novem do konca programskega obdobja 3.000

udeležencev opravilo 1.500 dni usposabljanj. Konec leta 2011 je bil v okviru tega ukrepa objavljen drugi javni razpis, ki je bil zaključen v februarju 2012. Na razpisu je bilo odobrenih 23 vlog za 59 različnih usposabljanj v skupni višini 2,5 milijona EUR.

Preglednica 34: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrepe prve osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2012)

	Število vlog		Javna sredstva (000 EUR)		
	Prejete	Odobrene	Razpisana	Dodeljena	Izplačana
Usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu	131	108	8.000,0	2.542,7	15,0
Pomoč mladim prevzemnikom kmetij	2.329	1.693	54.300,0	34.091,4	34.074,2
Zgodnje upokojevanje kmetov*	216	201	25.760,0	24.882,9	11.715,8
Posodabljanje kmetijskih gospodarstev	3.972	2.720	166.817,6	115.306,8	72.269,4
Povečanje gospodarske vrednosti gozdov	2.429	1.372	27.425,7	24.977,1	18.200,1
Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom	849	500	136.654,7	100.342,1	52.537,2
Izboljšanje infrastrukture povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva	57	30	52.105,7	9.971,4	5.324,5
Podpora izvajanju EU standardov				41.814,4	41.814,4
Sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane	503	440	6.432,4	203,4	199,1
Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, vključene v sheme kakovosti	79	50	14.936,3	8.295,1	4.548,4
Ustanavljanje skupin proizvajalcev	25	21	3.847,2	716,8	451,9
Skupaj Os 1	10.590	7.135	484.279,7	363.144,0	241.150,1

* višina dodeljenih 10-letnih rent skupaj s sprejetimi obveznostmi iz PRP 2004-2006

Vir: MKO

Pomoč mladim prevzemnikom kmetij se izvaja v obliki enkratne finančne pomoči. Do podpore so upravičeni kmetje, stari od 18 do 40 let, ki so prvič lastniško prevzeli kmetijsko gospodarstvo kot gospodarji. Do konca leta 2012 je bila podpora odobrena 1.693 gospodarjem. Skupno je bilo do sedaj prenesenih 46.640 ha vseh zemljišč, od tega 22.537 ha kmetijskih zemljišč v uporabi. Do konca leta 2012 je bilo že izplačano 74% razpoložljivih sredstev za ta ukrep. S peto spremembo PRP so se razpoložljiva sredstva za ta ukrep zmanjšala za pol milijona EUR, pričakuje pa se, da bo do konca programskega obdobja finančno podprtih 1.700 prevzemnikov kmetijskih gospodarstev.

Do podpore v okviru ukrepa **zgodnje upokojevanje** so upravičeni kmetje, starejši od 57 let, ki prenehajo opravljati kmetijsko in gozdarsko dejavnost na kmetijskem gospodarstvu. Podpora se izplačuje v obliki rente največ deset let in največ do dopolnjene starosti 70 let. Pričakuje se, da se bo do konca programskega obdobja v okviru tega ukrepa upokojilo 210 gospodarjev, ki bodo na izbrane prevzemnike prenesli 2.226 ha zemljišč.

Do konca leta 2012 se je upokojil 201 gospodar, pri čemer je bilo na prevzemnike preneseno 2.511 ha primerljivih kmetijskih površin. Dodeljenih je bilo 92% razpoložljivih sredstev, pri čemer jih je bilo že izplačanih 49%.

Namen ukrepa **posodabljanje kmetijskih gospodarstev** je spodbuditi prestrukturiranje in povečati učinkovitost gospodarjenja na kmetijskih gospodarstvih. Z uveljavitvijo pete spremembe PRP naj bi v tem programskega obdobju 3.722 kmetijskih gospodarstev izvedlo naložbe v skupni vrednosti 399,9 milijona EUR. Do konca leta 2012 je bilo odobrenih 2.720 vlog za katere je bilo dodeljenih 115,3 milijona EUR (86% razpoložljivih sredstev za ta ukrep), izplačanih pa je bilo 54% razpoložljivih sredstev.

Do konca leta 2012 je bilo za ta ukrep objavljenih 17 javnih razpisov, ki so bili večinoma sektorsko naravnani. V letu 2012 sta bila objavljena dva javna razpisa v skupni vrednosti 13,4 milijona EUR. Najprej je bil objavljen razpis, ki je bil namenjen naložbam na področju prašičereje, na katerem je bilo odobreno 65 vlog v skupni vrednosti 9,1 milijona EUR. V juliju 2012 je bil objavljen še razpis za naložbe v rastlinski pridelavi, na katerega je prispelo 145 vlog, za katere pa odločbe še niso bile izdane.

Preglednica 35: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrep 'posodabljanje kmetijskih gospodarstev' v okviru prve osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2012)

	Število vlog		Javna sredstva (000 EUR)		
	Prejete	Odobrene	Razpisana	Dodeljena	Izplačana
Razpis za leti 2007 in 2008	1.336	858	20.349,8	18.550,0	17.805,1
Razpis za postavitve in prestrukturiranje hmeljišč	65	56	3.500,0	3.063,4	2.292,5
Razpis za področje vrtnarstva za leto 2009	92	67	3.000,0	2.644,8	2.584,8
Razpis za obnovo v povezavi z naravnimi nesrečami v letu 2008	57	46	2.000,0	1.382,6	1.253,8
Razpis za prestrukturiranje reje prašičev in perutnine za leto 2009	39	26	10.000,0	6.928,2	4.198,2
Razpis za naložbe v trajne nasade	138	104	8.000,0	6.821,1	6.207,7
Razpis za naložbe mladih prevzemnikov kmetij	14	9	12.000,0	343,7	272,4
Razpis za naložbe mladih prevzemnikov kmetij	292	263	12.000,0	10.361,1	9.942,6
Razpis namenjen že začetim naložbam	164	142	8.537,8	7.528,3	5.978,2
Razpis za področje živinoreje in medu	780	476	8.000,0	12.910,1	8.236,2
Posodabljanje kmetijskih gospodarstev na področju novih izzivov	63	51	13.000,0	7.091,7	5.155,3
Razpis za področje rastlinske pridelave	276	196	12.000,0	10.094,7	2.746,2
Razpis za naložbe mladih prevzemnikov kmetij	270	221	9.000,0	8.314,0	3.139,7
Razpis za področje živinoreje	105	78	4.000,0	11.731,9	358,4
Razpis za naložbe v trajne nasade	66	62	16.000,0	2.751,0	349,5
Razpis za področje prašičereje	70	65	4.000,0	3.041,5	0,0
Razpis za področje rastlinske pridelave	145		9.430,0	0,0	0,0
Obveznosti iz EPD 2004-2006				1.748,7	1.748,7
Skupaj	3.972	2.720	154.817,6	115.306,8	72.269,4

Vir: MKO

Glede na sektor pridelave je bila do konca leta 2012 več kot polovica vseh vlog (56%) odobrena za naložbe v govedoreji, sledijo pa jim naložbe v sadjarstvu (11%) in prašičereji (9%). Glede na namen investicije je bilo največ vlog odobrenih za nakup kmetijske mehanizacije in opreme, sledijo pa naložbe v zgradbe. V manjšem obsegu so se izvajale še naložbe v nakup in izboljšanje kmetijskih zemljišč, izgradnjo infrastrukture na kmetijskih gospodarstvih in drugo. Za naložbe v novogradnje je bilo porabljenih 30% sredstev, za nakup kmetijske mehanizacije in opreme pa je bilo do konca leta 2012 namenjenih 46% do sedaj odobrenih sredstev.

V okviru ukrepa **povečanje gospodarske vrednosti gozdov** je mogoče pridobiti podporo za naložbe v zasebne gozdove, nakup mehanizacije ter gradnjo in rekonstrukcijo gozdne infrastrukture. Pričakuje se, da bo do konca programskega obdobja 1.500 lastnikov gozdov izvedlo naložbe v višini 51,9 milijona EUR. Skupna vrednost do sedaj podprtih naložb je znašala 52,4 milijona EUR, kar že presega zastavljene cilje. Do konca leta 2012 je bilo za ta ukrep odobreno 96% vseh razpoložljivih sredstev, od katerih je bilo 70% tudi že izplačanih. Odobreno je bilo 1.372 vlog za 1.112 vlagateljev, kar predstavlja 74% ciljne vrednosti.

Namen ukrepa **dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom** je uvajanje novih proizvodov in učinkovito trženje. Do podpor, ki se dodelijo za naložbe v predelavo in trženje kmetijskih, živilskih in gozdarskih proizvodov, so upravičena podjetja živilsko predelovalne industrije ter kmetijska gospodarstva, ki so registrirana za opravljanje dopolnilne dejavnosti. V okviru tega ukrepa naj bi se po sprejetju pete spremembe PRP v celotnem programskem obdobju izvedlo 530 naložb v skupni vrednosti 295,8 milijona EUR.

Do sedaj je bilo objavljenih 11 javnih razpisov, od tega je bil eden objavljen v letu 2012. Do konca leta 2012 je bilo odobrenih 105% razpoložljivih sredstev, skupna vrednost podprtih naložb pa znaša 313,4 milijona EUR, kar je 6% več od zastavljenega cilja v celotnem programskem obdobju. Za naložbe, ki prispevajo k trženju in predelavi kmetijskih proizvodov, je bilo odobrenih nekaj več kot tri četrtine (74%) vseh vlog, preostalih 26% pa je bilo odobrenih za naložbe v sektorju gozdarstva. Po vrstah naložb so se izvajale predvsem naložbe v dozidave in preureditev proizvodnje ter v nakup strojne opreme. Skoraj dve tretjini (64%) od vseh podprtih naložb sta bili namenjeni uvajanju novih proizvodov ali tehnologij.

Z ukrepom **izboljšanje infrastrukture povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva** se podpirajo naložbe v komasacije, izgradnjo novih namakalnih sistemov in tehnološke posodobitve obstoječih namakalnih sistemov ter izgradnjo demonstracijsko izobraževalnih namakalnih centrov. V okviru tega ukrepa naj bi se v celotnem programskem obdobju izvedlo 54 naložb v skupni vrednosti 29 milijonov EUR.

Do konca leta 2012 je bilo v okviru tega ukrepa objavljenih 8 javnih razpisov. Od tega so bili štirje javni razpisi za izvedbo komasacij in agromelioracij na komasacijskih območjih, štirje pa za izgradnjo velikih namakalnih sistemov in tehnološke posodobitve velikih namakalnih sistemov. Na razpisih za izvedbo komasacij je bilo do sedaj odobrenih 26 vlog. Do konca leta je bilo v komasacije vključenih 4.841 hektarov kmetijskih zemljišč, skupna vrednost podprtih projektov pa je znašala 7,9 milijona EUR.

Na razpise, ki so bili namenjeni izgradnji in posodobitvi velikih namakalnih sistemov, je prispelo 6 vlog, od katerih so bile do konca leta 2012 pozitivno rešene štiri. Dve naložbi sta se nanašali na izgradnjo namakalnih sistemov na površini 525 ha, dve pa na tehnološko posodobitev namakalnih sistemov na površini 396 ha. Skupna vrednost podprtih projektov je znašala 4,5 milijona EUR, odobreno pa je bilo 3,5 milijona EUR javnih sredstev. Majhno zanimanje za te razpise je posledica zahtevne priprave vlog in dolgotrajnih postopkov pri pridobivanju soglasij in dovoljenj. Konec leta 2012 je bil objavljen četrti javni razpis za izgradnjo namakalnih sistemov. Pričakuje se večje število vlog.

Cilj ukrepa **podpora izvajanju EU standardov** je pomoč kmetijskim gospodarstvom pri prilagajanju EU standardom na področju varstva okolja, zdravja rastlin in varstva pri delu. Ta ukrep se je izvajal v programskem obdobju 2004-2006, vendar je Slovenija prenesla del prevzetih obveznosti v novo programsko obdobje, da bi omogočila zaključek naložb v izgradnjo skladiščnih kapacitet za živinska gnojila. V obdobju 2007-2009 je bilo iz tega naslova 24.477 upravičencem izplačano nekaj manj kot 42 milijonov EUR, kar ustreza celotnim za ta namen razpoložljivim sredstvom v PRP 2007-2013.

V okviru ukrepa **sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane** se dodeljujejo podpore kmetijskim gospodarstvom, ki že imajo pridobljen certifikat, za delno pokritje stalnih stroškov, ki nastanejo zaradi sodelovanja v upravičenih shemah kakovosti. Do konca programskega obdobja naj bi bilo v različne sheme kakovosti vključeno 150 kmetijskih gospodarstev. V letu 2012 je bilo odobrenih 197 vlog, kar je največ doslej (v prvih petih letih izvajanja programa je bilo skupaj odobrenih 243 vlog). Do konca leta 2012 je bilo dodeljeno in izplačano le nekaj več kot 14% predvidenih sredstev za ta ukrep. Glavni razlogi za slabo črpanje sredstev so nepoznavanje ukrepa in nizki zneski upravičenih stroškov. S peto spremembo PRP so se razpoložljiva sredstva za ta ukrep zmanjšala za 8,2 milijona EUR.

Pri ukrepu **podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti** so do podpore upravičene skupine proizvajalcev, ki tržijo izdelke iz upravičenih shem kakovosti in uporabljajo pripadajoče simbole kakovosti oziroma zaščitne znake. V okviru pete spremembe PRP so se razpoložljiva sredstva za ta ukrep povečala na 12,8 milijona EUR. Do konca leta 2012 je bilo odobrenih 50 vlog, za katere je bilo dodeljenih 65% razpoložljivih sredstev, 36% razpoložljivih sredstev pa je bilo tudi že izplačanih. Skoraj tretjina vseh vlog (30%) je bila odobrena za promocijo vina z označbo porekla, nadaljnja četrtnina pa za promocijo skupin proizvajalcev integrirane ali ekološke pridelave. V celotnem programskem obdobju naj bi bilo v okviru tega ukrepa podprtih 50 aktivnosti, tako da bodo cilji do konca programskega obdobja verjetno preseženi, saj je bil konec leta 2012 objavljen še en razpis.

V okviru ukrepa **ustanavljanje skupin proizvajalcev** so se z uveljavitvijo pete spremembe PRP razpoložljiva sredstva za celotno programsko obdobje zmanjšala na 1,2 milijona EUR. V letu 2012 je bilo na novo potrjenih 7 skupin proizvajalcev, tako da jih je sedaj ustanovljenih 21. V celotnem programskem obdobju naj bi bilo v Sloveniji ustanovljenih 30 skupin proizvajalcev s skupnim obsegom bruto prihodka 4,5 milijona EUR. Do sedaj je bilo za ta ukrep objavljenih šest javnih razpisov na katerih je bilo dodeljeno 61% razpoložljivih sredstev

za ta ukrep, izplačanih pa 39%. Glavna razloga za slabše črpanje sredstev sta nepoznavanje ukrepa in nizek odstotek podpore, ki lahko znaša le 5% lastnega obsega proizvodnje. Konec leta 2012 je bil objavljen nov javni razpis za katerega pa še ni bilo izdanih odločb.

Os 2: Ohranjanje kulturne krajine in izboljšanje okolja

V okviru izvajanja druge osi, ki se nanaša na dodeljevanje podpor za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost in kmetijsko okoljske ukrepe, se sredstva dodeljujejo na podlagi uredb in zbirnih vlog za posamezno leto. Cilj ukrepov te osi je prispevati k obdelanosti podeželja in prilagoditvi tehnologij v smeri, ki zmanjšuje negativne vplive kmetijstva na okolje.

Plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD) so namenjena izravnavi višjih stroškov pridelave v hribovsko gorskih območjih ter drugih in posebnih območjih z omejenimi dejavniki, ki skupaj pokrivajo 86% površine Slovenije.

Hribovsko gorska območja obsegajo največji delež OMD. Z uveljavitvijo pete spremembe PRP so se razpoložljiva sredstva v programskem obdobju za izravnalna plačila za ta območja znižala na 253,6 milijona EUR. Pričakuje se, da bo v celotnem programskem obdobju v tem ukrepu sodelovalo 33 tisoč kmetijskih gospodarstev, ki bodo oddala vloge za 226 tisoč ha kmetijskih zemljišč. Do konca leta 2012 je v okviru tega ukrepa prejelo podporo 36.641 kmetijskih gospodarstev za 262.365 ha kmetijskih zemljišč. Pri tem so upoštevana vsa kmetijska gospodarstva, ki so v celotnem programskem obdobju vsaj enkrat prejela plačilo za ta ukrep. Do sedaj je bilo izplačanih 201,5 milijona EUR, kar predstavlja 79% razpoložljivih sredstev.

Preglednica 36: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (skupaj do 31.12.2012)

	Število odobrenih vlog (vsaj v enem letu)		Javna sredstva (000 EUR)	
	Število KMG	Površina (ha)	Razpoložljiva	Izplačana
Hribovsko gorska območja	36.641	262.365	253.644,2	201.518,2
Druga in posebna območja	14.359	102.582	48.683,8	54.973,1
Skupaj		356.747	302.328,0	256.491,3

Vir: MKO

Za druga in posebna območja, ki niso hribovsko gorska, je po uveljavitvi pete spremembe PRP 2007-2013 namenjenih 48,7 milijona EUR. V celotnem programskem obdobju bi naj bilo podprtih 11 tisoč kmetijskih gospodarstev, ki obdelujejo 74 tisoč ha kmetijskih zemljišč. Do konca leta 2012 je odobrene in izplačane zahteve vsaj v enem letu prejelo 14.359 kmetijskih gospodarstev za skupno 102.582 ha kmetijskih zemljišč. Za ta ukrep je bilo do sedaj izplačanih skoraj 55 milijonov EUR, kar predstavlja 113% razpoložljivih sredstev.

V letu 2012 se pogoji za pridobitev izravnalnih plačil za OMD niso spremenili. Višina plačila je od leta 2010 sestavljena iz fiksne in variabilne dela. Fiksni del (55%) je vezan na območje težavnostnih razmer, v katerem se gospodarstvo nahaja, variabilni del (45%) pa je individualen ter izračunan iz števila točk, ki odražajo dejanske razmere na posameznem gospodarstvu.

Pri vrednotenju težavnostnih razmer na kmetijskem gospodarstvu se upoštevajo tako standardni omejitveni dejavniki (nagib kmetijskih zemljišč in njihova nadmorska višina, talne razmere, velikost GERK) kot tudi regionalno specifični omejitveni dejavniki (kraško površje, poplave, erozija, močni vetrovi). Osnova za izračun števila točk za posamezen omejitveni dejavnik so izračunane razlike v stroških po posameznih pridelkih med območji brez omejitev (nižinska območja) in območji z omejitvami.

Preglednica 37: Vrste in višina plačil za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost; 2007-2012

	Enota	2007	2008-09	2010-12
Fiksni del plačil				
Gorsko višinska območja	EUR/ha	185,30	183,45	114,45
KMG-planine	EUR/ha	185,30	183,45	114,45
Strma območja	EUR/ha	158,40	156,82	85,69
Kraška območja	EUR/ha	158,40	156,82	99,18
Gričevnato hribovita območja	EUR/ha	130,30	129,00	70,49
Različni neugodni pogoji (druga KMG)	EUR/ha	63,90	63,26	34,43
Osnovna KMG	EUR/ha	25,00	25,00	13,66
Variabilni del plačil				
Vrednost točke za variabilni del	EUR	-	-	0,43
Delež variabilnega dela	%	-	-	45,0

Vir: Uradni list RS (različne številke), MKO

Podobno kot v predhodnem letu, je ARSKTRP začela izdajati odločbe za izravnalna plačila za OMD za leto 2012 že v jeseni tekočega leta, do 31.5.2013 pa je bilo po vlogah za leto 2012 skupaj izplačanih 43,9 milijona EUR. Plačila je prejelo 46.486 kmetijskih gospodarstev za 327.565 ha kmetijskih zemljišč. Število kmetijskih gospodarstev in skupna izplačana sredstva so ostala podobna kot v subvencijskem letu 2011, skupna površina pa se je povečala za dober odstotek.

Preglednica 38: Izplačana izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost po uredbah 2011 in 2012 (subvencijsko leto)

	Uredba 2011 (izplačano do 31.5.2012)			Uredba 2012 (izplačano do 31.5.2013)		
	KMG	ha	000 EUR	KMG	ha	000 EUR
Gorsko višinska KMG	12.662	93.878	16.833	12.635	94.271	16.835
KMG – planine	200	6.215	1.086	196	7.500	1.051
Strma KMG	2.249	18.941	2.860	2.253	19.092	2.879
Kraška KMG	5.867	42.224	6.240	5.869	42.359	6.246
Gričevnato hribovita KMG	12.929	77.090	9.493	12.949	77.752	9.561
Različni neugodni pogoji (druga KMG)	8.119	56.630	5.695	8.113	57.204	5.735
Osnovna KMG	4.440	29.142	1.623	4.471	29.389	1.642
Skupaj	46.466	324.120	43.830	46.486	327.565	43.949

Vir: ARSKTRP

Kmetijsko okoljski ukrepi so se v letu 2012 izvajali samo po shemi kmetijsko okoljskih ukrepov iz PRP 2007-2013 (KOP), saj so se z letom 2010 zaključile obveznosti kmetijsko okoljskih ukrepov iz PRP 2004-2006 (SKOP).

S peto spremembo PRP v letu 2012 se je skupni obseg sredstev za kmetijsko okoljske ukrepe zmanjšal za 2,4 milijona EUR oziroma na 279,1 milijonov EUR.

Pričakuje se, da bo v celotnem programskem obdobju v ta ukrep vključenih 23.000 kmetijskih gospodarstev, ki bodo kmetijsko okoljske ukrepe izvajala na 363 tisoč ha zemljišč, vsaj en kmetijsko okoljski ukrep pa na 200 tisoč ha zemljišč. Do konca leta 2012 je vsaj v enem letu zahtevke vložilo 26.948 kmetijskih gospodarstev za 399.536 ha kmetijskih zemljišč. Odobrene in izplačane zahtevke je prejelo 26.800 kmetijskih gospodarstev za 388.065 ha zemljišč. Ker se na istem zemljišču lahko izvaja več kmetijsko okoljskih ukrepov, je bilo dejansko podprto 263.612 ha zemljišč. Vsako kmetijsko gospodarstvo je v povprečju izvajalo nekaj več kot dva ukrepa. Do konca leta 2012 je bilo za kmetijsko okoljska plačila izplačanih 197,0 milijonov EUR, kar predstavlja 71% vseh razpoložljivih sredstev za ta ukrep.

Preglednica 39: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za kmetijsko okoljske ukrepe (skupaj do 31.12.2012)

	Število odobrenih vlog (vsaj v enem letu)		Površina (ha)		Javna sredstva (000 EUR)	
	Število vlog	Število KMG	Bruto	Neto	Razpoložljiva	Izplačana
SKOP	14.991	7.414	75.738	45.863		9.094,7
KOP	40.696	19.386	312.327	217.749		187.953,6
Skupaj			388.065	263.612	279.113,0	197.048,3

Vir: MKO

V okviru sheme KOP sta bila z letom 2012 uvedena dva nova podukrepa in sicer 'ekološko kmetovanje – preusmerjanje' in 'neprezimni posevki'. Nove obveznosti je bilo v tem letu mogoče prevzeti še za ekološko kmetovanje, košnjo strmih travnikov (samo v letu 2012), travniške sadovnjake, strme vinograde, ohranjanje ekstenzivnih kraških pašnikov, ohranjanje posebnih traviščnih habitatov, traviščnih habitatov metuljev, steljnikov ter vlažnih ekstenzivnih travnikov na območjih Natura 2000, samo na nekaterih vodovarstvenih območjih pa tudi za izvajanje podukrepov ohranjanje kolobarja in ozelenitev njivskih površin.

Upravičenci, ki so v letu 2007 vstopili v shemo kmetijsko okoljskih plačil in se jim je z letom 2011 petletna obveznost iztekla, so lahko v letu 2012 to obveznost podaljšali še za dve leti. Obveznost so lahko nadaljevali na istih površinah najmanj z enim, lahko pa tudi z vsemi podukrepi iz zaključene petletne obveznosti. Izjema so nekatera najozja vodovarstvena območja, na katerih upravičenci niso mogli podaljšati zaključenih petletnih obveznosti za izvajanje podukrepov ozelenitev njivskih površin in pokritost tal na vodovarstvenem območju.

Z letom 2012 je bil uveden nov način ugotavljanja nagiba strmih travnikov (na osnovi grafične evidence nagiba), spremenjen pa je bil tudi način izračuna obtežbe z živino (povprečna letna obtežba namesto dnevne). Drugih večjih sprememb v okviru KOP ni bilo.

Preglednica 40: Vrste in višina plačil za ukrepe KOP (EUR/ha); 2007-2013

	2007-09	2010-11	2012-13
Zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje			
Ohranjanje kolobarja	91,84	91,84	91,84
Ozelenitev njivskih površin	172,20	172,20	172,20
Neprezimni posevki	-	-	61,09
Integrirano poljedelstvo	197,21	197,21	197,21
Integrirano sadjarstvo	336,61	336,61	336,61
Integrirano vinogradništvo	381,71	381,71	381,71
Integrirano vrtnarstvo	184,91	184,91	184,91
Ekološko kmetovanje			
- ekološko kmetovanje, njive, poljščine	298,07	298,07	298,07
- ekološko kmetovanje, vrtnine na prostem	551,45	551,45	551,45
- ekološko kmetovanje, vrtnine v zavarovanih prostorih	487,90	487,90	487,90
- ekološko kmetovanje, intenzivni sadovnjaki in oljčniki	554,73	554,73	554,73
- ekološko kmetovanje, travniški visokodebelni sadovnjaki	237,80	237,80	237,80
- ekološko kmetovanje, vinogradi, hmeljišča, drevesnice	578,92	578,92	578,92
- ekološko kmetovanje, travinje (travniki, travinje na njivah, pašniki): obtežba 0,2-0,5 GVŽ/ha	227,55	213,20	213,20
- ekološko kmetovanje, travinje (travniki, travinje na njivah, pašniki): obtežba 0,5-1,9 GVŽ/ha	227,55	227,55	227,55
Ekološko kmetovanje - preusmerjanje			
- ekološko kmetovanje, njive, poljščine			357,52
- ekološko kmetovanje, vrtnine na prostem			600,00
- ekološko kmetovanje, vrtnine v zavarovanih prostorih			600,00
- ekološko kmetovanje, intenzivni sadovnjaki in oljčniki			753,58
- ekološko kmetovanje, travniški visokodebelni sadovnjaki			411,23
- ekološko kmetovanje, vinogradi, hmeljišča, drevesnice			635,91
- ekološko kmetovanje, travinje (travinje na njivah, trajno travinje): obtežba 0,2-0,5 GVŽ/ha			197,21
- ekološko kmetovanje, travinje (travinje na njivah, trajno travinje): obtežba 0,5-1,9 GVŽ/ha			450,00

	2007-09	2010-11	2012-13
Ohranjanje naravnih danosti, biotske pestrosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine			
Planinska paša			
- planinska paša brez pastirja	61,09	61,09	61,09
- planinska paša brez pastirja + pastir	72,57	72,57	72,57
Košnja strmih travnikov			
- košnja strmih travnikov, 35-50%	90,20	90,20	90,20
- košnja strmih travnikov, nad 50%	147,27	147,27	142,27
Košnja grbinastih travnikov	132,84	132,84	132,84
Travniški sadovnjaki	93,89	93,89	94,30
Strmi vinogradi			
- nagib 30-40%	-	326,77	326,77
- nagib nad 40%	-	900,00	900,00
Reja avtohtonih in tradicionalnih pasem domačih živali*	89,38	89,38	89,38
Pridelava avtohtonih in tradicionalnih sort kmetijskih rastlin	102,91	102,91	102,91
Sonaravna reja domačih živali	84,46	84,46	84,46
Ohranjanje ekstenzivnega travinja	48,38	48,38	48,38
Ohranjanje ekstenzivnih kraških pašnikov	-	191,40	191,40
Reja domačih živali v osrednjem območju pojavljanja velikih zveri	29,11	29,11	29,11
Ohranjanje posebnih traviščnih habitatov	66,83	121,36	121,36
Ohranjanje traviščnih habitatov metuljev	66,83	121,36	121,36
Ohranjanje steljnikov	143,91	198,44	198,44
Ohranjanje habitatov ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov (Natura 2000)	83,23	83,23	83,23
Pokritost tal na vodovarstvenem območju			
- pokritost tal na vodovarstvenem območju, njive**	83,64	83,64	83,64
- pokritost tal na vodovarstvenem območju, travni nasadi**	184,50	184,50	184,50
- pokritost tal na vodovarstvenem območju, travinje	31,57	31,57	31,57

* EUR/GVŽ

** od leta 2011 so na najožjih vodovarstvenih območjih plačila nižja: 55,76 EUR/ha za njive; 140,63 EUR/ha za trajne nasade

Vir: Uradni list RS (različne številke)

Os 3: Izboljšanje kakovosti življenja in spodbujanje diverzifikacije gospodarskih dejavnosti

Osnovni namen ukrepov tretje osi je izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva. Ukrepe v okviru te razvojne osi lahko razdelimo v dve skupini. V prvi skupini sta ukrepa 'diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti' in 'podpora ustanavljanju in razvoju mikro podjetij'. Namen obeh je ustvarjanje novih delovnih mest, zagotavljanje dodatnih virov dohodka in izboljšanje socialnih ter ekonomskih razmer na podeželju. V drugi skupini so ukrepi 'obnova in razvoj vasi', 'ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja' in 'osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo'. Ti ukrepi prispevajo k izboljšanju življenjskih pogojev lokalnega prebivalstva, ohranjanju naravne in kulturne dediščine ter vplivajo na večjo gospodarsko vitalnost podeželja.

Preglednica 41: Število vlog ter odobrena in izplačana sredstva za ukrepe tretje osi PRP 2007-2013 (skupaj do 31.12.2012)

	Število vlog		Javna sredstva (000 EUR)		
	Prejete	Odobrene	Razpisana	Dodeljena	Izplačana
Diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti	534	254	52.500,0	25.267,9	16.115,2
Ustanavljanje in razvoj mikro podjetij	955	439	82.000,0	47.195,8	33.478,0
Osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo	6	4	4.268,9	4.268,9	0,0
Obnova in razvoj vasi	569	201	70.000,0	34.526,1	17.069,4
Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja	544	160	29.847,0	10.400,8	4.223,2
Skupaj Os 3	2.608	1.058	238.615,8	121.659,5	70.885,8

Vir: MKO

Za ukrepe tretje osi je bilo do konca leta 2012 objavljenih 25 javnih razpisov, od tega štirje v letu 2012. Z uveljavitvijo pete spremembe je bilo prerazporejenih 3 milijone EUR z ukrepa

'izboljšanje in ohranjanje dediščine podeželja' na ukrep 'obnova in razvoj vasi'. S strani Organa upravljanja MKO je bilo namreč ugotovljeno, da imajo projekti, ki se izvajajo v okviru ukrepa 'obnova in razvoj vasi' večji učinek na izboljšanje kakovosti življenja na podeželju.

Pri ukrepih tretje osi tudi v letu 2012 ugotavljamo, da še vedno prihaja do velike razlike med dodeljenimi in izplačanimi sredstvi, saj je bilo do konca leta 2012 dodeljenih 89% vseh razpoložljivih sredstev, izplačana pa je bila le dobra polovica (52%). Glavni razlog je, da gre za večletne projekte, kjer od izdaje odločbe o dodelitvi sredstev do zaključka projekta in posledično izplačila sredstev lahko mineta tudi več kot dve leti. Še zmeraj je največ zanimanja za ukrepa 'ustanavljanje in razvoj mikro podjetij' ter 'diverzifikacija v nekmetske dejavnosti'. Ta dva ukrepa predstavljata dve tretjini vseh odobrenih vlog in 60% odobrenih sredstev v okviru tretje osi.

Za ukrep **diverzifikacija v nekmetske dejavnosti** je bilo do konca leta 2012 dodeljenih 80% razpoložljivih sredstev v celotnem programskem obdobju, izplačana pa je bila dobra polovica (51%). Skupna vrednost naložb je znašala skoraj 61 milijonov EUR. V okviru tega ukrepa naj bi se v celotnem programskem obdobju izvedlo 360 naložb v skupni vrednosti 52 milijonov EUR. Glede na predvidene aktivnosti ciljna vrednost števila naložb najverjetneje ne bo dosežena, medtem ko bo skupna vrednost podprtih naložb močno presežena, saj je bila ta vrednost že v letu 2012 za 16% višja od predvidenega cilja.

Do konca leta 2012 je bila polovica odobrenih vlog v okviru tega ukrepa namenjena naložbam v turizem na kmetijskih gospodarstvih, nadaljnjih 30% pa predstavljajo naložbe v obnovljive vire energije.

Pri ukrepu **podpora ustanavljanju in razvoju mikro podjetij** je bilo do konca leta 2012 dodeljeno 85% razpoložljivih sredstev. Največje zanimanje je bilo za naložbe v nakup nove opreme na področju predelave lesa in proizvodnje pohištva (32%), sledijo pa naložbe v turizem (19%), izdelavo kovinskih izdelkov (18%) in energetiko (9%). Skupna vrednost podprtih naložb je znašala 112,5 milijona EUR. Na koncu programskega obdobja naj bi bilo v okviru tega ukrepa podprtih 900 mikro podjetij s skupnim obsegom naložb v višini 92 milijonov EUR. Tudi pri tem ukrepu ciljna vrednost števila naložb najverjetneje ne bo dosežena (do konca leta 2012 je bilo podprtih 439 naložb), medtem ko je skupna vrednost podprtih naložb že močno presežena.

Na razpisu za ukrep **osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo**, katerega glavni namen je vzpostavitev omrežja širokopasovnega interneta v pomurski regiji, so bile do konca leta 2012 odobrene štiri vloge. V celotnem programskem obdobju je za ta ukrep na razpolago 4,3 milijona EUR javnih sredstev. Do sedaj v okviru tega ukrepa še ni bilo nobenih izplačil, prva izplačila pa so predvidena v letih 2013 in 2014, ko se bodo odobrene investicije tudi zaključile.

Za ukrep **obnova in razvoj vasi** je bilo do konca leta 2012 objavljenih 7 javnih razpisov, od tega en v letu 2012. Skupno je bila odobrena 201 vloga, dodeljenih pa 34,5 milijona EUR javnih sredstev, kar predstavlja 102% razpoložljivih sredstev za ta ukrep. Glede na namen investicije je bila skoraj polovica odobrenih vlog (49%) usmerjena v obnovo in izgradnjo večnamenskih stavb skupnega pomena, sledijo pa naložbe v izgradnjo infrastrukture ter urejanje vaških jeter in skupnih površin. V celotnem programskem obdobju naj bi bilo po uveljavitvi pete spremembe PRP v izvajanje različnih ukrepov zajetih 230 vasi s celotnim obsegom naložb v višini 38 milijonov EUR. Konec leta 2012 je celotna vrednost naložb znašala 65 milijonov EUR, kar močno presega zastavljeni cilj za celotno programsko obdobje.

Za ukrep **izboljšanje in ohranjanje dediščine podeželja** lahko prijavitelji pridobijo podporo za obnovo kulturne in etnološke dediščine, postavitev eko-muzejev in muzejev na prostem, ureditev prostorov za postavitev stalnih razstav ter ureditev tematskih poti. Do sedaj je bilo v celotnem programskem obdobju objavljenih 6 javnih razpisov, od tega en v letu 2012. Do konca leta 2012 je bilo odobrenih 160 naložb (106% ciljne vrednosti) v skupni vrednosti 17,9 milijona EUR, kar predstavlja 119% načrtovanega cilja. Po namenu naložbe je bilo 134 vlog

odobrenih za obnovo kulturne in etnološke dediščine, za kar je bilo porabljenih 84% vseh odobrenih sredstev v okviru tega ukrepa.

Ciljna vrednost na koncu programskega obdobja za ta ukrep je 150 projektov v skupni vrednosti 17 milijonov EUR. V letu 2012 se je črpanje sredstev glede na predhodna leta izboljšalo, kar je predvsem posledica višjih stopenj sofinanciranja, boljšega poznavanja ukrepov in izvedenih promocijskih aktivnosti.

Os 4: Leader

Posebnost četrte osi Leader je, da se izvaja po pristopu od spodaj navzgor. Lokalno prebivalstvo se združuje v Lokalne akcijske skupine (LAS), ki predstavljajo lokalno javno zasebno partnerstvo na opredeljenem podeželskem območju. Sestavljajo jih predstavniki javnega, ekonomskega in zasebnega sektorja. V tem programskem obdobju v Sloveniji deluje 33 LAS. Z njimi je pokritega 19.349,6 km² slovenskega podeželja, na katerem živi 1.269.308 prebivalcev. LAS so izdelale lokalne razvojne strategije, ki so strateško operativni dokumenti, v katerih so jasno opredeljeni razvojni problemi in potrebe območja ter podane razvojne usmeritve za njihovo reševanje. Vsaka LAS letno pripravi letni izvedbeni načrt, v katerem so opredeljeni projekti, ki sledijo prednostnim nalogam iz lokalne razvojne strategije.

Za izvajanje ukrepov osi Leader je v programskem obdobju 2007-2013 namenjeno 33,8 milijona EUR. Sredstva se lokalnim akcijskim skupinam dodeljujejo za vsako leto posebej na podlagi opredeljenih kriterijev. Do konca leta 2012 je bilo odobreno 83% razpoložljivih sredstev, izplačano pa 44%. V letu 2012 se je zaključilo dodeljevanje pravic porabe sredstev, saj so bili vloženi zadnji načrti izvedbenih projektov. Preostala sredstva iz naslova znižanj, vračil in sankcij bodo v letu 2013 razdeljena petim najuspešnejšim lokalnim akcijskim skupinam. Na ta način se bo zagotovilo kar najbolj učinkovito in pravočasno črpanje vseh sredstev.

Preglednica 42: Dodeljena in izplačana finančna sredstva za izvajanje četrte osi PRP 2007-2013 (do 31.12.2012)

	Dodeljeno (v 000 EUR)						Izplačano (v 000 EUR)				
	2008	2009	2010	2011	2012	Skupaj	2009	2010	2011	2012	Skupaj
Izvajanje projektov	1.786,2	4.119,8	4.901,0	7.216,1	5.279,2	19.039,0	438,1	3.796,2	3.877,5	4.046,9	12.158,7
Vodenje LAS	451,9	991,9	1.356,5	1.241,4	869,1	4.158,7	525,1	690,1	726,0	683,8	2.625,0
Skupaj Leader	2.238,1	5.111,7	6.257,5	8.457,5	5.854,6	27.919,4	963,2	4.486,2	4.603,5	4.730,7	14.783,6

Vir: MKO

V celotnem programskem obdobju je bilo do sedaj potrjenih 1.229 izvedbenih projektov za katere je bilo odobreno 19 milijonov EUR javnih sredstev. Samo v letu 2012 je bilo potrjenih 311 izvedbenih projektov.

Večina projektov (86%) prispeva k ciljem tretje osi in le redki k ciljem prve in druge osi PRP. Po vsebini se izvajajo predvsem inovativni projekti, ki prispevajo k razvoju turizma na podeželju, ohranjajo naravno in kulturno dediščino ter pripomorejo k bolj učinkovitemu trženju kmetijskih pridelkov. Med izvedbenimi projekti je bilo do konca leta 2012 zaključenih tudi sedem projektov sodelovanja, od katerih so štirje medregijski in trije projekti čezmejnega sodelovanja.

Tehnična pomoč

Namen tehnične pomoči je zagotoviti učinkovito izvajanje programa. Za vse aktivnosti tehnične pomoči je bilo v celotnem obdobju izvajanja programa do sedaj porabljenih 8,4 milijona EUR. V letu 2012 so se sredstva namenila za zagotavljanje ustrezne kadrovske podpore (38 zaposlenih na MKO, 25 zaposlenih na ARSKTRP), izvedbo različnih ekspertiz in vrednotenj ter za izvedbo aktivnosti informiranja in obveščanja javnosti.

Obveščanje in informiranje javnosti poteka preko mreže za podeželje. Glavne naloge mreže za podeželje so informiranje ciljnih skupin o izvajanju politike razvoja podeželja, krepitev sodelovanja in medsektorsko povezovanje na lokalni, državni in mednarodni ravni ter usposabljanje.

Pomembnejše aktivnosti mreže v letu 2012 so bile izdajanje obvestil mreže za podeželje PRePlet, izdajanje drugih publikacij v povezavi s PRP in izvedba Podeželskega parlamenta. V oktobru 2012 je mreža skupaj z Društvom za razvoj slovenskega podeželja organizirala drugo zasedanje podeželskega parlamenta, na katerem je potekala razprava o prihodnosti skupne kmetijske politike v obdobju 2014-2020. Dvodnevnega srečanja se je udeležilo več kot 300 predstavnikov vladnih in nevladnih institucij. Podeželski parlament predstavlja novo obliko dialoga med civilno družbo in državo, ki spodbuja povezovanje na podeželju.

Ena najpomembnejših nalog mreže za podeželje ostaja vzpostavitev baze članov, ki omogoča izmenjavo informacij, vprašanj, pobud in primerov dobrih praks. Konec leta 2012 je bilo v bazo vključenih 464 predstavnikov vladnih, zasebnih in civilno družbenih organizacij.

5.1.4 Drugi programi, sofinancirani z EU sredstvi

Poleg ukrepov prvega in drugega stebra skupne kmetijske politike, EU sofinancira tudi nekatere ukrepe na področju veterinarstva, varstva rastlin in nekatere druge projekte splošnega značaja, ki pa so po obsegu sredstev bistveno skromnejši.

Ukrepe v veterini Evropska komisija sofinancira do 50%, v nekaterih primerih pa v določenem najvišjem znesku. Izvajajo se na podlagi odobrenega programa za izkoreninjenje, spremljanje in preprečevanje posamezne živalske bolezni.

Na področju varstva rastlin EU s 50-odstotnim deležem sofinancira ukrepe za preprečevanje vnosa, širjenja in zatiranje rastlinskih karantenskih škodljivih organizmov.

Evropska komisija redno namenja sredstva tudi za financiranje delovanja Mreže za zbiranje računovodskih podatkov o dohodkih in poslovanju kmetijskih gospodarstev (FADN – *Farm Accountancy Data Network*) in sicer v delu, ki se nanaša na vnos, obdelavo in arhiviranje računovodskih podatkov s poročevalskih kmetij. Nadomestila poročevalskim kmetijam za vodenje računovodstva po metodologiji FADN se financirajo z nacionalnimi sredstvi.

5.2 Nacionalni ukrepi kmetijske politike

Po vstopu v EU se število ukrepov, ki se v celoti financirajo samo iz nacionalnega proračuna, zmanjšuje. Ukrepi, ki dopolnjujejo ukrepe skupne kmetijske politike, se deloma izvajajo v obliki državnih pomoči, ki jih je potrebno prijaviti Evropski komisiji, deloma pa v obliki pomoči po pravilu *de minimis*, ki je zaradi omejene višine na upravičenca (7.500 EUR v obdobju treh let za fizične osebe) dovoljena brez posebnih dodatnih omejitev. Slednje velja tudi za ukrepe, ki zaradi svojega splošnega značaja ne ogrožajo enotnega trga oziroma ne izkrivljajo konkurence.

V okviru nacionalnih ukrepov je bil po obsegu sredstev tudi v letu 2012 najpomembnejši ukrep **sofinanciranje zavarovalnih premij** za zavarovanje posevkov in plodov pred nevarnostjo toče, požara, udara strele, spomladanske pozebe, poplave, viharja ter živali za primer bolezni. Višina sofinanciranja se v primerjavi z letom 2011 ni spremenila in je za rastlinske pridelke znašala 50%, za živali pa 30% obračunane zavarovalne premije, pri čemer občine lahko sofinancirajo še dodatni del premije do 50%. V imenu upravičencev sofinanciran del premije uveljavljajo zavarovalnice. Za ta ukrep je bilo v letu 2012 izplačano 4,4 milijona EUR (glej poglavje 5.3.2).

Poleg rednih odškodnin (zatiranje rastlinskih in živalskih bolezni, škoda po divjadi), so bili podobno kot v letu 2011, tudi v letu 2012 uporabljeni nekateri **specifični ukrepi**, namenjeni blažitvi poslabšanja ekonomskega položaja na kmetijskih gospodarstvih, prizadetih zaradi

nepredvidenih naravnih in drugih razmer. V tem okviru kaže omeniti finančno pomoč pridelovalcem vrtnin, prizadetim zaradi zimske pozebe na Primorskem (v obliki plačila na ha), pomoč kmetijskim gospodarstvom, prizadetim zaradi nepredvidenih dogodkov kot so požar, strela, smrt, invalidnost, nesposobnost za delo ipd. ter pomoč za prilagajanje hmeljarskega sektorja zaostrenim razmeram na mednarodnem trgu (sodelovanje na mednarodnih sejmi, promocija na novih trgih, priprava vzorcev hmelja za prodajo).

Med redne nacionalne ukrepe sodi **podpora promocijskim dejavnostim**, pri čemer je največ sredstev namenjeno vinogradniško-vinarskemu sektorju kot dopolnilo k ukrepom skupne kmetijske politike na trgu vina (sodelovanje na sejmi, tržne raziskave, svetovalne dejavnosti, izobraževanje vinarjev), poleg tega pa se sredstva namenjujejo tudi izvajanju različnih projektov informiranja in promocije kmetijskih in živilskih proizvodov doma in v tujini (predstavitve na sejmi, promocijske kampanje za povečanje potrošnje slovenske hrane), deloma pa tudi financiranju drugih predstavitev.

Sredstva nacionalnega proračuna se redno namenjujejo tudi za **zemljiško infrastrukturo** oziroma za upravljanje in investicijsko vzdrževanje javnih hidromelioracijskih sistemov ter vzdrževanje akumulacije Vogršček, medtem ko se tekoče vzdrževanje melioracijskih sistemov večinoma financira iz zbranih prispevkov uporabnikov (glej poglavje 6.2). V okviru nacionalnih sredstev za zemljiško infrastrukturo se še vedno izvaja tudi ukrep sanacije nedokončanih komasacij, nove komasacije, kakor tudi naložbe v namakalno infrastrukturo, pa so podprte v okviru prve osi PRP 2007-2013.

Redno se izvajajo tudi številne **splošne storitve za kmetijstvo**, kamor sodijo predvsem aktivnosti javnih služb in javnih zavodov, strokovne in svetovalne naloge, izobraževanje in raziskovanje, nadzor kakovosti, spremljanje stanja in preventivni ukrepi na področju zdravstvenega varstva rastlin in živali ipd. (glej poglavje 7 in 8). Obseg dela in vsebine se določajo pretežno na podlagi sprejetih letnih programov dela, financirajo pa se praktično v celoti iz nacionalnih sredstev.

Med ukrepi, ki ne sodijo v okvir pristojnosti resornega ministrstva, kaže omeniti **vračilo trošarine** za energente, ki se porabijo za pogon kmetijske in gozdarske mehanizacije. Od sredine leta 2009 odstotek vračila trošarine na plinsko olje za porabo v kmetijstvu in gozdarstvu znaša 70%. Pravne osebe, samostojni podjetniki in večje kmetije vračilo trošarine uveljavljajo že med letom, ostali upravičenci pa enkrat letno za preteklo leto.

5.3 Obvladovanje tveganj v kmetijstvu

5.3.1 Odprava posledic naravnih nesreč

Kmetijstvo je zaradi neposredne odvisnosti od okoljskih vplivov med najbolj občutljivimi sektorji, ki jih izredni vremenski dogodki najbolj prizadenejo. Občasne neugodne vremenske razmere lahko uničijo ali močno prizadenejo kmetijske pridelke in s tem poslabšajo dohodek na kmetijskem gospodarstvu. V zadnjih letih so največ škode slovenskemu kmetijstvu povzročile suša, toča in neurja, v manjšem obsegu pa tudi druge neugodne vremenske razmere kot so močan veter, žled, močne padavine, poplave ter vremensko pogojene bolezni in škodljivci.

Preglednica 43: Ocenjena škoda v kmetijstvu in izplačana državna pomoč; 2003-2012

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ocenjena škoda (000 EUR)	130.610	34.671	42.028	59.546	16.511	9.340	9.015	5.897	7.067	56.510
Izplačana državna pomoč (000 EUR)	37.430	8.857	11.652	12.335	4.623	1.168	-	-	-	5.651
Delež pomoči (%)	28,7	25,5	27,7	20,7	28,0	12,5	-	-	-	10,0

Vir: MKO

V letu 2012 je veliko škode povzročila meteorološka suša, ki je bila tako obsežna, da je bila proglašena za naravno nesrečo. Suša je povzročila neposredno škodo na kmetijskih kulturah

v 122 občinah, v skupni višini 56,5 milijona EUR, na 106.540 ha kmetijskih površin. Zaradi suše je bil najbolj prizadet pridelek jabolk, koruze v zrnju, krme s trajnega travinja, hmelja, grozdja in koruze za silažo. Škodo v tekoči kmetijski proizvodnji zaradi suše je utrpelo 17.279 oškodovancev. Za odpravo posledic škode je vlada, skladno z zakonom o odpravi posledic naravnih nesreč, zagotovila državno pomoč, ki bo oškodovancem izplačana v letu 2013. Za izvedbo programa odprave posledic škode v kmetijstvu je iz sredstev proračunske rezerve v letu 2013 namenjeno 5,65 milijona EUR, kar pomeni 10% ocenjene neposredne škode v kmetijstvu zaradi suše v letu 2012. Suša je naravna nesreča, ki je ni možno zavarovati.

5.3.2 Zavarovanje kmetijske proizvodnje

V letu 2005 se je pričelo s sofinanciranjem zavarovalnih premij za zavarovanje kmetijske proizvodnje in ribištva, zato za odpravo posledic škode po naravnih nesrečah ni možno pridobiti sredstev, če je bila za odpravo teh posledic omogočena pridobitev državne pomoči v obliki sofinanciranja zavarovalne premije. Zavarovanje postaja tako temeljna oblika varovanja pred posledicami naravnih nesreč. S sofinanciranjem zavarovalnih premij država spodbuja kmetijska gospodarstva, da povečujejo obseg zavarovanja in si na ta način zagotavljajo večjo ekonomsko in socialno varnost tudi v povezavi s škodami, ki nastajajo zaradi naravnih nesreč. Pri odpravi posledic naravnih nesreč država še vedno sodeluje le v primeru škode, ki nastane zaradi pojavov oziroma nesreč, ki jih zavarovalnice ne zavarujejo npr. v primeru škode po suši.

Država vstopa v sistem zavarovanja preko sofinanciranja zavarovalnih premij. Tveganja zaradi škode po naravnih nesrečah se s tem porazdelijo med državo, ki zagotovi sredstva za sofinanciranje premij, med zavarovalnice, ki ocenijo in izplačajo odškodnino za škode ter kmetovalca, ki nosi del škode v obliki odbitne franšize in plača del zavarovalne premije.

Višina zavarovalne premije je pri zavarovanju posevkov in plodov odvisna od količine in cene zavarovanega pridelka ter premijske stopnje, ki določa, kakšen del vrednosti zavarovanega predmeta je potrebno plačati za zavarovanje. Posamezne zavarovalnice imajo na različnih območjih in za različne pridelke različne premijske stopnje, ki jih oblikujejo v skladu s svojo zavarovalniško politiko. V Sloveniji imajo dovoljenje za sklepanje zavarovalnih poslov na področju kmetijstva Zavarovalnica Triglav, Zavarovalnica Maribor, Tilia in Adriatic Slovenica. Največji tržni delež prevzema Zavarovalnica Triglav.

Zaradi vsakoletnih nesreč in izplačil škod je bil v zadnjih letih zavarovalno tehnični rezultat zelo slab, zavarovalnice pa so na področju kmetijskih zavarovanj beležile izgubo. Zavarovalni pogoji se zaostrejejo, kar se odraža tudi na obsegu zavarovanja. V letu 2012 je bilo pri 13.181 zavarovancih (23,3% več kot leta 2011) zavarovanih 46.971 ha kmetijskih zemljišč (0,5% več kot leta 2011) ter 201.800 živali (1,5% manj kot leta 2011).

Preglednica 44: Proračunska sredstva za sofinanciranje zavarovalnih premij, zavarovalno tehnični rezultat ter število polic in zavarovancev; 2006-2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Načrtovana sredstva (000 EUR)	2.086	5.633	6.127	10.048	12.337	13.579	
Izplačana sredstva (000 EUR)	1.738	3.972	6.351	12.890	6.648	5.173	4.386
Delež porabe (%)	83	71	104	128	54	38	
Zavarovalno tehnični rezultat	120	137	234	154	59	83	
Število zavarovalnih polic	8.670	17.833	20.113	22.524	18.712	15.769	
Število zavarovancev	7.625	13.319	14.239	16.127	12.398	10.694	13.181

Preglednica 45: Zavarovana kmetijska zemljišča (ha); 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Sadje (intenzivni nasadi)	2.033	2.176	1.729	1.190	1.230
Hmelj	1.443	1.551	1.009	937	683
Vinogradi	6.083	6.539	3.225	1.419	1.232

Žito	41.414	49.228	35.078	31.973	33.229
Druge rastline	10.270	14.052	14.026	11.233	10.972
Skupaj zavarovane površine	61.243	73.546	55.067	46.751	46.971

Vir: MKO

Preglednica 46: Število zavarovanih živali; 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Govedo	96.433	81.348	70.795	53.122	:
Prašiči	235.552	81.835	150.165	147.445	:
Konji, osli	1.615	2.198	2.205	2.214	:
Drobnica (ovce, koze)	3.143	4.168	3.554	2.070	:
Skupaj zavarovane živali (brez rib in perutnine)	336.743	169.549	226.719	204.851	201.800

Vir: MKO

V letu 2013 prihaja na slovenski trg nova zavarovalnica, ki bo ponujala zavarovanje kmetijske proizvodnje. To bo slovenska podružnica Österreichische Hagelversicherung – avstrijska kmetijska zavarovalnica. Ta zavarovalnica poudarja, da bo zavarovanje kmetijske proizvodnje ponujala po konkurenčnih cenah. S tem bodo imeli kmetijski pridelovalci dodatno možnost izbire. V letu 2013 so se povečale tudi zavarovalne vsote, kar naj bi povečalo interes za zavarovanje.

6 SKUPNA KMETIJSKA POLITIKA V OBDOBJU 2014-2020 - PREGLED IN PRESOJA ZAKLJUČENIH POGAJANJ

6.1 Pomen, proces in ključna vprašanja

Skupna kmetijska politika EU (SKP) uokvirja in v večini določa odnos, cilje in ukrepe države do kmetijstva in podeželja. SKP je zaradi nekaterih svojih učinkov in spreminjajočih se notranjih in zunanjih razmer v stalnem procesu sprememb, od katerih so nekatere lahko označene tudi kot reforme. Zadnja taka je bila Fischlerjeva reforma iz leta 2003, ki je uvedla proizvodno nevezanost neposrednih plačil na temelju zgodovinskih pravic, nadaljnjo liberalizacijo tržnih ukrepov, utrdila politiko razvoja podeželja in na ta način, skupaj z nekoliko kasneje definiranim obsegom proračunskih sredstev, opredelila kmetijsko politiko do leta 2013. Od leta 2009 potekajo intenzivne razprave in pogajanja o novem konceptu SKP in njenem financiranju iz sredstev EU.²

Po intenzivnih pogajanjih v letu 2012 so 8. februarja 2013 voditelji držav članic EU na zasedanju Evropskega sveta sprejeli dogovor o »večletnem finančnem okviru Evropske unije« (VFO), neke vrste načrtu proračuna EU za obdobje 2014-2020. Evropski parlamentarci so 13. marca 2013 poenotili svoja stališča, kmalu za njimi pa tudi kmetijski ministri držav članic EU (19. marca 2013), o štirih temeljnih uredbah, ki določajo SKP:

- Uredba Evropskega parlamenta in Sveta o vzpostavitvi pravil za neposredna plačila kmetom v podpornih shemah v okviru SKP (neposredna plačila);
- Uredba Evropskega parlamenta in Sveta o vzpostavitvi skupne ureditve trgov kmetijskih proizvodov (enotna SUT);
- Uredba Evropskega parlamenta in Sveta o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (razvoj podeželja);
- Uredba Evropskega parlamenta in Sveta o financiranju, upravljanju in spremljanju skupne kmetijske politike (horizontalna pravila).³

V skladu s temeljnim aktom EU, to je z Lizbonsko pogodbo, je nato prvič v zgodovini sledil »trilog«, kjer so Evropska komisija, Svet in Evropski parlament morali zblížati svoja različna stališča o predlogih uredb in doseči kompromis tudi o večletnem finančnem okviru (tukaj je bil namesto Sveta vključen Evropski svet).

Po večmesečnih pogajanjih in usklajevanjih je bil politični dogovor o prihodnji SKP dosežen 26. junija 2013, o večletnem finančnem okviru pa 27. junija 2013. Evropski parlament mora o doseženem še glasovati v jeseni 2013, vendar je to sedaj zgolj še formalnost.

6.2 Večletni finančni okvir proračuna EU na področju kmetijstva

Proračun EU se načrtuje v obliki posebnih sporazumov med državami članicami in Evropskim parlamentom, imenovanih večletni finančni okvir (VFO). VFO je dogovor o ključnih prednostnih nalogah in okvirih proračunskih odhodkov in prihodkov EU za večletna, praviloma sedemletna obdobja. Dogovor o VFO nastaja v dolgotrajnih in zahtevnih pogajanjih, kjer imajo odločilno vlogo predsedniki vlad ali predsedniki držav, odvisno od

² Informacije o procesu in vsebini nove politike SKP so dostopne na straneh Evropske komisije, Evropskega sveta in Evropskega parlamenta: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/index_en.htm; http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-613_en.htm; <http://www.consilium.europa.eu/special-reports/mff/documents#1>; <http://www.europarl.europa.eu/committees/en/agri/home.html#menuzone> ter v specializiranih virih, ki se ukvarjajo s SKP, kot so Agra-Europe (<http://www.agra-net.com/portal2/showservice.jsp?servicename=as002>), Agra-Focus in Agra-Facts (<http://www.agrafacts.com/Home.html>). Ti viri so ob nekaterih razpoložljivih internih gradivih Ministrstva za kmetijstvo in okolje in Ministrstva za zunanje zadeve služili tudi za pripravo te kratke predstavitev o dosežkih pogajanj o SKP.

³ V paketu zakonodaje SKP 2020 so obravnavani tudi drugi predpisi, ki pa se navezujejo na te temeljne štiri uredbe ali pa se nanašajo na posamezna specifična vprašanja in zato v tem pregledu niso posebej izpostavljeni.

ustavnih pooblastil v posamezni državi. Proračun EU se polni s carinskimi dajatvami, deležem davka na dodano vrednost, predvsem pa iz prispevkov držav članic, ki jih le te plačujejo do v naprej dogovorjenega odstotka bruto nacionalnega dohodka (BND). Večina izdatkov proračuna je namenjena kohezijski (regionalno-strukturni) politiki in skupni kmetijski politiki. Ti dve postavki skupaj v letih 2007-2013 predstavljata vsaka približno polovico od 70% vseh izdatkov evropskega proračuna.

Pogajanja o proračunu se zadnjih trideset let lomijo predvsem na obsegu proračuna, SKP in britanskem rabatu. Države članice predvsem ocenjujejo, koliko jih proračun EU stane in koliko iz njega dobijo v obliki raznih politik. Neto plačnice želijo zmanjšati svoje izdatke. Pri tem je najostrejša Velika Britanija, ki ostro nasprotuje ukrepom in obsegu sredstev za prvi steber SKP, kar je v 1980-ih uveljavila na način, da ji sedaj druge članice vračajo del sredstev v obliki britanskega rabata. Velika Britanija sicer ostaja neto plačnica, vendar je njen neto plačilni položaj zaradi tega ugodnejši. Neto prejemnice sredstev so države, ki imajo pozitivne prilive na strani kmetijstva, med njimi tudi drugače gospodarsko zelo razvite države kot so Francija, Avstrija, Irska in pa seveda vse države, ki so podpovprečno gospodarsko razvite in imajo na razpolago obsežne kohezijske sklade za večje infrastrukturne projekte in lovljenje razlik v gospodarski razvitosti. Slovenija je v letih 2007-2013 neto prejemnica sredstev zaradi razpoložljivih sredstev za kohezijsko politiko in politiko razvoja podeželja.

Pred pogajanja o VFO za obdobje po letu 2013 je bilo v javnosti in strokovnih krogih kar nekaj pričakovanj, da bo EU radikalneje zarezala v proračun, odpravila nekatere pomanjkljivosti in mu dala predvsem razvojni značaj. Že predlog Evropske komisije, ki ga je predstavila 29. junija 2011 in tehnično nekoliko posodobila 6. julija 2012, je le deloma opravičil pričakovanja. Komisija je za obdobje 2014-2020 predlagala VFO v višini 1.033 milijard EUR, kar pomeni 1,08% BND EU-28 (vključena tudi Hrvaška). Komisija je predlagala tudi niz rezerv, instrumentov in projektov v višini 58,3 milijarde EUR, kar je skupaj s predlaganim finančnim okvirom znašalo 1.091 milijard EUR oziroma 1,14% BND EU-28. V primerjavi z obdobjem 2007-2013 bi to pomenilo zmanjšanje proračuna. Trenutno so obveznosti proračuna dogovorjene na ravni 1,17% BND EU-28. Komisija je s tem nakazala, da razume realnost ekonomske in finančne krize v EU in prizadevanja neto plačnic po zniževanju proračuna.

V predlogu Komisije je bila predvsem deklarativno močno poudarjena ciljnost proračuna, kjer naj bi večina sredstev šla za krepitev trajnostne rasti in novih delovnih mest. Povečala bi se sredstva za dvig konkurenčnosti, zmanjšala pa sredstva za kohezijo in SKP. Po predlogu Komisije naj bi sredstva za SKP v naslednjih sedmih letih znašala 386,5 milijarde EUR (37% proračuna), od tega za neposredna plačila in tržne ukrepe 283 milijard EUR. Sredstva za SKP naj bi se v primerjavi z obdobjem 2007–2013 zmanjšala za 9%, samo neposredna plačila pa za 12%.

Predlog Komisije je vključil v pogajanja o VFO tudi nekatera pomembna načela in mehanizme SKP. Komisija je predlagala postopni prehod na večje poenotenje neposrednih plačil (konvergenca) in uvedbo obveznega »zelenega« deleža neposrednih plačil v višini 30% sredstev. Konvergenca je bila predvidena v smislu, da bi se tistim državam članicam, v katerih so neposredna plačila na hektar površine, vključene v sistem podpor, nižja od povprečnega zneska za EU-27, nacionalne ovojnice nekoliko povečale. S tem bi pokrile tretjino razlike od sedanjega zneska na hektar do 90% povprečnega zneska EU-27. Podan je bil predlog novih nacionalnih ovojnic za neposredna plačila, kjer naj bi Slovenija dobila nekaj manj sredstev kot v letu 2013. Komisija še ni predlagala konkretne razdelitve sredstev za razvoj podeželja, je pa nakazala, da bo ključ za razdelitev sredstev v večji meri temeljil na objektivnih kriterijih. Slovenija, ki je doslej imela sorazmerno velik obseg sredstev, je lahko pričakovala znatna znižanja na tem področju. Evropska komisija je tudi predlagala znatna znižanja sredstev za največja kmetijska gospodarstva in zgornjo omejitev višine prejetih sredstev na kmetijsko gospodarstvo (»capping«). Komisija je tudi predlagala možnost premikanja sredstev iz prvega v drugi steber SKP.

Po objavi predloga Komisije je nastalo nekaj taborov držav članic, ki so se povezovale tudi v odvisnosti od posameznega vprašanja. Neto plačnice so jasno pokazale, da ne bodo pristale na tako obsežen proračun. Vprašanje je bilo, na katerih postavkah proračuna bo prišlo do večjega znižanja. Obe tradicionalno najmočnejši postavki, SKP in kohezija, sta imeli močne zagovornice. Britanski rabat zaradi ohranitve SKP sploh ni bil pod vprašanjem. Znotraj SKP so baltske države in Poljska opozarjale na nepravilno razdelitev sredstev za neposredna plačila in zahtevale izenačitev višine med državami.

Pogajanja o VFO so se intenzivirala v jeseni 2012. Ciprsko predsedstvo je pripravilo prvi konkretniji pogajalski okvir šele 29. oktobra 2012. Predlagali so znižanje s strani Komisije predlaganega skupnega obsega večletnega finančnega okvira za nekaj več kot 50 milijard EUR. Predlagano je bilo znižanje vseh postavk, vključno s kohezijsko politiko (-3,9%) in SKP (-1,8%). Z novembrom 2012 je koordinacijo pogajanj prevzel predsednik Evropskega sveta Herman van Rompuy. Prvi Van Rompuyev predlog je vnesel v razpravo kar nekaj sprememb. Za 4,3% je povečal sredstva, namenjena konkurenčnosti, obenem pa je šel še bolj nasproti neto plačnicama in obseg VFO znižal na 969 milijard EUR oziroma 1,01% BND EU-28. Dodatno znižanje je šlo na račun skoraj vseh postavk kohezijske politike (-4,6%) in SKP (-4,2%), pri čemer je predlagal kar 8% znižanje sredstev politike razvoja podeželja. Na področju prihodkov je predlog ohranjal rabat v korist Velike Britanije, kar je bil jasen signal, da večjih sprememb v sistemu financiranja ne bo.

Prvi predlog predsednika Van Rompuya je izzval precejšnja nesoglasja med državami članicami. Neto plačnice so zahtevale še večje zmanjšanje celotnega obsega sredstev za VFO. Kohezijske države in države, naklonjene politiki razvoja podeželja, so bile ogorčene zaradi nadaljnjih znižanj sredstev za te namene. Po dolgotrajnih dvostranskih srečanjih je bil na izrednem zasedanju Evropskega sveta 22. in 23. novembra 2012 predstavljen drugi Van Rompuyev predlog, po katerem je bil obseg večletnega okvira povečan na 972 milijard EUR. V primerjavi s prvim predlogom so se sredstva za kohezijsko politiko povečala za 10 milijard EUR. Pri SKP so se sredstva za neposredna plačila in tržne intervencije (prvi steber SKP) v primerjavi s predhodnim predlogom povečala za 8 milijard EUR, medtem ko je obseg sredstev na področju razvoja podeželja ostal nespremenjen. Predlog sicer še ni prinašal razdelitve sredstev razvoja podeželja po državah članicah, a tudi tu je ponujal »posebne alokacije« v višini 2,37 milijarde EUR za pet držav članic, med katerimi je bila tudi Slovenija, ki je dobila dodatnih 150 milijonov EUR.

Čeprav je bil končni pozitivni izid pogajanj zelo blizu, do dogovora na novembrskem izrednem zasedanju Evropskega sveta ni prišlo. Pogajanja o večletnem finančnem okviru 2014–2020 so se tako nadaljevala na zasedanju Evropskega sveta 7. in 8. februarja 2013. Kompromisni politični dogovor so predsedniki držav in vlad dosegli po dolgih 26 urah pogajanj. Skupni obseg VFO tako znaša 960 milijard EUR oziroma 1,00% BND EU-28, skupaj z izvenproračunskimi postavkami pa 1,04% BND EU-28. V primerjavi s tekočim obdobjem 2007–2013 se obseg naslednjega večletnega finančnega okvira zmanjšuje za 3,5%.

Preglednica 47: Primerjava ključnih poglavij večletnega finančnega okvira 2014-2020 med letoma 2013 in 2020 (obveznosti, v cenah leta 2011)

Poglavje VFO	2013	2020	Razlika
1. Pametna in vključujoča rast	67.400	69.004	2,4%
Konkurenčnost za rast in delovna mesta	15.608	21.079	35,1%
Ekonomska, socialna in teritorialna kohezija	52.392	47.925	-8,5%
2. Trajnostna rast: naravni viri	59.633	50.558	-15,2%
Neposredna plačila in tržni ukrepi	43.180	37.605	-12,9%
Razvoj podeželja	13.890	11.426	-17,7%
3. Varnost in državljanstvo	2.494	2.469	-1,0%
4. Globalna Evropa	9.146	8.794	-3,8%

Vir: Little, J. et. al (2013): European Council Conclusions on the Multiannual financial framework 2014-2020 and the CAP. European Parliament (<http://www.europarl.europa.eu/studies>)

Sredstva za konkurenčnost so edina, ki se bodo v naslednjih letih izdatno povečala, medtem ko so sredstva za politiko razvoja podeželja in sredstva za neposredna plačila znižana za 17,7% oziroma za 12,9%, kar je več kot so se znižala sredstva za kohezijo in sredstva za razvojno pomoč tretjim državam (Globalna Evropa).

Sredstva za SKP se tako pomembno znižujejo. Za neposredna plačila in tržne ukrepe (prvi steber) bo v prihodnjih sedmih letih namenjeno 277,8 milijarde EUR. Od tega je za tržne ukrepe načrtovano le še 12,7 milijarde (manj kot 5%), kar pomeni, da je EU dejansko odločena za liberalizacijo trga, saj bo večina teh sredstev šla za podpore v vinogradništvu in za organizacije proizvajalcev v pridelavi sadja in zelenjave. Politika razvoja podeželja lahko v letih 2014-2020 računa s 84,9 milijarde EUR, to je realno 13,5% manj kot v tekočem sedemletnem obdobju. Spreminja se tudi struktura proračuna EU. V prihodnjem VFO bo tako za prvi in drugi steber SKP skupaj namenjenih 37,7% skupnega proračuna EU, kar je znatno manj kot v 1990-ih (50%) in tudi manj kot v zadnjem obdobju. Politika razvoja podeželja predstavlja 23% vseh sredstev za SKP.

Van Rompuyev kompromis in končni politični dogovor prinašata spremembe tudi v nekaterih pravilih in mehanizmi kot del iskanja soglasja držav članic. Pri neposrednih plačilih je to dogovor, da nobena država ne dobi manj kot 196 EUR neposrednih plačil na hektar v tekočih cenah leta 2020. Na ta način se je znatno povečala nacionalna ovojnica za neposredna plačila za baltske države, pa tudi nekaj malega za Romunijo in Portugalsko, na račun znižanj ovojnic pri vseh drugih državah članicah.

Preglednica 48: Alokacija in redistribucija sredstev za neposredna plačila za obdobje 2014-2020 po državah članicah (mio EUR, v cenah leta 2011)

	Izhodišče 2007-2013	Skupaj 2014-2020	Sprememba
Belgija	3.539	3.287	-7,1%
Bolgarija	4.652	4.547	-2,3%
Češka	5.617	5.427	-3,4%
Danska	5.999	5.642	-6,0%
Nemčija	33.419	31.782	-4,9%
Estonija	629	826	31,3%
Irska	7.810	7.552	-3,3%
Grčija	14.703	13.866	-5,7%
Španija	32.472	31.725	-2,3%
Francija	49.830	47.736	-4,2%
Hrvaška		1.014	
Italija	25.681	24.003	-6,5%
Ciper	333	314	-5,7%
Latvija	911	1.372	50,6%
Litva	2.363	2.744	16,1%
Luksemburg	216	209	-3,2%
Madžarska	8.169	7.901	-3,3%
Malta	34	31	-8,8%
Nizozemska	5.167	4.783	-7,4%
Avstrija	4.452	4.313	-3,1%
Poljska	18.932	18.739	-1,0%
Portugalska	3.897	3.940	1,1%
Romunija	10.132	10.393	2,6%
Slovenija	897	856	-4,6%
Slovaška	2.399	2.382	-0,7%
Finska	3.354	3.258	-2,9%
Švedska	4.463	4.337	-2,8%
Velika Britanija	22.705	22.148	-2,5%
EU-27	272.775		
EU-28		265.127	

Vir: Little, J. et. al (2013): European Council Conclusions on the Multiannual financial framework 2014-2020 and the CAP. European Parliament (<http://www.europarl.europa.eu/studies>)

Politična trgovina je vplivala tudi na dogovor, da je možno sredstva prelivati ne le iz prvega v drugi steber SKP, ampak tudi iz drugega v prvi, da bi na ta način pomirili tiste, ki so bili nezadovoljni z izkupičkom glede neposrednih plačil. Omejevanje zgornje višine plačil na posamezno kmetijsko gospodarstvo tudi ni obvezno, kot je to predlagala Evropska komisija, temveč je stvar odločitve posamezne države članice. Evropski parlament temu nasprotuje in podpira stališče Evropske komisije. Dogovor o tem vprašanju bo sprejet, velika verjetnost pa je, da bo ostalo pri odločitvi Evropskega sveta in kmetijskih ministrov o prostovoljnosti omejevanja plačil na gospodarstvo. Slovenija je med tistimi državami članicami, pri katerih se bodo sredstva za neposredna plačila v prihodnje zmanjšala. Zaradi sorazmerno visoke trenutne ravni plačil na hektar in skupnega znižanja obsega sredstev bo nacionalna ovojnica za neposredna plačila realno zmanjšana za 4,6%.

Pogajanja o distribuciji sredstev za politiko razvoja podeželja po državah članicah so bila kot običajno netransparentna. Komisija v pogajanjih ni predstavila natančne metodologije za izračun razdelitve sredstev, niti uradne alokacije sredstev. Tako so bila sredstva za razvoj podeželja neke vrste zadnje sredstvo držav članic za popraviljanje neto pozicij z vidika prihodkov in odhodkov v evropski proračun. V pogajanjih v Evropskem svetu so na koncu države članice, ki so to zahtevale, tudi dobile manjše ali večje dodatke. Tako je bilo razdeljeno 6,5% sredstev za razvoj podeželja. Razdelitev sredstev za politiko razvoja podeželja je Evropska komisija predstavila kasneje, šele na pobudo Evropskega parlamenta.

Preglednica 49: Alokacija in redistribucija sredstev za politiko razvoja podeželja za obdobje 2014-2020 po državah članicah (mio EUR, v cenah leta 2011)

	Izhodišče 2007-2013	Skupaj 2014-2020	Sprememba
Belgija	496,1	490,3	-1,2%
Bolgarija	2.686,5	2.078,6	-22,6%
Češka	2.914,5	1.929,4	-33,8%
Danska	585,5	559,4	-4,5%
Nemčija	9.117,0	7.303,8	-19,9%
Estonija	737,1	645,1	-12,5%
Irska	2.547,8	1.946,2	-23,6%
Grčija	3.962,8	3.729,1	-5,9%
Španija	8.161,8	7.368,3	-9,7%
Francija	7.705,3	8.804,6	14,3%
Hrvaška		2.066,3	
Italija	9.138,5	9.266,9	1,4%
Ciper	168,5	117,5	-30,3%
Latvija	1.076,3	861,1	-20,0%
Litva	1.802,9	1.433,5	-20,5%
Luksemburg	97,0	89,4	-7,8%
Madžarska	3.938,2	3.071,0	-22,0%
Malta	79,4	87,9	10,7%
Nizozemska	602,3	539,8	-10,4%
Avstrija	4.117,6	3.498,4	-15,0%
Poljska	13.691,3	9.724,2	-29,0%
Portugalska	4.140,7	3.605,6	-12,9%
Romunija	8.203,8	7.124,1	-13,2%
Slovenija	938,4	744,4	-20,7%
Slovaška	2.038,4	1.680,0	-17,6%
Finska	2.203,7	2.114,6	-4,0%
Švedska	1.968,0	1.550,9	-21,2%
Velika Britanija	2.426,0	2.293,4	-5,5%
EU-27	95.545,4		
EU-28		84.723,7	
EU-28+tehnična pomoč		84.936,0	

Vir: Little, J. et. al (2013): European Council Conclusions on the Multiannual financial framework 2014-2020 and the CAP. European Parliament (<http://www.europarl.europa.eu/studies>)

Rezultati kažejo na precejšnjo prerazdelitev izrazito manjšega skupnega obsega za razvoj podeželja (že omenjenih -13,5% v primerjavi z leti 2007-2013). Slovenija lahko računa realno z 20,7% manj sredstev. Brez dodatnih 150 milijonov, obljubljenih že novembra 2012, bi bil izid še za nadaljnjih 16% slabši. Očitno pa je, da je z razdelitvijo sredstev za razvoj podeželja prišlo do popravljanja skupnih finančnih tokov do bruseljske blagajne. Nove države članice so na tem področju izgubljale bolj kot stare države članice, nekatere pa so celo povečale obseg sredstev (Italija) ali praktično ohranile sredstva (Belgija, Danska, Finska).

6.3 Cilji in ukrepi SKP

V pravnem redu in političnem delovanju EU velja, da se ob opredelitvi proračunskega okvira določijo tudi ključni mehanizmi posameznih politik. Programi razvoja podeželja so tako vezani na sedemletna proračunska obdobja, politika neposrednih plačil in tržnih ukrepov pa je plod zunanjih in notranjih dejavnikov, kot so proračunske omejitve, zunanjetrgovinski pritiski, javno mnenje o kmetijstvu in hrani, različne interesne zahteve in rezultat težko dosegljivega kompromisa po zahtevnih pogajanjih. Vsake toliko časa je potrebno vzpostaviti novo ravnovesje, nadgraditi obstoječo in oblikovati novo strategijo delovanja, ki jo tvorijo razumevanje izzivov, opredelitev ciljev in ukrepov SKP. Zaradi spornosti SKP Evropska komisija, ki je formalno predlagatelj teh sprememb, poskuša vsakokrat SKP tudi na novo argumentirati. Komisija s svojim predlogom začrta novo smer SKP, ki se potem v zakonodajnem postopku med državami članicami v Svetu in tokrat prvič tudi v Evropskem parlamentu dopolni in uskladi med različnimi interesi.

Komisija je predlagala spremembe v dveh korakih. Po obsežni javni razpravi je 18. novembra 2010 predstavila strateški okvir SKP do leta 2020 in nato 12. oktobra 2011 še zakonodajne predloge ključnih v uvodu omenjenih uredb SKP. Pri ciljih je izpostavila konkurenčnost, trajnost in učinkovitost politike, ki bi pripomogla k vitalnejši proizvodnji hrane, trajnostnemu upravljanju z naravnimi viri in obvladovanju podnebnih sprememb, uravnoveščenemu teritorialnemu razvoju in poenostavitvi politike. Preko teh ciljev in izbranih ukrepov bi politika odgovarjala na številne ekonomske, okoljske in teritorialne izzive pred katerimi sta evropsko kmetijstvo in podeželski prostor. Celoten paket sprememb je bil predstavljen z geslom »ozelenitev« (»greening«) SKP. Na ta način so predlagatelji želeli poudariti okoljsko dimenzijo sprememb, s tem slediti zaključkom obsežne predhodne javne razprave in izboljšati argumentacijo za ohranitev obsežne politike tudi v prihodnje.

Strateški cilji nove SKP kasneje niso bili podrobneje razčlenjeni in tudi niso bili predmet posebne obravnave v zakonodajnem postopku. Cilje tako lahko jemljemo kot končne, žal pa moramo ugotoviti, da zaradi svoje splošnosti niso imeli posebnega vpliva na predlog izbire ukrepov in razpravo o predlogu.

Predlagane ukrepe lahko razumemo predvsem kot logično nadaljevanje predhodnih reform SKP od leta 1992 naprej in kot odziv na zunanje in notranje dejavnike, med katerimi velja omeniti pravila in pogajanja v okviru Svetovne trgovinske organizacije, proračunske omejitve skupnosti in rastoči vpliv javnega mnenja o kmetijstvu in njegovih vplivih na okolje. Predlog ukrepov lahko razumemo tudi kot poizkus v naprej postavljenega kompromisa, za katerega predlagatelj meni, da bi lahko dosegel čim širše soglasje v evropskih ustanovah.

Največje spremembe je Komisija predlagala na področju neposrednih plačil. V temelju gre za dve shemi neposrednih plačil. Do 10% nacionalne ovojnice za neposredna plačila naj bi se namenilo za shemo »malih kmetov«⁴. Za te bi veljal poenostavljeni sistem pridobitve in nadzora sredstev, vsi pa bi dobivali enak znesek plačil. Druge shema bi veljala za preostale kmetijske proizvajalce. Ti bi, tako kot doslej, pridobili plačilne pravice in jih letno uveljavljali, ob tem pa izpolnjevali pogoje navzkrižne skladnosti. Pridobili bi osnovno plačilo, ki bi bilo po predlogu Komisije postopno do leta 2020 izenačeno po višini na površino za vse upravičence. 30% ovojnice bi šlo za »zeleno« plačilo. Le to je dodatek k osnovnemu plačilu,

⁴ Gre za kmetije manjše velikosti. Definicija je prepuščena državam članicam.

zanj pa je potrebno izpolnjevati dodatne pogoje. Predlog Komisije je bil, da mora kmetijsko gospodarsko imeti raznovrstno strukturo njivskih kultur, ohranjati delež trajnega travinja in 7% površin nameniti okoljsko občutljivi rabi. Kasneje je Komisija pojasnila, da gre za ohranitev ali vzpostavitev različnih krajinskih elementov, mejic, vodno varstvenih pasov in drugih oblik, ki bi izboljšale stanje okolja in biološke raznovrstnosti. Izplačilo osnovnega plačila je, poleg izpolnjevanja zahtev navzkrižne skladnosti, odvisno tudi od izpolnjevanja pogojev glede tega »zelenega« dela.

Po komisijskem predlogu bi bil del ovojnice za neposredna plačila (2%) namenjen tudi za izplačilo posebnega dodatka k osnovnemu plačilu za mlade kmete. Ti morajo biti mlajši od 40 let in prevzeti kmetijo. Države članice bi neobvezno lahko del ovojnice namenile tudi za proizvodno vezane ukrepe (do 5% ali do 10%) in za območja z naravnimi omejitvami (do 5%). Kasneje je postalo jasno, da je nabor kmetijskih panog, za katere bi države lahko namenjale proizvodno vezane podpore, omejen. Komisija je tudi predlagala, da bi se višji zneski neposrednih plačil znižali in bili omejeni na 300.000 EUR na gospodarstvo, ob odštetu stroškov dela za zaposlene na gospodarstvu, kar bi v delovno intenzivnih panogah lahko znatno zvišalo zgornjo višino dovoljenih podpor na kmetijsko gospodarstvo. Na sploh bi neposredna plačila lahko pridobili le aktivni kmetje. Po predlogu do neposrednih plačil ne bi bili upravičeni tisti gospodarski subjekti, pri katerih bi podpore predstavljale le neznamen del prihodkov.

Predlogi nove enotne skupne ureditve trga (SUT) niso prinesli bistvenih sprememb. Tržni ukrepi se večinoma ohranjajo, vendar zgolj v funkciji varnostne mreže, torej bodo uporabljeni v razmerah večjih padcev cen. Komisija je predlagala spremembe na področju povezovanja proizvajalcev v različne panožne in medpanožne organizacije s ciljem izboljšanja njihovega položaja na trgu, kar pomeni, da bi bila ostra konkurenčna pravila za organizacije proizvajalcev nekoliko prilagojena v njihovo korist. Kasneje se je izkazalo, da je ključno vprašanje na področju SUT odprava kvot za sladkor in pravic za saditev vinske trte. Komisija niti ni omenila odprave mlečnih kvot, saj je bilo to vprašanje rešeno že s predhodnimi spremembami SUT.

Komisija je predlagala tudi dopolnitev politike razvoja podeželja. Temeljni pristopi so ohranjeni, spremembe pa so predvsem v ponovni vključitvi politike razvoja podeželja v strateško načrtovanje razvojni politik, financiranih z evropskimi sredstvi in v širitvi možnega nabora prednostnih nalog in ukrepov politike razvoja podeželja. Namesto dosedanje strukture povezovanja ukrepov v štiri osi, je Komisija predlagala šest prednostnih nalog in dodala nekaj novih ukrepov. Poimenovanje nekaterih že uveljavljenih ciljev in ukrepov politike se je nekoliko spremenilo in prilagodilo novim izzivom. Nove ukrepe najdemo v podporah prenosu znanja in spodbujanju inovacij ter upravljanju s tveganji, ki se tako iz dosedanjega prvega stebra, kamor zaradi svoje narave tudi sodijo, selijo v drugi steber SKP.

Objavi predlogov je sledila intenzivna razprava v organih Sveta in v Odboru za kmetijstvo in razvoj podeželja Evropskega parlamenta. Zakonodajni predlogi so bili stalnica razprave tudi na sestankih kmetijskih ministrov. Parlamentarni odbor je imenoval poročevalce za posamezne uredbe in ti so pripravljali poročila in usmerjali razpravo. Ne glede na to, da je bil vsaj na področju neposrednih plačil predlog precej nepričakovan, predlog Komisije ni doživel radikalne odklonitve pri udeležencih v razpravi. Izstopilo je nekaj vprašanj, ki so dajala ton razpravi in o katerih je potekala glavna politična razprava v formalnem procesu sprejemanja zakonodaje. Ključna politična vprašanja⁵ so bila naslednja:

- Neposredna plačila:
 - Prožnost pri uvedbi osnovnega plačila.
 - Pogoji za pridobitev »zelenega« plačila.
 - Obveznost in obseg (delež nacionalne ovojnice) posameznih oblik plačil.
 - Zgornja omejitev plačil za kmetijska gospodarstva.

⁵ Ob navedenih je bilo v obravnavi še precejšnje število bolj tehničnih vprašanj.

- Skupna ureditev trga:
 - o Podaljšanje sistema proizvodnih kvot za sladkor.
 - o Sistem za podelitev sadilnih pravic za vinograde.
- Razvoj podeželja:
 - o Preprečitev dvojnega subvencioniranja okoljskih storitev po prvem in drugem stebru SKP.
 - o Uvedba in način podpore upravljanju s tveganji.

Največ odmeva, tudi v Sloveniji, je imelo vprašanje prožnosti pri uvedbi osnovnega plačila (in tudi zelenega plačila). V državah, kjer v letu 2013 prevladuje zgodovinski model plačil, je bilo namreč pričakovati precejšnje prerazdelitvene učinke v smislu znižanja obsega neposrednih plačil za posamezna kmetijska gospodarstva. Predstavniki nekaterih držav, predvsem Irske, Italije, Slovenije, Avstrije in nekaterih drugih so poudarjali, da bodo izgubljala predvsem najbolj vitalna in tržno naravnana živinorejska gospodarstva, dobivala pa ekstenzivna, ki so že tako podprta skozi ukrepe drugega stebra SKP. Prišlo je do različnih predlogov. Slovenija se je močno izpostavila in predlagala, da bi države imele možnost za različne rabe kmetijskih zemljišč opredeliti različne višine plačil, kar bi ustrezalo ekonomskim in agronomskim kriterijem in preprečevalo preveliko subvencioniranje trajnega travinja. S podobnimi razlogi je nastopila tudi Avstrija in predlagala, da bi država članica imela možnost število plačilnih pravic za trajno travinje znižati s korekcijskim količnikom, kar bi ekonomsko vodilo v enak učinek kot slovenski predlog. Največ odmeva je imel irski predlog, ki je predlagal »notranjo konvergenco« pri višini plačilnih pravic. Po zgledu rešitve, ki je bila predlagana in tudi uveljavljena pri višini plačil po državah članicah, to je da se tistim državam, ki imajo najnižja plačila na hektar, plačila zvišajo do določene ravni na račun znižanja plačil pri tistih, ki imajo nadpovprečno raven plačil, so enako predlagali tudi za plačila znotraj posameznih držav članic. Podobne učinke, torej podporo intenzivnim živinorejskim gospodarstvom, naj bi imela tudi uresničitev predloga Francije, da bi za prve hektare kmetijskih površin države članice lahko izplačevala dodatke k plačilom na račun zmanjšanja osnovnega plačila. Nove članice so želele ohraniti svoja dodatna proizvodno vezana plačila in sistem poenostavljenih plačil na površino vse do konca naslednjega obdobja večletnega finančnega okvira. Vsem predlogom je Komisija v procesu pogajanj dolgo časa precej nasprotovala.

Pogoji za zelena plačila očitno niso bili dovolj premišljeni. Naleteli so na ostra nasprotovanja, predvsem z vidika neživljenjskosti za majhne kmetije in premajhnih okoljskih učinkov za območja s prevladujočim travinjem, razgibano krajino, visokim deležem gozda, pa tudi z vidika razširjenosti kmetijsko okoljskih programov. Nekateri so tudi poudarjali, da bi proteinsko bogate rastlinske kulture (stročnice in oljnice) zaradi svojih ugodnih učinkov na okolje morale postati del zahtevanih ekološko občutljivih območij. Komisija je hitro v procesu pogajanj odprla možnost izjem na tem področju.

Različne skupine nosilcev odločanja so odpirale tudi različna vprašanja v zvezi z obveznostjo in prostovoljnostjo posameznih shem plačil. Sporna je bila obveznost uvedbe posebnih podpor za mlade in male kmete. Nekateri so želeli zvišati delež ovojnice za proizvodno vezana plačila in širiti nabor proizvodnih panog, ki bi bile lahko deležne tovrstne podpore, čemer so ostro nasprotovale reformno naravnane države članice kot so Švedska, Velika Britanija, Danska, Nemčija in Nizozemska. Večina iz te skupine pa je, skupaj z večino novih držav članic, potem ostro nasprotovala obveznosti omejevanja plačil na kmetijsko gospodarstvo, kar bi ogrozilo sedanjo distribucijo plačil, kjer največ plačil dobijo prav velika kmetijska podjetja na vzhodu in velike kmetije na severu EU.

Na področju ureditve trga ni bilo tako veliko politično intenzivne razprave. Še najbolj burna je bila razprava med zagovorniki in nasprotniki takojšnje ukinitve kvot za sladkor. Države, ki so v času reforme trga s sladkorjem ukinile proizvodnjo, so si prizadevale, da bi bile kvote čim prej ukinjene. Visoke cene sladkorja namreč omogočajo dodatne rente za tiste države in tovarne sladkorja, ki imajo pravico do proizvodnje. Slednje so pod pritiskom svojih »sladkornih lobijev« želele zato podaljšati obdobje veljavnosti kvot za sladkor. Podobna

logika, le manj politično izpostavljena, je bila tudi pri ohranitvi sistema za podeljevanje pravic za saditev vinogradov. Večina držav članic z pridelavo grozdja in vina se je pridružila pobudi za podaljšanje in dograditev sistema.

Razprava o novi uredbi politike razvoja podeželja je bila precej umirjena. Nov način programiranja in novi poudarki niso naleteli na veliko politične razprave. Reformistične države so oporekale edino uvedbi ukrepa za upravljanje s tveganji. Sofinanciranje zavarovalnih premij, vzajemni skladi in druge možne oblike podpor naj bi bile finančno in administrativno preveč zahtevne, predvsem pa bi težišče politike premikale stran od varovanja okolja, po njihovem temeljne prioritete politike razvoja podeželja v prihodnje. Nekatere države so poskušale doseči, da se nove zahteve »zelenega« plačila v prvem stebru ne bi štele pri izračunu višine podpor za kmetijsko okoljske ukrepe. Kritiki, tudi Komisija in Evropski parlamenti so opozarjali, da bi na ta način prišlo do dvojnega plačevanja istih storitev.

Slovenija se je v pogajanjih osredotočila na zahteve po različni višini osnovnega plačila, na pogoje »zelenega« plačila ter na nabor proizvodov in obseg proizvodno vezanih plačil. Na koncu je slovenska prva politična zahteva postala ukinitve kvot za sladkor v skladu s predlogom Komisije, ali pa v primeru podaljšanja kvot, nova dodelitev kvote Sloveniji. Predsedujoči Sveta so na koncu pogajanj v Svetu predlagali, da se kvotni sistem podaljša do leta 2017, brez da bi države, ki so v predhodni reformi prenehale s proizvodnjo, dobile nove kvote in s tem možnost proizvodnje sladkorja. Slovenski predstavniki so bili zaradi tega predloga ob Slovaški na koncu celo edini, ki niso soglašali s političnim dogovorom. Slovenija je bila uspešnejša pri odpiranju vprašanja prožnosti pri neposrednih plačilih. 28. februarja 2012 je organizirala odmevnejši seminar na to temo, kjer so različne države imele možnost predstaviti probleme, ki jih prinašajo predlagane rešitve in predstaviti možne rešitve. Za sam predlog različnih višin plačil sicer ni uspela pridobiti več držav članic, je pa zato Avstrija uspela s podobnim predlogom, to je korekcijskim količnikom za ekstenzivno travinje.

V dvodomnem postopku sprejemanja zakonodaje sta Svet in Evropski parlament dosegla ločeni soglasji prvega branja uredb SKP marca 2013 in vstopila v iskanje skupnega soglasja preko trologa z Evropsko komisijo. Mnenja se niso veliko razlikovala. Evropski parlament je bil bližje predlogu Evropske komisije, vendar je na nekaterih ključnih vprašanjih, kot so prožnost neposrednih plačil, pogoji za »zeleno« plačilo in podaljšanje kvotnega sistema za sladkor, predlagal rešitve v podobni smeri kot Svet. Ključne razlike v stališčih obeh ustanov so bile v tem, da je Evropski parlament zahteval obvezno določitev najvišje višine prejetih podpor na gospodarstvo in da je ostro nastopil proti dvojnemu plačevanju enakih okoljskih storitev. Ti dve vprašanji sta tudi zaznamovali trilog. Predstavniki Evropskega parlamenta in Sveta so dosegli soglasje o veliki večini vprašanj. Tako so se tudi zedinili o načinu, ki bi preprečeval dvojno plačevanje okoljskih storitev. Nekatera vprašanja, vezana na dogovore vodij držav članic o večletni finančni perspektivi, so ostala odprta in jih bodo morale evropske ustanove razjasniti jeseni leta 2013. Tako je še zmeraj sporna obveznost uveljavitve zgornje omejitve plačil za kmetijska gospodarstva in možnosti premikov finančnih sredstev med obema stebroma SKP. Poznavalci menijo, da bo na koncu obveljal dogovor vodij držav.

Preglednica 50: Izbor ključnih sprememb v mehanizmi politike prvega stebra SKP za obdobje 2014-2020, pomembnih za Slovenijo (stanje 1. julij 2013)

Ukrep	Opis in možnosti izvedbe
Osnovno plačilo	Postopni prehod do leta 2019 na enotno višino plačil na površino po sistemu plačilnih pravic in navzkrižne skladnosti. Izračunano iz preostanka nacionalne ovojnice neposrednih plačil po odbitku obveznih ali s strani države članice dogovorjenih shem neposrednih plačil. Države članice lahko odstopijo od tega modela, različne možnosti: - notranja konvergenca: kmetijska gospodarstva ne smejo izgubiti več kot 30% podpor; najnižja višina plačil ne sme biti nižja od 60% regionalnega enotnega plačila - redistributivno plačilo: dodatki za prvih 30 ha površin, največ do 65% regionalne višine plačil, za to se lahko namenijo do 30% nacionalne ovojnice - korekcijski količnik za ekstenzivno trajno travinje: plačilna pravica za trajno travinje predstavlja manjši delež v plačilni pravici za druge rabe kmetijskih zemljišč
Zeleno plačilo (ozelenitev)	30% se namenijo za zeleno plačilo. To je lahko izračunano v fiksnem znesku ali v odstotku na višino plačilnih pravic na gospodarstvo. Kmetijska gospodarstva morajo izpolnjevati določene pogoje: - raznolikost poljščin: 10-30 ha velika kmetijska gospodarstva morajo imeti najmanj 2 poljščini in prva ne sme presegati 75% površin - ohranitev trajnega travinja: delež trajnega travinja v skupnih površinah se ne sme zmanjšati za več kot 5% na nacionalni ravni (lahko tudi regionalni, ali na ravni gospodarstva). - površine z ekološkim pomenom: od leta 2015 5% njivskih površin na gospodarstvih, ki imajo več kot 15 ha njiv. 2017 Komisija ugotovi, ali se delež teh površin dvigne na 7%. Vrste površin določajo države članice iz nabora različnih elementov (krajinski elementi, mejice, terase,...), lahko so tudi površine, kjer rastejo rastline ugodilke (vežejo dušik) Izvzeti iz obvez ozelenitve: - kmetije manjše od 10 ha - ekološka kmetijska gospodarstva - iz obvez površin z ekološkim pomenom so lahko izvzete občine s prevladujočimi gozdnimi površinami (in drugi pogoji); celotne regije, kjer prevladujejo površine z ekološkim pomenom, kmetije manjše od 30 ha, če znaša delež trajnega travinja 75% v skupni površini.
Aktivni kmetovalec	Obvezna lista (letališča, železnice, rekreacijski objekti,...) subjektov, ki ne izpolnjujejo pogoja.
Zgornja meja neposrednih plačil na gospodarstvo	Verjetno prostovoljni ukrep (še predmet pogajanj). Kmetijskim gospodarstvom nad 150.000 EUR se zniža del plačil (5%, verjetno obvezno), potem pa prostovoljno (odločitev držav članic) znižanje plačil do zneska 300.000 EUR, ki je zgornja meja plačil. Od prejetih podpor bi države članice lahko odštele stroške dela za zaposlene na gospodarstvu in plačila za ozelenitev.
Mladi kmetje	Obvezni dodatek za mlade kmete mlajše od 40 let ob prevzemu kmetije za dobo petih let, za to nameniti 2% nacionalne ovojnice ob dodatnih pravilih (25% dvig zneska na ha, ki velja do določenega obsega površin na gospodarstvo (25 do 90 ha)).
Shema za male kmete (kmetije)	Neobvezna in za gospodarstva prostovoljna shema v državah članicah. Znesek je za Slovenijo 200 do 1.250 EUR. Različni načini obračuna (pavšalni znesek ali glede na izračunano osnovno plačilo v referenčnem letu). Niso opravičeni do zelenega in proizvodno vezanega plačila, izvajajo le načela dobre kmetijske prakse, ne pa drugih pravil navzkrižne skladnosti. Kmetje se odločijo v prvem letu (2015), kasneje lahko odstopijo.
Proizvodno vezana plačila	Slovenija lahko namenijo 13% ovojnice za tovrstne ukrepe in še 2% za beljakovinsko bogate rastline. Seznam sektorjev je omejen večinoma na tiste, ki so bili doslej deležni neposrednih podpor (ni prašičev, perutnine, konjev, čebel, ...).
Kvota za sladkor	Podaljšanje sistema do leta 2017, nato odprava.
Sadilne pravice pri vinogradih	2016 se prične novo priznavanje sadilnih pravic, ki traja do leta 2031. Letno se lahko povečajo pravice na ravni države članice za 1%. Obstoječe pravice prenesene v nov sistem.
Organizacije proizvajalcev	Možnost skupinskih pogajanj glede cenovnih pogojev (žita, govedo). Posebni pogoji konkurence (pravila še nastajajo in v pogajanju).

Viri: Agro-Focus, interna gradiva MKO

6.4 Presoja nove SKP in opcije za Slovenijo

Končni dogovor o novi SKP za obdobje po letu 2013 je praktično že dosežen. Spremembe so bile napovedane kot temeljit premik v ciljih in instrumentih s skupno oznako »ozelenitev«, torej večja okoljska naravnost kmetijske politike. Nosilci odločanja na evropski in državni ravni niso skrivali ambicije, da najdejo novo argumentacijo za politiko in da predvsem ohranijo obsežna sredstva za kmetijstvo in razvoj podeželja, ki jih na nacionalni ravni

praktično ni več mogoče zagotoviti. Objektivno gledano, končni dogovor nekega velikega strateškega premika k okolju ni prinesel. Narejen je bil sicer pomemben korak v iskanju argumentov za politiko, čemur pa ni sledil tudi pomembnejši zasuk pri instrumentih, ki so bili predvsem v zadnji fazi pogajanj znatno razrahljani v smislu ciljnosti in okoljske naravnosti. SKP ostaja predvsem dohodkovna politika, porazdelitveni vidiki so v EU in Sloveniji krojili razpravo in smer sprememb.

Sredstva za SKP se znižujejo in ta znižanja niso neznatna. Politika je zadržala pomemben delež sredstev, ni pa se mogla v celoti izogniti vplivu ekonomske in finančne krize. Vsekakor je to bila sprememba SKP, ki ni bila paradigmatična in morda bi se v zvezi z njo morali izogibati besedi reforma. Je nadaljevanja začetega, s počasnimi koraki, je pa SKP danes, če opazujemo z zgodovinske distance, popolnoma drugačna kot npr. pred 10 leti.

Ob sprejetih dogovorih lahko morda tudi že govorimo o dokončnem koncu klasične politike cenovnih podpor. EU nima več sredstev za izvozna nadomestila, pa tudi za intervencijske ukrepe na notranjem trgu le v izjemnih okoliščinah. Proizvodne kvote se ukinjajo, ne glede na vse igre v zvezi s podaljšanjem kvote za sladkor, kar tudi priča o koncu politike cenovnih podpor, saj je bil temeljni namen kvot vzdrževanje stabilne cenovne ravni in tega z obstoječimi ukrepi, mednarodnimi pravili in razpoložljivimi sredstvi ni mogoče več zagotoviti. Drugi nameni proizvodnih kvot, kot je enakomerna razporeditev proizvodnje, ohranjanje tudi teritorialno specifične proizvodnje, ki je praviloma manj konkurenčna, ne igrajo več nobene vloge v razpravi.

Ključni ukrep so ostala neposredna plačila, ki se drobijo v številne elemente, ki jim skupaj težko najdemo jasno povezavo z realnimi izzivi in problemi kmetijstva. Prej gre za ohranjanje obsežnega sistema podpor, ki se prilagaja zunanjim pritiskom, a ob tem želi ohraniti čim več obstoječega. Čas bo verjetno potrdil kritikom, ki danes že opozarjajo, da je bila ozelenitev prvega stebra bolj maneuver za ohranitev sredstev za SKP, kot želja spremeniti naravo plačil iz prvenstveno dohodkovne v bolj okoljsko. Je pa to v procesu sprememb postalo legitimno, pred desetimi leti se namreč o tem ni veliko govorilo. Čas bo tudi pokazal, če nosilci odločanja niso zamudili priložnosti za večjo vključitev SKP v upravljanje s tveganji. Teorija in mednarodna praksa, tako OECD, govorijo o nujni preobrazbi SKP v tej smeri. Dokler SKP temelji na močnih splošnih dohodkovnih plačilih, kar je nedvomno tudi ostal značaj politike prvega stebra po spremembah, seveda ni prostora za podpore proizvodnemu in dohodkovnemu zavarovanju, javnim in vzajemnim skladom upravljanja s tveganji. Poguma za izrazitejšie spremembe v tej smeri ni bilo, jih lahko čakamo v prihodnje? Dejstvo je, da bi to vodilo v velike prerazdelitve sredstev, saj bi dobivali predvsem večji, bolj komercialni, tržni in bolje organizirani, prineslo pa bi tudi izenačevanje kmetijstva z drugimi gospodarskimi sektorji in uvedbo obveznega kmetijskega knjigovodstva. Kako daleč smo še od tega v Sloveniji?

Izrazito znižanje sredstev za razvoj podeželja v proračunskih pogajanjih je rezultat ekonomske in finančne krize in tega, da je to pač politika, ki nima veliko interesne podpore v EU. Vprašanje je tudi, ali to ni tudi rezultat pomanjkanja vizije na tem področju in premajhne politične volje za večje spremembe, ki pa v danih okoliščinah gredo lahko ponovno le na račun neposrednih plačil prvega stebra SKP. Predlagane spremembe so morda preveč dišale po motu, nekoliko posodobimo, ohranimo pa čim več starega, saj smo se na to politiko komaj navadili. Resno soočenja s trajnostnim razvojem ali bolje, zgolj z razvojem kot nujnim pogojem za hitrejši izhod iz ekonomske in družbene krize, je izostal. Razvoj podeželja je preveč oblikovan s posebno romantično noto, krojeno po potrebah in vrednotah razvitega evropskega severa. Njegov administrativni ustroj, ki je sodoben v svoji zasnovi s strateškim pristopom, a bistveno manj učinkovit v svoji izvedbi, je ostal praktično nespremenjen. Optimizem zbuja ponovno odkritje znanja kot temeljnega proizvodnega dejavnika, ki je v Evropi zastal in z njim počasi tudi že konkurenčnost najbolj razvitega dela Evropa, kaj šele tistih, ki so bližje nerazvitemu svetu in predmoderni paradigmi. Upamo, da bo ta premik k kreativnosti, inovacijam in prenosu znanja v politiki uspešen, saj bo zagotovo prinesel več rezultatov kot prevladujoči redistributivni pristop.

Pogajanja o večletnem finančnem okviru so tudi tokrat potekala predvsem v uravnavanju neto pozicij v javno proračunskih tokovih z EU posamezne države članice. Odločilen moment je ekonomska in finančna kriza in nepripravljenost in sposobnost neto plačnic za financiranje novih politik in neto prejemnic za izrazitejše spremembe obstoječih politik. Le te in sodobnejši EU proračun bodo mogoči šele po odpravi mentalitete, da mi ne bo slabše kot doslej v javno finančnih tokovih z EU, kar pa bo mogoče, ko bodo države sposobne, če sploh kdaj, razmišljati v kontekstu evropskih rešitev in dimenzij.

Proračunska pogajanja z vidika Slovenije lahko presodimo kot uspešna. Slovenija je, glede na obveznosti do proračuna, ohranila status neto prejemnice sredstev. Slovenija je v primerjavi s prvim predlogom Evropske komisije uspela močno izboljšati svoj položaj na področjih kohezijske politike in politike razvoja podeželja, ki so jih vlade v tem obdobju zastavile kot prioriteta pogajalska področja. Pri politiki razvoja podeželja so bili predstavniki Slovenije v pogajanjih o VFO, zaradi izrazito nadpovprečne ravni sredstev in tudi pritiska večjega števila držav članic na zmanjšanje celotnega obsega sredstev za to politiko, pod posebnim pritiskom. Zato je bilo pomembno, da si je Slovenija prizadevala za čim večjo ohranitev sredstev za to politiko, kot tudi izpostavljala vlogo in pomen te politike doma. Ta prizadevanja so verjetno pomembno prispevala, da je Slovenija pridobila dodatna sredstva v višini 150 milijonov EUR že v novembrskih pogajanjih Evropskega Sveta.

Pogajanja o ciljih in ukrepih SKP so imela za Slovenijo dobre in slabe strani. Dobro je bilo to, da so se preprečile neživiljenjske rešitve glede »ozelenitve«, ki bi jih ob drobno posestni strukturi ter topografskih in krajinskih značilnostih slovenskega kmetijstva prinesel prvotni predlog Komisije. Splošno uveljavljenega cilja zmanjšanja prerazdelitve (in s tem tudi ohranjanja obstoječih izkrivljanj) neposredno sicer ni dosegla, se je pa uveljavila kot partner, ki je pripomogel k uveljavitvi načela prožnosti pri opredelitvi neposrednih plačil. Resnici na ljubo je notranja konvergenca ali irski model pisan na kožo dosedanjim zahtevam slovenske kmetijske politike in prinaša celo več rezultatov kot različne višine plačil glede na rabo, ki je morda strokovno bolj korekten predlog, a ni imel možnosti, da pridobi večji krog držav. Koliko so bile zahteve po dodatnih kvotah za sladkor realne in koliko bolj govor domači publiki, je težko soditi. Dejstvo je, da je odprava kvot zelo blizu in lahko stečejo vse priprave, če imamo le projekt na realnih in dolgoročnih ekonomskih osnovah.

Pogajanja v Bruslju o spremembah SKP so bila v Sloveniji komaj opazna. Predstavniki kmetijstva so sicer opravili razpravo v obliki precej obiskanih in sorazmerno kakovostnih javnih konferenc, pri čemer velja izpostaviti predvsem obisk in razpravo s komisarjem Dacianom Ciolosom 9. novembra 2012. Pravo soočenje s spremembami SKP pa bo slovensko kmetijstvo doživelo šele pri razpravi in implementaciji nove sheme neposrednih plačil in novega programa razvoja podeželja. Slednji je že nastal v obliki osnutka do poletja 2013 in prve razprave so že nakazale, da bo pri samem načrtu in izvedbi prišlo do resnih sprememb. Ali bo šlo tudi za obrat, ki bo dal novo razvojno dimenzijo slovenskemu kmetijstvu in podeželju, bo pokazal čas. Nedvomno gre za pomemben dokument, ki bo uokviril naslednje obdobje kmetijstva v Sloveniji. Pri izbiri sheme neposrednih plačil ni tako velikega manevrskega prostora. Tukaj bo šlo bolj za nianse in za odločitve, v kolikšni meri odstopati od predlaganega komisijskega modela. Vse kaže, da bo tudi v prihodnje imela Slovenija precej kompleksen sistem neposrednih plačil. Odločitve o tem bodo verjetno sprejete do konca leta 2013 ali najkasneje v prvih mesecih prihodnjega leta.

7 Ekološko kmetovanje

V letu 2012 je bilo v ekološko kontrolo vključenih 2.682 kmetijskih gospodarstev s 35.101 ha kmetijskih zemljišč v uporabi. Od teh je 2.104 kmetij že zaključilo preusmeritveno obdobje, ki traja najmanj 24 mesecev od prve prijave v kontrolo, in pridobilo ekološki certifikat.

Preglednica 51: Skupno število ekoloških kmetij in površina zemljišč v nadzoru ekološkega kmetovanja; 2006-2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ekološke kmetije v kontroli (število)	1.876	2.000	2.067	2.096	2.218	2.363	2.682
- delež od vseh kmetij	2,5%	2,6%	2,6%	2,6%	2,9%	3,2%	3,6%
Ekološko obdelane površine v kontroli (ha)	26.831	29.322	29.836	29.388	30.689	32.149	35.101
- delež od vse KZU	5,5%	5,9%	6,1%	6,3%	6,5%	7,0%	7,3%
Število certifikatov	1.393	1.610	1.789	1.853	1.897	1.999	2.104
Biodinamične kmetije		25	21	21	21	23	28

Vir: MKO

Število kmetijskih gospodarstev z ekološkim kmetovanjem je bilo v letu 2012 za 13,5% večje kot v letu 2011. Skupno število kmetijskih gospodarstev v sistemu nadzora tako predstavlja 3,6% vseh kmetijskih gospodarstev. To je sicer napredek v primerjavi z letom 2000, ko je bilo kmetijskih gospodarstev v sistemu nadzora le za dobro polovico odstotka, a se je v tem obdobju tudi število vseh kmetijskih gospodarstev zmanjšalo za skoraj 14%. Po Akcijskem načrtu razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015 (ANEK) naj bi delež kmetijskih gospodarstev v sistemu nadzora narasel na 15% vseh kmetijskih gospodarstev.

Kmetijska zemljišča v uporabi z ekološko pridelavo v sistemu nadzora so se v letu 2012 glede na leto 2011 znova povečala in to za 9,2%. Obsegala so 7,3% vseh kmetijskih zemljišč v uporabi. Po ANEK-u bi moral delež kmetijskih zemljišč v uporabi v sistemu nadzora doseči 20% površin kmetijskih zemljišč v uporabi.

Največji delež kmetijskih zemljišč v uporabi z ekološko pridelavo v kontroli je tudi v letu 2012 predstavljalo travinje (87,4%), sledijo poljščine na njivah (7,8%) ter sadovnjaki (2,8%). Vinogradi, oljčniki ter vrtnine so zavzemali pod 1% skupne površine zemljišč z ekološkim kmetovanjem.

Stalež živali na kmetijah, ki so v sistemu nadzora ekološkega kmetovanja, se iz leta v leto povečuje. Po številu živali je na prvem mestu perutnina, sledita pa drobnica in govedo. Obseg čebelarstva je zanemarljiv.

Preglednica 52: Obseg površin, vključenih v nadzor ekološkega kmetovanja po kulturah oziroma načinu rabe (ha); 2006-2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Travinje (vključno s travinjem na njivah)	24.458,25	26.035,54	26.983,49	26.251,34	27.041,03	28.364,40	30.664,61
Njive	1.587,36	2.305,04	1.843,79	1.987,17	2.354,16	2.399,99	2.752,61
Vinogradi	125,02	184,00	190,68	203,30	296,58	287,19	323,88
Oljčniki	27,39	21,00	16,22	49,95	76,60	91,62	184,53
Sadovnjaki skupaj	536,19	668,64	711,52	782,39	798,03	857,85	994,36
- Intenzivna raba		165,4	139	174	182	193,03	260,08
- Ekstenzivna raba		503,4	573	609	614	664,82	734,28
Vrtnine (na prostem in v zaščitnem prostoru)	96,49	107,80	90,72	114,29	122,11	147,69	180,68
SKUPAJ	26.830,70	29.322,02	29.836,42	29.388,43	30.688,51	32.148,74	35.100,67

Vir: MKO

Preglednica 53: Skupno število živali na kmetijah, vključenih v nadzor ekološkega kmetovanja; 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Govedo	18.174	18.238	20.623	22.915	22.977
Drobnica	42.446	41.320	43.654	40.617	41.108
Kopitarji	2.486	2.784	2.755	2.955	3.262
Prašiči	2.543	2.149	2.367	2.219	2.485
Perutnina	20.090	21.904	27.751	29.558	52.757
Čebelarje družine	1.592	1.912	1.342	1.646	1.598
Ribe	300	370	700	700	1.150
Ostalo (kunci, jelenjad, itd)	2.378	1.543	801	2.531	3.000

Vir: MKO

Delež ekološko pridelanih živil v prodaji je bil leta 2010 komaj 1%, v ANEK-u pa je predviden 10% delež do leta 2015. Delež ekoloških živil slovenskega porekla je le 20% vsega prometa z ekološkimi živali, oziroma 0,2% (vir: Inštitut za trajnosti razvoj).

Število kmetijskih gospodarstev z ekološkim kmetovanjem v Sloveniji počasi narašča, več je tudi novo registriranih kmetijskih gospodarstev s pridelavo v preusmeritvi. Vendar pa dinamika rasti ekološke pridelave ni zadovoljiva, kljub finančnim podporam ustanavljanju skupin proizvajalcev ter sami promociji in trženju, kot tudi podporam v obliki neposrednih plačil na ha za različno pridelavo kultur. Dosedanji porast ekološke pridelave, zlasti tržno usmerjene, ne omogoča doseganja ciljev ANEK-a in močno zaostaja za dinamiko rasti povpraševanja po ekoloških živilih. Tudi struktura ekološke pridelave ne ustreza povpraševanju, saj je to največje pri svežih vrtninah, sadju in nemasnih predelanih živilih (mlevski in mlečni izdelki), medtem ko v pridelavi prevladuje živinoreja oziroma travinje. Zato se še vedno kaže nujna potreba po ukrepih za povečanje količin ekoloških pridelkov in organiziranem nastopanju na tržišču, potrebni pa so tudi drugi ukrepi za celovit razvoj sektorja ekološkega kmetijstva in ekoloških živil.

Največji problemi se kažejo na področju organiziranosti in povezovanja pridelovalcev, v premajhnem obsegu pridelave in predelave, še posebej sadja in zelenjave ter na področju izobraževanja in svetovanja. Možnosti za nadaljnji razvoj so še precejšnje. Rezerve so na področju trženja, še posebej kar se tiče sadja in zelenjave. Povpraševanje po slovenskih ekoloških proizvodih narašča tudi v vzgojno izobraževalni zavodih, saj se vedno več vrtcev odloča, da bo otrokom ponudilo ekološki zajtrk, malico ali kosilo. Tudi zakon o javnih naročilih omogoča, da naročniki pri naročanju živil v javnih ustanovah (vrtci, šole) lahko dajejo prednost ekološkim in lokalno pridelanim živilom.

Ekološko kmetovanje je idealna priložnost za lokalno samooskrbo. Z dajanjem prednosti lokalni oskrbi lahko povečamo proizvodnjo ekološkega sadja in zelenjave, saj ravno v tem segmentu povpraševanje v tem trenutku močno presega ponudbo.

8 GOSPODARJENJE S KMETIJSKIMI ZEMLJIŠČI

8.1 Obseg kmetijskih zemljišč in površine z naravnimi in drugimi omejitvami rabe

8.1.1 Obseg kmetijskih zemljišč

Pokrovnost tal in evidenca dejanske rabe zemljišč

Podatke o kmetijskih zemljiščih zbirata Statistični urad Republike Slovenije (SURS) in Ministrstvo za kmetijstvo in okolje (MKO).

SURS podatke o pokrovnosti tal prikazuje na podlagi satelitskih posnetkov iz leta 2005, z ločljivostjo 30 x 30 m. Najmanjša enota kartiranja kmetijskih, gozdnatih in odprtih površin je 1 ha.

MKO vodi evidenco dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč. Podatki se zajemajo na podlagi ortofoto ločljivosti 0,5 x 0,5 m. Najmanjša enota kartiranja je 10 m². Evidenca dejanske rabe 2012 obsega v celoti obnovljene podatke za območje Slovenije, in sicer na podlagi ortofoto iz leta 2012 (40%), 2011 (30%) in 2010 (30%). Metodologija zajema podatkov v evidenci dejanske rabe se je po letu 2005 nekoliko spremenila zaradi uvedbe grafičnih enot rabe kmetijskih gospodarstev (GERK). Zaradi uporabe evidence dejanske rabe za namen kontrole vpisanih GERK, je bila potrebna natančnejša razmejitev med kmetijskimi in nekmetijskimi površinami. Znotraj večjih površin pretežne rabe se je pred letom 2006 takšna območja generaliziralo. GERK se lahko nahaja tudi znotraj naselja, zato se dejanska raba znotraj naselij v primeru prijave GERK, ki je po ortofoto v kmetijski rabi, zajame po dejanskem stanju.

Zaradi različnih podlag in metodologij zajema podatkov se podatki SURS in MKGP o deležih vrst pokrovnosti nekoliko razlikujejo.

MKO pod vrsto rabe gozd vodi le gozdne površine, ki jih je po evidenci dejanske rabe slabih 60%, medtem ko SURS v podatek o gozdnatosti (66%) zajema tudi površine v zaraščanju ter z drevesi in grmičevjem pokrita zemljišča.

Kmetijske površine po podatkih SURS obsegajo pretežno površine z dejansko ali potencialno kmetijsko rabo in predstavljajo 28% površine Slovenije, medtem ko je po podatkih MKO iz evidence dejanske rabe iz leta 2012 delež kmetijskih površin 33%.

Preglednica 54: Površina ozemlja in pokrovnost tal po različnih virih in evidencah

	Gozdnate površine	Vse kmetijske površine	Odprte površine	Vode	Pozidano, ceste, železnice	Skupaj Slovenija
SURS (planimetrično); 2005						
Površina (ha)	1.338.654	562.753	31.764	13.503	80.626	2.027.300
Struktura (%)	66,0	27,8	1,6	0,7	4,0	100,0
MKO (ortofoto); 2012						
Površina (ha)	1.208.164	664.560	31.866	13.912	108.900	2.027.402
Struktura (%)	59,5	32,8	1,6	0,7	5,4	100,0

Po evidenci dejanske rabe kmetijskih zemljišč je v Sloveniji največ travniških površin. Trajni travniki, skupaj z barjanskimi travniki in kmetijskimi zemljišči, poraslimi z gozdnim drevjem, zavzemajo 56,4% vseh kmetijskih zemljišč (2012). Njiv je nekaj več kot 27%, ekstenzivnih sadovnjakov 3,7%, vinogradov 3,2%, intenzivnih sadovnjakov 0,7%, ostalih kmetijskih rab pa je zelo malo (manj kot 1%).

V kategoriji drevesa in grmičevje, ki zajema posamične površine, manjše od 2.500 m², vključuje pa tudi mejice in obvodno zarast (ozki linijski pasovi), je 2,8% kmetijskih površin. Ta vrsta rabe predstavlja biološko pestre habitate, koristne za kmetijstvo in okolje. Zaskrbljujoče je, da je od vseh kmetijskih zemljišč kar 4,1% površin v zaraščanju. Obseg kmetijskih

zemljišč v zaraščanju se ne zmanjšuje. Vzroki za opuščanje kmetijskih zemljišč so različni, kot na primer nezainteresiranost lastnikov kmetijskih zemljišč za obdelovanje le-teh, nezadosten inšpekcijski nadzor preprečevanja zaraščanja in podobno.

Preglednica 55: Evidenca dejanske rabe kmetijskih zemljišč; 2006 in 2011-2012

Šifra	Raba	Površina (ha)			Indeks 2012/06	Indeks 2012/11	Struktura (%)		
		2006	2011	2012			2006	2011	2012
1100	Njiva	181.336	182.293	181.934	100,3	99,8	27,5	27,4	27,4
1160	Hmeljišče	2.077	1.970	1.966	94,7	99,8	0,3	0,3	0,3
1180	Trajne rastline na njivskih površinah	309	335	334	108,1	99,7	0,0	0,1	0,0
1190	Rastlinjak	105	130	139	132,4	106,9	0,0	0,0	0,0
1211	Vinograd	22.278	21.445	21.111	94,8	98,4	3,4	3,2	3,2
1212	Matičnjak	37	55	55	148,6	100,0	0,0	0,0	0,0
1221	Intenzivni sadovnjak	4.793	4.365	4.340	90,5	99,4	0,7	0,7	0,7
1222	Ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	20.688	24.088	24.576	118,8	102,0	3,1	3,6	3,7
1230	Oljčnik	1.618	1.812	1.822	112,6	100,6	0,2	0,3	0,3
1240	Ostali trajni nasadi	329	418	419	127,4	100,2	0,0	0,1	0,1
1300	Trajni travnik	369.662	361.491	359.101	97,1	99,3	56,1	54,3	54,0
1321	Barjanski travnik	6.458	6.008	5.948	92,1	99,0	1,0	0,9	0,9
1800	Kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem	7.317	9.922	9.952	136,0	100,3	1,1	1,5	1,5
	Kmetijska zemljišča v uporabi skupaj	617.007	614.332	611.697	99,1	99,6	93,7	92,4	92,0
1410	Kmetijsko zemljišče v zaraščanju	21.594	26.309	27.343	126,6	103,9	3,3	4,0	4,1
1420	Plantaža gozdnega drevja	317	272	225	71,0	82,7	0,0	0,0	0,0
1500	Drevesa in grmičevje	18.648	18.258	18.723	100,4	102,5	2,8	2,7	2,8
1600	Neobdelano kmetijsko zemljišče	1.107	6.038	6.572	593,7	108,8	0,2	0,9	1,0
	Kmetijska zemljišča skupaj	658.673	665.209	664.560	100,9	99,9	100,0	100,0	100,0

Vir: MKO

V primerjavi z evidenco dejanske rabe kmetijskih zemljišč 2006 se struktura rabe kmetijskih zemljišč v letu 2012 ni bistveno spremenila, podobna pa je ostala tudi skupna površina kmetijskih zemljišč. Rahel upad je zaslediti pri kmetijskih zemljiščih v uporabi. Med pomembnejšimi vrstami kmetijske rabe se je glede na leto 2006 najbolj povečala površina ekstenzivnih (travniških) sadovnjakov (+18,8%) in oljčnikov (+12,6%), zmanjšala pa površina intenzivnih sadovnjakov (-9,5%), hmeljišč (-5,3%) in vinogradov (-5,2%). Pri njivah in travniških površinah ni prišlo do večjih sprememb (njive +0,3%; trajno travinje, skupaj z barjanskimi travniki in kmetijskimi zemljišči, poraslimi z gozdnim drevjem -2,2%).

Med drugimi vrstami rabe kmetijskih zemljišč so največje spremembe pri kmetijskih zemljiščih v zaraščanju (+26,6% glede na leto 2006) ter pri neobdelanih kmetijskih zemljiščih, kjer se je površina glede na evidenco dejanske rabe 2006 povečala 5,4 krat. Porast površin neobdelanih kmetijskih zemljišč je v določeni meri tudi posledica krčitve gozda, pri čemer v času posnetka še ni bila vzpostavljena kmetijska raba.

Evidenca grafičnih enot rabe kmetijskega gospodarstva (GERK)

Podatki v evidenci dejanske rabe, ki jo vodi MKO, so tudi podlaga za vpis GERK, ki od leta 2006 predstavljajo identifikacijski sistem za zemljišča za potrebe dodeljevanja podpor v kmetijstvu. GERK so vrisani na digitalne letalske posnetke po mejah dejanske rabe zemljišča in mejah uporabe tega zemljišča. GERK lahko vsebuje le strnjeno površino z eno vrsto dejanske rabe, ki je v uporabi enega kmetijskega gospodarstva. Izločene morajo biti vse površine z nekmetijsko rabo (npr. zelenice okoli hiš, zaraščene površine ipd.).

V letu 2012 je bilo v register kmetijskih gospodarstev prijavljenih 479.689 ha GERK, od tega 478.049 ha kmetijskih zemljišč v uporabi. V primerjavi z letom 2006 so se skupne prijavljene površine zmanjšale za 7.516 ha oziroma za 1,5%, v primerjavi z letom 2011 pa povečale za 1.950 ha oziroma za 0,4%.

Preglednica 56: Evidenca GERK; 2006 in 2011-2012

Šifra	Raba	Površina (ha)			Indeks 2012/06	Indeks 2012/11	Struktura (%)		
		2006	2011	2012			2006	2011	2012
1100	Njiva	172.507	172.358	172.564	100,0	100,1	35,4	36,1	36,1
1160	Hmeljišče	1.902	1.822	1.780	93,6	97,7	0,4	0,4	0,4
1180	Trajne rastline na njivskih površinah	270	359	356	131,9	99,2	0,1	0,1	0,1
1190	Rastlinjak	60	94	101	168,3	107,4	0,0	0,0	0,0
1211	Vinograd	15.432	15.952	16.008	103,7	100,4	3,2	3,3	3,3
1212	Matičnjak	-	42	41	-	97,6	-	0,0	0,0
1221	Intenzivni sadovnjak	4.132	3.983	3.938	95,3	98,9	0,8	0,8	0,8
1222	Ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	5.738	6.514	6.838	119,2	105,0	1,2	1,4	1,4
1230	Oljčnik	554	776	886	159,9	114,2	0,1	0,2	0,2
1240	Ostali trajni nasadi	415	456	457	110,1	100,2	0,1	0,1	0,1
1300	Trajni travnik	275.779	265.799	266.844	96,8	100,4	56,6	55,6	55,6
1321	Barjanski travnik	4.091	4.315	4.337	106,0	100,5	0,8	0,9	0,9
1800	Kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem	286	3.708	3.899	1363,3	105,2	0,1	0,8	0,8
	Kmetijska zemljišča v uporabi	481.166	476.178	478.049	99,4	100,4	98,8	99,7	99,6
	Ekstenzivni kraški pašnik	-	461	457	-	99,1	-	0,1	0,1
1410	Kmetijsko zemljišče v zaraščanju	3.093	-	-	-	-	0,6	-	-
1420	Plantaža gozdnega drevja	336	212	193	57,4	91,0	0,1	0,0	0,0
1500	Drevesa in grmičevje	2.187	-	-	-	-	0,4	-	-
1600	Neobdelano kmetijsko zemljišče	423	888	991	234,3	111,6	0,1	0,2	0,2
	Kmetijska zemljišča skupaj	487.205	477.739	479.689	98,5	100,4	100,0	100,0	100,0

Vir: MKO

V letu 2010 je prišlo do zmanjšanja prijavljenih površin zaradi ukinitve GERK z rabo »kmetijsko zemljišče v zaraščanju« in GERK z rabo »drevesa in grmičevje« ter posodobitve sistema GERK, pri kateri so bile na podlagi obnovljene evidence dejanske rabe iz GERK izločene vse neupravičene površine za prijavo. Po vzpostavitvi sistema GERK (2006) sta bila na novo uvedena GERK z rabo matičnjak (v letu 2007) in GERK z rabo ekstenzivni kraški pašnik (v letu 2010), ki vsebuje mešano rabo (prepletanje zaraščenih površin s travinjem).

8.1.2 Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, zavarovana območja in vodovarstvena območja

Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost

V Sloveniji so območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD) določena na podlagi uredbe EU in potrjena s Programom razvoja podeželja 2007-2013 (PRP). Glede na kriterije, ki se uporabljajo za določitev teh območij, se delijo v tri skupine in sicer hribovsko gorska območja (HGO), druga OMD (DO) in območja s posebnimi omejitvami (PO).

Preglednica 57: Obseg OMD iz PRP 2007-2013 po podatkih iz leta 2006

Območja	Površina katastrskih občin (ha)	Delež skupne površine (%)	Kmetijska zemljišča v rabi	
			Površina (ha)	Delež (%)
Hribovsko gorska območja	1.468.300	72,4	328.000	54,2
Druga OMD	81.400	4,0	23.000	3,8
Območja s posebnimi omejitvami	201.400	9,9	98.000	16,2
Skupaj OMD	1.751.100	86,3	449.000	74,2
Območja izven OMD	276.200	13,7	156.000	25,8
Slovenija	2.027.300	100,0	605.000	100,0

Vir: MKO

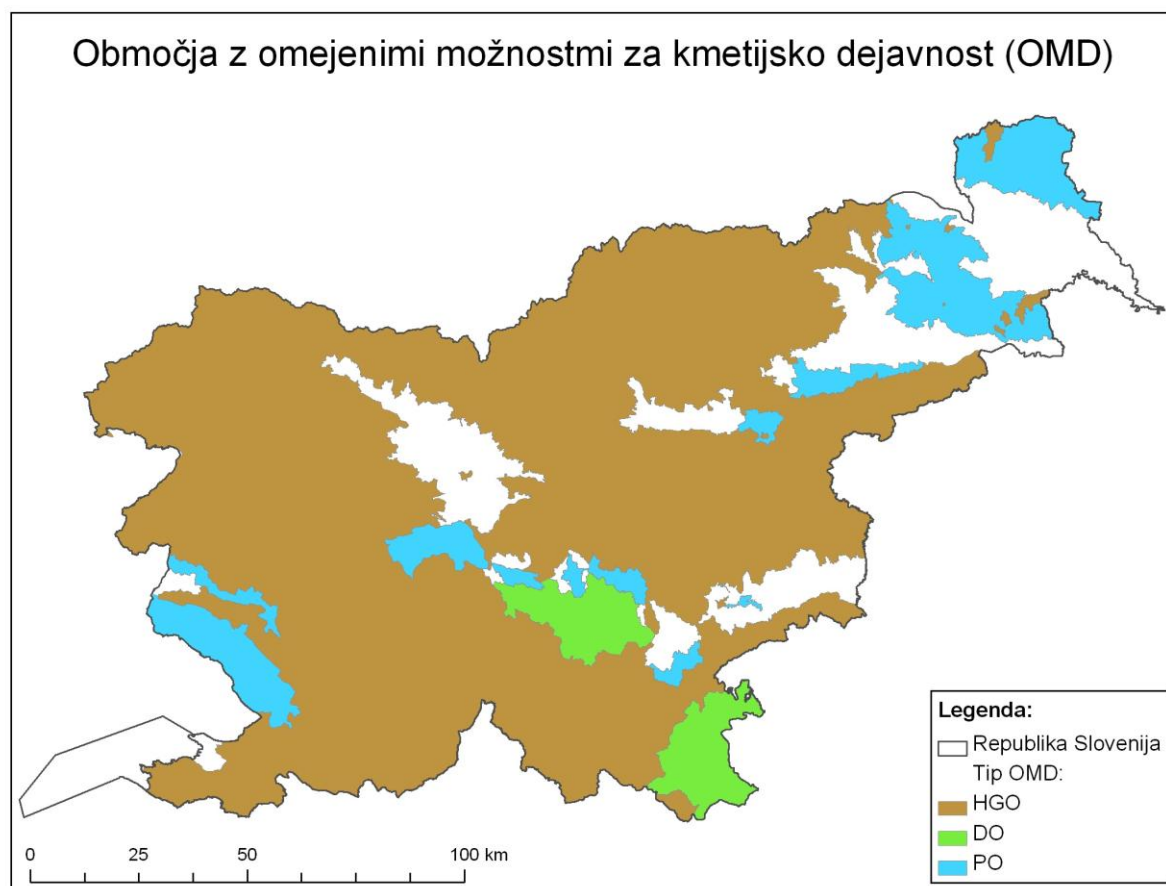
V letu 2011 je skupna površina KZU v OMD znašala več kot je bilo v letu 2006 izračunano za potrebe priprave PRP 2007-2013. Območja OMD se od leta 2011 niso spreminjala, kakor se tudi niso bistveno spremenili podatki o dejanski rabi in GERK-ih, zato novi preseki niso izračunani.

Preglednica 58: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) v območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost; 2011

	Skupaj	SKUPAJ OMD	Hribovsko gorska	Druga	Posebne omejitve
Skupna površina		1.751.159	1.467.481	81.196	202.482
KZU - dejanska raba	614.332	463.415	342.801	22.276	98.338
GERK KZU	476.178	348.444	254.686	16.536	77.221

Vir: MKO

Slika 39: Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD)

Vir: MKO

Natura 2000

Natura 2000 je evropsko omrežje posebnih varstvenih območij, ki so jih določile države članice Evropske unije. Njen glavni cilj je ohraniti biotsko raznovrstnost za prihodnje rodove. Evropska unija je omrežje Natura 2000 uvedla kot enega od pomembnih delov izvajanja habitatne direktive in direktive o pticah. Direktivi podpirata trajnostni razvoj, ki lahko zadovoljuje potrebe sedanjih rodov, hkrati pa ne škoduje potrebam prihodnjih. V omrežje Natura 2000 je v Sloveniji vključenih skoraj 36% celotnega ozemlja.

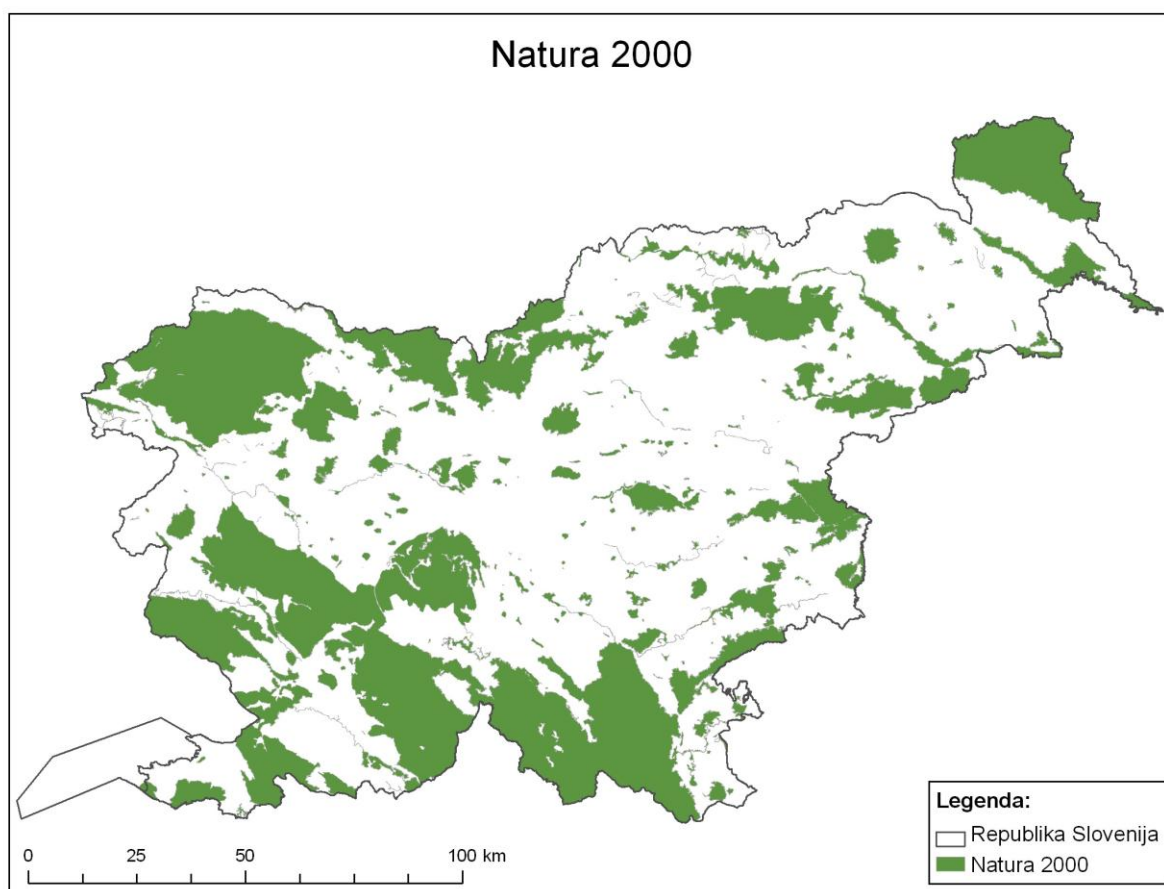
Preglednica 59: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) v območjih Natura 2000; 2011

	Skupaj	Natura 2000
Skupna površina		720.288
KZU - dejanska raba	614.332	140.942
GERK KZU	476.178	100.541

Vir: MKO

Območja NATURA se od leta 2011 niso spreminjala, kakor se tudi niso bistveno spremenili podatki o dejanski rabi in GERK-ih, zato novi preseki niso izračunani.

Slika 40: Natura 2000

Vir: MKO

Narodni, regijski in krajinski parki

Slovenija ima kot ena od držav z najvišjo stopnjo biodiverzitete v Evropski uniji trenutno z različnimi varstvenimi kategorijami zavarovanih 12% svojega ozemlja. Zavarovanih območij oziroma parkov je 48, od tega en narodni, trije regijski in 44 krajinskih parkov.

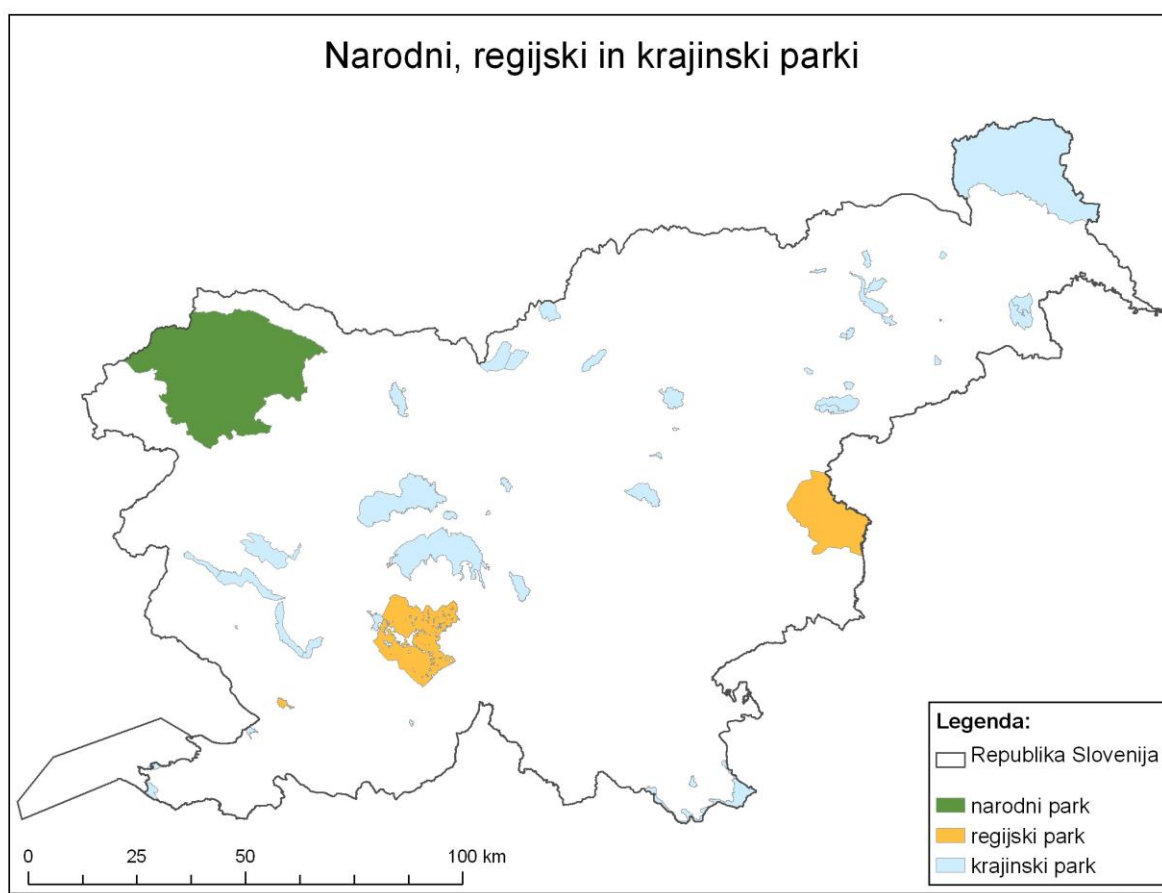
Preglednica 60: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) v zavarovanih območjih; 2011

	Skupaj	Parki			
		Narodni	Regijski	Krajinski	SKUPAJ
Skupna površina		83.808	42.992	116.777	243.577
KZU - dejanska raba	614.332	7.380	15.053	43.852	66.284
GERK KZU	476.178	3.748	11.350	35.624	50.723

Vir: MKO

Območja parkov se od leta 2011 niso spreminjala, kakor se tudi niso bistveno spremenili podatki o dejanski rabi in GERK-ih, zato novi preseki niso izračunani.

Slika 41: Narodni, regijski in krajinski parki

Vir: MKO

Vodovarstvena območja

Vodovarstvena območja so ena najpomembnejših oblik zavarovanja vodnih teles, pomembnih za odvzem pitne vode. Takšen način zavarovanja je poznal zakon o vodah iz leta 1981, na podlagi katerega so vodovarstvena območja določile občine. Nov zakon o vodah, ki v slovenski pravni red prevzema zahteve direktive EU o ukrepi na področju vodne politike, pa prenaša pristojnost določanja vodovarstvenih območij na državo. Vodovarstvena območja ureja devet uredb in sicer za vodno telo vodonosnikov Ruš, Vrbanskega platoja, Limbuške dobrove in Dravskega polja, vodno telo vodonosnikov Dravsko-ptujskega polja, vodno telo vodonosnika Apaškega polja, vodno telo vodonosnika Selniška dobrega, vodno telo vodonosnika Ljubljanskega polja, vodno telo vodonosnikov Ljubljanskega barja in okolice Ljubljane, vodno telo vodonosnikov Rižane, vodna telesa vodonosnikov za območja občin Šmartno ob Paki, Polzela in Braslovče ter vodno telo vodonosnikov na območju občine Jezersko.

Z uredbami so določena vodovarstvena območja in vodovarstveni režimi. Znotraj vodovarstvenega območja so določene različne stopnje varovanja, ki so odvisne od naravnih značilnosti in stopnje ogroženosti vodonosnikov oziroma površinskih voda. Uredbe predvidevajo tri stopnje varovanja oziroma razvrstitve vodovarstvenih območij in sicer: VVO I (najožja območja), na katerih velja najstrožji režim varovanja (prepovedana ali omejena raba mineralnih gnojil, gnojnice in gnojevke ter fitofarmacevtskih sredstev), VVO II (ožja območja) in VVO III (širša območja).

Poleg vodovarstvenih območij, ki so določena z vladnimi uredbami, je še vedno veliko vodovarstvenih območij določenih z občinskimi odloki, ki so jih sprejemale občinske skupščine do leta 2002 v skladu s takrat veljavnim zakonom o vodah in se jih v skladu s prehodnimi določbami sedanjega zakona še uporablja.

V evidenci vodovarstvenih območij, ki jo vodi Agencija RS za okolje, se vodovarstvena območja, določena z vladnimi uredbami, vodijo pod nazivom »državni nivo«, vodovarstvena območja, določena z občinskimi odloki pa pod nazivom »občinski nivo«.

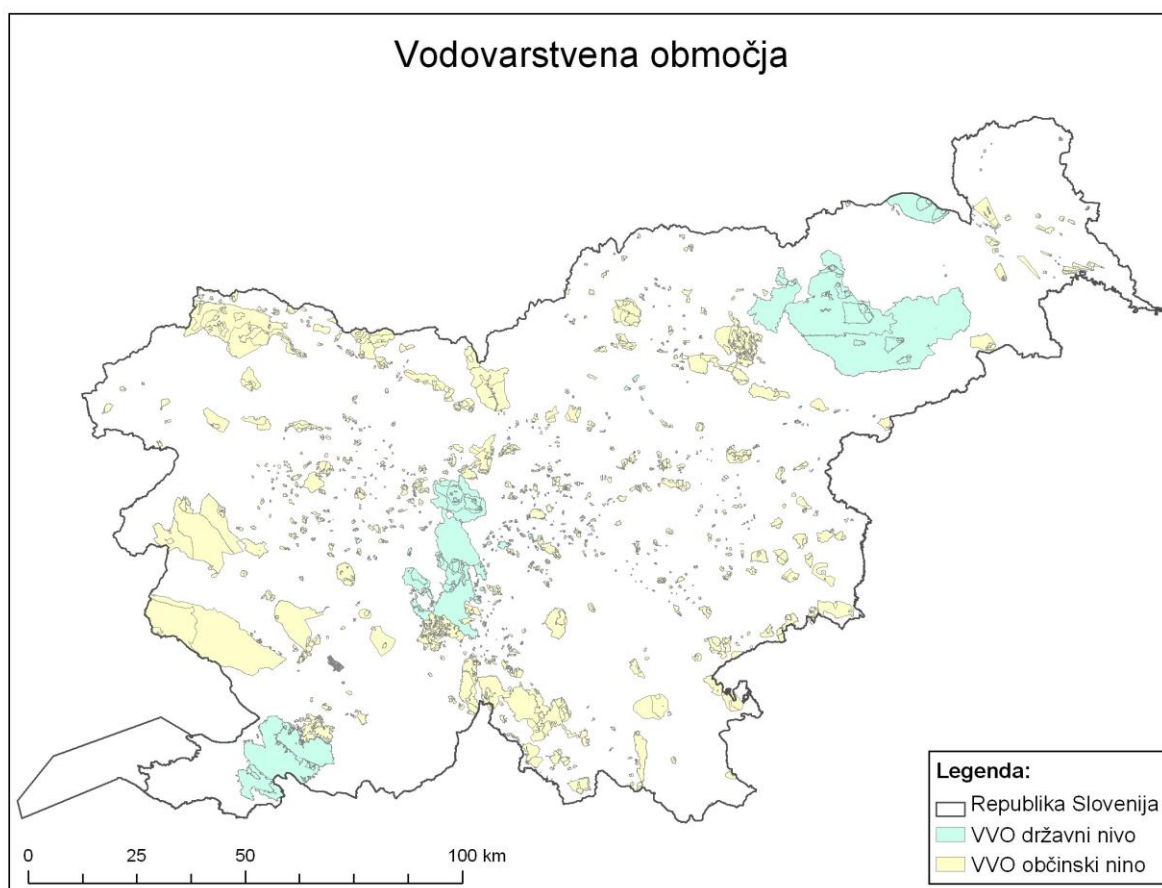
Površina vodovarstvenih območij v Sloveniji je v letu 2012 znašala 353.636 ha kar predstavlja 17,4% površine države. Kmetijskih zemljišč v uporabi na teh območjih je bilo 95.563 ha, kmetovalci pa so na teh območjih prijaviili 71.520 ha GERK KZU. Na VVO I območjih je bilo 6.167 ha KZU oziroma 4.823 ha GERK KZU.

Preglednica 61: Skupna površina, površina KZU in GERK KZU (ha) na vodovarstvenih območjih (VVO); 2012

	Skupaj	VVO skupaj		VVO Državni nivo		VVO Občinski nivo	
		VVO	Od tega VVO I	VVO	Od tega VVO I	VVO	Od tega VVO I
Skupna površina		353.636	44,253	129,795	3,956	223.841	40,296
KZU - dejanska raba	611.697	95,564	6,167	50,840	1.618	38,557	4,549
GERK KZU	478,049	71,520	4,824	39,728	1,306	26,968	3,517

Vir: MKO

Slika 42: Vodovarstvena območja

Vir: MKO

8.2 Zemljiške operacije

Razdrobljenost zemljišč je ena od največjih razvojnih težav slovenskega kmetijstva. Da bi bila kmetijska gospodarstva v zaostrenih gospodarskih razmerah konkurenčna, bi bila potrebna koncentracija posesti, izboljšanje kakovosti zemljišč ter prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev.

Slovenija se vse pogostejše sooča tudi s posledicami podnebnih sprememb, predvsem z daljšimi sušnimi obdobji, ki zaradi premalo namakalnih površin povzročajo velik izpad pridelkov in s tem dohodkov v kmetijstvu. Zaradi neprimernega upravljanja z zemljišči v kmetijstvu in gozdarstvu, onesnaževanja, širjenja mestnih območij in podnebnih sprememb so, podobno kot v številnih delih Evrope, opazni procesi degradacije tal, vendar je dejansko škodo, zaradi kompleksnosti problematike, manjkajočih podatkov o ogroženih območjih ter ocen posredne škode, težko oceniti.

Namen izvajanja zemljiških operacij, kot so komasacije, agromelioracije in hidromelioracije, je izboljšanje posestne in zemljiške strukture ter izboljšanje pogojev obdelave kmetijskih zemljišč.

Komasacije

Po podatkih upravnih enot je bila v letu 2012 zaključenih 5 komasacij na skupno 988 ha kmetijskih zemljišč. V letu 2012 se je začelo izvajati 17 novih komasacijskih postopkov na skupno 3.202 ha kmetijskih površin.

Preglednica 62: Podatki o komasacijah za leto 2012

Upravna enota	Zaključeni komasacijski postopki		Novo uvedeni komasacijski postopki	
	Število	Površina (ha)	Število	Površina (ha)
Črnomelj	0	0	1	237
Koper	1	62	0	0
Kranj	1	232	0	0
Krško	1	216	2	338
Lenart	0	0	1	95
Ljubljana	0	0	1	188
Murska Sobota	2	478	7	1825
Nova Gorica	0	0	2	55
Ptuj	0	0	1	270
Ribnica	0	0	1	111
Slovenska Bistrica	0	0	1	83
Skupaj	5	988	17	3.202

Vir: MKO

Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja je v letu 2012 v okviru javnega razpisa PRP 2007-2013 za ukrep komasacije in agromelioracije na komasacijskih območjih prejela 17 vlog za uvedbo komasacij na skupno 3.368 ha kmetijskih zemljišč in 6 vlog za uvedbo agromelioracij na komasacijskih območjih na skupno 1.668 ha kmetijskih zemljišč. V letu 2012 je skupno vodila postopke za 51 vlog za pridobitev sredstev iz omenjenega ukrepa in v celotnem obdobju 2007-2012 odobrila vloge za 11.253 ha kmetijskih zemljišč (skupaj komasacije in agromelioracije na komasacijskih območjih).

V program dokončanja komasacijskih postopkov je bilo leta 2012 vključenih 37 komasacijskih območij, uspešno zaključeni pa so bili 4 komasacijski postopki (komasacija Domajinci, komasacija Bukovica, komasacija Visoko-Luže-Tupaliče in komasacija Abrami).

Ključni problemi pri izvajanju komasacij so še vedno dolgotrajni komasacijski postopki. Predlog za uvedbo komasacijskega postopka se lahko vloži, če se s komasacijo strinjajo lastniki kmetijskih zemljišč, ki imajo v lasti več kot 67% kmetijskih zemljišč na predvidenem komasacijskem območju. Dolgotrajni so tudi pritožbeni postopki, ki se rešujejo na MKO. Poleg tega problem predstavlja tudi finančni vložek občine, ki mora kriti stroške DDV (20%).

Agromelioracije

V letu 2012 je MKO prejelo 78 vlog za izvedbo agromelioracij na kmetijskih zemljiščih v skupni površini dobrih 117 ha, kar je primerljivo z letom 2011, ko je bilo izdanih 75 odločb o uvedbi agromelioracij. V letu 2012 so se v okviru agromelioracij izvajala predvsem

nasipavanja kmetijskih zemljišč, odstranitev kamnitih osamelcev ter čiščenje zarasti, kar je prispevalo k izboljšanju zemljišč. Pomembno težo so pridobile agromelioracije na komasacijskih območjih, kar je povezano z izvajanjem ukrepa PRP 2007-2013, ki sofinancira izvajanje takih agromelioracij.

Hidromelioracije

Hidromelioracije, med katere spadajo namakalni in osuševalni sistemi, so ukrep, ki omogoča usposobitev kmetijskih zemljišč v ekstenzivni rabi na območjih neugodnega vodnega režima z regulacijo vlage v tleh. Ti ukrepi so usmerjeni v gradnjo novih velikih namakalnih sistemov in gospodarjenje z obstoječimi velikimi hidromelioracijskimi sistemi. K tem vsebinam spadajo tudi storitve upravljanja s hidromelioracijskimi sistemi, storitve izdelave in vzdrževanja katastrov in evidenc hidromelioracij ter druge storitve, povezane s temi vsebinami.

V letu 2012 so se izvajale naloge v okviru programov upravljanja in vzdrževanja hidromelioracijskih sistemov po posameznih sklopih za leto 2012, na podlagi pogodb med upravljavcem sistemov in izvajalci. Izvedle so se nekatere nadgradnje evidence in katastra melioracijskih sistemov in naprav v Sloveniji.

V letu 2012 MKO ni izdalo nobene odločbe o uvedbi velikega namakalnega sistema.

V letu 2012 je MKO odobrilo 31 vlog za **uvvedbo malega namakalnega sistema** v skupni površini 55,3 ha kmetijskih zemljišč. MKO ugotavlja, da je trend uvedbe namakalnih sistemov še vedno izpostavljen v vzhodni Sloveniji, medtem ko je v zahodnem delu države želja po uvedbi malega namakalnega sistema bistveno manjša.

Sredstva za **vzdrževanje melioracijskih sistemov** se zbirajo v skladu z določbami Zakona o kmetijskih zemljiščih. Upravljavca hidromelioracijskih sistemov (Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov RS), poskrbi za izvedbo vzdrževanja v skladu s potrjenimi letnimi programi, ki so usklajeni z razpoložljivimi zbranimi sredstvi za ta namen. V letu 2012 se je na podlagi sprejete odredbe izvedla vsakoletna odmera nadomestila za vzdrževanje hidromelioracij. V odmero za leto 2012 je bilo vključenih 213 hidromelioracijskih sistemov, oziroma 18.734 zavezancev kot fizične osebe in 296 zavezancev kot pravne osebe. Zakonski postopek zbiranja sredstev za vzdrževanje in redno delovanje hidromelioracijskih sistemov se je prvič izvedel leta 2003. V letih 2005 in 2006 se odmera zaradi predvidenih zakonskih sprememb ni izvajala. Od leta 2007 odmera vsako leto poteka nemoteno.

Preglednica 63: Odmera nadomestila za vzdrževanje hidromelioracijskih sistemov (HMS), 2003-2012

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Število HMS v odmeri	207	345	/	/	247	205	216	212	213	213
Zbrana sredstva (000 EUR)	277	490	/	/	640	535	554	505	657	563

Vir: MKO

V letu 2012 so se vzdrževalna dela izvajala glede na zbrana sredstva iz odmere za leto 2011. V letu 2012 je bilo vzdrževanih 213 hidromelioracijskih sistemov na skupno 35.290 ha kmetijskih zemljišč. V letu 2012 je bilo število vzdrževanih hidromelioracijskih sistemov enako kot leto poprej. V največjem obsegu se je izvajala košnja trave na brežinah jarkov, v manjšem obsegu pa posek zarasti na brežinah, poglobljanje jarkov in popravilo poti. Končnih podatkov o izvedenih vzdrževalnih delih na hidromelioracijskih sistemih za leto 2012 zaradi neugodnih vremenskih razmer in posledično poznejšega izvajanja vzdrževalnih del, še ni.

Akumulacija Vogršček je največja akumulacija in namakalni razvod v državi. Velikost akumulacije, ki znaša okrog 8 milijonov m³ vodnega zajetja, predstavlja pomembno strateško ter varnostno (glede stabilnosti pregrade) nalogo, zato država redno zagotavlja sredstva za vzdrževanje tega namakalnega sistema in akumulacije.

8.3 Varstvo kmetijskih zemljišč pred spreminjanjem namenske rabe

Pritisk urbanizacije in s tem pozidava kmetijskih zemljišč z visokim pridelovalnim potencialom je z nastankom številnih novih občin v Sloveniji močno narasla, saj so interesi in težnje po spremembi namenske rabe kmetijskih zemljišč v urbane namene najbolj izrazite na ravninskih predelih ob naseljih, kjer so najboljša kmetijska zemljišča. Velik problem predstavlja tudi razmeroma ekstenzivna in razpršena gradnja stanovanjskih objektov ter načrtovanje večjih novih trgovskih centrov in obrtnih oziroma industrijskih con v odprtem kmetijskem prostoru. Posebno izrazit je tudi pojav zaraščanja kmetijskih zemljišč.

Stanje v prostoru kaže, da je bilo v zadnjem desetletju varstvo kmetijskih zemljišč neučinkovito, kar je na eni strani posledica pomanjkljive zakonodaje, ki kmetijskih zemljišč ne varuje v zadostni meri pred pozidavo, dodatno pa predstavlja problem neozaveščenost ljudi, pa tudi lokalnih skupnosti o tem, da je kmetijsko zemljišče naravna dobrina, ki je nujna za pridelavo hrane in zato predlagajo spreminjanje namenske rabe tudi kadar to ni utemeljeno (npr. niso izkazane in utemeljene razvojne potrebe lokalne skupnosti). Prav tako omejitve prometa s kmetijskimi zemljišč, ki so določene zaradi posebnega varstva kmetijskih zemljišč, ne dosegajo svojega namena, to je, da kmetijska zemljišča ostanejo v obdelovalni funkciji, saj se v praksi pogosto pojavljajo primeri nakupov kmetijskih zemljišč z namenom spreminjanja njihove namenske rabe oziroma prodaje kot stavbnih zemljišč po bistveno višjih cenah.

Od leta 2003, pa vse do uveljavitve novele Zakona o kmetijskih zemljiščih, je režim poseganja na najboljša kmetijska zemljišča urejal Zakon o prostorskem načrtovanju. Načrtovanje posegov v prostor na kmetijska zemljišča je bilo tako v naši zakonodaji, podobno kot v drugih primerljivih državah, sistemsko urejeno s predpisi o prostorskem načrtovanju. Novela Zakona o kmetijskih zemljiščih je začela veljati 18. junija 2011. S tem dnem se je začela tudi uporabljati. Novela na novo ureja varstvo kmetijskih zemljišč, in sicer na način, da natančno opredeljuje pristojnost ministrstva, pristojnega za kmetijstvo, kot nosilca urejanja prostora v postopkih prostorskega načrtovanja, poleg tega se natančneje določajo kriteriji in pogoji za načrtovanje na kmetijskih zemljiščih. Novela gre v smeri trajnega varovanja kmetijskih zemljišč, ki so posebnega pomena za slovensko kmetijstvo. Vlada bo določila območja za kmetijstvo in pridelavo hrane, ki so strateškega pomena za Slovenijo zaradi pridelovalnega potenciala kmetijskih zemljišč, njihovega obsega, zaokroženosti, zagotavljanja pridelave hrane ali ohranjanja in razvoja podeželja ter ohranjanja krajine. Na novo bodo določena in razvrščena območja namenske rabe kmetijskih zemljišč, in sicer na območja trajno varovanih in območja ostalih kmetijskih zemljišč. Ta se bodo v skladu s postopki iz zakona, ki ureja prostorsko načrtovanje, določila v prostorskih aktih lokalnih skupnosti.

Načrtovanje prostorskih ureditev državnega pomena in načrtovanje posegov v prostor v okviru prostorskih aktov lokalnih skupnosti bo po novem temeljilo na strokovnih podlagah s področja kmetijstva, ki jih bodo izdelale strokovne organizacije. V prehodnem obdobju, t.j. do sprejema nekaterih podzakonskih predpisov, določenih z novelo Zakona o kmetijskih zemljiščih, in objave seznama organizacij, ki bodo izdelovale strokovne podlage s področja kmetijstva, bo ministrstvo, pristojno za kmetijstvo, pri izdaji smernic in mnenj načrtovane posege na kmetijska zemljišča še naprej obravnavalo v skladu s predpisi o prostorskem načrtovanju.

MKO je v letu 2012 prejelo 11 vlog občin za izdajo prvih smernic k osnutku občinskega prostorskega načrta (OPN). Od tega 3 vloge niso vsebovale gradiva s podatki, na podlagi katerih bi lahko določili površine predlogov sprememb namenske rabe najboljših in drugih kmetijskih zemljišč (v vlogah je le združen podatek o površini predlogov sprememb namenske rabe kmetijskih zemljišč). V okviru prejetih vlog za izdajo prvih smernic so občine predlagale spremembe namenske rabe na skupaj 404,1 ha kmetijskih zemljišč, od tega na 189,1 ha najboljših kmetijskih zemljišč.

Kljub temu, da se podatki nanašajo šele na osnutke predlogov sprememb namenske rabe kmetijskih zemljišč in ne na že sprejeti prostorski akt, je mogoče zaznati negativen odnos do varstva kmetijskih zemljišč. Varstvo kmetijskih zemljišč pred njihovim trajnim spreminjanjem je vse prej kot zadovoljivo.

Preglednica 64: Predlogi sprememb namenske rabe kmetijskih zemljišč po občinah, katerih vlogo za izdajo smernic k osnutku OPN je MKO prejelo v letu 2012 (ha)

Občina	Najboljša kmetijska zemljišča	Druga kmetijska zemljišča	Skupaj vsa kmetijska zemljišča
Idrija (SDP OPN)	0,0	0,0	0,0
Črenšovci (SDP OPN)	:	:	25,0
Črna na Koroškem	34,7	26,5	61,2
Postojna (SDP OPN)	5,7	5,3	11,0
Zavrč	:	:	19,0
Juršinci	:	:	48,4
Štore	11,7	9,7	21,4
Cerkvenjak	35,9	37,9	73,8
Vodice	59,8	/	59,8
Ribnica na Pohorju	3,4	21,3	24,7
Šentilj	37,9	21,9	59,8
Skupaj 8 občin	189,1	122,6	311,7
Skupaj 11 občin			404,1

Vir: MKO

Po podatkih Ministrstva za infrastrukturo in prostor ter objavah v Uradnem listu RS ali občinskih glasilih, je v letu 2012 stopilo v veljavo 15 občinskih prostorskih načrtov.

Preglednica 65: Predlogi in spremembe namenske rabe kmetijskih zemljišč po občinah po OPN, ki so stopili v veljavo v letu 2012 ter skupne površine kmetijskih zemljišč po uveljavitvi OPN (ha)

Občina	Predlog (v prvih vlogah za smernice)			Spremembe** (glede na veljavni prostorski akt)			Površine KZ (po uveljavitvi OPN 2012)		
	Najboljša	Druga	Skupaj	Najboljša	Druga	Skupaj	Najboljša	Druga	Skupaj
Destričnik*	129,0	27,0	156,0	21,1	4,1	25,2	1.962,2	271,2	3.440,2
Dobrna	23,5	16,7	40,2	169,3	22,1	191,3	666,0	531,4	1.197,4
Grosuplje	101,0	80,0	181,0	40,1	40,4	80,5	2.703,2	2.375,0	5.078,2
Kanal ob Soči	44,0	53,0	97,0	-198,2	349,5	151,3	1.463,9	1.972,6	3.436,5
Kuzma	20,0	4,5	24,5	3,8	-1,2	2,6	534,8	520,0	1.054,8
Logatec	:	:	104,9	386,1	565,3	951,4	3.491,4	520,0	4.011,4
Loška dolina	3,8	26,4	30,2	51,3	1.041,4	1.092,7	772,1	1.583,2	2.355,3
Nova Gorica	530,0	80,0	610,0	1.682,7	1.250,6	2.933,3	4.362,3	2.340,8	6.703,1
Rogašovci	23,0	15,0	38,0	22,6	73,2	95,8	1.511,0	1.079,7	2.590,6
Sevnica*	138,0	237,0	375,0	90,6	213,9	304,5	3.503,5	5.980,5	9.484,0
Središče ob Dravi	30,6	6,6	37,2	2,1	4,0	6,1	1.762,1	52,1	1.814,2
Straža*	:	:	:	126,5	24,2	150,7	720,8	281,7	1.002,5
Šmarješke Toplice	133,3	19,4	152,7	102,3	2,6	104,9	1.511,1	306,5	1.817,6
Tolmin	45,4	82,5	127,9	1.291,3	768,8	2.060,1	3.044,3	4.710,7	7.755,0
Turnišče	14,3	0,8	15,1	17,6	4,2	21,8	1.615,7	148,0	1.763,7
Skupaj 13 občin	1.235,9	648,9	1.884,8	3.296,6	3.773,6	7.070,1	25.412,2	21.871,7	48.490,6
Skupaj 15 občin				3.809,2	4.363,1	8.172,2	29.624,4	22.673,4	53.504,5

* podatki o namenski rabi kmetijskih zemljišč so povzeti po predlogu OPN

** spremembe namenske rabe kmetijskih zemljišč lahko v večji meri odstopajo od prvih predlogov sprememb (upoštevane so tudi spremembe v gozdna zemljišča, uskladitve cest, meja občin, vračanja v kmetijsko namensko rabo in morebitne razlike v razmerju med K1 in K2 ter tehnične uskladitve).

Vir: MKO

Popolni podatki o površinah predlogov sprememb namenske rabe najboljših ter drugih kmetijskih zemljišč v vlogi za izdajo prvih smernic k osnutku OPN, kot tudi o površinah spremenjene namenske rabe teh zemljišč glede na novo uveljavljeni OPN so na voljo le za

13 občin. Te občine so s prvo vlogo za izdajo smernic k osnutku OPN skupno predlagale spremembe namenske rabe 1.884,8 ha kmetijskih zemljišč, od tega 1.235,9 ha najboljših kmetijskih zemljišč, z uveljavitvijo OPN pa se je namenska raba spremenila na 7.070,1 ha kmetijskih zemljišč, od tega na 3.773,6 ha najboljših kmetijskih zemljišč in sicer v stavbno ali drugo zemljišče (spremembe namenske rabe kmetijskih zemljišč lahko v večji meri odstopajo od prvih predlogov sprememb, ki povečini predstavljajo le pobude občanov in občin, ne pa tudi sprememb v gozdna zemljišča zaradi uskladitve z dejansko rabo, uskladitev cest, meja občin, vračanja v kmetijsko namensko rabo in morebitnih razlik v razmerju med K1 in K2 ter tehničnih uskladitev).

Po podatkih MKO je bilo v letu 2012 sprejetih 8 državnih prostorskih načrtov, načrtovanih na kmetijskih zemljiščih in sicer v skupni površini 263,9 ha.

Preglednica 66: Površine kmetijskih zemljišč (ha), na katerih se načrtujejo spremembe rabe po državnih prostorskih načrtih, sprejetih v letu 2012

DPN	Ime DPN	ha
Avtoceste, hitre ceste	III. os A2 AC - Maline	25,0
Ceste	Obvoznica Tolmin	4,0
	Izven nivojsko križanje Središče ob Dravi	1,7
Daljinovodi, hidroelektrarne	HE Brežice	222,0
Plinovodi	Prenosni plinovod Trojane Hrastnik	1,6
Ureditev vodotokov	Ureditev Dravinje od Stogovcev do Koritnega	2,4
Vojaška infrastruktura	OSVAD Postojna	5,0
Železnice	II tir železniške proge Divača - Koper (Bekovec)	2,1
Skupaj		263,9

Vir: MKO

8.4 Gospodarjenje z zemljišči v okviru Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije

Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov Republike Slovenije (Sklad) je leta 1993 ustanovila država z namenom, da upravlja in razpolaga s kmetijskimi zemljišči, kmetijami in gozdovi v lasti Republike Slovenije. Po podatkih o dejanski rabi tal v naravi, kot jo vodi Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, površina kmetijskih zemljišč v RS obsega 663.528 ha. Od tega Sklad, glede na svoj Register osnovnih sredstev (ROS) in ob upoštevanju solastniških deležev, gospodari s 57.800 ha kmetijskih zemljišč. Površina gozdov v Republiki Sloveniji je po podatkih Zavoda za gozdove Slovenije v letu 2012 obsegala 1.184.526 ha, medtem ko Sklad po podatkih ROS in dejanske rabe, gospodari na površini 240.731 ha gozdov v lasti RS. Sklad po novem (od 30.6.2012 dalje) namreč upošteva podatke o dejanski rabi zemljišč, kot jih vodi Ministrstvo za kmetijstvo in okolje in ne uporablja več katastrskih podatkov o kulturi in razredu, zato so bili v letu 2012 podatki o dejanski rabi pripisani tudi k zemljiščem iz ROS.

Gospodarjenje s kmetijskimi zemljišči in gozdovi je v letu 2012 potekalo v skladu z zastavljenimi cilji. Ena izmed prioritet Sklada so bili nakupi kmetijskih zemljišč in gozdov na območjih, ki so strateškega pomena za državo, kot so varovana območja in območja v 10 kilometrskem obmejnem pasu, ter nakup solastnine in zaokroževanje strnjenih območij v lasti RS.

V letu 2012 je Sklad pripravil in na spletni strani Sklada javno objavil seznam zemljišč, ki so predmet potencialne prodaje oziroma zamenjave. V tem seznamu so poleg stavbnih zemljišč ter dislociranih kmetijskih zemljišč (parcele manjše od 5.000 m²) tudi gozdovi (parcele manjše od 20.000 m²), ki dolgoročno ne predstavljajo vira za zaokrožitev zemljišč v državni lasti, ter solastniški deleži RS, manjši od polovice, kadar solastnina ni v interesu gospodarjenja Sklada in je prodaja navedenih nepremičnin v skladu z Razvojno strategijo Sklada.

V letu 2012 je Sklad na podlagi doseženih sporazumov s strankami razdružil skupno 101,8 ha kmetijskih zemljišč in gozdov, v končanih nepravdnih postopkih pa je razdružil 12,6 ha kmetijskih zemljišč in gozdov. V letu 2012 je Sklad za podpis strank pripravil 13 pogodb, do končne realizacije (vpisa v zemljiško knjigo) pa je prišlo samo pri 4 pogodbah. Na ta način je bilo razdruženih 101,8 ha površin v solastnini.

Preglednica 67: Stanje registra osnovnih sredstev (zemljišč) Sklada po vrstah dejanske rabe na dan 31.12.2012 (ha)

Vrsta rabe	31.12.2012
Njiva	24.737
Hmeljišče	1.067
Trajne rastline na njivskih površinah	100
Rastlinjak	10
Vinograd	3.819
Matičnjak	6
Intenzivni sadovnjak	1.294
Ekstenzivni oz. travniški sadovnjak	510
Oljčnik	680
Ostali trajni nasadi	2
Trajni travnik	18.376
Barjanski travnik	653
Kmetijsko zemljišče v zaraščanju	3.269
Plantaža gozdnega drevja	163
Drevesa in grmičevje	1.502
Neobdelano kmetijsko zemljišče	642
Kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem	971
Kmetijska zemljišča skupaj	57.800
Gozd	240.731
Drugo	11.073
SKUPAJ	309.604

Gospodarjenje s kmetijskimi zemljišči

Preglednica 68: Glavni kazalniki gospodarjenja s kmetijskimi zemljišči (ha); 2011 in 2012

	2011	2012
Prihodki od zakupnin in najemnin (EUR/ha)	113	119
Zakupne pogodbe	51.884	52.114
Ponudbe za zakup	1.395	1.074
od tega prvič objavljeni razpis za zakup	705	619
Proste kmetijske površine z GERK	3.401	3.369
Nakupi kmetijskih zemljišč	304	81
v tem:		
nakup na zavarovanih območjih	161	31
nakup v 10 kilometrskem obmejnem pasu	208	49
Prodaja kmetijskih zemljišč	10	10
Prodaja stavbnih zemljišč	0,3	0,3
Razdružitev solastnine – površina Skladovih deležev	26	37
V denacionalizaciji vmjena kmetijska zemljišča	545	177

Sklad je v letu 2012:

- imel sklenjenih 16.578 zakupnih pogodb za 52.114 ha kmetijskih zemljišč;
- odkupil 80,6 ha kmetijskih zemljišč po povprečni ceni 1,06 EUR/m², od tega 44% v varovanih območjih oziroma 60% v 10 kilometrskem obmejnem pasu;
- prodal 10 ha kmetijskih zemljišč po povprečni ceni 2,43 EUR/m², ter 0,3 ha stavbnih zemljišč po povprečni ceni 34,33 EUR/m²;

- v menjave vložil 25,3 ha kmetijskih zemljišč, iz njih pa pridobil 24,6 ha kmetijskih zemljišč;
- v postopkih denacionalizacije vrnil 177 ha kmetijskih zemljišč;
- v komasacijske postopke vložil 100,7 ha kmetijskih zemljišč, iz postopkov pa pridobil 123,7 ha zemljišč.

Preglednica 69: Pregled zakupnih pogodb Sklada (stanje konec leta); 2011 in 2012

	Število pogodb		Površina (ha)		Povprečno na pogodbo (ha)	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Pravne osebe	447	429	23.297	22.932	52,12	53,45
Fizične osebe	16.092	16.149	28.587	29.182	1,78	1,81
Skupaj	16.687	16.578	51.884	52.114	3,11	3,14

V letu 2012 je Sklad zaradi neobdelanosti odpovedal 21 zakupnih pogodb za skupaj 19 ha. Hkrati ob ugotavljanju obdelanosti se ugotavljajo tudi drugi nedovoljeni posegi na zemljiščih kot so nedovoljene gradnje, nasipavanja zemljišč v namene utrjevanja (parkirišča) in nedovoljenega deponiranja raznih materialov. Zaradi takih nedovoljenih posegov je Sklad odpovedal 4 zakupne pogodbe za skupno površino 3 ha.

Nadzor obdelave zakupljenih zemljišč poteka v skladu z določilom zakupne pogodbe in tudi po zakonu, ki ureja kmetijska zemljišča, mora zakupnik le-ta obdelovati na predpisan način in kot dober gospodar. Vsaka območna izpostava mora letno pregledati obdelanost na površini 5% vseh v zakup oddanih zemljišč svojega območja. Izbira parcel se opravi računalniško. V skladu s priporočili notranje revizije je Sklad z implementacijo aplikacije Urbar zagotovil dokumentiranje opravljenega nadzora. Le to se bo v okviru Urbarja dejansko začelo izvajati v letu 2013. Kontrole se evidentirajo v aplikaciji in v obliki zapisnikov.

Medtem ko večino ugotovljenih primerov neprimerne obdelave zemljišč uslužbenci Sklada rešujejo sami, brez pomoči inšpektorjev, pa nedovoljene posege na zemljišča, kot so črne gradnje in razna nedovoljena nasipavanja, prijavljajo pristojnim inšpekcijskim službam. Prijavljeni primeri črnih gradenj na območju Primorske se s strani pristojne inšpekcije rešujejo zelo počasi, kljub večkratnim urgiranjem. Nasprotno pa je delo inšpektorjev na območju Maribora zelo učinkovito. V letu 2012 je Sklad zaradi nedovoljenih posegov na zemljišča v gospodarjenju Sklada podal prijave posegov na 109 parcelah. Največ, za 61 parcel, na območju slovenske Istre.

Gospodarjenje z gozdovi

Preglednica 70: Glavni kazalniki gospodarjenja z gozdovi (ha); 2011 in 2012

	2011	2012
Nakupi gozdov	491	448
v tem:		
nakup na zavarovanih območjih	251	204
nakup v 10 kilometrskem obmejnem pasu	283	294
Prodaja gozdov	13	40
V denacionalizaciji vrnjeni gozdovi	1.807	308

Vsi državni gozdovi, s katerimi gospodari Sklad, so certificirani po shemi FSC. Sklad je certifikat FSC prejel leta 2007, v letih 2010 dalje pa je proces certificiranja razširil tudi na zasebni gozdarski in lesno-predelovalni sektor. Tako je bilo v teh letih certificiranih skupno že 39 zasebnih lesno predelovalnih in gozdarskih podjetij oziroma 25.000 ha zasebne gozdne posesti. Sklad želi z vključevanjem podjetij v Skladovo shemo FSC pomagati pri vzpostavitvi slovenske gozdno lesne verige, saj je kot eno od kritičnih točk slovenskega gozdno lesnega sektorja prepoznal problematiko težavnega vstopa lesnih podjetij na svetovni trg zaradi ne-certificiranih gozdno lesnih proizvodov.

9 JAVNE SLUŽBE IN DRUGE STORITVE ZA KMETIJSTVO

9.1 Javna kmetijska svetovalna služba

Temeljne naloge javne kmetijske svetovalne službe so opredeljene v zakonu o kmetijstvu in zakonu o Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije (KGZS), ki opredeljujeta delovanje te službe, podrobneje pa so naloge določene s programom dela, ki ga vsako leto potrdi Vlada RS. Vsebinsko se delo vsako leto nadgrajuje. Naloge so predvsem svetovanje v zvezi s tehnološkim, gospodarskim in okoljevarstvenim področjem opravljanja kmetijske dejavnosti, izobraževanje in usposabljanje kmetov, svetovanje in pomoč pri izdelavi razvojnih načrtov za kmetijska gospodarstva, pomoč pri črpanju sredstev ukrepov kmetijske politike, organizacija strokovnih prireditev ter spodbujanje in pomoč pri povezovanju in združevanju kmetov, svetovanje na področju kmetijskih in s kmetijstvom povezanih predpisov, usmerjanje razvoja gospodarjenja na kmetijah in drugo.

Prispevek javne kmetijske svetovalne službe k razvoju kmetijstva in podeželja temelji na več desetletnih izkušnjah in delovanju na celotnem območju Slovenije. Kmetom nudi strokovno pomoč pri izvajanju osnovne kmetijske dejavnosti ter dopolnilnih dejavnosti. Kmetijski svetovalci s svojim delom izobražujejo in usposablajo ljudi na podeželju, omogočajo pretok informacij ter prenos znanja in znanstvenih dognanj v prakso. Kmetom nudijo tudi pomoč pri poslovnih odločitvah.

Organiziranost kmetijske svetovalne službe

Kmetijska svetovalna služba deluje v 8 oddelkih za kmetijsko svetovanje pri Kmetijsko gozdarskih zavodih. Njeno delo vodi, usmerja in nadzoruje Sektor za kmetijstvo in gozdarstvo v okviru Zborničnega urada KGZS.

Delo na področju kmetijskega svetovanja na Sektorju za kmetijstvo in gozdarstvo poteka v okviru sedmih nalog:

- vodenje, načrtovanje, spremljanje in nadzor dela javne službe kmetijskega svetovanja,
- svetovanje in izobraževanje v zvezi s tehnološkim, gospodarskim in okoljevarstvenim področjem opravljanja kmetijske dejavnosti,
- svetovanje in pomoč pri izdelavi razvojnih programov in projektov,
- svetovanje in pomoč pri uveljavljanju ukrepov kmetijske politike,
- svetovanje in pomoč pri organizaciji in delovanju stanovskih organizacij na terenu,
- delo na področju kmetijskih in s kmetijstvom povezanih predpisov,
- ostale aktivnosti.

V oddelkih za kmetijsko svetovanje pri kmetijsko gozdarskih zavodih delujejo kmetijski svetovalci specialisti in terenski svetovalci, vodijo pa jih vodje oddelkov.

Kmetijski svetovalci specialisti strokovno delujejo po panogah ali strokovnih področjih na celotnem območju oddelka (v regiji), izjemoma pa tudi na večjih območjih.

Terenski svetovalci in svetovalci za kmečko družino in dopolnilne dejavnosti na kmetijah delujejo na izpostavah za kmetijsko svetovanje, praviloma na območju upravne enote, kot sestavni deli oddelkov za kmetijsko svetovanje. Na vsaki izpostavi je glede na kriterije (število kmetij, velikost enote, razvitost ipd.) določeno število terenskih svetovalcev. Delo izpostave koordinira vodja izpostave.

Aktivnosti kmetijske svetovalne službe v letu 2012

Javna kmetijska svetovalna služba je veliko pozornosti namenila ciljnemu izobraževanju kmetov in članov njihovih družin, strokovni pomoči posameznim kmetijam pri prestrukturiranju, sodelovanju pri izvajanju programov razvoja podeželja, strokovni pomoči oblikam združevanja kmetov in kmetic ter mladih na podeželju, svetovanju in pomoči pri uveljavljanju ukrepov kmetijske politike, sodelovanju z drugimi institucijami na področju

kmetijstva in promociji slovenskega kmetijstva. S tem je uresničevala temeljne cilje dela javne kmetijske svetovalne službe, ki so skladni s cilji kmetijske politike v Sloveniji (konkurenčnost agroživilstva in gozdarstva, ohranjanje proizvodnih potencialov kmetijstva in kulturne krajine, izboljšanje kakovosti življenja v podeželskih območjih in spodbujanje diverzifikacije).

Program dela Kmetijske svetovalne službe se je izvajal v okviru naslednjih nalog:

1. Izvajanje tehnoloških ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti kmetij
2. Spodbujanje pridobivanja dopolnilnega in dodatnega dohodka
3. Izvajanje ukrepov kmetijske politike
4. Združevanje in povezovanje na podeželju
Naloge, financirane iz drugih virov

Program dela je bil realiziran v celoti. Pri posameznih aktivnostih je prišlo do manjših odstopanj od programa, vendar so bili cilji doseženi preko drugih aktivnosti.

Preglednica 71: Prikaz časa, porabljenega za posamezne naloge kmetijske svetovalne službe v letu 2012

Naloga	Realizacija		V tem navzkrižna skladnost	
	Ure	Struktura ur (%)	Ure	Delež (%)
1. Izvajanje tehnoloških ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti kmetij	338.833	52	29.010	9
2. Spodbujanje pridobivanja dopolnilnega in dodatnega dohodka	50.607	8	604	1
3. Izvajanje ukrepov kmetijske politike	124.035	19	8.819	7
4. Združevanje in povezovanje na podeželju	39.040	6	97	0
Naloge, financirane iz drugih virov	95.367	15	920	1
Skupaj	647.882	100	39.448	6

Za nalogo **Izvajanje tehnoloških ukrepov za dvig konkurenčne sposobnosti kmetij** je bilo porabljenih 52% vseh razpoložljivih ur. Načrtovani cilji pri prenosu novosti na tehnoloških področjih kmetom so bili doseženi z izvedbo predavanj, tečajev, seminarjev, delavnic, pripravo člankov, prispevkov, tehnoloških navodil ter osebnimi svetovanji. V letu 2012 je bilo izdelano večje število tehnoloških listov, brošur ter objavljenih člankov in prispevkov. Razlog je v usmeritvi podajanja nasvetov v pisni obliki.

Svetovalci so na številnih predavanjih, tečajih in kroških kmete seznanjali s spremembami na področju ukrepov kmetijske politike v letu 2012. Izvedenih je bilo 732 izobraževanj za kmete s področja kmetijsko okoljskih ukrepov, zaradi povečanega zanimanja kmetovalcev pa je bilo veliko tudi aktivnosti na področju informiranja in osebnega svetovanja v zvezi z javnimi razpisi za ukrepe 1. in 3. osi PRP. Nadaljevalo se je tudi informiranje kmetov o zahtevah navzkrižne skladnosti, ki je bilo vključeno v vse izobraževalne vsebine in v osebno svetovanje pri vseh nalogah. V zvezi z izvajanjem zahtev navzkrižne skladnosti je bilo izvedenih tudi 3.571 obiskov kmetij na poziv kmeta.

Pri preusmeritvi kmetij v ekološko kmetovanje so svetovalci pomagali z nasveti in strokovno pomočjo 318 kmetijam. Te kmetije sedaj kmetujejo po načelih ekološkega kmetovanja. Število ekoloških kmetij se je glede na leto 2011 povečalo za 13%.

Svetovalci so na terenu pregledali stanje kmetij, ki so vstopile v ukrep 112 (Mladi prevzemnik).

V letu 2012 so kmetijski svetovalci nadaljevali delo s panožnimi krožki. Panožni krožek predstavlja učinkovito metodo kmetijskega svetovanja, ki omogoča izboljšanje tehnološkega in ekonomskega znanja članov krožka.

Zaradi vremenskih razmer v zadnjih letih je svetovalna služba povečala delo na področju podnebnih sprememb. Izobraževanja so bila povezana z vsebinami za prilagajanje

podnebnim spremembam. V ta namen so kmetijski svetovalci pripravili dodatne vsebine v okviru izobraževanj kmetov.

Zelo veliko je bilo povečanje števila nasvetov pri vodenju knjigovodstva FADN, kar je bilo povezano s spreminjanjem oziroma povečevanjem števila vzorčnih kmetij s ciljem zagotoviti večjo reprezentativnost vzorca.

Kmetijski svetovalci so veliko časa namenili tudi svetovanju v zvezi s komasacijami, namakanjem in agrarnimi operacijami.

Zaradi spreminjanja davčne zakonodaje in prihajajočih novih obveznosti je bilo večje povpraševanje kmetov po nasvetih in izračunih najustreznejšega načina obdavčitve.

Svetovalci so se udeležili nekaj več informativnih izobraževanj ter strokovnih posvetov, seminarjev in delavnic. Večji poudarek je bil dan tudi sodelovanju z znanstvenimi, raziskovalnimi, strokovnimi in izobraževalnimi institucijami doma in v tujini (krepitev sodelovanja z zamejci in strokovnimi službami sosednjih držav).

Pri nalogi **Spodbujanje pridobivanja dopolnilnega in dodatnega dohodka** so bili najpomembnejši cilji doseženi kljub nekoliko nižji realizaciji ur. Veliko je bilo izdanih brošur, knjig, zbornikov (313), ter izvedenih predavanj in tečajev (431), ki se jih je udeležilo veliko kmetov. Zaradi povečanega zanimanja kmetov je bilo veliko tudi število osebnih svetovanj (8.486 kmetijam). Z večjim obsegom izvedenih aktivnosti se je svetovalna služba prilagodila dejanskim potrebam na terenu in večjemu povpraševanju po nasvetih s področja razvoja predelovalnih in storitvenih dejavnosti na kmetijah. Dopolnilne dejavnosti omogočajo kmetijam predelavo lastnih pridelkov, dokup in predelavo izdelkov s kmetij, opravljanje storitev ter uvajanje nekaterih dejavnosti, ki so specifične za kmetije in s tem tudi izboljšanje lastnega ekonomskega položaja.

V javni služni kmetijskega svetovanja za razvoj dopolnilnih dejavnosti, kmečke družine, izobraževanje in socialno varnost je zaposlenih 38 svetovalk/svetovalcev in trije specialisti. Specialisti opravljajo svoje delo na območju celotne Slovenije in sicer za predelavo mesa, za predelavo mleka in za delo s turističnimi kmetijami. V letu 2012 so svetovalci pomagali pri registraciji dopolnilne dejavnosti 863 kmetijam. Med temi kmetijami je 171 kmetij, ki imajo registriranih več dopolnilnih dejavnosti.

Za naloge **Izvajanje ukrepov kmetijske politike** je bilo v letu 2012 porabljenih 19% vseh razpoložljivih ur. Glede na pretekla leta, se je delež porabljenega časa občutno zmanjšal, saj so določene naloge postale dokaj utečene. Pred izvedbo kampanje za vlaganje zahtevkov za ukrepe kmetijske politike so svetovalci z namenom, da bi informirali čim širši krog upravičencev, organizirali večje število predavanj. Preko različnih oblik informiranja so bili zajeti praktično vsi nosilci kmetijskih gospodarstev. Osebo svetovanje je prejelo 14.970 kmetij. 219 predavanj je omogočilo, da je sleherni uporabnik javne svetovalne službe imel možnost pridobitve ustreznih informacij. V letu 2012 so kmetijski svetovalci izpolnili 58.986 zbirnih vlog ter 15.141 vlog za živalske premije.

Naloga **Združevanje in povezovanje na podeželju** je bila izvedena v nekoliko večjem obsegu kot je bilo načrtovano. Tako svetovalci, kot tudi prebivalci podeželja se zavedajo velikega pomena povezovanja kmetov in prebivalcev na podeželju ter povezovanja vseh organizacijskih struktur razvoja podeželja, kar se kaže v povečanem povpraševanju po strokovni pomoči pri organiziranju različnih oblik združevanja.

Posebni poudarki dela javne kmetijske svetovalne službe v letu 2012

V programu dela za leto 2012 je bil večji poudarek na tehnološkem svetovanju. Naloge so vsebinsko nadgrajene in sledijo temeljnim dolgoročnim ciljem. Večji poudarek je dan ekonomskim vsebinam, ekološkemu kmetovanju, pridelavi vrtnin ter okoljsko sprejemljivi pridelavi poljščin in kmetijskih rastlin.

Delo na področju vrtnarstva

Javna kmetijska svetovalna služba je v letu 2012 vsem zainteresiranim pridelovalcem nudila svetovanje s področja zelenjadarstva, pa tudi okrasnega vrtnarstva in pridelave zelišč.

Kmetijski svetovalci, ki delajo na področju vrtnarstva po posameznih zavodih in Sektor za kmetijstvo in gozdarstvo pri KGZS, ki vodi in usmerja delo na področju vrtnarstva, so svetovali pri izboru ustreznih sort, vzgoji sadik, namakanju, izdelovali so načrte kolobarja, gnojilne načrte in nudili nasvete s področja varstva rastlin pred škodljivimi organizmi. Pridelovalcem so nudili vse potrebne informacije v vseh fazah rasti posameznih rastlin. Svetovali so jim tudi pri uveljavljanju ukrepov kmetijske politike, jih seznanjali z zahtevami navzkrižne skladnosti, omejitvami v okviru kmetijsko okoljskih plačil, pripravljali vloge za investicije na področju vrtnarstva. Nudili so jim nasvete pri pridobitvi dovoljenj za postavitve rastlinjakov in pridobitvi vodnih dovoljenj. Velik poudarek je bil dan tudi področju trženja. Pridelovalce so spodbujali k povezovanju in združevanju. Na nekaterih območjih so sodelovali tudi pri organiziranju pridelave. Izvajali so aktivnosti za približanje ponudbe vrtnarskih kmetij javnim ustanovam. Pridelovalcem so nudili informacije o pogojih za vključevanje v razne sheme kakovosti, poudarjali pomen integrirane in ekološke pridelave zelenjave ter že vključenim v različne sheme kakovosti nudili svetovanje v skladu z zahtevami in omejitvami. Kmetom so nudili tudi nasvete glede registracij dopolnilnih dejavnost na kmetijah in obdavčitve.

Pri svojem delu so uporabljali različne metode dela. Tako so izvedli 141 predavanj in 25 prikazov. V letu 2012 so imeli 72 sestankov panožnih krožkov s področja vrtnarstva. 7.365 osebnih nasvetov so dali 2.829 pridelovalcem. Organizirali so tudi 13 ekskurzij. Številna navodila in nasvete so objavljali v različnih medijih v obliki obvestil in člankov (časopisi, revije, radio, televizija). V letu 2012 je bilo pripravljenih 175 člankov in prispevkov za različne medije. Pripravili so tudi 31 tehnoloških navodil za pridelavo posameznih vrst vrtnin, ki so jih natisnili ali objavili na spletnih straneh kmetijsko gozdarskih zavodov. Kot pomoč pri tehnološkem svetovanju so izvajali razne poskuse s področja varstva rastlin in sortne poskuse.

Strokovna skupina za vrtnarstvo pri KGZS, katere člani so svetovalci specialisti in terenski kmetijski svetovalci zadolženi za področje vrtnarstva ter predstavniki raziskovalnih institucij in državnih organov, je v letu 2012 med drugim dokončno uskladila vhodne tehnološke parametre za modelne kalkulacije za 18 vrst zelenjadnic, pripravila je brošuro o pridelavi čebule ter zloženko o pridelavi česna. Pripravila je tudi vsebino predloga za nov kmetijsko okoljski podukrep – pridelava zelenjadnic brez herbicidov in sodelovala pri oblikovanju zahtev za kmetijsko okoljska in kmetijsko podnebna plačila v okviru programa razvoja podeželja v novem programskem obdobju 2014-2020. Izvajala je tudi aktivnosti na področju registracij fitofarmacevtskih sredstev v zelenjadarstvu in pripravila vsebine predavanj v okviru sheme šolskega sadja in zelenjave.

Delo na področju ekološkega kmetijstva

Javna služba kmetijskega svetovanja je v letu 2012 svetovanje za ekološko kmetijstvo izvajala kot prednostno nalogo. Svetovanje ekološkim kmetom po zavodih poteka na dveh ravneh. Prva raven nivo je motivacija, informiranje in vodenje skozi postopke pridobivanja statusa. V tem procesu sodelujejo terenski svetovalci, ki so razporejeni po celotni Sloveniji. Druga raven je namenjena neposredni podpori pri odločanju, vodenju preusmeritve in izvajanju postopkov ekološkega kmetovanja ter podpori predelavi in trženju. Svetovalci zagotavljajo pretok informacij in sodelujejo z drugimi akterji v ekološkem kmetijstvu, pristojnimi ministrstvi in inštitucijami. V JSKS so bila v letu 2013 tri sistemizirana delovna mesta svetovalca specialista za ekološko kmetijstvo. V osmin zavodih KGZS so na področju ekološkega kmetovanja delovali tudi za ta namen postavljeni koordinatorji za ekološko kmetijstvo. Svetovanje ekološkim kmetom je poleg navedenega izvajalo tudi 40 svetovalcev specialistov v okviru prenosa znanja v kmetijskih panogah, ki jih pokrivajo. Ocenjeno je, da je v končnem seštevku JSKS v letu 2012 za ekološke kmete in za tiste, ki se zanimajo za

preusmeritev, namenila nad 4% razpoložljivega delovnega časa. Na podlagi analize dela je bil pripravljen predlog optimizacije dela svetovalcev na področju ekološkega kmetijstva. Za področje svetovanja v ekološki pridelavi so bila pripravljena izhodišča za optimizacijo svetovanja za ekološke kmete in ponovno opravljena temeljita analiza ekoloških kmetij po kmetijsko gozdarskih zavodih, vključno z analizo dinamike vključevanja v ekološko kmetovanje v preteklih letih. Po internih podatkih je v letu 2012 število ekoloških kmetij v kontroli preseglo število 2.680, kar predstavlja 13% več glede na stanje leta 2011. Ta vrednost je podobna rasti med letoma 2002 in 2003, veliko pred izrazito upočasnitvijo rasti števila ekoloških kmetij v letu 2008. Poleg uvedbe povečanega plačila za obdobje preusmeritve, podatki odražajo tudi intenzivnejše delo JSKS pri osveščanju in pomoči pri odločitvi za preusmeritev v zadnjih dveh letih.

Svetovalci so tako izvedli 145 predavanj s temami iz ekološkega kmetovanja. V letu 2012 so ekološkim kmetom individualno svetovali 4.363 krat. Specifična aktivnost je izvedba teoretičnih in praktičnih tečajev za ekološke kmete. Izvedeno je bilo 22 tečajev, seminarjev in delavnic ter 15 srečanj krožkov z 261 udeleženci.

Svetovalci so pripravili in koordinirali pripravo gradiv za sejme (zloženke, brošure) ter pripravljali objave na temo ekološkega kmetovanja za Kmečki glas in Zeleno deželo. Druge aktivnosti pri svetovanju ekološkim kmetom obsegajo predavanja izven kmetijsko okoljskega programa, organizacijo ekskurzij in prikazov ter sodelovanje pri organizaciji in izvedbi prireditev. Sodelovali so z raznimi nevladnimi organizacijami s področja ekološke pridelave ter v različnih delovnih skupinah (Delovna skupina za pripravo strategije ekološkega kmetijstva, Delovna skupina za ocenitev izvajanja ANEK).

Delo na področju ekonomike

Aktivnosti se izvajajo v okviru strokovne skupine za ekonomiko kmetijstva. Za dosego ciljev ekonomskega svetovanja so bile izvedene številne aktivnosti.

Strokovna skupina se je v letu 2012 sestala štirikrat in obravnavala različne teme s svojega področja dela. Izvedena so bila izobraževanja za kmete s področja ekonomike posameznih proizvodnih usmeritev, novosti na področju dohodnine, DDV, trošarin, socialnih transferov, finančnih pasti, kalkulacij in načrtovanja gospodarjenja, poslovnih načrtov, podjetništva na podeželju, uporabe FADN podatkov za analizo ekonomske učinkovitosti na kmetiji ter uporabe računovodskih podatkov za izboljšanje gospodarjenja na kmetijah. Med drugim je bilo samo v zvezi z izbiro najustrežnejšega načina obdavčitve podanih 4.026 osebnih nasvetov. Za pripravo analiz in prikaze ekonomskega položaja je potekalo zbiranje cen pomembnejših inputov in pridelkov. Posodobljene so bile obstoječe in pripravljene nove kalkulacije ter izdelane razne analize. Pozorno je potekalo spremljanje davčne zakonodaje in priprava gradiv za argumentacijo kmetijstvu sprejemljivih rešitev. Kmetijam je bila nudena pomoč pri izbiri najprimernejšega načina vodenja računovodstva oziroma evidenc za davčne namene na podlagi izračunov (687 svetovanj v zvezi z vodenjem računovodstva za davčne namene). Izdelani oziroma posodobljeni so bili pripomočki in orodja za ekonomsko in davčno svetovanje (simulacijski modeli na podlagi kalkulacij; preglednica za davčno svetovanje).

Delo na področju izvajanja FADN knjigovodstva

Organizacijsko je izvajanje aktivnosti v letu 2012 potekalo preko koordinatorjev FADN in sodelavcev – svetovalcev, ki so opravljali naloge kmetijskega svetovanja na področju FADN. Skupina koordinatorjev FADN je vključevala 9 koordinatorjev ter sodelavce iz računovodskih pisarn Kranj in Ptuj.

FADN je kmetijski dejavnosti prilagojen sistem knjigovodstva, ki ga morajo na reprezentativnem vzorcu kmetij izvajati vse članice EU. Poleg tega morajo voditi FADN knjigovodstvo tudi kmetijska gospodarstva kot prejemniki investicijskih sredstev (t.i. obvezniki). JSKS nudi kmetijskim gospodarstvom brezplačno informiranje, svetovanje in

pomoč pri vzpostavitvi in vodenju FADN knjigovodstva, pomoč pri izpolnjevanju obrazcev ter analize in svetovanje za izboljšanje dohodkovnega položaja.

V letu 2012 so kmetijsko gozdarski zavodi izvedli 30 izobraževanj izključno na temo FADN, v okviru javne svetovalne službe pa je bilo danih tudi 11.506 nasvetov kmetijam za vodenje FADN. Ob začetku leta 2012 so bile v vzorec 2011 vključene 1.203 kmetije, ki so z MKO sklenile pogodbo. Za obračunsko leto 2011 so bili v kontrolni sistem RICA-1 vneseni podatki za skupno 935 kmetijskih gospodarstev. Pogodbe za leto 2012 je podpisalo 1.243 kmetijskih gospodarstev.

Delo v povezavi z razpisi v okviru ukrepov PRP 2007-2013

Obveščanje in informiranje javnosti o javnih razpisih v okviru PRP je izvajala mreža infotočk v katero je vključenih 20 infotočk s strani KGZS. Seznam KGZS infotočk je objavljen v aktualnem razpisu, na spletnih straneh KGZS in na spletnih straneh MKO:

http://www.mko.gov.si/si/delovna_podrocja/program_razvoja_podezelja_2007_2013/info_tocke/.

V letu 2012 je svetovalna služba informirala in osebno svetovala v zvezi s 1. in 3. osjo PRP 6.896 kmetijam, pri pripravi poslovnega načrta je svetovala 416 kmetijam, pri pripravi vloge 706 kmetijam in pri pripravi zahtevka 630 kmetijam.

Za potrebe MKO so svetovalci zbirali podatke o številu potencialnih vlagateljev za razpise v pripravi, pripravljali pripombe na aktualno zakonodajo s področja razvoja podeželja in na PRP razpise ter aktivno sodelovali pri pripravi novih programskih dokumentov za bodoči PRP 2014-2020. Specialisti za razvoj podeželja so aktivno sodelovali z ARSKTRP pri razvoju novih in izboljšanju obstoječih e-PRP aplikacij.

Do konca leta 2012 so svetovalci obiskali približno 150 kmetij mladih prevzemnikov, ki so dobili sredstva na prvem javnem razpisu. Cilj obiskov je bil pripraviti kmetijo na izdelavo kakovostnega končnega poročila, ki je podlaga, da kmetija zadrži vsa nepovratna sredstva, ki jih je prejela na razpisu.

V avgustu 2012 je bila v sodelovanju z MKO izdelana brošura »Napotki za izvajanje naložb na kmetiji«, kjer kmetje dobijo osnovne informacije v vezi s pripravo vloge ter na kaj vse morajo biti pozorni še naslednjih 5 let po nakazilu nepovratnih sredstev. Omenjena brošura je bila natisnjena v 5.000 izvodih. Prvič je bila predstavljena na kmetijsko živilskem sejmu v Gornji Radgoni. Brošure svetovalci distribuirajo kmetu ob priliki svetovanja pri pripravi vloge, objavljena pa je tudi na spletnih straneh KGZS in MKO ([Napotki za izvajanje naložb na kmetiji](#)).

9.2 Strokovne naloge v pridelavi kmetijskih rastlin

V skladu z zakonom o kmetijstvu se kot javna služba v kmetijstvu izvajajo strokovne naloge v pridelavi kmetijskih rastlin, v okviru katerih se na različnih lokacijah v Sloveniji preverjajo genetske lastnosti in uporabna vrednost sort v sortnih in tehnoloških poskusih ter izvaja selekcija in ekološka rajonizacija sort ter preizkušanje sort v različnih agroklimatskih razmerah ob uporabi različnih tehnologij pridelovanja. Te naloge se izvajajo s ciljem, da bi slovenskim pridelovalcem zagotovili kakovostno seme in sadilni material sort, ki v naših pridelovalnih razmerah dajejo kakovostne in stabilne pridelke ob čim manjši uporabi fitofarmacevtskih sredstev in mineralnih gnojil, kakor tudi da bi zagotovili čim hitrejši prenos novih tehnologij pridelave v prakso.

Strokovno delo v hmeljarstvu

Javno službo v hmeljarstvu izvaja Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije na podlagi zakonodaje, ki ureja delo javnih služb ter ureditev trga s hmeljem. Obsega strokovne naloge

s področja žlahtnjenja ter tehnologije pridelave in predelave hmelja ter ocenjevanje letnika hmelja. Izvaja se tudi posebno preizkušanje sort hmelja.

Osnovni namen **žlahtnjenja hmelja** je vzgoja novih sort hmelja, ki ustrezajo spreminjajočim se zahtevam trga in pogojem pridelovanja v Sloveniji, s poudarkom na izboljšani kakovosti ter odpornosti proti pomembnejšim boleznim in škodljivcem. S pomočjo kontinuiranega procesa žlahtnjenja hmelja in različnih genotipov je bilo v Sloveniji vzgojenih 14 novih sort hmelja. V letu 2012 je delo, ki obsega oskrbo nasadov posajenih s križanci hmelja (5,5 ha), selekcijo križancev na biotske dejavnike (hmeljeva peronospora, hmeljeva pepelovka, verticilijska uvelost hmelja), vzgojo novih križancev in njihovo evalvacijo ter informiranje in izobraževanje uporabnikov, potekalo v skladu z letnim programom dela. Delo na vzgoji novih križancev in njihovi evalvaciji se je izvajalo preko sezone, največ v času tehnološke zrelosti, ko so bile opravljene tudi različne kemijske analize storžkov hmelja. Poudarek pri delu je bil na karakterizaciji vonja križancev hmelja, v smislu iskanja križancev z izraženo netipično, zanimivo aromo. Narejen je bil izbor novih križancev za kolekcijski nasad in poskusni nasad (po trideset rastlin posameznega križanca), v katerega so vključene tudi standardne sorte hmelja (nasad P30). Na osnovi rezultatov zadnjih let je bil podan predlog za preizkušanje treh novih križancev hmelja za vpis v slovensko sortno listo; od tega sta dva križanca z zanimivo aromo. Za novo sorto Styrian gold se je začel spremljati vpliv tal na količino in kakovost pridelka. V kolekcijskih nasadih (iz let 2006-2011; v nasadu P30) je bila pri več pozitivno odbranih rastlinah določena občutljivost na bolezni, določeni so bili pridelek ter vsebnost in kakovost grenčic ter eteričnih olj. Pivovarska vrednost je bila ocenjena pri petih križancih primerjalno s sorto Cascade, hkrati pa so bile izvedene senzorične ocene. Skladiščna obstojnost pri dveh temperaturah je bila določena za štiri križance, pri čemer so se vsi izkazali za zelo dobro skladiščno obstojne.

Dolgoročni cilj strokovnega dela na področju **tehnologije pridelave in predelave hmelja** je na osnovi tehnoloških poskusov in izboljšav agrotehničnih ukrepov omogočiti obstoj in nadaljnji razvoj panoge ob upoštevanju vse ostrejših okoljskih zahtev, klimatskih sprememb ter specifičnosti trga. Med redne oziroma osnovne naloge sodijo napovedi agrotehničnih ukrepov v hmeljarstvu, ki zajemajo napovedi namakanja, gnojenja, dognojevanja, tehnološke zrelosti in pridelka posameznih sort hmelja, opazovanje in napovedovanje pomembnejših boleznim in škodljivcev ter določitev optimalnega časa uporabe fitofarmacevtskih sredstev, determinacijo in kvantifikacijo boleznim, škodljivcev in plevelov na dostavljenih vzorcih, svetovanje varstva hmelja na terenu, spremljanje novih boleznim in škodljivcev v hmeljarstvu ter obdelavo meteoroloških podatkov za namen spremljanja rasti in razvoja hmelja. V okviru strokovne naloge so bili v letu 2012 izvedeni tehnološki poskusi na področjih, za katera se hmeljarji najbolj zanimajo in se postavlja največ vprašanj: gnojenje oziroma dognojevanje hmelja z gnojevko, dognojevanje hmelja na podlagi analize listov in meritev Nmin v tleh, zamenjava vodil v hmeljarstvu z vodili iz naravnih, hitreje razgradljivih materialov ter možnosti reduciranja tehnoloških ukrepov v smislu ohranjanja kondicije nasada in zmanjšanja stroškov. Na novo je bil postavljen poskus z različnimi pripravki za apnjenje tal v hmeljišču ter dodelana tehnologija sušenja sorte Styrian gold. Izdelana je bila sistemska analiza razmer ponudbe hmelja na svetovnem trgu ter modelna analiza stroškov pridelave hmelja v Sloveniji. O aktualnih ukrepih so bili pridelovalci hmelja obveščeni preko Hmeljarskih informacij (izdanih 13 števil), ki so bile brezplačno poslane vsem registriranim pridelovalcem hmelja, avtomatskega telefonskega odzivnika in na tehnoloških sestankih, ki so potekali v sodelovanju s Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije, enoto Celje, veliko informacij pa je bilo posredovanih tudi po telefonu.

Namen **ocene letnika hmelja** je določitev kakovosti reprezentativnih vzorcev pridelka hmelja po posameznih sortah z analizami na vsebnost vlage, delež listov in pecljev, hmeljskega odpada, vsebnost semena in vsebnost alfa-kislin. Reprezentativni vzorci, kakor tudi dobljeni rezultati opravljenih analiz, omogočajo spremljanje vpliva dejavnikov okolja na kakovost pridelka v posameznih letih in prilagajanje tehnoloških ukrepov tem vplivom. Na podlagi analize površin pod hmeljem in zastopanosti posameznih sort, je bilo v letu 2012

pobranih, analiziranih in statistično obdelanih 150 vzorcev hmelja. Povprečne vrednosti alfa-kislin, preračunane na 11% vlage, so bile naslednje: Aurora 8,2%, Savinjski golding 2,6%, Bobek 4,0%, Celeia 3,2%, Hallertauer Magnum 11,3% in Dana 11,4%. Povprečno so vzorci vsebovali 1% do 2% primesi, 0% do 1% odpada ter 0% do 0,5% semena. Ocene kažejo, da je bil letnik hmelja 2012 po kakovostnih parametrih v rangu večletnega povprečja.

V okviru posebnega programa se izvaja tudi **posebno preizkušanje sort hmelja** za pridelavo in uporabo, ki daje podrobnejše podatke o lastnostih posameznih sort. Osnovni cilj posebnega preizkušanja sort hmelja je zagotoviti informacije o novih domačih sortah, primernih za pridelovanje v naših agro-ekoloških razmerah ob uporabi različnih tehnologij pridelave, ki hkrati sledijo zahtevam trga glede kakovosti ob istočasnem doseganju visokih in stalnih pridelkov. V sezoni 2012 se je v tem okviru prvo leto izvajalo spremljanje vpliva različnega termina izvedbe rezi na kakovost in količino pridelka ter na zdravstveno stanje hmelja pri novi sorti Styrian gold na dveh lokacijah. Ugotovile so se statistično značilne razlike pri določanju pridelka. V letu 2013 se poskus nadaljuje.

Naloge sadjarskih centrov

Osnovna naloga sadjarskih centrov je proizvodnja in oskrba domačih drevesničarjev z zdravim izhodiščnim materialom, ki temelji na oskrbi z brezvirusnimi (certificiranimi) in standardnimi (C.A.C.) cepiči različnih sadnih vrst, sort ter podlag. Izvajajo se preizkušanja novih sort in podlag ter preverjanja in uvajanja novih tehnologij pridelovanja sadja.

V letu 2012 je **pridelava cepičev in podlag** tekla v skladu z programom. Sadjarski center Gačnik oskrbuje v matičnem nasadu 1.600 matičnih dreves jablan na površini 1,95 ha ter na površini 0,34 ha odpornih in starih sort. Pridelano je bilo 200.000 certificiranih cepičev in 20.000 standardnih (C.A.C.) cepičev jablan. Vsi ukrepi za vzdrževanje nasadov so bili izvedeni pravočasno in kakovostno, nadzori pa so potrdili pravilnost postopka pridelave.

V sadjarskem centru Bilje so matična drevesa koščičarjev posajena v matičnem nasadu Vogrsko in Bilje za pridelavo cepičev češenj, višenj kategorije standardni, v mrežniku I za namen pridelave brezvirusnih (certificiranih) cepičev breskev, nektarin, marelic ter v mrežniku II za pridelavo cepičev breskev, nektarin, marelic in sliv standardne kategorije. V matičnih nasadih koščičarjev so po programu opravljeni zdravstveni pregledi dreves in odvzeti vzorci za analize na virus šarke (PPV) in fitoplazmo koščičarjev (ESFY). Skupno je bilo v zimskem in poletnem času narezanih 28.810 oces standardnega (C.A.C.) materiala češenj in višenj in 28.900 oces certificiranega materiala vseh koščičastih sadnih vrst.

V okviru **preskušanja novih sort**, katerega namen je uvajati v slovenski prostor nove oziroma novejšje sorte in podlage različnih sadnih vrst, se je v letu 2012 nadaljevalo spremljanje fenoloških faz razvoja (začetek brstenja, začetek cvetenja, vrh in konec cvetenja, T–stadij), spremljanje poteka dozorevanja in vrednotenje količine pridelka na drevo pri novejših sortah in klonih. Izvedena so bila pomološka opazovanja (masa pridelka, velikost plodov, obarvanost plodov, zrelostni parametri plodov za določanje obiralnega okna (trdota, sladkor, kisline, škrob, škrobni indeks), meritve vegetativnih in generativnih lastnosti preskušanih sort na različnih podlagah, kar bo pomembno vplivalo na možne bodoče izbire in priporočene kombinacije sort in podlag. Na centru Gačnik je potekalo preskušanje podlag in sort jablan, podlag in sort češenj, marelic, orehov, lešnikov. Za oba poskusa s češnjo sta bila izdelana protokola opazovanj. V preskušanje je vključen tudi nasad, v katerem so zbrane najzanimivejše na škrlup odporne sorte jablan, ki služi za proučevanje proizvodnih potencialov teh sort in oblikovanje priporočil za gojenje v ekoloških sadovnjakih. V preskušanje so vključene tudi stare sorte (Carjevič, Šampanjska reneta, Krivopecelj, Mošancelj, Bobovec) in nove odporne sorte (Harmony, Produkta, Gold Rush, Enterprise), kjer so bile v letu 2012 izvedene meritve.

Na centru Bilje so spremljali fenološke faze razvoja novejših sort različnih sadnih vrst (breskev, češenj, marelic), opravljali meritve pridelka na drevo, opravljali fizikalno-kemijske analize plodov (merili maso in trdoto plodov, vsebnost sladkorjev in kislin). Opravili so

fenološka opazovanja (začetek, sredina in konec cvetenja, ocena nastavka cvetov in plodov, datum zorenja) pri 10 sortah breskev in 10 sortah marelic na dveh lokacijah. V preskušanju je bilo tudi 17 sort češenj in 4 sorte kakija. Pri podlagah se je spremljalo vpliv podlag na bujnost dreves (meritev obsega debla in volumna krošnje) ter rodnost pri breskvah, češnjah in hruškah (meritev pridelka na drevo). V proučevanju je 11 podlag za breskev, 6 šibkih podlag za češnjo v skupnem poskusu dežel Alpe-Adria, 5 različnih podlag za hruško in 4 za marelico. V sadjarskem centru Bilje so spremljali 41 sort raznih koščičarjev in kakija ter različne sorte na 26 podlagah s posebnim poudarkom na spremljanju občutljivosti sort na škodljive organizme, odpornost na ekstremnejše razmere pridelave ter prilagodljivost na dane okoliščine pridelave. V zimskem času so delo razširili tudi na spremljanje fizioloških motenj in bolezni, ki bi se lahko pojavile med skladiščenjem, ter s tem razširili možnost uveljavitve določene sorte.

Pridobljeni rezultati služijo za oceno primernosti uspevanja novih sort v naših pedoklimatskih razmerah, kar se s pridom uporabi pri izboru sort za Sadni izbor Slovenije, ki se ga revidira vsake 4 leta. Rezultati neposredno koristijo sadjarjem, da se pri obnovah nasadov lažje odločajo za sortiment zasaditve.

Na področju **preverjanja in iskanja novih tehnologij pridelave** je strokovno delo usmerjeno v iskanje in preskušanje primernih tehnologij pridelave, tudi v spremenjenih podnebnih razmerah, v poskusnih nasadih z večjim številom dreves pri odbranih sortah in podlagah iz prve faze introdukcije (specifične zahteve glede gostote sajenja, gojitvene oblike, časa in načina rezi in drugih agrotehničnih ukrepov), kakor tudi v preverjanje, soustvarjanje in uvajanje novih, okolju in potrošnikom prijaznejših tehnologij pridelovanja sadja. V letu 2012 so bila izvedena testiranja stroja Pelenc za obdelavo pasov pod drevesi, tehnično preskušanje stroja Darwin za mehanično redčenje cvetov jablan, delo pa je potekalo tudi na drugih področjih razvoja integriranega in ekološkega pridelovanja. Rezultati lahko pripomorejo k racionalizaciji in optimizaciji tehnologije pridelave kot del alternative rabi herbicidov. Praktični prikazi so bili zelo dobro sprejeti pri pridelovalcih. V nasadu z novimi protitočnimi mrežami so bile izvedene meritve in opazovanja mikroklimatskih razmer in razvoja škodljivih organizmov (rdeča sadna pršica, listne uši, jabolčni zavijač). Kot del projekta CRP poteka spremljanje nanosa fitofarmacevtskih sredstev po metodi 0,0 ostankov na plodovih. V sadjarskem centru Bilje so spremljali ustreznost pokrivanja češenj proti pokanju plodov v času zorenja ter različnih gostot sajenja sorte Regina, spremljali so bujnost in rodnost dveh gojitvenih oblik pri jablanah ter ugotavljali primernost uporabe na boleznih odpornejših sort sliv iz dveh načinov pridelave (integrirane in ekološke). V preskušanju je tudi stroj zgrabljalnik s ciljem doseganja higiene nasada in racionalizacije vzdrževanih del.

Naloge selekcijsko trsničarskih središč

Naloga selekcijsko trsničarskih središč je izvajanje selekcijskih programov ter pridelava certificiranih brezvirusnih trsnih cepljenk in korenjakov za potrebe slovenskih trsničarjev in s tem zagotavljanje kakovostnega sadilnega materiala za obnovo vinogradov.

V letu 2012 se je nadaljeval novi cikel klonske selekcije z novimi potrjenimi 39 kloni vinske trte ter nov cikel odbire klonov gospodarsko pomembnih vinskih sort vinorodne dežele Podravje in Posavje. Selekcijski cilj je odbrati take nove slovenske klone, ki bodo kar najbolj prilagojeni spremenjenim klimatskim razmeram (toleranca na sušni stres) ter sorte, ki bodo dajale zmerne pridelke in bodo odpornejše na grozdno gnilobo. Pri novem ciklusu bo dana prednost elitam sort Laški rizling, Renski rizling, Šipon, Rumeni muškat, Sivi pinot, Muškat ottonel, Kraljevina, Ranfol, Modra frankinja in podlagam 5M, 6M in 8BČ. V vinorodni deželi Podravje je bilo odbrano 55 klonskih linij, v vinorodni deželi Posavje pa 29 klonskih linij.

V letu 2012 je bilo v Selekcijsko trsničarskem središču **Ivanjkovci** cepljenih 14.482 trsnih cepljenk z izplenom 60% prvorazrednih cepljenk. Pridelali so 108.120 očes cepičev baza in 85.600 ključev podlag. Opravili so fenološka spremljanja določenih fenofaz za vse posajene klone v matičnem nasadu. V novem ciklusu klonske selekcije je cilj odbrati take nove slovenske klone, ki bodo kar najbolj prilagojeni tudi spremenjenim podnebnim razmeram. V

fazi predklonske selekcije pri opredelitvi elementov razpoznavnosti novega klonskega kandidata je bila posebna pozornost posvečena odbiri klonskih kandidatov oz. klonov, ki so bolj prilagojeni naravnim danostim in imajo že vgrajeno toleranco na stresne situacije. Na lokacijah, kjer spremljajo klonske kandidate, so izvedli dodatne selekcijske naloge. Tako so spremljali vlažnost tal v povezavi s podnebnimi razmerami. Posebno pozornost so na osnovi vrste tal namenili fenotipskemu izgledu klonskega kandidata ob nastopu stresnih situacij ter pridelku grozdja in lesa v takšnih razmerah. Ker je postopek klonske selekcije dolgotrajen in so s spremljanji trenutno v fazi predklonske selekcije, pridobljeni podatki za enkrat niso bili še predstavljeni, bodo pa uporabljeni kot eden izmed kriterijev pri nadaljevanju postopka klonske selekcije pri klonskih kandidatih. Pri potrjenih klonih se ti podatki uporabijo za končno poročilo o preizkušanju klona.

V Seleksijsko trsničarskem središču **Vrhpolje** je bilo pridelano 9.000 baznih cepljenk, 3.000 certificiranih in 2.000 trsnih cepljenj ostalih starih sort in odbranih elit. Pridelali so 60.000 cepičev, od katerih so jih polovico porabili za lastno pridelavo trsnih cepljenk. V STS Vrhpolje imajo v baznem vinogradu posajene potrjene slovenske klone, ki pomenijo za vinogradništvo izhodiščni material visoke genetske in zdravstvene vrednosti. Spremljali in zapisovali so fenofaze, pojav suše in sončnih ožigov. Vzorčili so liste in opravili analize le-teh, proučili podatke o vsebnosti makro in mikrohranil kot predhodnih pokazateljev sušnega/vodnega stresa. Vzorčili so grozdje pred trgatvijo in spremljali dinamiko dozorevanja (masa jagod, sladkorne stopnje, skupne kisline in pH grozdja). Na zemljišču v k.o. Lože je urejena sodobna kolekcija t.j. genska banka vinske trte; posadili so 650 trt starih sort. V STS Vrhpolje so opravili selekcijo, odbrane pa so bile trte na sortah Malvazija, Zeleni sauvignon, Refošk, Laški rizling, Vitovska grganja, Cipro, Pokalca in Borgonja. Na izbranih trtah so bili nabrani vzorci listov in narejeni ELISA testi (testiranje na viruse). Dosajena je bila kolekcija v Pradah pri Kopru in urejena selekcijska knjiga – posajenih je 24 različnih istrskih sort.

Naloge poskusnega centra za oljkarstvo

Na področju oljkarstva se strokovno delo nanaša tako na pridelavo oljk, kot na predelavo v oljčno olje. V letu 2012 sta se na področju pridelave oljk v Poskusnem centru za oljkarstvo po programu strokovnih nalog izvajali dve nalogi: introdukcija (kolekcijski nasad v Strunjanu) na 25 sortah ter posebno preizkušanje sort in klonov (kolekcijski nasad na Purissimi) na 24 vzorcih pri določenem indeksu zrelosti (v obeh primerih spremljanje fenoloških faz, rasti, občutljivosti na bolezni, škodljivce in nizke temperature, meritve pridelka na drevo, teže 100 plodov, oljevitosti...). Obe nalogi služita reviziji sadnega izbora. Stalna naloga ostaja oskrba matičnega nasada sorte Istrska belica. Naslednja naloga je ugotavljanje rodnosti sorte Istrska belica pri različnem načinu razmnoževanja (od leta 2001), z namenom raziskati vpliv podlage na rodnost in občutljivost na nizke temperature in obnovo po pozebah. Spremljal se je pridelek oljk in olja (trije načini gnojenja in namakanja) na potaknjencih in na cepljenkah. V okviru naloge preverjanje vpliva založenosti tal na rodnost oljk, ki poteka v sodelovanju s kmetijsko svetovalno službo Koper, je poskus potekal v petih oljčnikih, kjer je bilo opravljenih 41 foliarnih analiz, da bi ugotovili stanje prehranjenosti rastlin tekom rasti. Spremljalo se je varstvo pred oljčnim moljem, kjer so bile v letu 2012 med 30 lokacijami ugotovljene velike razlike, in varstvo pred kozjavostjo in sivo oljkovo pegavostjo na sortah Istrska belica in Leccino, kjer je bilo ugotovljeno, da je bila v letu 2012 okužba še vedno visoka, a je bilo zaradi izrazito sušnega leta manj možnosti za dodatne okužbe. Na Istrski belici in Leccinu se je spremljalo tudi dozorevanje z vidika oljevitosti, da bi lahko napovedali primeren čas obiranja (skupaj 106 vzorcev na štirih lokacijah). Informacije so bile objavljene na spletni strani Kmetijsko gozdarske zbornice Nova Gorica ter posredovane po e-pošti na več kot 150 naslovov oljkarjev. Prav tako se je na teh dveh sortah spremljalo dozorevanje z vidika kakovosti, v okviru katerega so bili plodovi odvzeti v 6 terminih in nato predelani v olje, ki je bilo kemično analizirano na vsebnost biofenolov, sestavo maščobnih kislin in sladkorne alkohole (24 vzorcev za analizo).

Selekcija in vzgoja novih sort sadnih rastlin in vinske trte ter selekcija in ekološka rajonizacija zdravilnih zelišč

Glavni namen selekcije in vzgoje novih sort sadnih rastlin in vinske trte je vzgoja novih domačih sort in klonov, ki v naših podnebnih in talnih razmerah dajejo stalne in kakovostne pridelke ter povečujejo gospodarnost pridelave, poleg tega pa tudi zagotavljanje genetsko in zdravstveno neoporečnih izvornih matičnih rastlin za nadaljnje razmnoževanje in pridelavo kakovostnih sadik ter nadzorovano uvajanje novih domačih sort in klonov v redno pridelavo.

Delo pri **vzgoji novih sort sadnih rastlin** trenutno poteka pri oljki, orehu in kostanju. Pridobivanje novih domačih sort, klonov in tipov je pri teh sadnih vrstah pri nas v glavnem vezano na odbiro ustreznih genotipov iz avtohtone populacije. Odbrani, perspektivni genotipi so nato vključeni v ustrezna preizkušanja, ki vključujejo podrobnejše opazovanje in primerjavo s standardnimi, že uveljavljenimi sortami. Skupno je bilo v letu 2012 v postopku vzgoje novih sort sadnih rastlin analiziranih 118 odbranih genotipov oljke, 261 genotipov oreha ter 46 iz domače populacije odbranih tipov kostanja. Različni genotipi oljke ter različni tipi oreha in kostanja so bili odbrani na raznih lokacijah po Sloveniji. Rezultati selekcijskega dela so tudi ena od podlag za spremembe ter dopolnitve slovenskega sadnega izbora.

Klonska selekcija vinske trte se izvaja na podlagi selekcijskih knjig in rezultatov pozitivne množične selekcije v standardnih matičnih vinogradih. Trsi, ki so bili v postopku množične selekcije ocenjeni z najvišjimi ocenami, se kot "elitni trsi" vključijo v podrobnejše opazovanje še za nadaljnja 3-4 leta. To je faza predklonske selekcije, ki se konča z odbiro najboljših trsov, to je klonskih kandidatov. Nadaljnji postopek klonske selekcije obsega spremljanje fenofaz, ampelografsko obdelavo, tehnološke meritve, preverjanje zdravstvenega stanja (ELISA, indeksiranje) ter mikroviniifikacije s kemijsko analizo in organoleptično oceno vina. Zbrane ugotovitve služijo za odbiro končnih klonskih linij, ki so nato vključene v pripravo vloge za postopek uradne potrditve novih klonov oziroma njihovih baznih matičnih trsov. Rezultati selekcijskega dela so tudi ena od podlag za spremembe ter dopolnitve zakonsko določenega izbora vinskih sort (trsni izbor), katerih gojenje je priporočeno oziroma dovoljeno v posameznih rajonizacijskih enotah.

V letu 2012 je bilo v postopek odbire klonskih kandidatov in selekcije klonov, na 17 lokacijah v vseh treh vinorodnih deželah Slovenije, vključenih pri 21 vinskih sortah skupno več kot 144 klonov, klonskih kandidatov ter elitnih linij. V ta namen je bilo pregledanih nad 8.600 trsov. Opravljena so bila vsa predvidena zdravstvena preverjanja (ELISA) in mikroviniifikacije.

Namen **selekcije in ekološke rajonizacije zdravilnih zelišč** je ponudba pravilnega izbora ekotipov klonov semena in sadik slovenskim pridelovalcem, ki bi zagotavljal uspešno pridelovanje zdravilnih zelišč in ki bi tudi predelovalcem zelišč in industriji (farmacevtska in prehranska) zagotovil kakovostno domačo surovinsko bazo. Naloga vključuje proučevanje različnih tehnologij pridelave posameznih zelišč, določanje količine pridelane droge in kakovosti pridelka. V letu 2012 so poskusi potekali na žajblju (*Salvia officinalis* L.), vrtnem timijanu (*Thymus vulgaris* L.) in visokostebelnem jegliču (*Primula elatior* L.).

Posebno preizkušanja sort sadnih rastlin, vinske trte in zelenjadnic za opisno sortno listo

Posebno preizkušanje sort sadnih rastlin, vinske trte in zelenjadnic za opisno sortno listo se izvaja na podlagi Programa posebnega preizkušanja sort 2007-2013, ki ga je sprejel minister, pristojen za kmetijstvo.

Glavni cilj **posebnega preizkušanja sort sadnih rastlin**, ki ga izvaja in koordinira Kmetijski inštitut Slovenije v sodelovanju z Biotehniško fakulteto, Sadjarskima centroma Bilje in Gačnik ter s Poskusnim centrom za oljkarstvo iz Kopra, je preizkušanje tržno zanimivih novih tujih sort, ki bi lahko izboljšale našo ponudbo sadja glede na tiste tehnološke značilnosti, ki so pomembne za gospodarno pridelavo kakovostnega sadja v naših agro-ekoloških razmerah, usklajevanje sadnega izbora sort s tržnimi usmeritvami doma in v tujini ter preizkušanje sort, ki so odpornejše proti različnim škodljivim organizmom v skladu z usmeritvijo k okolju

prijaznim načinom pridelave. Na podlagi rezultatov posebnega preizkušanja sort se vsaka 4 leta pripravi opisno sortno listo (Sadni izbor), v katero so pri najpomembnejših vrstah sadnih rastlin vključeni tudi podatki o tehnologiji pridelovanja sort. Zadnja revizija sadnega izbora je bila izvedena v letu 2010.

Skupno je bilo v letu 2012 v posebno preizkušanje sort sadnih rastlin vključenih 206 sort in podlag 15 sadnih vrst (jablana, hruška, breskev, nektarina, češnja, marelica, sliva, oljka, kaki, oreh, leska, kostanj, jagoda, malina, ameriška borovnica) s skupno 4.000 drevesi (grmi) na 14 lokacijah v vseh sadnih okoliših Slovenije.

Pri **vinski trti** sta **posebno preizkušanje** vrednosti sort za pridelavo in vpis v sortno listo obvezna. Posebno preizkušanje se izvaja pri novo introduciranih sortah vinske trte in podlagah (rod *Vitis* L.) ter pri novo selekcioniranih klonih sort trte in predstavlja podlago za pripravo opisne sortne liste. Nalogo na podlagi letnega programa dela izvaja in koordinira Kmetijski inštitut Slovenije v sodelovanju s podizvajalcema Biotehniško fakulteto, Oddelkom za agronomijo in Fakulteto za kmetijstvo in biosistemske vede Maribor, obsega pa preizkušanje novih sort za nadomeščanje ali dopolnitev izbora vinskih sort, preizkušanje novih doma vzgojenih in tujih klonov že rajoniziranih vinskih sort s ciljem doseganja boljše kakovosti in izenačene rodnosti, večje vsebnosti nekaterih snovi v vinu (npr. polifenoli) ali večje odpornosti proti boleznim in škodljivcem trte (npr. proti grozdni gnilobi) ter preizkušanje podlag, ki so odpornejše proti boleznim in škodljivcem (npr. trsno uš, nematode, bakterijske bolezni in fitoplazme), tolerantnejše na stresne rastne razmere (npr. sušo) ali, ki fiziološko bolj ustrezajo našim sortam vinske trte. Glavni namen je izboljšanje trsnega izbora glede na tiste tehnološke značilnosti sort, ki so pomembne za gospodarno pridelavo kakovostnega grozdja in vina.

V letu 2012 so se nadaljevali postopki posebnega preizkušanja uvoženih ter doma selekcioniranih sort vinske trte v vseh treh vinorodnih deželah Slovenije. V vinorodni deželi Posavje je bilo v postopek posebnega preizkušanja vključenih 5 novih uvoženih vinskih sort in klonov s skupno 500 trsi na eni lokaciji. Narejenih je bilo 5 mikroviniifikacij. V vinorodni deželi Primorska je bilo v postopek posebnega preizkušanja vključenih skupno 14 uvoženih vinskih sort in standardov s skupno 1.450 trsi na 4 lokacijah. Narejenih je bilo 5 mikroviniifikacij.

Vpis sort zelenjadnic v sortno listo je obvezen, vendar brez obveznega preverjanja njihovih agronomskih lastnosti oziroma vrednosti za pridelovanje in uporabo. **Posebno preizkušanje sort zelenjadnic** temelji na odločitvi, da je zaradi ugotavljanja prilagojenosti na naše rastne razmere potrebno preverjanje sort zelenjadnic v naših pridelovalnih razmerah.

Namen in cilj naloge, ki jo izvajata vrtnarska centra v okviru Biotehniške fakultete v Ljubljani in Kmetijskega inštituta Slovenije ter vrtnarske postaje v okviru srednjih kmetijskih šol, je pridobiti nevtralne in strokovno relevantne podatke o sortah, preizkušenih na različnih lokacijah, pri različnih načinih pridelovanja in za različne namene uporabe v naših pridelovalnih razmerah. Ugotavljanje agro-ekološke prilagojenosti in tehnološke vrednosti sort iz drugih geografskih območij, ki bi bile lahko pridelovalno in tržno zanimive tudi v naših pridelovalnih razmerah, predstavlja podlago za pripravo opisne sortne liste, ki je namenjena dobaviteljem semenskega materiala, strokovnjakom kmetijske svetovalne službe, predvsem pa pridelovalcem zelenjadnic.

V poskuse za posebno preskušanje so bile v letu 2012 vključene naslednje vrste zelenjadnic: rdeče zelje (9 sort), rdeče zelje za kisanje (10 sort), jajčevci (6 sort), nizek fižol za stročje (8 sort), krhkolistna solata na prostem (10 sort), krhkolistna solata v zaprtem prostoru (10 sort), lubenica (2 sorti), paradižnik (6 sort). Vrtnarske postaje in centra vsako leto prirejajo dneve odprtih vrat, na katerih omogočijo ogled svojih poskusnih polj in predstavijo svoje delo kmetijskim svetovalcem in pridelovalcem iz različnih območij Slovenije. Glede tehnoloških poskusov je bilo opravljeno terminsko pridelovanje izbranih zelenjadnic in prilagajanje tehnologij pridelave zelenjadnic. Pri rdečem zelju, jajčevcih, nizkem fižolu za stročje, krhkolistni solati so sortne poskuse v različnih pridelovalnih območjih nadgradili s

preizkušanjem v različnih terminih pridelave z namenom določiti najprimernejše roke setve in izbrati najprimernejše sorte za posamezne termine pridelave. Vključena je bila pridelava v zaščitenem prostoru, saj takšna pridelava omogoča večji nadzor nad pogoji pridelave in s tem izven sezonsko pridelavo.

V letu 2012 so se izvedli tudi naslednji tehnološki poskusi: vpliv cepljenja na pridelek in kakovost plodov pri lubenicah, cepljenih na različne podlage, ter vpliv cepljenja paradižnika na pridelek in kakovost plodov. Pridelava plodovk je zaradi pritiska bolezni in možnosti podaljšanja obdobja pobiranja pridelka danes vezana izključno na zaščiten prostor, poleg tega pa zaščiteni prostori tudi pri drugih vrstah zelenjadnic ponujajo možnost podaljšane sezone pridelave in zmanjšujejo tveganje le-te v vse bolj nepredvidljivih vremenskih razmerah. Naloga vrtnarskih centrov in postaj je tudi uvajanje gojenja manj razširjenih vrst zelenjadnic ter širjenje znanja na nove pridelovalce z namenom popestriti ponudbo na trgu s presnimi vrtninami.

Na področju **oljkarstva** so se v okviru programa spremljanje kakovosti oljčnega olja v letu 2012 izvedle naslednje naloge: vzorčenje in analize oljčnega olja na kislost (250 vzorcev) ter maščobnokislinsko sestavo (200 vzorcev) in senzorično oceno (250 vzorcev), na 50 vzorcih pa je bila opravljena celotna analiza na parametre kakovosti (4 niso dosegali kakovosti ekstra deviško oljčno olje). Izvajalec je bil UPZRS Koper, Laboratorij za preskušanje oljčnega olja. Zajeta je bila celotna pridelava oljčnega olja z zaščiteno označbo porekla ter ostalega oljčnega olja, tako da je bilo v analize vključenih okoli 30% celotne pridelave. Rezultati spremljanja kakovosti so pokazali, da sta v letu 2012 izjemna suša (manj napadov oljčne muhe) in nizke zimske temperature vplivale na kakovost oljčnega olja. Vrednosti kislosti (zmanjšan delež oleinske kisline) in peroksidnega števila so bile nižje, nižji kot v letu 2011, a še vedno dokaj visok (7%) je bil delež vzorcev s senzoričnimi napakami, intenziteta sadežnosti je bila nekoliko nižja (vzrok so prezreli plodovi). Pridelovalci so dobili navodila glede pravočasnega obiranja, da bi uspeli ohraniti kakovost.

9.3 Strokovne naloge v živinoreji

Javna služba strokovnih nalog v živinoreji se izvaja v skladu s potrjenimi rejskimi programi za posamezne vrste in pasme domačih živali. Posamezne naloge iz potrjenega rejskega programa izvajajo organizacije v živinoreji, ki so za to pridobile odločbo Ministrstva za kmetijstvo in okolje.

Preglednica 72: Število organizacij v živinoreji v letu 2012

Vrsta živali	Priznane rejske organizacije	Druge priznane organizacije	Odobrene organizacije	Skupaj
Govedo	5	13	8	26
Drobnica	1	10	2	13
Prašiči	1	11	2	14
Konji	9	4	3	16
Kunci	1			1
Perutnina	1			1
Čebele	1	1	28	30
Skupaj	19	39	43	101

Vir: MKO

V okviru potrjenih rejskih programov se izvajajo naslednje strokovne naloge: vodenje rodovniških knjig za čistopasemske plemenske živali in registrov za hibridne plemenske živali, vodenje izvornih rodovniških knjig za slovenske avtohtone pasme živali, registracija in preverjanje porekla, naloge na področju razmnoževanja in plodnosti plemenskih živali, meritve in obdelava proizvodnih lastnosti živali, vodenje in vzdrževanje informacijskih sistemov, preizkušanje, ocenjevanje in odbiranje plemenskih živali, opravljanje bioloških in genskih testov, napovedovanje genetskih vrednosti, obdelave zbranih podatkov in objave

rezultatov, izdajanje zootehniških dokumentov, kontrola prireje mleka in mesa, spremljanje proizvodnosti domačih živali, interpretacija rezultatov, opravljanje meritev pri preizkusu v pogojih reje, spremljanje velikosti populacije in strukture plemenske črede, vzdrževanje genetskih rezerv domačih živali, izdaja publikacij, označevanje plemenskih živali, izvajanje uradnih preizkušanj plemenskih živali oziroma njihovih potomcev, obdelava podatkov merjenj in testiranj, opravljanje laboratorijskih analiz mesa, mleka, disekcij klavnih trupov, vodenje katastra čebelje paše, napoved medenja v čebelarstvu, zbiranje rezultatov na tekmovanjih s kopitarji za potrebe selekcijskega dela ter razvojno raziskovalne naloge s področja izvajanja rejskih programov.

Z izvajanjem strokovnih nalog v živinoreji se zagotavlja genetski napredek pri domačih živalih, ohranitev biotske raznovrstnosti, zadostno število plemenskega materiala, povečevanje števila plemenskih živali, ki so vpisane v rodovniške knjige in registre ter doseganje boljše kakovosti živinorejskih proizvodov oziroma višje kakovosti hrane za potrošnika.

Govedoreja

V Sloveniji so na področju govedoreje potrjeni rejski programi za naslednje pasme goveda: lisasta pasma, rjava pasma, črno-bela pasma, limuzin pasma, šarole pasma in cikasto govedo. Proizvodni rezultati živali se ugotavljajo s kontrolo proizvodnje mleka in mesa.

Leta 2012 je bilo na 4.333 kmetijskih gospodarstvih vključenih v kontrolo prireje mleka 82.132 krav ali 80,6% vseh molznic.

Preglednica 73: Mlečnosti kontroliranih krav (standardna laktacija) po pasmah; 2011 in 2012

Pasma	2011						2012					
	Število zaključkov	Mleko kg	Maščobe		Beljakovine		Število zaključkov	Mleko kg	Maščobe		Beljakovine	
			kg	%	kg	%			kg	%	kg	%
LS	22.473	5079	204,8	4,03	171,3	3,37	22.126	5167	209,1	4,05	174,3	3,37
LSX	10.260	5745	233,1	4,06	192,2	3,35	10.178	5828	237,0	4,07	195,0	3,35
ČB	31.529	7226	284,0	3,93	236,4	3,27	32.316	7345	290,2	3,95	240,3	3,27
RJ	11.923	5526	224,1	4,06	186,8	3,38	11.519	5587	227,0	4,06	189,3	3,39
CK	9	2478	97,7	3,94	80,1	3,23	11	2923	115,0	3,94	94,6	3,24
Druge	5.540	5886	234,5	3,98	195,5	3,32	5.872	5981	238,8	3,99	198,4	3,32
Skupaj	81.734	6110	243,7	3,99	202,9	3,32	82.022	6224	249,1	4,00	206,7	3,32

Vir: KIS (CPZ govedo)

Prevladujejo krave črno-bele, lisaste in rjave pasme. Kontrolirana kmetijska gospodarstva so v povprečju redila 19,0 krav molznic (leta 2011: 18,7; leta 2010: 18,2, leta 2009: 17,6; leta 2008: 17,0; leta 2007: 16,5). Povprečna mlečnost se je v primerjavi z letom 2011 povečala za 114 kg in je v letu 2012 znašala 6.224 kg mleka s 4,00 % maščobe in 3,32 % beljakovin. V primerjavi z letom poprej so se pri vseh pasmah povečale mlečnosti ter vsebnost maščob, pri vsebnosti beljakovin pa so spremembe majhne. Pri cikasti pasmi je bilo le 11 laktacijskih zaključkov.

Leta 2012 je bilo v kontrolo prireje mesa vključenih 3.587 živali, od tega 2.291 telet. V primerjavi z letom 2011 je bilo opravljenih 772 manj tehtanj, v kontrolo prireje mesa pa je bilo vključenih 91 telet več. V letu 2012 je bil povprečni prirast od starosti 90 do 210 dni pri limuzin pasmi 875 g/dan, pri lisasti pasmi 1.030 g/dan in pri šarole pasmi 1.149 g/dan. V primerjavi z letom 2011 se je dnevni prirast povečal pri šarole pasmi, pri limuzin in lisasti pasmi pa se je prirast zmanjšal. Zbrani podatki kontrole prireje mesa se uporabljajo pri odbiri plemenskih živali v mesnih čredah, pri načrtovanju tehnologije reje krav dojilj in pri gospodarskem križanju.

Poleg priprave podatkov za nacionalne obračune plemenskih vrednosti, različne raziskave, poročila in razstave živali, ima selekcija eno najpomembnejših vlog pri odbiri bikovskih mater, saj so njihovi potomci kandidati za bodoče plemenske bike. V letu 2012 je bilo registriranih

867 bikovskih mater, največ za lisasto pasmo (332) in najmanj za cikasto pasmo (52). S predpisi in potrjenimi rejskimi programi je natančno določeno, katera plemenska žival je čistopasemska in s tem primerna za vpis v rodovniško knjigo. Pogoje za vpis v rodovniško knjigo izpolnjuje 79.960 krav, kar je 96,5% vseh krav, vključenih v kontrolo prireje mleka. V letu 2012 je 64,0% vseh krav, ki so vpisane v rodovniško knjigo in vključene v kontrolo prireje mleka izpolnjevalo pogoje za vpis v glavni del rodovniške knjige (čistopasemske plemenske živali). V kontroli prireje je opazen je trend zniževanja odstotka čistopasemskih plemenskih živali. V letu 2012 je bilo v register plemenskih bikov vpisanih 326 novih plemenskih bikov.

Na vzrejalščih se vzreja potomce načrtnega parjenja bikovskih mater in elitnih bikov. Na testnih postajah za testiranje potomcev plemenskih bikov na rastnost se testira potomce mladih bikov, vključenih v osemenje. Teleta po posameznem biku se izbere na terenu in v hlevi v testno postajo, kjer se pitajo pod enakimi pogoji, s čimer se močno zmanjša vpliv okolja in so zato genetske razlike med njimi natančneje ocenjene. Po zaključenem testu se vsi podatki o masah ob posameznem tehtanju in podatki, ki so bili zbrani v klavnici, vpišejo v podatkovno bazo. Na podlagi pridobljenih podatkov se izračunavajo različni parametri klavne kakovosti, končni cilj pa je izračun plemenske vrednosti posameznih bikov.

Z razrezom klavnih polovic se pridobi najbolj objektivne podatke o njihovi sestavi, kar je najboljši kazalec klavne kakovosti. Pri bikih mesnih pasem je preizkušnja sorodnikov izredno pomembna, saj se najboljše živali uporablja za gospodarsko križanje.

Prašičereja

V Sloveniji potrjen rejski program SloHibrid vključuje naslednje pasme prašičev: Slovenska landrace (linija 11), Large white (linija 22), Duroc (33), Pietrain (44), Slovenska landrace (linija 55), Large white (linija 66) in Krškopoljski prašič ter naslednje linije prašičev: Hibrid 12, Hibrid 21, Hibrid 53, Hibrid 45 in Hibrid 54.

Rodovniška knjiga je seznam čistopasemskih plemenskih živali z osnovnimi podatki o identifikaciji, poreklu in izvoru. V rodovniško knjigo so vpisane plemenske živali, ki izpolnjujejo z rejskim programom določene pogoje in so odbrane za razmnoževanje. Rodovniška knjiga se vodi za vse pasme čistopasemskih plemenskih živali in je glede na njihove značilnosti razdeljena na glavni del z razdelki in dodatni del z razdelki. Na selekcijskih in razmnoževalnih farmah, vzrejnih središčih in pri ostalih rejcih, selekcionerji podeljujejo rodovniške številke. V letu 2012 je bilo skupno podeljenih 1.014 rodovniških števil. Kakovost plemenskih prašičev se preverja na osnovi podatkov o plemenski vrednosti, proizvodnih podatkov in podatkov o poreklu.

Označevanje prašičev poteka enkrat tedensko. Označujejo se pujski v starosti do sedem dni. Pujski, namenjeni vzreji plemenski mladici in merjascev, so označeni individualno, ostali pujski pa dobijo skupinsko oznako. Leta 2012 je bilo na farmah in pri rejcih označeno 17.387 gnezd, kar je 6.081 manj kot leta 2011. Na farmah se je v letu 2012 število živorojenih pujskov na gnezdo v primerjavi z letom 2011 povečalo za 0,23 in znaša 13,28, na gnezdo je bilo porabljenih 14,5 KD, svinje pa so v povprečju imele 1,89 gnezd na leto. Na kmetijah se je število živorojenih pujskov na gnezdo zmanjšalo za 0,20 in znaša 10,26 (podatki za prvo polletje 2012), na gnezdo je bilo porabljenih 17,3 KD, svinje pa so v povprečju imele 1,91 gnezd na leto.

Preizkus mladici v proizvodnih razmerah se izvaja na farmah in vzrejnih središčih. Preizkus zajema identifikacijo, oceno zunanosti, tehtanje živali ter meritev debeline hrbtne slanice z ultrazvokom. Podatki se vnašajo v informacijski sistem.

V okvir molekularno genetskih metod sodijo testi na sindrom maligne hipertermije, preverjanje porekla, določanje mikrosatelitov, itd. Rejcem se posredujejo analize za njihove živali, rezultat za posamezno žival pa je vpisan v zootehniškem spričevalu.

Rezultate analiz plodnosti svinj pri svojem delu uporablja komisija za odbiro, ocenjevanje in priznavanje merjascev v selekcijskih središčih in merjascev za osemenjevanje. Na osemenjevalnih središčih je bilo v letu 2012 prodanih 27.584 doz merjaščevega semena, kar je 1.263 več kot v letu 2011. Pri odvzemu semena se ocenjuje libido merjascev in opravlja laboratorijske preglede semena. Pri živalih se preverja poreklo in načrtuje parjenja ter s tem zagotavlja genetske povezave in preprečuje parjenje v sorodu.

Reja drobnice

Na področju reje drobnice potrjeni rejski programi vključujejo naslednje pasme ovc: jezersko solčavska ovca, oplemenjena jezersko solčavska ovca, belokranjska pramenka, istrska pramenka, bovška ovca in oplemenjena bovška ovca ter naslednje pasme koz: drežniška koza, burska, slovenska srnasta in slovenska sanska.

Osnova selekcije pri reji drobnice je aktivna populacija ovc in koz, ki se redijo v tropih, vključenih v kontrolo porekla in proizvodnje. Opravlja se biološki test ter ocenjevanje in razvrščanje živali v kakovostne razrede glede na lastnosti zunanosti in lastnosti proizvodnosti sorodnikov. V letu 2012 je bilo v rejski program vključenih 17.833 ovc in 5.444 koz. V tropu je bilo povprečno 72,5 ovc in 28,1 koz.

Preglednica 74: Število rejcev in število ovc in koz v kontroli; 2011 in 2012

	2011				2012			
	ŠTEVILO REJCEV		ŠTEVILO ŽIVALI		ŠTEVILO REJCEV		ŠTEVILO ŽIVALI	
	za mleko	za meso	za mleko	za meso	za mleko	za meso	za mleko	za meso
OVCE	43	219	4.582	13.787	42	204	4.827	13.006
KOZE	41	183	2.464	3.068	36	158	2.371	3.073

Vir: BF

Pri ovcah je najpogostejše zastopana pasma v kontroli porekla in proizvodnje jezersko solčavska pasma (35,5%), sledi oplemenjena jezersko solčavska (30,8%) ter bovška ovca (15,7%). Ostale pasme so zastopane v manjšem odstotku. Pri kozah je v kontroli najbolj zastopana pasma burska (50,5%), na drugem mestu je slovenska srnasta (26,3%), sledi pa slovenska sanska pasma (11,7%).

V letu 2012 je bilo v mlečno kontrolo vključenih 4.827 ovc v 42 tropih. Povprečna dolžina laktacije je znašala 207 dni, skupna količina mleka v laktaciji pa je bila v povprečju 209 kg in se je v primerjavi z letom 2011 zmanjšala za 5 kg. Mleko ovc je v letu 2012 v povprečju vsebovalo 6,2% maščobe, 5,3% beljakovin in 4,6% laktoze. Povprečna vsebnost suhe snovi je bila 16,1%.

V mlečno kontrolo je bilo v letu 2012 vključenih 2.371 koz v 36 tropih. Povprečna količina mleka v letu 2012 je bila 468 kg in se je v primerjavi z letom 2011 povečala za 28 kg. V povprečju je kozje mleko vsebovalo 3,1% maščobe, 3,0% beljakovin in 4,4% laktoze.

Kontrola porekla in proizvodnje v tropih, ki redijo mesne pasme ovc in koz se opravlja po A metodi. V kontrolo porekla in proizvodnje je bilo leta 2012 vključenih 13.006 ovc mesnih pasem v 204 tropih in 3.073 koz mesnih pasem v 158 tropih. V letu 2012 so imele ovce v povprečju 1,31 rojenih in 1,27 živorojenih jagnjet na gnezdo, koze pa 1,57 rojenih in 1,52 živorojenih kozličev na gnezdo.

Testiranje ovnov je potekalo na testni postaji v Logatcu in testni postaji na Jezerskem. V času testiranja so ovni trikrat stehani (interval 30 ± 5 dni). Krmljeni so s senom po volji in kilogramom krmil na dan. Postopek testiranja in meritev je enak tudi na testni postaji Jezersko, kjer so ovni v času testa na paši, brez dodajanja krmil. Test na testni postaji Logatec je v letu 2012 končalo 284 ovnov, na tesni postaji Jezersko pa je test zaključilo 27 moških jagnjet pasme jezersko solčavska ovca.

Konjereja

V Sloveniji se vodijo rodovniške knjige za pasme: lipicanski konj, slovenski hladnokrvni konj, posavski konj, haflinški konj, ljutomerski kasač, kasaški konj, slovenski toplokrvni konj, angleški polnokrvni konj, arabski polnokrvni konj, arabski konj in islandski konj.

Za vse živali naštetih pasem, ki so vpisane v rodovniške knjige, se vodi in izdaja zootehniška dokumentacija. Konec leta 2012 je bilo v register kopitarjev vpisanih skupno 24.875 živali, od tega 24.017 konj. Na vzrejnih pregledih se opravlja identifikacijski in registracijski pregled žrebet. Pregledanih, označenih in registriranih je bilo 1.606 žrebet.

Letni pregled rodovniških kobil in naraščaja ter žrebic za sprejem v rodovnik, je v letu 2012 potekal na vnaprej določenih preglednih mestih za vse pasme konj in naknadno določenih preglednih mestih za živali slovenske toplokrvne, kasaške in arabske pasme. V rodovniške knjige je bilo vpisanih 328 kobil.

Preglednica 75: Število kobil vpisanih v rodovniške knjige po pasmah; 2006-2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Slovenske hladnokrvne kobile	216	180	227	217	198	158	168
Posavske kobile	89	65	75	94	92	71	70
Haflinške kobile	40	30	47	41	43	19	25
Kasaške kobile	24	40	15	44	31	6	15
Slovenske toplokrvne kobile	32	38	23	15	19	20	3
Ljutomerski kasač						7	8
Angleške polnokrvne kobile	3	8	4	6	2	1	11
Arabske polnokrvne in arabske kobile	15	12	7	10	7	2	4
Islandske kobile	9	9	9	4	11	5	11
Lipicanske kobile	24	42	27	22	16	7	9
Šetlandske kobile					11	4	4
Skupno sprejete v rodovnik	452	424	434	453	430	300	328

Vir: VF

V plemenilni sezoni 2012 je plemenilo 353 plemenjakov vseh pasem. Strokovna komisija za odbiro, ocenjevanje in priznavanje plemenjakov je za plemenilno sezono 2012 odbrala 342 plemenjakov. Na žrebetišču Briga je bilo odbranih 10 žrebcev slovenske hladnokrvne pasme, 5 žrebcev posavske pasme in 2 haflinška žrebca.

Čebelarstvo

V Sloveniji čebelarimo s kranjsko čebelo, ki je avtohtona pasma čebel in je zakonsko zaščitena. Delovna skupina za pregled vzrejališč čebeljih matic je opravila pregled vzrejališč za vzrejo matic v letu 2012. V vzrejališčih čebeljih matic je bilo za potrebe odbire matičarjev zbranih in pregledanih 181 vzorcev čebel. V vzorcu iz vsake družine, ki je potencialni matičar, je bilo okoli 30 čebel delavk.

Preglednica 76: Število matic v rodovniški knjigi kranjske čebele, 2006-2012

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Število matic	12.872	12.826	16.281	17.212	26.265	28.901	31.268
<i>Od tega rodovniških</i>	<i>128</i>	<i>187</i>	<i>379</i>	<i>289</i>	<i>423</i>	<i>472</i>	<i>291</i>
Prodaja matic: Doma	9.486	8.263	10.195	12.062	14.160	16.799	15.218
EU	2.906	3.853	5.417	4.373	10.744	9.558	11.280
Izven EU	480	710	669	777	1.361	2.544	3.938

Vir: KIS

V letu 2012 je bilo opravljeno progeno testiranje na 532 maticah. Rezultati so zanesljivi, saj je imela vsaka matica dovolj testiranih potomk. Povprečna ocena mirnosti v letu 2012 je bila 3,31 in se rahlo vzpenja (leta 2011 3,28). Povprečna ocena rojivosti v letu 2012 je bila 3,34, kar je najboljša ocena v zadnjih šestih letih. Povprečna ocena donosa medu v letu 2012 je bila 10,5 kg, kar je 15,3 kg manj kot leto prej in je posledica neugodnih vremenskih razmer v

letu 2012. Trend povečevanja letnega donosa medu je negativen. Pri 431 testiranih družinah se je ocenjevala tudi obarvanost čebel. Poprečna ocena obarvanosti je bila 3,63.

Delo opazovalno napovedovalne službe medenja je v letu 2012 obsegalo zbiranje vzorcev za umetno fenološko pospeševanje, terenske preglede zarodnih oblik proizvajalcev mane, kontrolo razvoja proizvajalcev mane in stanja medečih virov, lovljenje ličink kaparja na plošče ter ugotavljanje paritvenega in zalegalnega uspeha proizvajalcev mane.

Kunčjereja

Rejski program v kunčjereji se izvaja v dveh selekcijskih centrih in sicer pri maternalni liniji A in pri očetovski liniji C. V letu 2012 je bilo v rodovniško knjigo vpisanih 16 samcev in 481 samic maternalne linije A ter 29 samcev in 78 samic terminalne C linije.

V maternalni liniji A se redno izvaja nadzor nad splošnim stanjem populacije. Na odbiro vplivajo potrebe centrov in prodaja plemenskih živali na trgu. Zaradi krize v kunčjereji, ki je posledica zdravstvenih težav, uporaba plemenskih samic linije A v praksi še vedno ne dosega pričakovanj. V letu 2012 je bilo v gnezdu povprečno 8,72 živorojenih mladičev oziroma 0,50 več kot v predhodnem letu, na samico pa je bilo vzrejenih 56,89 mladičev.

V očetovski liniji C se je v letu 2012 v primerjavi z letom 2011 število živorojenih mladičev zmanjšalo in sicer od 7,17 na 7,01. Število mladičev v gnezdu je bilo dovolj veliko, saj gre za selekcijo očetovske linije, kjer so lastnosti plodnosti drugotnega pomena.

Plemenske vrednosti so bile v letu 2012 napovedane za velikost gnezda pri obeh linijah in za telesno maso pri liniji C.

Perutninarstvo

Selekcija in odbira živali je potekala na domačih linijah kokoši, namenjenih predvsem za kmečke reje, ob dobri nesnosti, manjši zahtevnosti za rejo ter še vedno dobrih klavnih lastnostih izločenih kokoši. Na področju perutninarstva se izvaja selekcija za kokoši lahkega tipa in kokoši težkega tipa.

V selekcijsko delo lahkega tipa kokoši so bile v letu 2012 vključene pasme slovenska rjava kokoš, slovenska srebrna kokoš, slovenska grahasta kokoš ter avtohtona štajerska kokoš in križanci prelux-R, prelux-G ter prelux-Č. Uspešnost se ocenjuje predvsem na križankah, ki so rezultat selekcijskega dela na posameznih pasmah.

Rejski cilj do leta 2015 je, da bi pasme slovenska grahasta, rjava in srebrna spolno dozorele pri starosti 20-22 tednov, štajerska kokoš pa pri starosti 24-26 tednov. V letu 2012 je bil ta cilj dosežen pri vseh pasmah. Pri štajerski kokoši je rezultat ugoden, saj je v zadnjih dveh letih dozorela v 23. tednu starosti, kar en teden pred postavljenim ciljem. V selekcijo težkega tipa kokoši so vključene tri pasme (slovenska pitovna kokoš, slovenska zgodaj operjena kokoš in slovenska pozno operjena kokoš), ki se uporabljajo za pridobivanje končnega križanca, namenjenega za pitanje, prelux-bro.

9.4 Raziskovalna dejavnost

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje je tako kot v preteklih letih tudi v letu 2012 na področju raziskovalne dejavnosti v kmetijstvu sodelovalo kot sofinancer v aplikativnih, razvojnih in ciljnih raziskovalnih programih ministrstva, pristojnega za znanost in sicer pri raziskovalnih projektih, katerih predlog in izvedba izkazuje strateško pomembnost in uporabnost projekta za razvoj resornih področij ministrstva.

Aplikativni raziskovalni projekti, ki predstavljajo izvirno raziskovanje, s katerim naj bi pridobili nova znanja ter so usmerjeni v določene praktične cilje ali namene, pomembne za področje kmetijstva, MKO podpira v višini do 25%. Ta delež sofinanciranja s strani MKO prijavitelj predstavlja kot sredstva zainteresiranih uporabnikov. Po razpisih za zbiranje predlogov za

financiranje projektov temeljnega in aplikativnega raziskovanja na področju matematičnih, tehničnih, biotehničnih, medicinskih, družboslovnih in humanističnih ved (Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS) iz preteklih let, je MKO kot interesent v letu 2012 sofinanciralo en aplikativni projekt, ki se je v financiranje uvrstil po javnem razpisu za leto 2008, z začetkom financiranja v letu 2009.

Skupna prevzeta obveznost za podporo izvajanja aplikativnih projektov je v letu 2012 predstavljala 1,5% izplačil za raziskovalno dejavnost na področju kmetijstva. V letu 2012 je bilo predvideno sofinanciranje treh novih aplikativnih projektov iz razpisa v letu 2011. Zaradi rebalansa proračuna za znanost se je začetek in izvajanje aplikativnih projektov preložilo v leto 2013, načrtovana sredstva MKO za sofinanciranje pa so ostala neporabljena. Aplikativni raziskovalni projekti so koristno dopolnilo in korektor drugim programskim strukturam raziskovanja, predvsem ciljnim raziskovalnim programom, zlasti z vidika načina pridobivanja idej in rešitev.

V okviru raziskovalne dejavnosti ima ministrstvo najpomembnejšo vlogo pri projektih ciljnega raziskovalnega programa (CRP), kjer nastopa kot naročnik raziskav in sofinancira projekte CRP med 50% in 60%. Ciljni raziskovalni programi so bili oblikovani kot posebna programska struktura Nacionalnega raziskovalnega programa kot podpora sektorskemu razvojnemu načrtovanju.

Težišča v letu 2006 oblikovanega CRP »Konkurenčnost Slovenije 2006–2013« temeljijo na ciljnih Strategije razvoja Slovenije, ki odgovarjajo petim razvojnim prioritetam države, ki so: (1) Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast, (2) Družba znanja: izobraževanje, vzgoja, raziskave in razvoj, (3) Učinkovita in cenejša država, (4) Moderna socialna država in večja zaposlenost, (5) Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja. V skladu s cilji in prednostnimi nalogami v Strategiji razvoja Slovenije in drugih državnih razvojnih dokumentih, vsebine raziskav za spremljanje in oblikovanje celostnega in trajnostnega razvoja kmetijstva ter podeželja z zagotavljanjem pridelave in predelave varne in zdrave hrane v največjem delu pokriva težišče 5 in delno težišče 1.

V letu 2011 je bil oblikovan nov sektorski Ciljni raziskovalni program (CRP) »Zagotovimo.si hrano za jutri«, ki temelji na strateških ciljnih, opredeljenih v sektorskih dokumentih (Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva, Resolucija o nacionalnem gozdnem programu, Strategija prilagajanja slovenskega kmetijstva in gozdarstva podnebnim spremembam), ki so skladni s strateškimi usmeritvami Raziskovalne in inovacijske strategije Slovenije in odgovarjajo tudi dvema razvojnim prioritetama Strategije razvoja Slovenije in sicer: (1) Konkurenčno gospodarstvo in hitrejša rast ter (5i) Povezovanje ukrepov za doseganje trajnostnega razvoja.

Usmeritve za pripravo javnega razpisa CRP »Zagotovimo.si hrano za jutri« za leto 2011 so bile določene s prioritetskimi vsebinami v okviru štirih težišč in sicer:

- I. Prehranska varnost Slovenije
Cilj: Zagotavljanje prehranske varnosti s stabilno pridelavo varne, kakovostne in potrošniku dostopne hrane
- II. Konkurenčnost proizvodnje hrane in obnovljivih naravnih virov
Cilj: Povečevanje konkurenčne sposobnosti kmetijstva, gozdarstva, ribištva in živilstva
- III. Trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri
Cilj: Trajnostna raba proizvodnih potencialov in zagotavljanje s kmetijstvom, gozdarstvom in ribištvom povezanih javnih dobrin
- IV. Razvoj podeželja
Cilj: Zagotavljanje skladnega in socialno vzdržnega razvoja podeželja

V letu 2012 se je nadaljevalo financiranje vseh 36 projektov, ki so bili v financiranje uvrščeni v okviru javnega razpisa CRP »Zagotovimo.si hrano za jutri« iz leta 2011. Nadaljevalo se je tudi financiranje 37 projektov CRP »Konkurenčnost Slovenije 2006-2013«, izbranih na

razpisu v letu 2010 in enega projekta CRP »Konkurenčnost Slovenije 2006-2013«, izbranega na razpisu v letu 2008.

Preglednica 77: Sofinanciranje raziskav v kmetijstvu s strani MKO; 2011 in 2012

	Število projektov		Prevzete obveznosti v letu 2012 (000 EUR)	Izplačano (000 EUR)		Indeks 2012/11
	2011	2012		2011	2012	
Aplikativni in razvojni programi	2	1	17,6	19,7	17,6	89,3
CRP Konkurenčnost Slovenije	90	74	1.094,6	1.436,7	1.094,6	76,2
ERA-NET CORE ORGANIC 2	3	5	93,0	17,0	93,0	547,1
Raziskovalno delo skupaj	95	80	1.205,2	1.473,5	1.205,2	81,8

Vir: MKO

Za sofinanciranje projektov CRP je bilo v letu 2012 prevzetih 23,8% manj obveznosti kot v letu 2011. Konec leta 2012 so se začele priprave za nov CRP razpis, ki bo predvidoma objavljen v letu 2013.

Rezultati raziskovalnih projektov pomembno pripomorejo k prilagajanju kmetijske politike, oblikovanju strategij, razvoju novih tehnologij v kmetijstvu v povezavi z varstvom okolja in ohranjanjem kulturne krajine, prilagajanju in razvoju na področju živilsko predelovalne industrije, pridelavi zdrave hrane in varovanju in zaščiti potrošnika, razvoju podeželja in večnamenskosti kmetijstva, vzpostavitvam monitoringov v kmetijstvu in informacijskih sistemov. Dosedanje izkušnje kažejo, da je ob pomoči ciljnega raziskovalnega programa mogoče v veliko večjem obsegu podpreti izvajanje nacionalnih strategij po posameznih področjih dela ministrstva, rezultati raziskav pa se tudi uspešno prenašajo v kmetijsko prakso in prispevajo tudi k tehnološkemu razvoju in povečevanju inovacij v praksi. Za prenos rezultatov v kmetijsko prakso raziskovalne skupine organizirajo javne predstavitve tako za svetovalce, kot za kmete in dosežke raziskav tudi uspešno publicirajo.

Na področju evropskega znanstvenega sodelovanja je MKO kot partner vključen v dva ERA NET projekta (CORE Organic 2 in EUPHRESCO 2).

V letu 2011 je bil izveden drugi javni razpis za sofinanciranje nadnacionalnih raziskovalnih projektov v okviru iniciative »ERA-NET CORE ORGANIC 2«. CORE ORGANIC je akronim za koordinacijo evropskega nadnacionalnega raziskovanja na področju ekološkega kmetijstva in prehranskih sistemov, ustanovljeno s ciljem izboljšati sodelovanje med nacionalnimi raziskovalnimi dejavnostmi na področju ekološkega kmetijstva.

CORE ORGANIC 2 se je iz 11 evropskih partnerskih držav, ki so sodelovale v CORE ORGANIC 1, doslej razširil na 22 partnerskih držav. Posebna cilja mreže CORE ORGANIC 2 sta izboljšati izmenjavo informacij in strokovnega znanja ter usklajevati obstoječe raziskave. Ozadje teh ciljev je, da so za javna evropska raziskovalna in razvojna prizadevanja na področju ekološko pridelane hrane in kmetovanja značilne majhne raziskovalne skupine, ki so pogosto razpršene in porazdeljene tako geografsko, kot tudi institucionalno. To ustvarja potrebo po zbiranju razpršenega strokovnega znanja in izkušenj v kritično maso za ohranjanje in izboljšanje konkurenčne kakovosti in relevantnosti raziskovanja.

Glede na nacionalno zakonodajo na področju raziskav se Slovenija vključuje v nadnacionalni razpis na podlagi nacionalnega javnega razpisa po mehanizmu »virtual common pot«. To pomeni, da vsak partner - financer, zagotavlja finančna sredstva samo za tiste raziskovalne skupine svoje države, ki so vključene v nadnacionalne konzorcije izbranih projektov.

Na podlagi ocen znanstvene relevantnosti in prioritet posameznih partnerjev – financerjev, je usmerjevalni odbor za razpis pripravil listo predlogov projektov za vključitev v izvajanje in financiranje. Na podlagi evalvacije predlogov sta bila v izvajanje in financiranje uvrščena le dva projekta, v katerih sodelujejo tudi slovenske raziskovalne skupine in za katere je po nacionalnem razpisu izkazan interes za podporo. Za celotno izvajanje projektov, s trajanjem 36 mesecev, je Slovenija prevzela obveznosti v višini 197.996 EUR, od tega 40.000 EUR v

letu 2012. Poleg treh že potekajočih projektov je skupna obveznost za CORE ORGANIC 2 projekte v letu 2012 znašala 93.000 EUR.

V okviru druge evropske iniciative ERA-NET EUPHRESO so se v letu 2012 začeli izvajati projekti po »nekonkurenčnem mehanizmu« (Non competitiveness mechanism – NC). Slovenija je vstopila v izvajanje dveh projektov, enega s področja pospiviroidov (DEP 2) in enega s področja zlate trsne rumenice (GRAFDEPI). Sredstva sodelujoče institucije zagotavljajo iz virov sredstev v okviru strokovnih nalog Fitosanitarne uprave RS.

V letu 2012 so se začele priprave na nov nadnacionalni razpis. Oblikovana je bila lista prioritarnih tem, ki se bodo izvajale po NC in VP ter mešanem modelu obeh mehanizmov. Razpis bo predvidoma objavljen v letu 2013.

Podroben pregled raziskovalnih projektov, sofinanciranih s strani MKO, je podan v prilogi 69.

9.5 Kmetijsko izobraževanje

Skrb in odgovornost za načrtovanje in izvajanje izobraževanja v državi je v pristojnosti Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport, področje usposabljanja odraslih pa v pristojnosti Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje (MKO) v sodelovanju s področnimi organizacijami in socialnimi partnerji nastopa kot enakopraven partner pri vseh tistih vprašanjih, ki so vezana na izobraževanje s področja kmetijstva, gozdarstva, živilstva, ribištva in veterine.

Uspešno prilagajanje kmetijstva je v veliki meri odvisno od tega, kako uspe uveljaviti in izkoristiti svoje posebnosti in prednosti, saj le tako lahko preseže svoje pomanjkljivosti. Visoko in kakovostno usposobljene strokovne službe in izobraženi kmetovalci so prav gotovo ključ do uspeha, zastavljenega tudi v programskih dokumentih. Za doseg ciljev MKO sodeluje pri oblikovanju poklicnega in strokovnega izobraževanja, saj ima kot socialni partner v Področnem odboru za poklicne standarde kmetijstvo, gozdarstvo, ribištvo, prehrana in veterina pri Centru za poklicno izobraževanje tudi svojega predstavnika, ki v odboru deluje kot predsednik.

MKO izvaja ukrepe, ki izobraževalnim ustanovam, ki izvajajo programe rednega in izrednega formalnega izobraževanja, pomagajo pri izvedbi načrtovanih izobraževanj. V preteklih letih so se tako sredstva namenjala za sofinanciranje opremljanja šolskih posestev in učnih delavnic šol za izvajanje praktičnega pouka, pri katerem se učenci usposabljaajo za delo in uspešen ter kakovosten prenos znanja v prakso. V letu 2012 zaradi slabih gospodarskih razmer tega ukrepa prvič ni bilo mogoče izpeljati, saj ni bilo zadosti sredstev, ostal pa je ukrep sofinanciranja praktičnega pouka. Z njim se je, tako kakor tudi vsa leta doslej, prispevalo k pridobivanju znanja za varnejše delo pri kmetijski pridelavi in predelavi, ter seznanjalo udeležence v izobraževalnem procesu o razvoju tehnologij. Sredstva iz naslova ukrepa so se dodelila na podlagi izvedenega javnega razpisa, za uspešno kandidaturo pa so morali imeti vlagatelji zagotovljena tudi lastna sredstva. Upravičenci, ki so jim bila sredstva odobrena in na podlagi dokazil tudi izplačana, so potrdili, da z razpisanimi sredstvi lažje in učinkoviteje dosegajo zastavljene cilje.

V letu 2012 je v Sloveniji delovalo 15 izobraževalnih ustanov s področja kmetijstva, vrtnarstva, gozdarstva, živilstva in veterine, na katere je bilo skupaj vpisanih 4.065 dijakov in 3.544 študentov.

Največ dijakov je bilo vpisanih na Center biotehnike in turizma Grm Novo mesto (19% vseh dijakov) in Biotehniški izobraževalni center Ljubljana (19%), najmanj pa na Biotehniško šolo Rakičan (3%). Po številu študentov je na prvem mestu Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani (27% vseh študentov), sledijo pa Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru (17%) ter Veterinarska fakulteta Univerze v Ljubljani (13%).

Preglednica 78: Število dijakov in študentov po izobraževalnih ustanovah s področja kmetijstva, vrtnarstva, gozdarstva, živilstva in veterine; 2009-2012

	Število dijakov				Število študentov			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Biotehniški center Naklo	481	468	575	571	145	154	163	185
Biotehniški izobraževalni center Ljubljana	643	759	774	764	298	304	441	253
Biotehniška šola Maribor	336	359	380	426	-	-	-	-
Biotehniška šola Rakičan	152	141	128	128	-	-	-	-
Grm Novo mesto, Center biotehnike in turizma	658	630	365	782	163	159	305	339
Izobraževalni center Piramida Maribor	365	320	210	275	223	266	189	176
Srednja gozdarska in lesarska šola Postojna	278	299	309	162	-	-	-	-
Šolski center Ptuj, Biotehniška šola	200	198	233	167	93	85	69	76
Šolski center Šentjur	310	308	312	301	286	318	271	273
Šola za hortikulturo in vizualne umetnosti Celje	158	141	121	171	196	190	150	124
Tehniški šolski center Nova Gorica, Biotehniška šola	301	303	306	318	120	123	102	70
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta	-	-	-	-	870	843	1.088	953
Univerza v Ljubljani, Veterinarska fakulteta	-	-	-	-	457	452	445	444
Univerza v Mariboru, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede	-	-	-	-	497	559	497	612
Univerza v Novi Gorici, Visoka šola za vinogradništvo in vinarstvo	-	-	-	-	72	63	44	39
Skupaj	3.882	3.926	3.713	4.065	3.420	3.516	3.764	3.544

V letu 2012 je bilo število dijakov 9,5% večje kot v letu 2011 in je prvič v zadnjih letih preseglo številko 4.000. Močno je porasel predvsem vpis dijakov na področju naravovarstva, pa tudi gozdarstva, na izobraževalnih programih s področja kmetijstva in hortikulture pa je bilo vpisanih nekaj manj dijakov kot leto prej.

Preglednica 79: Število dijakov in študentov po področjih izobraževanja; 2009-2012

	Število dijakov				Indeks 2012/11	Število študentov				Indeks 2012/11
	2009	2010	2011	2012		2009	2010	2011	2012	
Kmetijstvo	1.070	1.066	1.020	999	97,9	1.421	1.480	1.479	1.414	95,6
Gozdarstvo	132	134	137	162	118,2	184	175	207	213	102,9
Hortikultura	809	668	586	547	93,3	196	190	150	124	82,7
Naravovarstvo	23	99	263	386	146,8	-	-	182	249	136,8
Veterina	430	507	548	562	102,6	457	452	206	163	79,1
Živilstvo	830	861	819	835	102,0	993	1.007	887	811	91,4
Druga področja	588	591	340	574	168,8	169	212	653	570	87,3
Skupaj	3.882	3.926	3.713	4.065	109,5	3.420	3.516	3.764	3.544	94,2

Število študentov se je glede na leto 2011 zmanjšalo za 5,8%, pri čemer se je povečalo le število vpisanih na izobraževalne programe s področja naravovarstva in gozdarstva.

Največ dijakov in študentov je bilo tudi v letu 2012 vpisanih na izobraževalne programe s področja kmetijstva (25% dijakov in 40% študentov) in živilstva (21% dijakov in 23% študentov).

9.6 Kmetijsko knjigovodstvo po metodologiji FADN

Vzorec poročevalskih kmetijskih gospodarstev, vključenih v mrežo FADN

Mreža računovodskih podatkov s kmetijskih gospodarstev (Farm Accountancy Data Network ali FADN) je harmoniziran sistem poenostavljenega kmetijskega knjigovodstva, ki temelji na spoštovanju enakih računovodskih načel v vseh državah članicah EU. Izvaja se na vzorcu kmetijskih gospodarstev. Namenjen je spremljanju absolutnih in relativnih sprememb dohodkov na ravni kmetijskega gospodarstva za potrebe agrarno ekonomskih analiz ter za podporo agrarno političnim odločitvam. V Sloveniji začetki FADN knjigovodstva segajo v leto 1994, od leta 2004 pa je FADN knjigovodstvo določeno s predpisi na ravni EU.

Okvir 7: FADN (Farm Accountancy Data Network)

V okviru FADN se zbirajo računovodski podatki za vzorec kmetijskih gospodarstev po enotni predpisani metodologiji v vseh državah članicah EU. V vzorec so lahko vključena le gospodarstva, ki presežejo določen prag ekonomske velikosti. Razred ekonomske velikosti, ki je prag zajetja kmetijskih gospodarstev v vzorčni okvir za nabor poročevalskih kmetij, določi vsaka država sama. Gospodarstva v vzorcu morajo biti izbrana na način, ki zagotavlja reprezentativnost po regijah, ekonomski velikosti in tipu kmetovanja, osnova za vzorčenje pa so statistični podatki strukturnih raziskovanj kmetijstva.

Za merjenje ekonomske velikosti kmetijskih gospodarstev se je za obračunska leta do vključno leta 2009 uporabljala evropska enota ekonomske velikosti (ESU - European Size Unit), ki ustreza 1.200 EUR standardiziranega pokritja (SGM – Standard Gross Margin). SGM predstavlja razliko med povprečno vrednostjo proizvodnje (vključno s subvencijami na proizvod) in povprečnimi specifičnimi spremenljivimi stroški, za izračun pa so se upoštevala triletna povprečja. Od vključno obračunskega leta 2010 dalje je v veljavi nova tipologija FADN, ki ekonomsko velikost kmetijskih gospodarstev opredeljuje na podlagi standardnega prihodka (Standard Output ali SO). SO je standardna vrednost bruto kmetijske proizvodnje po cenah na kmetiji (v EUR), brez DDV, davkov na proizvode in subvencij, izračuna pa se kot petletno povprečje. Dovoljena izjema pri tem je izračun nove tipologije FADN za obračunsko obdobje 2007-2010 na podlagi triletnega povprečja SO 2004. V Sloveniji je za obračunska leta 2004-2009 prag ekonomske velikosti kmetijskega gospodarstva za vključitev v FADN vzorec znašal 2 ESU (2.400 EUR SGM), od leta 2010 pa je ta prag enak 4.000 EUR SO. Rezultati FADN knjigovodstva po novi tipologiji (na podlagi SO) niso neposredno primerljivi z rezultati po stari tipologiji (na podlagi SGM).

Poročevalska enota je kmetijsko gospodarstvo, ki ustreza postavljenim kriterijem in se odloči za vodenje računovodstva. Obračunsko obdobje računovodstva je koledarsko leto. Na začetku koledarskega leta kmetje skupaj s kmetijskimi svetovalci izpolnijo popisne liste o zmogljivostih na kmetijskem gospodarstvu, v mesečnih poročilih pa sporočajo poslovne dogodke, ki jih pristojni na Kmetijsko gozdarski zbornici Slovenije sproti vnašajo v podatkovni model. Vnos, obdelavo in arhiviranje knjigovodskih podatkov financira EU, nadomestila poročevalskim kmetijam za vodenje računovodstva pa se financirajo z nacionalnimi sredstvi.

FADN metodologija predpisuje izračunavanje več kot 150 standardnih rezultatov, ki so izračunani kot tehtana povprečja, pri čemer vsakemu poročevalskemu kmetijskemu gospodarstvu pripada ustrežna utež glede na število gospodarstev v določeni skupini (stratumu). Vsota uteži vseh kmetijskih gospodarstev v vzorcu predstavlja skupno število gospodarstev v naboru poročevalskih kmetijskih gospodarstev.

Osnovni pojmi

Tip kmetovanja je definiran na podlagi deleža, ki ga posamezna kmetijska aktivnost prispeva k skupni vrednosti ekonomskega merila (SGM ali SO) na kmetijskem gospodarstvu. V prikazih standardnih rezultatov so poročevalska kmetijska gospodarstva razporejena v osem razredov splošnih tipov kmetovanja (TF8).

Vložek dela zajema plačano in neplačano delo, izraženo v ekvivalentu polnovredne delovne moči (PDM), ki predstavlja letno delovno obveznost enega polno zaposlenega delavca (1.800 ur/leto). Vložek neplačanega dela se nanaša na delo družinskih članov (PDMd).

Vrednost proizvodnje vključuje vrednost prodaje, vrednost doma pridelane krme in semen, vrednost porabe v gospodinjstvu in vrednost daril v naravi ter spremembe vrednosti živine in zalog rastlinskih pridelkov.

Vmesna poraba vključuje vse skupne splošne in posebne stroške, povezane z opravljanjem kmetijske dejavnosti v obračunskem letu, vključno s stroški doma pridelanih in porabljenih pridelkov za reprodukcijo na kmetijskem gospodarstvu. Ne vključuje pa finančnih obveznosti (plačane obresti, najemnine), stroškov dela in amortizacije.

Bilanca tekočih subvencij in davkov zajema subvencije in davke, ki izhajajo iz tekoče proizvodnje v obračunskem letu (seštevek v obračunskem letu odobrenih kmetijskih subvencij in bilance DDV na tekoče poslovanje, zmanjšan za kmetijske davke).

Bruto dodana vrednost kmetije je vrednost proizvodnje, zmanjšana za vmesno porabo ter povečana (zmanjšana) za bilanco tekočih subvencij in davkov.

Amortizacija predstavlja letno nadomestilo za uporabo stalnega kapitala (zgradbe, stroji in oprema, ipd.).

Neto dodana vrednost kmetije (NDV) se izračuna kot bruto dodana vrednost, zmanjšana za amortizacijo. Predstavlja nadomestilo za stalne proizvodne dejavnike ne glede na izvor (delo, zemlja, kapital: domače in najeto) ter za podjetniška tveganja.

Stroški z zunanjimi dejavniki predstavljajo nadomestila za vložke (delo, zemlja in kapital), ki niso v lasti imetnika kmetijskega gospodarstva ter zajemajo stroške plač, najemnin in plačanih obresti.

Bilanca subvencij in davkov na investicije zajema subvencije in davke, ki ne izhajajo iz tekoče proizvodne dejavnosti v obračunskem letu. Izračuna se kot seštevek subvencij za investicije in premij za opustitev mlečne proizvodnje, zmanjšan za DDV, plačan za investicije.

Dohodek kmečke družine je neto dodana vrednost kmetije, zmanjšana za stroške z zunanjimi dejavniki ter povečana (zmanjšana) za bilanco subvencij in davkov na investicije. Ta kazalec predstavlja povračilo za stalne proizvodne dejavnike v lasti kmetijskega gospodarstva (delo, zemlja, kapital) in nadomestilo za podjetniška tveganja.

Število poročevalskih kmetijskih gospodarstev v dejanskem vzorcu FADN za Slovenijo v zadnjih letih izkazuje trend naraščanja. V letu 2011 se je dejanski vzorec glede na leto 2010 sicer zmanjšal za okoli 3%, v primerjavi z letom 2007 pa je bil večji za okoli 23%. Po velikosti je dejanski vzorec FADN za obračunsko leto 2011 že drugo leto zapored presegel načrtovanega (za 2%).

Preglednica 80: Število poročevalskih kmetijskih gospodarstev v vzorčnem okviru za nabor ter v načrtovanem in dejanskem vzorcu FADN; 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Vzorčni okvir za nabor	44.194	44.194	42.966	41.323	41.323
Načrtovani vzorec	900	904	911	908	908
Dejanski vzorec	755	826	856	956	929

Vir: MKO (načrti vzorčenja 2007-2011), FADN RICA (2007-2010: končni podatki; 2011: začasni podatki), preračuni KIS

V primerjavi z letom 2010 je reprezentativnost dejanskega vzorca FADN za obračunsko leto 2011 nekoliko boljša. V primerjavi z letom 2010 se je tako zmanjšalo število kmetijskih gospodarstev v proizvodnih tipih mleko in pašna živina ter v srednjih zgornjih razredih ekonomske velikosti (od 25.000 do <500.000 EUR SO). Nadalje se je povečalo število kmetijskih gospodarstev v tipih prašiči/perutnina (zrnojedna živina) in mešano ter v po ekonomski velikosti najmanjših razredih (od 4.000 do <8.000 EUR SO).

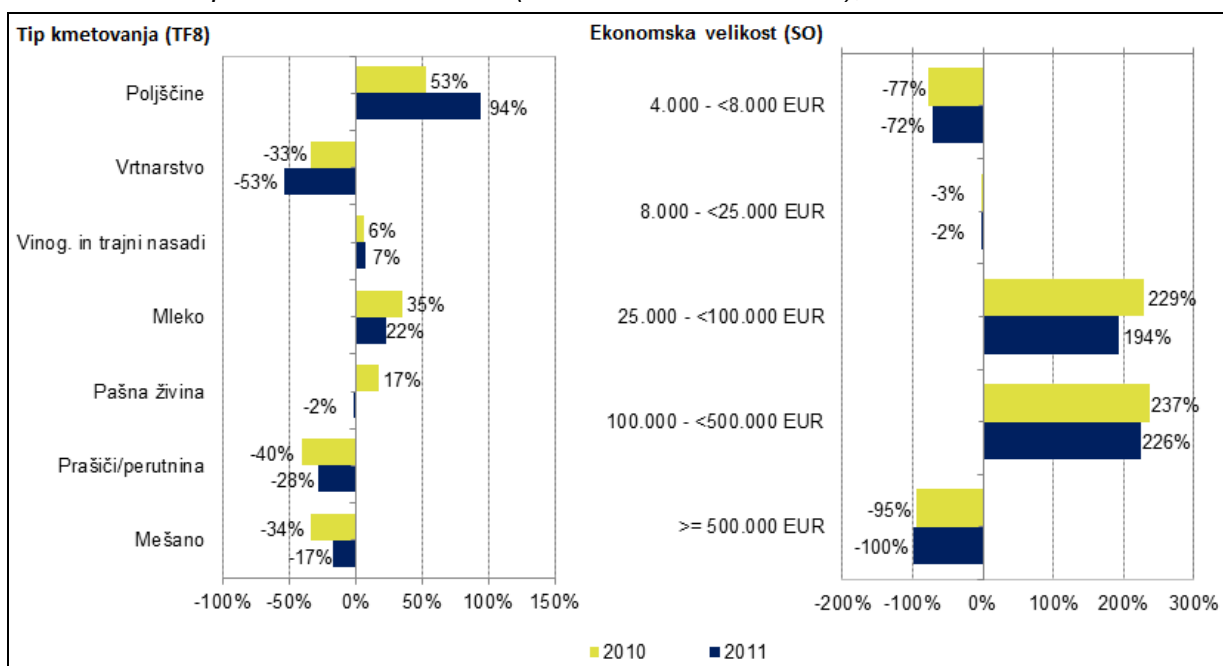
Preglednica 81: Število kmetijskih gospodarstev po tipih kmetovanja (TF8) in po ekonomski velikosti v načrtovanem in dejanskem vzorcu FADN; 2010 in 2011

Tip kmetovanja (TF8)	Načrtovani vzorec		Dejanski vzorec	
	2010	2011	2010	2011
Poljščine	32	32	49	62
Vrtnarstvo	15	15	10	7
Vinogradništvo in trajni nasadi	70	70	74	75
Mleko	220	220	297	269
Pašna živina	292	292	343	287
Prašiči/perutnina	25	25	15	18
Mešano	254	254	168	211
Skupaj	908	908	956	929
Razredi ekonomske velikosti (SO)	Načrtovani vzorec		Dejanski vzorec	
	2010	2011	2010	2011
4.000 - <8.000 EUR	386	386	89	110
8.000 - <25.000 EUR	342	342	333	335
25.000 - <100.000 EUR	126	126	415	370
100.000 - <500.000 EUR	35	35	118	114
>= 500.000 EUR	19	19	1	0
Skupaj	908	908	956	929

Vir: MKO (načrti vzorčenja 2010-2011), FADN RICA (2010: končni podatki; 2011: začasni podatki), preračuni KIS

Reprezentativnost dejanskega vzorca FADN je potrebno tudi v naslednjih letih izboljševati. Pokritost načrtovanega z dejanskim vzorcem FADN po posameznih skupinah (proizvodni tipi, razredi ekonomske velikosti) namreč tudi v letu 2011 ni optimalna, čeprav je glede na leto poprej napredek opazen pri večini skupin.

Slika 43: Odstopanje dejanskega od načrtovanega vzorca FADN po tipih kmetovanja (TF8) in po ekonomski velikosti (načrtovani vzorec=100%); 2010 in 2011

Vir: MKO (načrti vzorčenja 2010-2011), FADN RICA (2010: končni podatki; 2011: začasni podatki), preračuni KIS

Osnovni proizvodni potencial in ekonomska velikost po tipih kmetovanja

V letu 2011 so po podatkih FADN kmetijska gospodarstva v povprečju uporabljala 11 ha kmetijskih zemljišč (KZU), kar je 6% manj kot leta 2010, a še vedno skoraj dvakrat več kot znaša nacionalno povprečje po rezultatih Popisa kmetijstva 2010 (6,4 ha KZU). Glede na leto 2010 se je obseg KZU na kmetijsko gospodarstvo povečal le pri proizvodnem tipu trajni nasadi (za 2%), pri vseh ostalih tipih pa se je zmanjšal in sicer najizraziteje pri tipih prašiči/perutnina (za 33%) in vinogradništvo (za 20%). Po obsegu KZU so v povprečju največja kmetijska gospodarstva v tipu prašiči/perutnina, najmanjša pa v tipih vinogradništvo in trajni nasadi.

Povprečno število GVŽ na kmetijsko gospodarstvo se je v letu 2011 glede na predhodno leto zmanjšalo za 4% in doseglo 12,5 GVŽ. Tudi po številu GVŽ so kmetijska gospodarstva po FADN občutno nad nacionalnim povprečjem po Popisu kmetijstva 2010 (7,2 GVŽ; upoštevana kmetijska gospodarstva z živino). V primerjavi z letom 2010 se je število GVŽ relativno najizraziteje povečalo pri tipih trajni nasadi (za 165%) in poljščine (za 46%), najizraziteje pa zmanjšalo pri tipih prašiči/perutnina (za četrtno) in vinogradništvo (za 14%). Enako kot v letu poprej, so največ GVŽ imela kmetijska gospodarstva v tipih prašiči/perutnina in gospodarstva s prirejo mleka.

V letu 2011 se je povprečna poraba dela (plačanega in neplačanega) po podatkih FADN na kmetijskih gospodarstvih glede na predhodno leto zmanjšala za 13% in znašala 1,5 PDM na kmetijsko gospodarstvo, kar pa je še vedno izrazito nad slovenskim povprečjem po rezultatih Popisa kmetijstva 2010 (1,0 PDM). Glede na leto 2010 se je povprečna poraba dela najizraziteje povečala pri proizvodnih tipih vrtnarstvo (za 35%) in trajni nasadi (za 15%), najizraziteje pa zmanjšala pri tipih vinogradništvo (za 44%) in prašiči/perutnina (za okoli 19%). V letu 2011 je bila povprečna poraba dela najvišja pri tipih kmetovanja vrtnarstvo (okoli 4 PDM) in mleko (2,1 PDM), najnižja pa pri tipu poljedelstvo (1,1 PDM) ter pašna živina in mešano (oba tipa okoli 1,4 PDM).

Preglednica 82: Osnovni proizvodni potencial in ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev v vzorcu FADN po tipih kmetovanja (TF8); 2007-2011

Tip kmetovanja	Skupaj KZU (ha)					Skupaj število GVŽ				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Poljščine	13,0	14,2	12,7	13,5	12,4	2,6	1,6	1,8	1,3	1,9
Vrtnarstvo	6,2	8,7	9,8	8,6	8,1	0,8	0,4	1,0	3,1	3,1
Vinogradništvo	5,3	5,1	4,8	5,4	4,4	0,4	0,7	0,6	0,4	0,3
Trajni nasadi	4,0	4,0	4,1	5,1	5,2	0,4	0,3	0,4	0,2	0,5
Mleko	12,8	12,5	17,7	18,1	17,9	18,5	18,5	27,2	28,3	28,3
Pašna živina	11,4	10,8	10,5	11,5	11,1	10,7	10,7	11,0	11,2	10,5
Prašiči/perutnina	18,9	22,6	25,4	35,1	23,5	71,1	74,8	85,4	127,9	95,8
Mešano	9,1	9,4	8,6	9,6	8,9	8,7	8,5	8,2	8,6	8,5
Skupaj	10,8	10,8	10,9	11,9	11,1	12,7	12,6	12,3	13,1	12,5
Tip kmetovanja	Skupaj vložek dela (PDM)					Ekonomska velikost (v 000 EUR SO*)				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Poljščine	1,1	1,1	1,0	1,1	1,1	15,6	14,6	14,9	13,9	16,3
Vrtnarstvo	3,2	6,8	3,9	2,9	3,9	94,8	104,3	86,1	53,3	53,2
Vinogradništvo	1,7	2,2	2,0	3,1	1,7	12,8	12,1	13,0	13,8	10,7
Trajni nasadi	1,5	1,5	1,6	1,6	1,9	11,2	12,4	16,9	15,5	24,4
Mleko	2,0	1,9	2,1	2,2	2,1	29,2	29,1	48,6	43,4	49,8
Pašna živina	1,6	1,6	1,6	1,6	1,4	12,1	11,7	12,3	12,0	12,1
Prašiči/perutnina	1,7	1,7	1,8	2,2	1,8	63,5	66,2	82,7	113,9	89,1
Mešano	1,8	1,7	1,5	1,5	1,4	13,9	13,8	14,4	14,8	15,0
Skupaj	1,7	1,7	1,6	1,8	1,5	19,4	19,2	20,7	20,3	21,4

* 2007-2008: SO2004, 2009-2011: SO2007

Vir: FADN RICA (2007-2010: končni podatki; 2011: začasni podatki), preračuni KIS

V letu 2011 so kmetijska gospodarstva po FADN v povprečju dosegala ekonomsko velikost okoli 21.400 EUR standardnega prihodka na kmetijsko gospodarstvo, kar pomeni okoli 5% povečanje glede na predhodno leto. V povprečju so po ekonomski velikosti največja kmetijska gospodarstva v proizvodnih tipih prašiči/perutnina, vrtnarstvo in mleko, najmanjša pa v tipih vinogradništvo, pašna živina in mešano.

Ključni ekonomski rezultati FADN knjigovodstva

Rezultati FADN knjigovodstva na podlagi podatkov po novi tipologiji (na podlagi SO) kažejo izboljšanje ekonomskega stanja kmetijskih gospodarstev v letu 2011. Vrednost proizvodnje se je glede na predhodno leto povečala za okoli 5%, skupni prihodek pa je zaradi padca neto subvencij (manjše za okoli 17%) ostal na ravni predhodnega leta. Ob tem sta bili tako vrednost vmesne porabe kot tudi amortizacija manjši kot v letu prej, kar se je odrazilo v povečanju neto dodane vrednosti kmetije skoraj za desetino. Preračunano na PDM je neto dodana vrednost v letu 2011 znašala 4.215 EUR/PDM, kar je okoli 18% več kot v letu 2010.

Preglednica 83: Osnovni ekonomski rezultati FADN knjigovodstva (EUR/gospodarstvo); 2007-2011

	2007	2008	2009	2010	2011
Skupaj vrednost proizvodnje	23.170	25.397	23.524	25.662	27.030
Bilanca tekočih subvencij in davkov	5.366	6.506	7.361	7.940	6.603
Skupni prihodek	28.536	31.903	30.884	33.602	33.632
Skupaj vmesna poraba	15.406	17.725	16.811	19.135	18.970
Bruto dodana vrednost kmetije	13.130	14.178	14.073	14.467	14.663
Amortizacija	5.404	8.236	7.019	7.953	7.544
Neto dodana vrednost kmetije	7.727	5.943	7.055	6.515	7.119
Neto dodana vrednost kmetije na PDM (EUR/PDM)	4.300	3.287	3.648	3.570	4.215

Vir: FADN RICA (2007-2010: končni podatki; 2011: začasni podatki), preračuni KIS

Ekonomski rezultati kmetijskih gospodarstev po podatkih FADN knjigovodstva so v letu 2011 glede smeri sprememb dokaj primerljivi z rezultati ekonomskih računov za kmetijstvo (ERK) za to leto. Spremembe vrednosti neposredno najbolj primerljivih dohodkovnih kazalcev po obeh metodologijah, neto dodane vrednosti kmetije (FADN) in faktorskega dohodka kmetijstva (ERK), so v letu 2011 glede na prehodno leto istosmerne in podobno intenzivne (FADN +9%; ERK +16%). Kljub temu pa neto dodana vrednost kmetije na PDM še vedno ostaja izrazito nižja od faktorskega dohodka na PDM po ERK (leta 2011 6.168 EUR/PDM), kar je glede na to, da FADN zajema nadpovprečno velika kmetijska gospodarstva, težko pojasniti.

Večjo primerljivost ključnih agregatnih kazalcev ekonomskega stanja po FADN z rezultati po ERK je vsaj deloma mogoče pripisati intenzivnejšim aktivnostim glede zagotavljanja večje reprezentativnosti vzorca FADN in izboljševanja kakovosti vhodnih podatkov FADN. Te aktivnosti je v naslednjih letih potrebno nadaljevati in intenzivirati, še zlasti na najbolj kritičnih področjih podatkov (npr. vrednotenje osnovnih sredstev) in podskupinah vzorca FADN, ki so neoptimalno zastopane glede na načrtovani vzorec FADN.

10 VETERINARSTVO IN VARSTVO RASTLIN

10.1 Veterinarska uprava (VURS)

Prioritete dela VURS v letu 2012 so bile naslednje: priprava predpisov s področja pristojnosti VURS in sodelovanje pri pripravi evropske zakonodaje z uveljavljanjem javnega interesa Slovenije in slovenskih nosilcev dejavnosti, izvedba predpisanega uradnega nadzora na področju zdravja živali, dobrobiti živali, varnosti krme in varnosti živil živalskega izvora, izvedba predpisanih programov monitoringov s področja krme in živil živalskega izvora, vzdrževanje pridobljenih zdravstvenih statusov živali, črpanje EU sredstev za sofinanciranje programov zdravstvenega varstva živali in razvoj sistema CIS-VURS.

VURS je v letu 2012 pripravil in spremljal različne programe nadzora na področju mikrobiološke in kemijske varnosti živil živalskega izvora, kakor tudi krme, z namenom izvedbe verifikacije lastnih kontrol nosilcev dejavnosti ter spremljanja (monitoringa) pregleda stanja določenih mikrobioloških ali kemičnih parametrov v ciljnih kategorijah živil in krme. Nadzor na področju mikrobiologije je deloma pokrival tudi nadzor na področju zoonoz, saj se je z njegovo implementacijo izvajalo tudi ugotavljanje virov zoonoz in prevalence povzročiteljev zoonoz, povzročiteljev zastrupitev s hrano in ovrednotenja trendov, ki so podlaga za izdelavo ocene tveganja.

Monitoring prepovedanih in nedovoljenih substanc ter reziduov se je izvajal z namenom, da se odkrije uporaba prepovedanih substanc, nedovoljena uporaba substanc in navzočnost reziduov v živih živalih, njihovih iztrebkih, telesnih tekočinah in tkivih, v živalskih proizvodih ter v krmi in vodi za napajanje. Z izvedenimi aktivnostmi je bila zagotovljena zdravstvena ustreznost oziroma varnost živil.

V letu 2012 je Slovenija ohranila status države, proste tuberkuloze in bruceloze govedi, enzootske goveje levkoze, bruceloze ovac in koz ter bolezni Aujeszkega. Pripravljeni so bili nacionalni programi spremljanja in izkoreninjenja bolezni za steklino, klasično prašičjo kugo, bolezen modrikastega jezika in aviarno influenco, ki so sofinancirani s strani Evropske komisije. Pripravljen je bil Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaščiti živali. Sprememba je bila potrebna predvsem zaradi implementacije direktive EU o zaščiti živali, ki se uporabljajo v znanstvene namene. Poleg tega je bil namen predlaganih sprememb izboljšati stanje na področju dobrobiti živali.

V okviru zagotavljanja nemotenega trgovanja, izvoza in uvoza živih živali in živalskih proizvodov je VURS nudil nosilcem dejavnosti vse potrebne informacije glede zakonodajnih zahtev. Proizvajalcem je VURS nudila tudi podporo pri pogajanjih s tretjimi državami glede pogojev izvoza in priprave veterinarskih spričeval.

Uradni veterinarji so v letu 2012 opravili 323.457 inšpekcijskih pregledov in izrekli 23.382 upravnih in 25.822 prekrškovnih ukrepov.

10.2 Fitosanitarna uprava (FURS)

10.2.1 Področje zdravja rastlin

Težišče dela je bilo v letu 2012 usmerjeno v obvladovanje pojava karantenskih in drugih nadzorovanih škodljivih organizmov, zlasti v pripravljanje ukrepov v zvezi s preprečevanjem njihovega vnosa in širjenja, v organiziranje izvedbe terenskih pregledov, vzorčenja in laboratorijskega testiranja, v izplačevanje odškodnin zaradi izvedbe fitosanitarnih ukrepov, seznanjanje javnosti s sprejetimi ukrepi in poročanje Evropski komisiji. V letu 2012 je bilo zagotovljeno delovanje sistema fitosanitarnega nadzora, ki komaj še omogoča ustrezno varovanje rastlin v Sloveniji, saj se je v zadnjih letih zaradi globalizacije, povečane mednarodne izmenjave blaga in negativnih učinkov podnebnih sprememb, ki omogočajo naselitev novih organizmov, povečal tudi vnos tujerodnih škodljivih organizmov, za katere je

bilo potrebno pripraviti strokovne in pravne podlage za ukrepanje ter zagotoviti finančna sredstva.

Sprejetih in izvedenih je bilo 23 programov posebnih nadzorov škodljivih organizmov (od tega 3 novi), na podlagi rezultatov katerih se je potrdila odsotnost ali prisotnost oziroma določil status škodljivih organizmov v Sloveniji ter izvedli ukrepi za njihovo zatiranje in preprečevanje širjenja. Z izvajanjem posebnih nadzorov se je posledično preprečevala večja gospodarska škoda v kmetijstvu in gozdarstvu ter zagotavljala obveznost nadzora v skladu z evropsko zakonodajo ter mednarodna obveznost poročanja o statusu škodljivih organizmov v državi.

Na podlagi rezultatov posebnih nadzorov v letu 2012 je bilo ugotovljeno, da je Slovenija še vedno prosta nekaterih izjemno nevarnih škodljivih organizmov, kot so borova ogorčica (*Bursaphelenchus xylophilus*), kitajski in azijski kozliček (*Anoplophora chinensis* in *A. glabripennis*), krompirjeva obročkasta gniloba (*Clavibacter michiganensis* spp. *sepedonicus*), virus Pepino Mosaik in borov smolasti rak (*Gibberella circinata*). To velja tudi za palmovega rilčkarja (*Rhynchophorus ferrugineus*), ki se je na Primorskem pojavil v letu 2009, in od takrat ni bil več odkrit. Za krompirjevo belo ogorčico (*Globodera pallida*) in krompirjevo rjavo gnilobo (*Ralstonia solanacearum*) so potekali ukrepi izkoreninjenja, ki so bili uvedeni leta 2011 zaradi prve oziroma nove najdbe. Fitoftorna sušica vejic (*Phytophthora ramorum* in *P. kernoviae*) je bila odkrila le v vrtnih centrih v prestreženih pošiljkah okrasnih rastlin iz drugih držav članic EU.

Po drugi strani so rezultati posebnega nadzora, kljub okrepljenemu nadzoru, zatiranju in osveščanju, ponovno opozorili na povečan pojav oziroma širjenje hmeljeve uvelosti (*Verticillium albo-atrum* in *V. dahliae*), viroidne zakrnelosti hmelja (Hop stunt viroid) ter zlate trsne rumenice (fitoplazma Grapevine flavescence dorée) in njenega prenašalca ameriškega škržatka (*Scaphoideus titanus*). Po vsej Sloveniji se je močno razširila tudi kostanjeva šiškarica (*Dryocosmus kuriphilus*), ki se širi tudi po drugih državah članicah EU, zato se predvideva deregulacija ukrepov za njeno obvladovanje.

Nadzor je potrdil, da so določeni škodljivi organizmi, kot so koruzni hrošč (*Diabrotica virgifera virgifera*), hrušev ožig (*Erwinia amylovora*), rumena krompirjeva ogorčica (*Globodera rostochiensis*) in šarka (Plum pox potyvirus), v Sloveniji že precej razširjeni, vendar do večjih izbruhov v letu 2012 ni prišlo zaradi že uvedenih učinkovitih ukrepov nadzora in zatiranja. Tudi nadzor nad paradižnikovim moljem (*Tuta absoluta*) in plodovo vinsko mušico (*Drosophila suzukii*) je potrdil precejšnjo razširjenost teh dveh škodljivcev, ki pa še ne delata večje gospodarske škode.

Zaradi povečanega pojava določenih škodljivih organizmov v letu 2012 je bilo pridelovalcem izplačano 329.000 EUR iz naslova odškodnin, kar je največ do sedaj. Največ odškodnin se je za odrejeno uničene rastline izplačalo hmeljarjem zaradi hmeljeve uvelosti in viroidne zakrnelosti hmelja ter vinogradnikom zaradi trsnih rumenic.

Poleg sistematičnega nadzora karantenskih škodljivih organizmov je tudi v letu 2012 potekalo redno spremljanje in napovedovanje nevarnosti pojava gospodarskih škodljivih organizmov (prognoza) pri varstvu vinske trte, sadnega drevja, vrtnin, hmelja, žita, krompirja in drugih poljščin. Na podlagi podatkov o vremenskih razmerah, razvoju rastlin in bolezni ter na podlagi izkušenj in drugih podatkov so izvajalci javne službe zdravstvenega varstva rastlin tekom celega leta objavljali napovedi o nevarnosti pojava in širjenja škodljivih organizmov ter nasvete o načinu varstva pred njimi. Poleg klasičnega načina obveščanja preko tiska in avtomatskih telefonskih odzivnikov je potekalo tudi elektronsko obveščanje s pomočjo informacijskega prognostičnega sistema, dostopnega v okviru FITO-INFO spletne strani.

Nadaljevalo se je tudi z vodenjem t.i. FITO registra (register pridelovalcev, predelovalcev, distributerjev in uvoznikov določenih rastlin, rastlinskih proizvodov in nadzorovanih predmetov) ter centralnim vnosom letne prijave pridelave. Z vodenjem ažurnega registra in preko rastlinskih potnih listov se zagotavlja sledljivost in omogoča celovit nadzor nad pridelavo, distribucijo in uvozom rastlin.

10.2.2 Področje rastlinskega semenskega materiala

Glavnino dela na področju sort kmetijskih rastlin, semenarstva in rastlinskih genskih virov je tudi v letu 2012 predstavljalo vodenje upravnih postopkov na področju varstva in registracije sort rastlin in trženja semenskega materiala kmetijskih rastlin, vpisa dobaviteljev semenskega materiala kmetijskih rastlin v register dobaviteljev (SEME register) in izdajanje dovoljenj za izdajo etiket in potrdil dobavitelja, priprava predpisov, izvajanje organizacijskih ter z njimi povezanih strokovnih nalog na področju sort rastlin, semenarstva ter ohranjanja in trajnostne rabe rastlinskih genskih virov, sodelovanje z drugimi državnimi organi in mednarodnimi organizacijami, Evropsko komisijo in specializiranimi agencijami Evropske komisije (CPVO) ter Bioversity International ter poročanje Evropski komisiji in mednarodnim organizacijam (UPOV, CPVO, ECPGR, FAO).

V letu 2012 se je precej povečalo število prijav za vpis v sortno listo. Vloženih je bilo 172 novih prijav, kar je 63 več kot v letu 2011. V sortno listo je bilo vpisanih 27 novih sort poljščin in zelenjadnic. Ponovno je bilo vpisanih 9 sort poljščin in zelenjadnic, ki jim je ali poteklo desetletno obdobje vpisa ali pa se je spremenil status sorte in so bile po novem vpisane kot vrtičkarske sorte. Zaradi spremembe zakonodaje je bilo vpisanih tudi 71 starih domačih ali udomačenih tujih sort sadnih rastlin, ki so bile večinoma že vpisane v sortno listo pred uveljavitvijo zakona o semenskem materialu kmetijskih rastlin. Za sorte, ki so bile v postopku vpisa v sortno listo, je bilo izdanih 5 odločb o dovolitvi trženja semenskega materiala. Konec leta 2012 je bilo v slovenski sortni listi vpisanih skupaj 520 sort kmetijskih rastlin, od tega kar 104 stare sorte sadnih rastlin. Med poljščinami in zelenjadnicami je bilo 9 ohranjevalnih in 15 vrtičkarskih sort. Konec leta 2012 je bilo v SEME registru vpisanih 697 dobaviteljev semenskega materiala kmetijskih rastlin, od tega je bilo 201, ki so imeli tudi dovoljenje, da sami izdajajo etikete dobavitelja. Obnovljena so bila imenovanja preglednikov in vzorčevalcev semena, na podlagi katerih smejo ti vzorčevalci in pregledniki pod uradnim nadzorom Kmetijskega inštituta Slovenije izvajati preglede semenskih posevkov in jemati vzorce semena, ki je v postopku uradne potrditve.

O vseh prijavah za vpis sort v sortno listo in o predlogih za poimenovanje sorte je FURS uradno obvestil Urad Skupnosti za rastlinske sorte (CPVO). Prav tako je bilo Evropski komisiji poslanih 6 uradnih notifikacij za vključitev sort, ki so zaključile postopek vpisa v sortno listo, v skupni katalog sort poljščin in zelenjadnic. Podatke o prijavah, predlogih za poimenovanje sort, odločitvah v postopku vpisa in ostala obvestila je FURS objavil v uradnem glasilu »Objave FURS«. Prav tako je bila pripravljena in objavljena Sortna lista poljščin, zelenjadnic, trte in sadnih rastlin za leto 2012, ki je bila poslana zainteresirani strokovni javnosti.

Na področju zakonodaje je bila v letu 2012 sprejeta novela zakona o rastlinskem semenskem materialu kmetijskih rastlin, ki je dala pravno podlago za sprejem Pravilnika o pridelavi in trženju ohranjevalnih semenskih mešanic. Zaradi uskladitve z evropskim pravnim redom sta bila spremenjena in dopolnjena še dva pravilnika o trženju semenskega materiala in pravilnik, ki ureja postopek vpisa v sortno listo.

Strokovne naloge s področja sort rastlin, semenarstva in rastlinskih genskih virov so se v letu 2012 izvajale v okviru treh programov: program strokovnih nalog s področja varstva in registracije sort rastlin ter semenarstva za leto 2012, program strokovnih nalog s področja posebnega preizkušanja sort za leto 2012 in program slovenske rastlinske genske banke v letu 2012. Kmetijski inštitut Slovenije je kot pooblaščen izvajalec za preizkušanje sort, uradno potrjevanje semenskega materiala in hranjenje standardnih vzorcev opravil naslednje naloge: preizkušanje sort poljščin in zelenjadnic v postopku vpisa sort v sortno listo, hranjenje uradnih standardnih vzorcev semenskega materiala zavarovanih oziroma registriranih sort, posebno preizkušanje sort za opisno sortno listo, certificiranje semena ter razmnoževalnega in sadilnega materiala poljščin, zelenjadnic, vinske trte in sadnih rastlin, naknadna kontrola semenskega materiala kmetijskih rastlin ter nadzor nad vzdrževanjem ohranjevalnih sort. Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije je kot pooblaščen

izvajalec za preizkušanje sort in uradno potrjevanje semenskega materiala opravil naslednje naloge: preizkušanje uporabne vrednosti sort (VPU) ter razločljivosti, izenačenosti in nespremenljivosti (RIN) sort hmelja, ki so v postopku vpisa v sortno listo, certificiranje sadik hmelja, vzgoja osnovnega genetskega materiala hmelja.

V izvajanje programa slovenske rastlinske genske banke so bili vključeni Kmetijski inštitut Slovenije, Biotehniška fakulteta Oddelek za agronomijo Univerze v Ljubljani, Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo Slovenije in Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede Univerze v Mariboru. Pri posameznih institucijah je potekala priprava vzorcev za hranjenje, pri nekaterih akcijah pa so bili opravljeni podrobnejši morfološki opisi (evaluacija in karakterizacija) in razmnožitev vzorcev za obnovo. Na koncu leta 2012 je bilo v zbirkah shranjenih 5.331 akcij rastlinskih genskih virov.

10.2.3 Področje fitofarmaceutskih sredstev

Sektor za fitofarmacevtska sredstva (FFS) je v letu 2012 opravljal upravne, strokovne in razvojne naloge na področju registracije, prometa ter uporabe FFS in mineralnih gnojil ter strokovno sodeloval pri nadzoru navedenih področij v Sloveniji.

Konec leta 2012 (21.11.2012) je stopil v veljavo nov zakon o fitofarmaceutskih sredstvih, s katerim so bile prenesene v naš pravni red določbe Direktive o trajnostni rabi FFS, del določb iz uredbe o statistiki FFS ter sistem ocenjevanja FFS. Novosti, ki jih je opredelil ali spremenil zakon so: nacionalni akcijski načrt, integrirano varstvo rastlin, ukrepi za varovanje vodnega okolja in pitne vode, ukrepi za prepovedi oz. zmanjšanje uporabe FFS na posebnih območjih, programi obveščanja in osveščanja javnosti o tveganjih v zvezi s FFS, sistem usposabljanja uporabnikov, distributerjev in svetovalcev FFS, sistem prodaje FFS ter sistem obveznih pregledov naprav za nanašanje FFS.

Na področju registracije FFS je Slovenija obravnavala nacionalne registracije FFS, izdajala razna dovoljenja za FFS, aktivno sodelovala v conskih postopkih ocenjevanja FFS v srednji coni ter ocenjevala aktivno snov *metsulfuron-metil* na ravni EU.

Z namenom varovanja čebel sta ministrstvo in uprava v sodelovanju z vsemi deležniki izvedla številne ukrepe za preprečitev zastrupitev čebel s FFS, obveščanje javnosti in financiranje strokovnih nalog za ugotavljanje vpliva rabe FFS na čebele.

Na področju ostankov pesticidov v živilih in kmetijskih pridelkih je sektor za FFS kontaktna točka za Slovenijo. Sodelavci sektorja so koordinirali pripravo skupnega poročila o izvajanju nadzora nad ostanki pesticidov v živilih in krmi za leto 2011, ki je bilo posredovano EFSA. Prav tako so koordinirali pripravo skupnega programa nadzora ostankov pesticidov za leto 2012.

V skladu z zakonom o FFS je bil FURS odgovoren tudi za vpis in izbris iz registra podjetij za promet s FFS, v katerega je vpisanih okoli 400 distributerjev.

Usposabljanje iz fitomedicine je izvajalo 16 pooblaščenih izvajalcev, dva izvajalca pa sta v letu 2012 prenehala z opravljanjem usposabljanj. Novi zakon ukinja usposabljanje predavateljev in spreminja poimenovanje posameznih skupin slušateljev. V letu 2012 je FURS sodelovala pri pripravi novega gradiva za usposabljanje iz fitomedicine.

Redne preglede naprav za nanašanje FFS je izvajalo 9 pooblaščenih izvajalcev. Do uveljavitve novega zakona sta certificiranje naprav izvajali Biotehniška fakulteta Ljubljana in Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede Maribor.

Na področju mineralnih gnojil je FURS do 31.12.2012 opravljal registracijo mineralnih gnojil in sodelovala v postopku obveščanja in nadzora nad proizvodnjo in prometom gnojil skupaj s kmetijskimi inšpektorji ter policijskimi in carinskimi organi pri izmenjavi informacij za sledenje gnojil iz amonijevega nitrata v povezavi z eksplozivi. V postopku formiranja Uprave RS za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin je področje mineralnih gnojil prešlo na MKO.

11 GOZDARSTVO IN LOVSTVO

11.1 Gozdarstvo

11.1.1 Površina gozdov, lesna zaloga in posek lesa

Površina gozdov

Po podatkih iz na novo izdelanih načrtov gozdnogospodarskih enot za leto 2012 se je površina gozdov v Sloveniji po dveh letih zmanjševanja spet povečala. V primerjavi z letom 2011 se je povečala za 157 ha in znašala 1.184.526 ha ali 58,4% površine Slovenije. Površina t.i. gospodarskih gozdov je obsegala 1.076.078 ha, varovalnih gozdov 98.947 ha in gozdnih rezervatov 9.501 ha.

V letu 2012 so bile krčitve gozdov izvedene na skupni površini 415 ha, kar je manj kot v letu 2011 (521 ha). Največji pritiski na zmanjševanje gozdnih površin so še vedno v primestnih območjih in v območjih intenzivnega kmetijstva. V strukturi obsega posegov v gozd in gozdni prostor je bilo leta 2012 na prvem mestu kmetijstvo (76%), sledijo pa infrastruktura (9%), urbanizacija (5%) in rudarstvo (5%).

Preglednica 84: Krčitve gozdov po vzrokih ter nezakoniti posegi v gozd (ha); 2002-2012

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Krčitve gozdov skupaj	278	182	211	114	240	163	433	676	724	521	415
Od tega Infrastruktura	63	38	85	40	129	58	41	33	97	164	39
Urbanizacija	27	28	27	33	40	51	131	25	57	52	23
Kmetijstvo	82	51	22	12	7	30	196	577	496	269	316
Drugo	106	65	77	29	64	25	65	41	74	36	21
Nezakoniti posegi v gozd			6	7	8	23	33	221	89	36	46

Vir: ZGS

V letu 2012 je bilo 137 nezakonitih posegov v gozd in gozdni prostor, njihova skupna površina pa je znašala 46 ha, kar je 10 ha več kot predhodnem letu.

Lastništvo gozdov

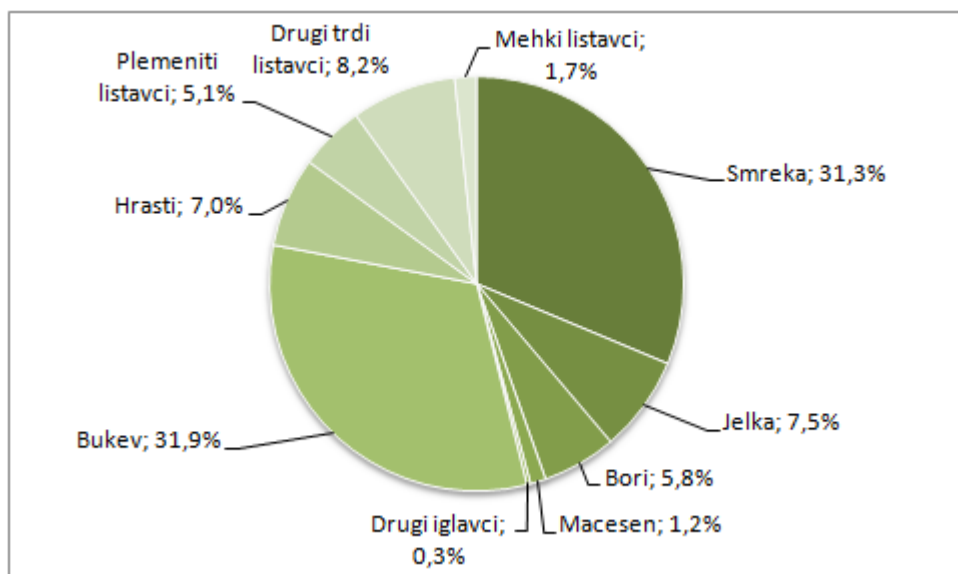
Po podatkih iz Povzetka gozdnogospodarskih načrtov območij za obdobje 2011-2020 je 76% gozdov v zasebni lasti. Državnih gozdov je 21%, lokalne skupnosti pa imajo v lasti 3% vseh gozdov.

Lesna zaloga

Ob upoštevanju podatkov iz gozdnogospodarskih načrtov gozdnogospodarskih enot, ki jih je izdelal Zavod za gozdove Slovenije v letu 2012, se je lesna zaloga v skupnem obsegu povečala za 1,1% in je ob koncu leta 2012 znašala 337.816.717 m³ oziroma 285 m³ na ha. Razmerje med iglavci in listavci v lesni zalogi je 46 : 54.

Letni prirastek je znašal 8,4 milijona m³, od tega 3,7 milijona m³ pri iglavcih in 4,7 milijona m³ pri listavcih oziroma skupaj 7,10 m³ na ha. V primerjavi z letom 2011 se je povečal za 1,7%.

Slika 44: Struktura lesne zaloge po drevesnih vrstah v letu 2012

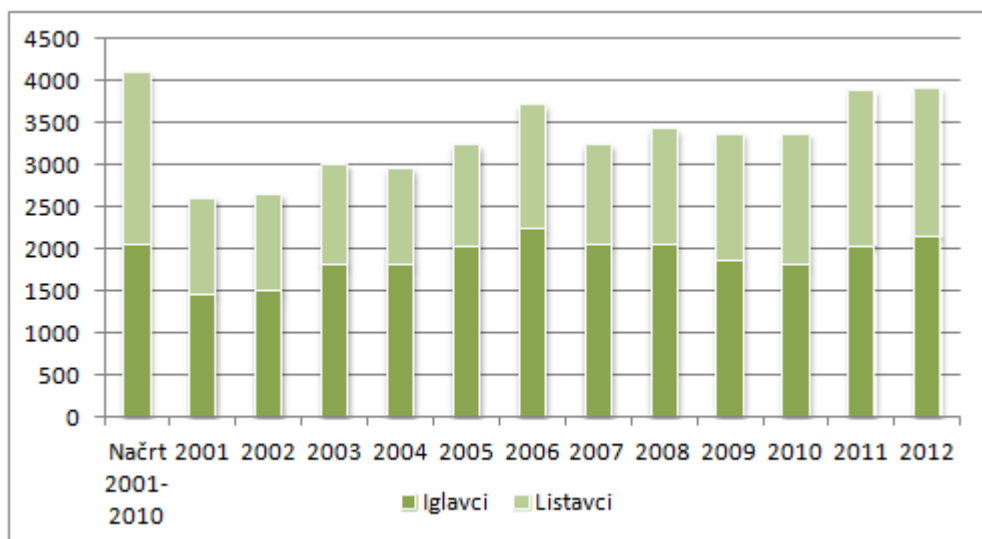

Vir: ZGS

Posek lesa v gozdovih

V slovenskih gozdovih je bilo v letu 2012 evidentirano posekanega 3.910.807 m³ lesa, od tega 2.152.467 m³ iglavcev (5,5% več kot v letu 2011) in 1.758.340 m³ listavcev (5,2% manj kot v letu 2011). Skupni posek se je v primerjavi z letom 2011 povečal za 0,4%, vendar še vedno zaostaja za možnim posekom (5.748.834 m³) po gozdnogospodarskih načrtih gozdnogospodarskih enot (posek je dosegel 68% možnega poseka). Nadaljuje se trend nerealiziranega poseka v zasebnih gozdovih, predvsem v mlajših razvojnih fazah. Glavna vzroka sta neekonomičnost pridobivanja tanjših sortimentov in razdrobljenost zasebne gozdne posesti.

Slika 45: Gibanje poseka v gozdovih (tisoč m³); 2001-2012

Vir: ZGS

Struktura poseka po debelini dreves je bila v letu 2012 nekaj ugodnejša kot v letu 2011. Povprečni volumen posekanega drevesa je bil 0,84 m³ (leta 2011 0,82 m³). V letu 2012 je bilo zabeleženih 12 nedovoljenih posekov na golo s skupno površino 4,4 ha.

11.1.2 Varstvo, obnova in nega gozdov

Varstvo gozdov

Sanitarni posek, skupaj s posekom med sečnjo prizadetega drevja, je v letu 2012 znašal 0,7 milijona m³ (75% iglavcev in 25% listavcev) in je predstavljal 18% celotnega poseka. Delež sanitarnega poseka od celotnega poseka je v letu 2012 znašal pri iglavcih 25% in pri listavcih 10%. Delež sanitarnega poseka od celotnega poseka je v obdobju 1994-2012 v povprečju znašal 29%, v letu 2012 pa je bil drugi najnižji v zadnjih 16 letih. V letu 2012 sta bili na državni ravni za naravni nesreči razglašeni dve naravni ujmi. To sta bili poletna suša in poplave. Poletna suša, obilno sneženje ob koncu oktobra ter obilno deževje in poplave v začetku novembra so povzročili poškodbe tudi v gozdovih. Snegolom ob koncu oktobra je prizadel 152.000 ha gozdov in pri tem poškodoval 354.000 m³ drevja. Žuželke so bile s 33% najpogostejši vzrok za sanitarni posek, sledijo poseki zaradi bolezni gozdnega drevja s 26% in posek zaradi vetra z 12% od celotnega sanitarnega poseka.

Preglednica 85: Sanitarni posek (tisoč m³); 2002-2012

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Iglavci	455	853	922	1.078	990	945	905	698	539	509	536
Listavci	110	123	134	134	207	135	223	231	159	151	179
Skupaj	565	976	1.055	1.212	1.197	1.080	1.128	929	698	660	715
Delež celotnega poseka (%)	21	32	36	37	33	33	33	28	21	17	18

Vir: ZGS

Največji delež porabljenega časa za izvajanje varstvenih del v gozdovih je bil namenjen varstvu pred rastlinojedo parkljasto divjadjo (53%), sledijo dela za varstvo pred gozdnemu drevju škodljivimi žuželkami, predvsem podlubniki (24%), in ukrepi požarnega varstva gozdov (20%).

Preglednica 86: Obseg opravljenih varstvenih del v gozdovih (število dni); 2002-2012

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Varstvo pred divjadjo	6.492	6.694	5.484	8.666	12.903	10.095	8.333	7.342	7.076	6.586	4.401
Varstvo pred podlubniki	3.732	10.943	10.756	14.761	10.285	6.772	6.388	6.209	5.543	4.228	1.864
Varstvo pred požari	1.901	2.130	1.949	1.396	645	5.535	2.457	2.493	3.731	6.045	1.659
Drugo varstvo	0	0	1.414	564	526	2.060	1.015	714	541	551	338

Vir: ZGS

V letu 2012 je bilo v Sloveniji zaradi sušne pomladi ter vročega in sušnega poletja nadpovprečno veliko število gozdnih požarov, največ po letu 2003. Tako je bilo evidentiranih 168 gozdnih požarov. Skupna pogorela površina je znašala 1.006 ha, kar je tri in pol krat več kot v letu 2011 (288 ha). Glavni vzrok za nastanek požarov še naprej ostaja človeški faktor oziroma nepazljivost.

Preglednica 87: Število gozdnih požarov in površina pogorišč; 2002-2012

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Število požarov	60	224	51	73	112	133	74	122	32	114	168
Površina pogorišč (ha)	161	2.100	138	280	1.401	124	75	201	120	288	1.006

Vir: ZGS

Obnova in nega gozdov

V letu 2012 so bila v gozdovih vseh lastništev skupno opravljena negovalna dela na površini 5.090 ha. Glede na letni program je to 43% negovalnih del, v odnosu do načrtovane nege v gozdnogospodarskih načrtih pa 35%, kar je manj kot v predhodnem letu (46%).

V zasebnih gozdovih so bila negovalna dela opravljena na 1.958 ha, kar je 25% v primerjavi s Programom vlaganj v gozdove 2012 in 20% obsega negovalnih del, predvidenih z

gozdnogospodarskimi načrti. V primerjavi z letom 2011 je bilo v zasebnih gozdovih izvedeno 45% manj negovalnih del. Na nižjo realizacijo programa negovalnih del v primerjavi z letom 2011 so vplivala znatno manjša proračunska sredstva za vlaganja v gozdove. Na obseg opravljenih negovalnih del torej še naprej negativno vplivata predvsem pomanjkanje proračunskih sredstev za sofinanciranje nege v zasebnih gozdovih in nezadostna pripravljenost lastnikov gozdov za izvajanje teh del. Stanje je bistveno boljše v državnih gozdovih, kjer so bila negovalna dela opravljena na 3.095 ha, kar je 83% v primerjavi s programom del in 66% obsega negovalnih del, predvidenih z gozdnogospodarskimi načrti.

Dela za obnovo gozda, skupaj s pripravo sestoja za naravno nasemenitev in s sanacijo v ujmah poškodovanih gozdov, so bila v letu 2012 opravljena na površini 1.266 ha in so dosegla 39% del, načrtovanih v gozdnogospodarskih načrtih. Stopnja realizacije letnega programa naravne obnove gozdov je bila 46% pri pripravi sestoja in tal za obnovo gozda, 79% pri obnovi s sadnjo in 60% pri setvi.

Preglednica 88: Opravljena gojitvena dela (ha); 2002-2012

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Obnova	1.958	2.031	2.123	2.018	1.963	2.080	1.723	1.953	1.686	1.668	1.267
- od tega umetna	678	767	972	743	707	653	501	458	412	550	278
Nega	8.587	8.905	8.581	8.814	9.142	7.962	7.275	5.938	6.033	6.987	5.090

Vir: ZGS

Preglednica 89: Struktura obnove in nege gozdov; 2009-2012

Vrsta dela	Program (ha)				Realizacija (ha)				Indeks (program = 100)			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Priprava sestoja	2.632	1.932	2.059	2.837	1.495	1.273	1.290	989	57	66	63	35
Priprava tal	286	230	199	:	211	208	173	:	74	90	87	:
Saditev in setev	572	493	386	429	458	413	377	278	80	84	98	65
Skupaj obnova	3.490	2.655	2.644	3.266	2.164	1.894	1.840	1.267	62	71	70	39
Obžetev	3.120	1.556	1.861	1.831	1.497	1.540	1.630	1.191	48	99	88	65
Nega mladja	1.722	1.157	1.727	6.081	789	797	938	1.789	46	69	54	29
Nega gošče	3.454	2.238	3.655		1.466	1.496	1.591		42	67	44	
Redčenja (I. in II.)	5.486	2.680	5.753	6.781	2.186	2.200	2.826	2.111	40	82	49	31
Skupaj negovalna dela	13.782	7.631	12.997	14.694	5.938	6.033	6.987	5.090	43	79	54	35
Skupaj gojitvena dela	17.272	10.286	15.614	17.960	8.102	7.927	8.827	6.357	47	77	57	35

Vir: ZGS (priloga poročila ZGS 2012; str. 105)

11.1.3 Dela na gozdnih prometnicah

Po podatkih iz evidence o gozdnih cestah (EGC), ki jo vodi Zavod za gozdove Slovenije, je v letu 2012 skupna dolžina gozdnih cest znašala 12.535 km (8.307 km v državnih gozdovih, 4.066 km v zasebnih gozdovih in 162 km v gozdovih lokalnih skupnosti). V letu 2012 je bilo zgrajenih 14,5 km gozdnih cest, kar je 12 km več kot v letu 2011. Rekonstruiranih je bilo 2,7 km gozdnih cest, kar je enako kot v letu 2011. V letu 2012 je Zavod za gozdove Slovenije strasiral okoli 740 km gozdnih vlak. Pripravljenih in novo zgrajenih je bilo 481 km, rekonstruiranih pa 193 km gozdnih vlak.

Preglednica 90: Gradnja in rekonstrukcija gozdnih vlak (km); 2004-2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Zasebni gozdovi - novogradnje	145,8	138,4	147,8	144,5	185,2	295,3	174,4	336,3	308,3
- rekonstrukcije	101,5	96,6	98,2	110,6	152,2	148,4	90,0	72,6	74,1
Državni gozdovi - novogradnje	220,3	182,9	198,6	190,8	180,2	168,6	348,1	193,4	173,0
- rekonstrukcije	204,4	196,7	219,3	242,0	182,3	169,5	112,7	137,5	118,9
Skupaj - novogradnje	366,1	321,3	346,4	335,3	365,4	463,9	522,5	529,7	481,3
- rekonstrukcije	305,9	293,3	317,5	352,6	334,5	317,9	202,7	210,1	193,0

Vir: ZGS

Skupna sredstva za vzdrževanje gozdnih cest so v letu 2012 znašala 5,3 milijona EUR. Najpomembnejši vir za vzdrževanje gozdnih cest ostajajo pristojbine, ki jim sledijo proračunska sredstva države in občin, v državnih gozdovih pa Sklad kmetijskih zemljišč in gozdov prispeva še dodatna sredstva. Sredstva občin so po območjih porazdeljena zelo neenakomerno. Največji prispevek občin je na območjih, kjer gozdne ceste služijo tudi v javne namene (npr. Območna enota ZGS Slovenj Gradec), medtem ko je na drugih območjih bistveno nižji ali ga sploh ni.

Preglednica 91: Struktura virov financiranja za vzdrževanje gozdnih cest; 2002-2012

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Skupaj (000 EUR)*	3.925	3.919	3.881	4.281	4.787	4.221	6.296	5.801	5.619	5.253	5.276
Struktura (%):											
Proračun RS	29	26	26	25	24	31	21	22	23	24	24
Lastniki gozdov	51	50	49	45	49	36	40	38	35	38	38
Sklad KZGRS	4	6	5	3	4	10	20	14	16	14	17
Občine	15	18	20	27	23	23	17	22	26	24	21
Ostalo	1	0	0	0	0	-	-	3	-	-	-

* do leta 2007 preračunano po povprečnem letnem tečaju Banke Slovenije (tekoči tečaji)

Vir: ZGS

Že vrsto let sredstva za vzdrževanje gozdnih cest ne pokrivajo dejanskih potreb, ki so po ocenah Zavoda za gozdove Slovenije v letu 2012 znašale 10,5 milijona EUR.

11.1.4 Gozdni lesni sortimenti in druge gozdne dobrine

Gozdni lesni sortimenti

Obseg v letu 2012 pridobljenih gozdnih lesnih sortimentov je podoben kot v letu 2011, ko je dosegel najvišjo vrednost po drugi svetovni vojni, oziroma odkar obstajajo zgodovinski podatki. Proizvodnja sortimentov listavcev je bila 3% manjša, proizvodnja sortimentov iglavcev pa 5% večja kot v letu 2011. Proizvodnja v državnih gozdovih se je v letu 2012 (1.103.981 m³) v primerjavi z letom 2011 (1.084.779 m³) povečala za 2%, pri čemer se je proizvodnja sortimentov listavcev (519.621 m³) zmanjšala za 4%, proizvodnja sortimentov iglavcev (584.360 m³) pa povečala za 7%.

Preglednica 92: Gozdni lesni sortimenti, pridobljeni v Sloveniji (000 m³); 2010-2012

	2010			2011			2012		
	Iglavci	Listavci	Skupaj	Iglavci	Listavci	Skupaj	Iglavci	Listavci	Skupaj
Hlodovina	1.180	272	1.452	1.297	284	1.582	1.390	252	1.641
Les za celulozo in plošče	187	129	316	222	158	380	232	302	534
Drug okrogel industrijski les	52	21	73	63	27	90	41	23	65
Les za kurjavo	136	968	1.104	177	1.159	1.336	192	1.009	1.201
Skupaj	1.555	1.390	2.945	1.759	1.629	3.388	1.855	1.586	3.440

Vir: SURS

Trend zmanjševanja porabe okroglega industrijskega lesa v Sloveniji, ki je izrazit od leta 2007 se je nadaljeval tudi v letu 2012. Poraba se je zmanjšala za skupno 5%, s tem, da se je poraba hlodovine zmanjšala za 12%, poraba lesa za celulozo in plošče ter drugega industrijskega lesa pa se je povečala za 17%.

Razlog za manjšo porabo hlodovine je predvsem nadaljevanje negativnih gibanj obsega del v gradbeni dejavnosti, še posebej v segmentu gradnje stanovanjskih objektov. Dodatno so k temu pripomogli še stečaji podjetij v letu 2011 (Novoles, Javor IPP, Javor Pohišstvo, Lipa Plus, Lesna industrija Litija, Rogaška Les...) ter neugodna struktura žagarskih obratov po velikosti, zaradi česar le ti težko konkurirajo sodobnim obratom velikih kapacitet v sosednjih državah (npr. v Avstriji). Proizvodnja luščenega furnirja pri nas kaže v zadnjih letih podobno kot tudi v Nemčiji trend padanja obsega proizvodnje. V letu 2012 se je dokončno zaključila

proizvodnja v podjetju Novoles. Furnirne (vezane) plošče iz lesa listavcev v tržni niši bukovih furnirnih (vezanih) plošč proizvaja tako le še podjetje Javor Vezane plošče.

Neugodno je tudi stanje pri proizvodnji žaganega lesa listavcev, kjer so se zadnja leta vrstili stečaji lesnopredelovalnih podjetij, predvsem v segmentu izdelave masivnega pohištva iz listavcev. Zmanjšano povpraševanje na domačem in tujem trgu je v zadnjem obdobju še posebej izrazito pri bukovini, ki je najbolj pod pritiskom zaradi posledic težav v pohištveni industriji ter zmanjšane porabe in povpraševanja v Evropi.

Povečuje se pomen podjetij, ki proizvajajo mehansko celulozo (lesovina) ter kemične proizvode (proizvodnja tanina in drugih ekstraktivov). Uspešna predelava tanjšega in manj kakovostnega lesa iglavcev za mehansko celulozo se izvaja v podjetjih Količevo Karton in VIPAP Videm Krško. Predelava manj kakovostnega lesa listavcev (kostanj, hrast) v kemikalije se izvaja v podjetju Tanin Sevnica.

Slovenija je tako že nekaj let izrazit neto izvoznik okroglega (nepredelanega) lesa. Izvoz se je v letu 2012 zopet bistveno povečal v vseh kategorijah okroglega industrijskega lesa in je dosegel 1.323.622 m³. Glavni smeri izvoza sta Avstrija in Italija. Izvoz v ti dve državi se razlikuje po strukturi, saj se v Italijo izvaža predvsem les slabše kakovosti in hlodovina listavcev, v Avstrijo pa hlodovina iglavcev.

Preglednica 93: Zunanja trgovina z gozdnimi lesnimi sortimenti; 2011 in 2012

	Izvoz 2011		Uvoz 2011		Izvoz 2012		Uvoz 2012	
	000 m ³	000 EUR	000 m ³	000 EUR	000 m ³	000 EUR	000 m ³	000 EUR
Okrogel industrijski les	808	59.103	246	23.844	1.030	71.107	204	21.603
Od tega - Iglavci	513	41.162	104	6.812	671	51.134	119	7.841
- Listavci	295	17.942	142	17.032	358	19.974	85	13.762
Les za kurjavo	334	22.693	203	12.302	294	19.928	256	15.468
Skupaj	1.142	81.796	448	36.146	1.324	91.035	460	37.071

Vir: SURS, preračuni GIS

Izvoz se je v letu 2012 povečal za 16%, in sicer smo izvozili 30% več okroglega industrijskega lesa iglavcev ter 20% več listavcev. Prav tako se je v primerjavi z letom 2011 povečal tudi uvoz (2%), in sicer predvsem na račun lesa slabše kakovosti. Ocene na podlagi podrobne analize zunanje trgovine pri uvozu lesa slabše kakovosti kažejo, da določen del izvoza lesa za kurjavo izvira iz predhodnega uvoza le tega iz držav izven EU 27. V zadnjih dveh letih je ta delež znašal najmanj 30% (okrog 70.000 m³ letno).

Preglednica 94: Zunanja trgovina s posameznimi kategorijami okroglega lesa; 2009-2012

		IZVOZ (m ³)				UVOZ (m ³)			
		2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Hlodovina za žago in furnir	Iglavci	204.340	257.352	411.339	527.157	6.460	10.246	15.695	4.301
	Listavci	90.389	92.679	113.054	163.945	27.432	35.327	42.420	21.212
Les za celulozo in plošče ter drug okrogel industrijski les	Iglavci	101.746	80.127	101.547	144.034	52.217	48.999	88.084	114.915
	Listavci	110.389	135.459	182.327	194.378	77.342	98.944	99.432	63.988
Les za kurjavo	Listavci	260.081	278.399	334.147	294.108	97.871	113.347	202.556	255.777
Skupaj		766.945	844.016	1.142.414	1.323.622	261.322	306.863	448.187	460.193

Vir: SURS, preračuni GIS

V letu 2012 se je v primerjavi s predhodnim letom za 28% povečal izvoz hlodovine iglavcev. Izvoz hlodovine listavcev je bil glede na leto 2011 višji za 45%. V uvozu se, podobno kot v letu 2011, povečuje uvoz lesa za kurjavo (26%) in lesa za celulozo in plošče ter drugega industrijskega lesa iglavcev (30%), predvsem na račun lesa za celulozo in plošče zaradi povečanega obsega predelave tega sortimenta v Sloveniji (proizvodnja mehanske celuloze). Večino tega lesa uvozimo iz Avstrije.

Izvoz hlodovine je v letu 2012 predstavljal 42% proizvedene količine teh sortimentov, izvoz lesa za celulozo in plošče ter drugega okroglega industrijskega lesa 56% in izvoz lesa za kurjavo 21% proizvedenega lesa te kakovosti. Celoten izvoz gozdnih lesnih sortimentov v

letu 2012 tako predstavlja 38%, za potrebe v Sloveniji pa ostaja 67% pridobljenega okroglega lesa iglavcev in listavcev.

Čeprav so razlike med odkupnimi cenami na domačem trgu in izvoznimi cenam (v splošnem) iz leta v leto manjše, razlike v ceni za podobno kakovost na domačem trgu in v izvozu že same po sebi povzročajo odliv okroglega lesa na trge, ki ponujajo več (Avstrija, Italija). Na drugi strani je Slovenija v letu 2012 les listavcev za kurjavo uvažala predvsem iz Bosne in Hercegovine ter Hrvaške, hlodovino listavcev (primanjkuje nam predvsem hrastovine) pa s Hrvaške in Madžarske.

Preglednica 95: Izvozno-uvozne cene ter odkupne cene gozdnih lesnih sortimentov na domačem trgu v letu 2012 (EUR/m³ brez DDV)

	Izvozne cene*	Uvozne cene*	Cene na domačem trgu		
			2012	I. 2012	XII. 2012
Hlodovina - iglavci	83,95	194,14	69,51	69,92	68,04
- bukev	57,18	101,62	59,55	60,51	59,58
- hrast	199,24	368,10	87,50	91,72	82,98
Celulozni les in drug industrijski les iglavcev	47,77	60,97	30,32	30,16	32,24
Drug industrijski les listavcev	44,68	43,99	37,37	37,05	39,71
Les za kurjavo - listavci	67,76	60,47	38,07	37,31	z

* Izvozno-uvozne cene so preračunane na pariteto franko slovenska meja in sicer so jim prišteti ali odšteti stroški natovarjanja, prevoza in zavarovanja; cene niso povsem primerljive zaradi različnih paritet in strukture v okviru združenih kategorij sortimentov (http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/24-017-MP.htm).

Vir: SURS, GIS

Povprečna cena za hlodovino iglavcev je v letu 2012 pri izvozu znašala 84 EUR/m³, kar je 8% manj kot v letu 2011. Povprečna dosežena cena izvoženega in uvoženega lesa za kurjavo je bila v letu 2012 enaka kot v letu 2011 (izvozna cena 68 EUR/m³, uvozna cena 61 EUR/m³). Dosežene odkupne cene na domačem trgu (franko kamionska cesta) so v povprečju dosegle za hlodovino iglavcev 70 EUR/m³ (6% več kot v letu 2011) ter za les za kurjavo 38 EUR/m³ (5% manj kot v letu 2011).

Velike razlike med uvoznimi cenami hlodovine listavcev na eni strani ter izvoznimi in odkupnimi cenami na drugi strani so predvsem posledica strukture uvoza, kjer je v letu 2012 prevladovala hlodovina višje kakovosti (za proizvodnjo rezanega in luščenega furnirja). Cene v kategoriji celulozni les in drug industrijski les iglavcev so v uvozu višje, ker uvažamo predvsem kakovostnejši t.i. brusni les, izvažamo pa predvsem celulozni les slabše kakovosti.

Gozdno semenarstvo in drevesničarstvo

Na ministrstvu za kmetijstvo je bilo v letu 2012 v register dobaviteljev gozdnega reprodukcijskega materiala vpisanih devet dobaviteljev (Semesadike Mengeš, Semesadike HGP, Drevesnica Omorika, G2J – družba za hortikulturno dejavnost, Gozdno in lesno gospodarstvo Murska Sobota, Drevesnica Štivan, Hortikultura, plantaže in gradnje Brežice, Vrtnarstvo in Zavod za gozdove Slovenije), ki se ukvarjajo s pridelovanjem, trženjem in uporabo gozdnega reprodukcijskega materiala. Ta obsega semenski material, dele rastlin in sadilni material tistih drevesnih vrst in umetnih križancev, ki se v skladu s predpisi uporabljajo za obnovo gozdov s sadnjo in setvijo, pogozdovanje, snovanje in vzdrževanje trajnih zaščitnih ali protierozijskih pasov gozdnega drevja ter snovanje in vzdrževanje plantaž gozdnega drevja.

V letu 2012 je bilo za obnovo gozdov in za sanacijo po ujmah in v požarih poškodovanih gozdov uporabljenih 565.245 sadik, od tega 49% iglavcev in 51% listavcev ter 80,1 kg semena.

Preglednica 96: Poraba sadik in semena za obnovo gozdov v letu 2012

Lastništvo	SADIKE (kosi)			SEME (kg)		
	Iglavci	Listavci	Skupaj	Iglavci	Listavci	Skupaj
Zasebni gozdovi	235.925	180.260	416.185	29,1	46,0	75,1
Državni gozdovi	39.045	107.340	146.385	5,0	-	5,0
Občinski gozdovi	190	2.485	2.675	-	-	-
SKUPAJ	275.160	290.085	565.245	34,1	46,0	80,1

V skladu z zakonom o gozdnem reprodukcijskem materialu je Zavod za gozdove Slovenije pripravil, minister pa sprejel program oblikovanja rezerv semenskega materiala za leto 2012, ki pa zaradi izostanka obroda nekaterih drevesnih vrst in zaradi gospodarskih težav dobaviteljev gozdnega reprodukcijskega materiala ni bil realiziran.

11.1.5 Proračunski izdatki za naloge na področju gozdarstva

V letu 2012 je bilo za financiranje in sofinanciranje nalog, ki jih določa zakon o gozdovih, porabljeno 23,3 milijona EUR. Glede na potrebe in načrtovana vlaganja v gozdove po gozdnogospodarskih načrtih se primanjkljaj razpoložljivih sredstvih izkazuje zlasti za sofinanciranje vlaganj v gozdove ter vzdrževanje gozdnih cest.

Preglednica 97: Poraba proračunskih sredstev za naloge na področju gozdarstva (000 EUR); 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
JAVNA GOZDARSKA SLUŽBA	20.341,5	22.656,9	22.654,5	21.524,0	20.317,5	94,3
PROGRAM OBNOVE, NEGE IN VARSTVA GOZDOV	2.904,4	2.723,4	2.476,8	2.646,3	1.101,9	41,6
Obnova gozdov	422,9	423,8	381,2	414,8	307,0	74,0
Obnova gozdov na pogoriščih in od ujm poškodovanih gozdov	1.171,2	772,2	441,7	371,4	66,0	17,8
Nega gozdov	352,6	390,4	570,0	676,8	341,0	50,4
Varstvo gozdov	852,7	1.055,7	1.007,0	1071,3	341,6	31,9
Semenarska in drevničarska dejavnost	7,8	7,3	2,6	14,1	3,3	23,4
Vzdrževanje življenjskega okolja prostoživečih živali	97,1	73,9	74,3	97,9	43,0	43,9
VZDRŽEVANJE IN GRADNJA GOZDNIH CEST	1.335,9	1.268,3	1.257,1	1.233,5	1.266,7	102,7
SPREMLJAJOČI UKREPI V GOZDARSTVU	548,6	680,4	691,4	922	621,3	67,4
Nakup varovalnih gozdov in gozdov s posebnim namenom	0,0	3,4	76,0	0,0	0,0	
Izvršba odločb ZZG Slovenije	0,3	3,5	4,3	7,3	0,13	1,8
Odškodnine zaradi razglasitve gozdov s posebnim namenom	0,5	8,0	2,0	0,0	2,6	
Nevladne organizacije, strokovne prireditve, publicistika	52,0	4,7	18,5	4,7	3,3	70,2
Znanstveno raziskovalno delo	449,2	504,1	458,8	760,4	511,2	67,2
Odškodnine za škodo od divjadi	46,6	156,6	131,9	149,6	104,1	69,6
SKUPAJ NALOGE PO ZAKONU O GOZDOVIH	25.130,3	27.329,0	27.079,8	26.325,9	23.307,4	88,5
Intenzivni monitoring gozdov (Forest focus) (EU)	-	141,8	-	-	-	
Ukrepi v okviru Programa razvoja podeželja 2007-2013 (EU+SLO)	4.909,3	5.391,3	5.169,2	1.440,1	1.704,7	118,4
Ukrepi v okviru Akcijskega načrta strategije prilagajanja podnebnim spremembam	-	-	-	116,3	-	

Vir: MKO

Največ sredstev je bilo tudi v letu 2012 namenjeno javni gozdarski službi, ki jo izvajata Zavod za gozdove Slovenije in Gozdarski inštitut Slovenije v skladu s programom dela in finančnim načrtom, ki ga potrdi Vlade RS oziroma ministrstvo. Za izvedbo programa nalog javne gozdarske službe je bilo v letu 2012 Zavodu za gozdove Slovenije zagotovljeno 19,7 milijona EUR, Gozdarskemu inštitutu Slovenije pa 0,6 milijona EUR. Naloge javne gozdarske službe je na Zavodu za gozdove Slovenije izvajalo 699 zaposlenih javnih uslužbencev.

V letu 2012 je bil program vlaganj v gozdove glede na pretekla leta močno zmanjšan in prilagojen razpoložljivim sredstvom. Iz sredstev proračuna RS je bilo za financiranje in

sofinanciranje obnove, nege in varstva gozdov skupno izplačano 1,1 milijona EUR. Trend zmanjševanja je očiten tudi pri drugih nalogah. Povečala so se le sredstva, namenjena vzdrževanju gozdnih cest ter sredstva, namenjena povečanju gospodarske vrednosti gozdov v okviru Programa razvoja podeželja 2007-2013.

Programi vzdrževanja gozdnih cest v občinah, ki so bili prilagojeni razpoložljivim sredstvom, so bili v letu 2012 v povprečju realizirani na ravni 99%. V primerjavi s preteklimi leti so občine bolj dosledno porabile sredstva pristojbin za vzdrževanje gozdnih cest, kar je predvsem posledica spremenjenega zakona o gozdovih. Zakon določa, da morajo občine sredstva pristojbin nameniti izključno za vzdrževanje gozdnih cest. Razpoložljiva sredstva so v letu 2012 kljub navedenemu dosegla le slabih 50% potrebnih.

11.1.6 Znanstveno raziskovalno delo in izobraževanje

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje je tudi v letu 2012 nadaljevalo sofinanciranje aplikativnih projektov in projektov v okviru ciljnih raziskovalnih programov (CRP). Vsi sofinancirani raziskovalni projekti se nanašajo na teme, ki so v Resoluciji o nacionalnem gozdnem programu (NGP) opredeljene ko prednostne, upoštevajo pa se tudi ostali razvojni dokumenti na nacionalni ravni.

V letu 2012 se je kot najpomembnejši del podpore raziskovalnemu delu s področja gozdarstva in lovstva nadaljevalo sofinanciranje 15-tih raziskovalnih projektov. MKO, ki ima prav pri projektih CRP najpomembnejšo vlogo in vpliv, je s področja gozdarstva nadaljevalo sofinanciranje dveh CRP projektov iz razpisa v letu 2010 (Konkurenčnost Slovenije 2006-2013) ter 13 projektov iz sektorskega razpisa »Zagotovimo.si hrano za jutri« (razpis v letu 2011). Projekti iz razpisa »Konkurenčnost Slovenije 2006-2013«, poleg ciljev in usmeritev NGP, temeljijo še na ciljnih Strategije razvoja Slovenije. Projekti iz razpisa »Zagotovimo.si hrano za jutri« se uvrščajo v dve izmed štirih težišč, opredeljenih v razpisu. Relevantni težišči za raziskave s področja gozdarstva in lovstva sta:

- II. Konkurenčnost proizvodnje hrane in obnovljivih naravnih virov
Cilj: Povečevanje konkurenčne sposobnosti kmetijstva, gozdarstva, ribištva in živilstva;
- III. Trajnostno gospodarjenje z naravnimi viri
Cilj: Trajnostna raba proizvodnih potencialov in zagotavljanje s kmetijstvom, gozdarstvom in ribištvom povezanih javnih dobrin.

V okviru aplikativnih raziskovalnih projektov se izvaja raziskovanje, namenjeno pridobitvi novega znanja, usmerja pa se predvsem k praktičnemu cilju ali namenu. S področja biotehniških ved, v katere spada tudi gozdarstvo, je MKO v letu 2012 sofinanciralo dva aplikativna projekta. Glavni sofinancer je Agencija za raziskovalno dejavnost RS, MKO pa prispeva 25% delež, kot delež sredstev, ki ga mora izvajalec projekta pridobiti od drugih zainteresiranih uporabnikov rezultatov projekta.

Raziskovalno delo v gozdarstvu, ki ga je sofinanciralo MKO, sta tudi v letu 2012 večinoma opravila Gozdarski inštitut Slovenije in Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta. V izvajanje projektov s področja lovstva in gozdarstva sta bila vključena še Inštitut Erico Velenje in Znanstvenoraziskovalni center SAZU.

Celotna podpora MKO raziskovalnemu delu s področja gozdarstva in lovstva je v letu 2012 znašala 511.238 EUR (80.000 EUR za aplikativna projekta, 421.800 EUR za CRP projekte in 9.438 EUR za strokovno ekspertizo).

Podrobnejši pregled raziskav in višina sofinanciranja sta navedena v prilogi 78.

Dosedanji rezultati raziskovalnih projektov pomembno vplivajo na pripravo razvojnih dokumentov s področja gozdarstva, kot tudi na pripravo konkretnih predpisov za posamezno ožje področje. Z dosledno uveljavitvijo t.i. vsebinskih spremljevalcev za vsak raziskovalni projekt, se je še bolj vzpostavila povezava med delom MKO in raziskovalci. Vsebinski

spremljevalci (zaposleni na MKO), ob rednih sestankih s projektno skupino prenašajo že delne rezultate projektov ter tako omogočajo bistveno hitrejši prenos znanja in rezultatov v delo ministrstva in predvsem v prakso.

Na Srednji gozdarski in lesarski šoli v Postojni se je v letu 2012 v program gozdarski tehnik in program gozdar vpisalo 47 kandidatov, šolanje pa je končalo 38 dijakov. Skupno je bilo na šolo v začetku šolskega leta 2012/2013 na gozdarske programe vpisanih 163 dijakov.

V sodelovanju z Zavodom za gozdove Slovenije je šola pripravila 110 tečajev za lastnike gozdov s področja varnega dela z motorno žago in z gojitvenimi orodji, traktorskega spravila in varnega dela s traktorsko prikolico in dvigalom. Na tečajih je skupno sodelovalo 1.700 tečajnikov.

Na Biotehniški fakulteti je na Oddelku za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire v letu 2012 diplomiralo skupno 61 študentov. Obveznosti študijskega programa Gozdarstvo je v letu 2012 zaključilo 26 diplomantov, od tega 14 univerzitetni študij in 12 visokošolski strokovni študij.

Univerzitetni študij 1. stopnje Gozdarstvo in obnovljivi gozdni viri je zaključilo 22 diplomantov ter 11 visokošolski strokovni študijski program 1. stopnje Gozdarstvo. Skupno je na 1. stopnji zaključilo študij 33 študentov.

V letu 2012 je študij zaključil tudi prvi diplomant magistrskega študijskega programa 2. stopnje Gozdarstvo in upravljanje gozdnih ekosistemov.

11.1.7 Gozdarska inšpekcija

Gozdarska inšpekcija, ki deluje v Inšpektoratu RS za kmetijstvo in okolje, šteje 17 gozdarskih inšpektorjev. Sedež inšpektorjev je v območnih enotah in izpostavah inšpektorata, območje delovanja pa je omejeno z mejami gozdnogospodarskega območja. Tako imajo inšpektorji celotni pregled gozdarstva v določenem gozdnogospodarskem območju. V ljubljanskem in mariborskem gozdnogospodarskem območju so zaradi večjega števila kršitev zaposleni trije oziroma dva inšpektorja. 7 gozdarskih inšpektorjev opravlja poleg nalog gozdarske inšpekcije še naloge lovskih inšpektorjev.

Prioritete nadzora v letu 2012 so bile nadzor izvajalcev del v gozdovih, posegi v gozd in gozdni prostor in sečnja v nasprotju s predpisi. Najpogostejše ugotovljene kršitve predpisov so bile pri sečnji drevja, zmanjševanju rasti in rodovitnosti rastišč in zmanjševanju funkcij gozdov, izvajanju del v gozdovih, posegih v gozd in gozdni prostor, gradnji in uporabi gozdnih prometnic, ograjevanju posameznih delov gozda, nabiranju gozdnih sadežev in gob, vožnji z vozili v naravnem okolju, nedovoljeni paši v gozdovih in kršitve pri nedovoljenem kurjenju v gozdovih.

11.1.8 Gozdarstvo v EU in v svetu

Na podlagi ministrskega pooblastila o začetku pogajanj o pravno zavezujočem instrumentu o gozdovih Evrope, ki ga je podpisala Slovenija na ministrski konferenci Gozdovi Evrope v Oslu 2011, so se v letu 2012 začela pogajanja o vseevropski konvenciji o gozdovih. Na pogajanjih na Dunaju (27.2. do 2.3.2012) je bil dosežen temeljni sporazum o vsebinah konvencije in načrtan program potrebnih nadaljnjih zasedanj za pripravo predloga sporazuma. V drugem krogu pogajanj v Bonnu (3. do 7.9.2012) je bil obravnavan prvi osnutek konvencije in sprejeta odločitev, da konvencijo prevzame Organizacija združenih narodov. Cilji konvencije, ki so bili dogovorjeni v Bonnu, so bili zlasti:

- okrepiti izvajanje trajnostnega gospodarjenja z gozdovi, zagotoviti mnogonamenskost in dolgoročno zagotavljati gozdne dobrine in ekosistemske storitve;
- povečati vlogo gozdov in gozdarstva pri reševanju globalnih izzivov;

- pripraviti okvir za spodbuditev nacionalnih aktivnosti in mednarodnega sodelovanja;
- vzdrževati, varovati, obnoviti in izboljšati gozdove, njihovo zdravje, produktivnost, biotsko raznovrstnost, vitalnost in prožnost/odpornost na grožnje in naravne nevarnosti ter njihovo zmožnost prilagoditi se podnebnim spremembam;
- zagotoviti, da bodo gozdovi učinkovito prispevali k trajnostnemu razvoju družbe na vseh ravneh.

Zgoraj naštetih cilji naj bi se dosegali zlasti z dobrim upravljanjem, aktivnim vključevanjem lastnikov gozdov in drugih deležnikov v razvijanje in izvajanje politik ter medsektorskim sodelovanjem.

V okviru sprejemanja predpisov EU so bile v ospredju priprave na izvajanje uredbe o ilegalni sečnji ter sodelovanje pri spremembah predpisov na področju gozdnega reprodukcijskega materiala. Namesto direktive bo to področje urejeno z uredbo za vse rastline, pri čemer je gozdarstvo obravnavano ločeno v posebnem poglavju. Slovenija je pri tem zlasti opozarjala na nevarnost, da za lesne plantaže ne bi veljale določbe, ki veljajo za gozdove, kar bi lahko ogrozilo genske značilnosti naravnih gozdov.

Sektor za gozdarstvo je bil v letu 2012 odgovoren za vodenje dosjeja v zvezi s pripravo Sklepa o pravilih za obračunavanje emisij in odstranitvev toplogrednih plinov, ki nastanejo pri dejavnostih v zvezi z rabo zemljišč, spremembo rabe zemljišč in gozdarstvom ter informacijah o ukrepih v zvezi s takšnimi dejavnostmi. Sklep je predlagala Komisija kot prvi pravni okvir za trdna in celovita pravila za obračunavanje emisij za sektor rabe zemljišč, spremembe rabe zemljišč in gozdarstva (LULUCF), ki bodo prilagojena posebnemu pomenu tega sektorja. Sektor LULUCF bo mogoče formalno vključiti v cilje EU za zmanjšanje emisij šele, ko bodo vzpostavljena trdna pravila za obračunavanje, spremljanje in poročanje. Sprejem navedenega sklepa pričakujemo v letu 2013.

11.2 Lovstvo

Organiziranost slovenskega lovstva ter upravljanje z divjadjo in njenim življenjskim okoljem temelji v pretežni meri na Zakonu o divjadi in lovstvu, ki je začel veljati sredi leta 2004. Zakon je prinesel novo, posodobljeno ureditev na področju upravljanja, načrtovanja, ohranjanja in trajnostnega gospodarjenja z divjadjo, v nekaterih delih pa ohranja že uveljavljeni pravni red na tem področju. Tako je divjad še naprej državna lastnina in tudi lovska pravica pripada državi, ki pa jo lahko prenese na usposobljeno pravno osebo. Bistvena je tudi koncesija, ki jo državi plačujejo upravljalci lovišč - lovske družine ter stroga ločitev prosto živečih živali na divjad (lovne vrste) in zavarovane vrste. Med divjad tako niso več uvrščene velike zveri (rjavi medved, volk in ris), ki so zavarovane s posebno uredbo.

V Sloveniji je ustanovljeno 411 lovišč in 12 lovišč s posebnim namenom. Upravljaivec v 10 loviščih s posebnim namenom je Zavod za gozdove Slovenije, v enem lovišču Triglavski narodni park, v lovišču s posebnim namenom Brdo pri Kranju pa Javni gospodarski zavod protokolarne storitve RS. Sicer z divjadjo v loviščih trajnostno gospodarijo lovske družine. Trenutno na območju Slovenije deluje 416 lovskih družin (411 lovskih družin je pridobilo koncesijo za trajnostno gospodarjenje z divjadjo), ki so v veliki večini združene v 18 območnih zvez lovskih družin oz. lovskih zvez, te pa naprej v Lovsko zvezo Slovenijo.

Zakon o divjadi in lovstvu med lovske organizacije uvršča tudi območna združenja upravljalcev lovišč in lovišč s posebnim namenom, kamor se morajo združevati vsi upravljalci lovišč in lovišč s posebnim namenom v določenem lovsko upravljavskem območju. Njihova glavna naloga je urejanje in usklajevanje nalog pri upravljanju z divjadjo in njenim življenjskim okoljem, v sodelovanju z Zavodom za gozdove Slovenije pa v javnem interesu opravljajo tudi letne preglede odstrela in izgub za presojo pravilnosti izvedenega načrta odvzema divjadi.

Usmerjanje razvoja populacij prosto živečih živali

Zavod za gozdove Slovenije je tudi v letu 2012 pripravil in izdelal predloge letnih lovsko upravljavskih načrtov območij v sodelovanju z lovskimi organizacijami, območnimi enotami Zavoda RS za varstvo narave, območnimi enotami Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije, lokalnimi skupnostmi in drugimi, katerih dejavnost je povezana z divjadjo in njenim okoljem. Osnovna usmeritev vseh predloženih letnih lovsko upravljavskih načrtov območij, ki jih je kasneje s sklepom sprejel minister, pristojen za lovstvo, je ohranjanje vrstne pestrosti avtohtonih vrst divjadi, ob sprejemljivem vplivu na njihovo življenjsko okolje (škode). Usmeritve, ki jih določajo načrti, so napisane na podlagi smernic iz dolgoročnih lovsko upravljavskih načrtov lovsko upravljavskih območij za obdobje 2011-2020, ki jih je izdelal Zavod za gozdove Slovenije ob sodelovanju lovskih organizacij ter jih uskladił z Zavodom RS za varstvo narave.

Cilj trajnostnega gospodarjenja z rastlinojedimi parkljarji (jelenjad, srnjad, muflon, gams in damjak) in divjim prašičem so zdrave populacije divjadi s stabilno spolno in starostno strukturo, ki so usklajene tudi s populacijami drugih vrst in njihovim okoljem. Stanje male poljske divjadi ostaja enako kot prejšnja leta. Stanje se je izboljšalo na tistih območjih, kjer se je zaradi garij in povečanega lova znižala številčnost plenilcev male divjadi (lisice, kune belice in zlatice). V letu 2012 so posamezne lovske organizacije in celo skupine lovišč na podlagi ocene stanja poročale o povečanju številčnosti divjega prašiča. Uresničevanje določil letnih lovsko upravljavskih načrtov območij pri oblikovanju primernega okolja za te vrste divjadi iz preteklih let ter ustreznost pri poseganju v populacije se bosta v nadaljnjih letih gotovo še obrestovali.

Pregled odstrela in ugotovljenih izgub

Podatki o odstrelu in izgubah v letu 2012 niso bistveno drugačni kot leto pred tem, razen pri divjem prašiču, kjer je se je odvzem močno povečal.

Preglednica 98: Pregled odstrela in ugotovljenih izgub divjadi; 2002-2012

Divjad	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Srna	41.874	43.249	43.404	44.733	42.675	42.123	43.067	42.844	41.830	40.726	41.927
Navadni jelen	5.203	5.034	4.784	5.125	5.066	4.716	5.099	5.198	5.369	5.131	5.780
Damjak	180	143	135	106	123	163	140	174	244	202	245
Muflon	773	734	715	788	670	673	649	628	713	595	672
Gams	2.453	2.634	2.604	2.517	2.679	2.638	2.685	2.675	2.516	2.424	2.483
Divji prašič	7.223	6.280	6.440	7.038	5.359	6.267	9.347	7.908	8.958	7.305	13.159
Medved	116	72	80	95	126	108	92	85	108	64	132
Ris	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2
Volk	5	11	4	6	11	6	0	9	10	10	14
Poljski zajec	2.863	3.353	3.463	3.654	3.724	4.107	3.834	3.619	3.240	3.506	3.480
Fazan	33.327	35.541	36.909	30.474	27.183	26.574	26.853	23.636	21.095	23.952	21.195
Poljska jerebica	2.174	2.446	2.266	2.176	1.914	1.504	1.379	1.517	1.515	1.532	1.463
Raca mlakarica	6.134	5.888	6.073	4.609	4.059	4.075	3.914	4.289	3.811	3.935	3.645

Vir: Statistični podatki lovskih organizacij, ZGS

Pregled odstrela, izgub, načrta odstrela, realizacije načrta in izločeno število štirih najpomembnejših vrst divjadi na 100 ha skupne površine v štirih najbolj reprezentativnih lovsko upravljavskih območjih v Sloveniji kaže, da je bil načrt odstrela srnjadi v nižinskem Slovensko-goriškem lovsko upravljavskem območju v celoti realiziran. V Kočevsko-belokranjskem lovsko upravljavskem območju je bil načrt odstrela jelenjadi realiziran 99%, izločeno število na 100 ha pa se je malenkost znižalo. V Triglavskem lovsko upravljavskem območju je izločeno število gamsov na 100 ha upadlo. V Primorskem lovsko upravljavskem območju se je odstrel divjega prašiča močno povečal.

Preglednica 99: Odstrel in ugotovljene izgube na 100 ha površine v letu 2012

Vrsta divjadi	Leto 2011			Izločeno število na 100 ha lovne površine LUO		
	Odstrel in ugotovljene izgube	Načrt odstrela	Realizacija načrta (%)	Povpr. LUO	Max. LUO	Lovsko upravljavsko območje (LUO)
Srna	2.774	2.705	103	2,23	4,27	Slovensko - goriško
Navadni jelen	1.901	1.925	99	0,31	0,94	Kočevsko - belokranjsko
Gams	661	647	98	0,13	0,58	Triglavsko
Divji prašič	3.281	1.665	197	0,70	2,46	Primorsko

Vir: Podatki lovskih organizacij, ZGS

Škode, ki jih povzroča divjad

Škode, ki jih povzroča divjad, so eden od najpomembnejših bioindikatorjev, na osnovi katerega lahko posredno sklepamo o številčnosti teh vrst in njihovem vplivu na okolje.

Škode, ki jih povzročata rastlinojeda divjad in divji prašič so od leta 1998 naprej naraščale do leta 2004, ko so dosegle maksimum. V naslednjih šestih letih so upadle, v zadnjih dveh letih pa so ponovno močno narasle.

Povprečni delež škod, ki jih povzroča divji prašič, znaša v obravnavanem obdobju 47%, delež škod zaradi parkljaste divjadi pa 11%. Škode od ostalih vrst divjadi so zanemarljive.

Preglednica 100: Škode, ki jih povzročata rastlinojeda divjad in divji prašič ter ocena strukture škode po vrstah divjadi; 2002-2012

Vrsta divjadi	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Škode, ki jih povzročata rastlinojeda divjad in divji prašič (000 EUR)	430,8	434,8	562,0	402,0	364,6	369,3	658,7	463,0	391,1	422,7	599,2
Struktura škode po divjadi (%)											
Divji prašič	40	50	40	44	35	41	64	39	28	41	47
Ostala parkljasta divjad	18	22	28	17	23	14	12	13	11	11	11
Ostala divjad	2	2	2	3	2	2	2	1	1	1	1
Zveri	40	26	30	36	40	44	22	47	60	47	42
SKUPAJ vsa divjad	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Vir: Podatki lovskih organizacij, ZGS

Odškodnine za škodo, ki jo povzročajo zavarovane živali ter odškodnine za škodo po divjadi na nelovnih površinah, so bile tudi v letu 2012 plačane iz sredstev proračuna RS.

Biotehniška dela

Biotehniški ukrepi so pomemben del zmanjševanja negativnega vpliva divjadi na njeno življenjsko okolje, predvsem na obseg škod. Zimsko in preprečevalno krmljenje je v večini povezano s divjim prašičem in jelenjadjo. Manjši delež zavzemata gams, muflon in damjak. Čeprav ima zimsko krmljenje tudi negativne učinke, še posebej takrat kadar krma ni primerna, pa je zimsko krmljenje v večini primerov koristno. Gre za to, da se divjad odvrča od kmetijskih in gozdnih površin, kjer bi lahko nastale večje škode. Podoben učinek kot krmljenje imajo tudi krmne njive. Razlika je v tem, da so lahko krmne njive za poljsko divjad tudi remize, kjer najdejo mesto za kritje, parjenje, valjenje in vzrejo mladičev.

Preglednica 101: Prikaz opravljenih biotehniških del; 2002-2012

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Zimsko in preprečevalno krmljenje (t)	4.601	4.594	4.207	3.889	2.850	3.404	3.191	3.484	3.419	3.383	2.772
Krmne njive (ha)	513,2	524,4	472,3	450,1	459,2	480,2	433,3	458,2	459,0	520,7	481,0
Pridelovalne njive (ha)	163,7	151,8	140,8	92,3	115,1	102,8	107,6	94,3	98,5	110,7	95,0

Vir: Podatki lovskih organizacij, ZGS

Prikaz posegov v populacije divjadi, izvedenih biotehniških del ter škod v okolju, ki jih povzroča divjad kažejo na umirjanje problemov in da se ukrepi med seboj usklajujejo. V

usmerjanju in izvajanju upravljanja populacij divjadi je potrebno te odnose oziroma ukrepe usklajevati in odpravljati nevarnosti za ustvarjanje prevelikih konfliktov, ki praviloma onemogočajo racionalno strokovno ravnanje.

Vzdrževanje življenjskega okolja prosto živečih živali

Za vzdrževanje življenjskega okolja prosto živečih živali državni proračun vsako leto namenja določena sredstva, ki so v veliki meri odvisna od motivacije lastnikov gozdnih parcel. Sredstva so namenjena izključno lastnikom gozdnih zemljišč. Lastniki gozdov so izkoristili pretežni del teh sredstev, ostalo pa so prejeli izvajalci del, zlasti lovske organizacije. V kolikor lastniki gozdov nimajo interesa, da bi delo opravili sami, lahko s pooblastilom in odstopno izjavo odstopijo delo in pravico do prejema subvencije izvajalcu del (upravljavcu lovišča oziroma lovski družini). Večji del dela za izboljšanje življenjskega okolja prosto živečih živali izvedejo lovske organizacije, ki od lastnika pridobijo objekt za delo (zemljišče), medtem ko lastniki zadržijo subvencijo kot obliko medsebojne poravnave za najem zemljišča. Pomemben delež pri zagotavljanju primernih pogojev za prosto živeče živali so prispevali tudi delavci Zavoda za gozdove Slovenije s strokovnim delom ter lastniki gozdov z delom v gozdovih skladno z nasveti in gozdno gojitvenimi načrti. S strokovno pravnimi in ob pravem času izvedenimi deli v gozdovih se lahko namreč znatno prispeva k izboljšanju življenjskega okolja prosto živečih živali. Upoštevanje usmeritev za prilagojeno gospodarjenje z gozdom je še posebej pomembno za ohranitev redkih in ogroženih vrst.

12 RIBIŠTVO

12.1 Morsko ribištvo in ribogojstvo

Vzreja in ulov v morskem ribištvu

V letu 2012 so slovenski morski gospodarski ribiči iztovorili okoli 329 ton svežih ribiških proizvodov. Skupna masa morskih organizmov, ki so bili v letu 2012 iztovorjeni v slovenskih ribiških pristaniščih, je bila v primerjavi z letom 2011 manjša za 54,2%. Na to zmanjšanje je vplivalo predvsem izvajanje ukrepa trajne ukinitve ribolovnih dejavnosti v okviru Evropskega sklada za ribištvo. Iztovor rib, ki predstavlja večino iztovora slovenskih ribičev, se je glede na leto 2011 zmanjšal za 57,8%. Manjši je bil tudi iztovor glavonožcev (za 5,8%), rakov (za 68,5%) ter školjk in polžev (za 89,2%).

V iztovoru rib je v letu 2012 prvič prevladoval iztovor pridnenih rib (t.i. bela riba), ki je znašal 56% celotnega iztovora rib, medtem ko je delež iztovora pelagičnih rib (t.i. plave ribe) znašal 44%. V celotnem iztovoru predstavlja iztovor pridnenih vrst 47% celotnega iztovora, iztovor pelagičnih vrst pa 37% celotnega iztovora.

Preglednica 102: Ulov, iztovor in vzreja morskih rib, glavonožcev, rakov in školjk (t); 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
Morski iztovor skupaj	686,5	866,8	764,1	719,1	329,1	45,8
Ribe	636,7	808,2	700,7	660,5	278,9	42,2
Glavonožci	37,3	49,1	51,0	51,6	48,6	94,2
Raki	6,4	4,3	5,5	4,2	1,3	31,5
Školjke in polži	6,1	5,2	6,9	2,8	0,3	10,8
Marikultura skupaj	274,5	376,7	118,5	494,9	364,3	73,6
Vzreja morskih rib	50,0	64,9	41,5	56,2	52,0	92,5
Vzreja mehkužcev	224,5	311,8	77,0	438,7	312,3	71,2
Prostočasni ribolov	28,3	26,6	5,1	9,2	9,3	101,1
Morski iztovor, marikultura in prostočasni ribolov skupaj	989,3	1.270,0	887,7	1.223,1	702,7	57,5

Vir: MKO, SURS (2011 in 2012)

Vzreja morskih rib in mehkužcev (marikultura skupaj) se je v letu 2012 glede na leto 2011 zmanjšala za 26,4%. Zmanjšali sta se tako vzreja mehkužcev (28,8%), kot vzreja morskih rib (za 7,5%).

Prostočasni ribolov, ki združuje športni in rekreacijski ribolov, je bil v letu 2012 1,1% večji kot v letu prej. V letu 2012 je bilo v prostočasnem ribolovu na morju ujetih dobrih 9 ton rib.

Skupno se je morski iztovor, marikultura in prostočasni ribolov v letu 2012 zmanjšal za 42,5% glede na predhodno leto. Glavni razlog za to je zmanjšanje iztovora morskih gospodarskih ribičev, zaradi izvajanja ukrepa trajne ukinitve ribolovnih dejavnosti.

Delovno aktivne osebe v morskem gospodarskem ribolovu in morskem ribogojstvu (marikulturi)

V letu 2011 je bilo v dejavnostih morskega gospodarskega ribolova in marikulture udeleženi 158 delovno aktivnih oseb. V primerjavi z letom 2010 to pomeni 4 osebe več. Od 158 delovno aktivnih oseb se jih je 126 ukvarjalo z gospodarskim ribolovom (1,6% več kot leta 2010), 32 pa z marikulturo oziroma morskim ribogojstvom (6,7% več kot leta 2010).

Med osebami, ki so se v letu 2011 ukvarjale z dejavnostjo morskega gospodarskega ribolova, so po podatkih SURS-a prevladovali ribiči, ki so bili samozaposleni. Teh je bilo 70. Ostale osebe (56) so bile zaposlene v podjetjih ali pri ribičih - samostojnih podjetnikih. Število

zaposlenih v podjetjih ali pri samostojnih podjetnikih se je v primerjavi z letom 2010 povečalo za 4%, število samozaposlenih pa je ostalo enako.

Preglednica 103: Delovno aktivno prebivalstvo v morskem ribištvu in ribogojstvu (marikulturi); 2008-2011

	Število delovno aktivnih oseb				Število delovno aktivnih oseb s polnim delovnim časom			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Gospodarski ribolov	115	117	124	126	81	92	92	93
Marikultura	29	30	30	32	18	18	16	20
Skupaj	144	147	154	158	99	110	108	113

Vir: SURS

V letu 2011 se je z dejavnostjo gospodarskega morskega ribištva za polni delovni čas ukvarjalo 113 oseb, kar je 5% več kot leta 2010. 93 oseb s polnim delovnim časom je delalo v dejavnosti morskega gospodarskega ribolova in 20 oseb v dejavnosti marikulture.

Ribiška plovila in oprema v morskem ribištvu in ribogojstvu

Število vseh plovil z dovoljenjem za morski gospodarski ribolov, ki so bila na dan 31. december zabeležena v Registru ribiških plovil v informacijskem sistemu InfoRib, s katerim upravlja Ministrstvo za kmetijstvo in okolje, se je zmanjšalo od 186 v letu 2011 na 175 v letu 2012.

Tudi v letu 2012 so v slovenski ribiški floti, tako kot v preteklih letih, po številu prevladovala plovila celotne dolžine do 5,9 m (46,3% vseh plovil), ki so jim sledila plovila celotne dolžine med 6 m in 11,9 m (44,6%). Manj je bilo plovil celotne dolžine med 12 m in 17,9 m (8,6%) ter 18 m in več (0,5%).

Glede na prvo ribolovno orodje so v slovenski ribiški floti tudi v letu 2012 po številu prevladovala plovila z zabodnimi in zapletnimi mrežami (slednje so bile kot prvo ribolovno orodje navedene pri 115 plovilih oziroma 85,2% plovil z veljavnimi dovoljenji za gospodarski ribolov). Sledila so jim plovila, ki so imela kot prvo ribolovno orodje v veljavnem dovoljenju navedene vlečne mreže (14 oziroma 10,4% plovil), ter plovila z obkroževalnimi mrežami (6 plovil oziroma 4,4% plovil z veljavnimi dovoljenji za gospodarski ribolov v letu 2012). Ob tem kaže opozoriti, da pomemben delež celotnega ulova ujamejo plovila z vlečno mrežo, čeprav jih je po številu manj.

Preglednica 104: Vsa plovila v Registru ribiških plovil ter aktivna plovila po dolžini in opremi; 2008-2012

	Plovila v Registru ribiških plovil*					Aktivna plovila**				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
Dolžina 18 m in več	3	3	3	3	1	2	2	2	2	0
Dolžina 12 do 17,9 m	19	19	19	19	15	18	17	18	16	14
Dolžina 6 do 11,9 m	75	78	78	80	78	40	40	41	35	29
Dolžina do 5,9 m	84	85	85	84	81	28	28	30	32	45
Plovila skupaj	181	185	185	186	175	88	87	91	85	88
Plovila glede na prvo ribolovno orodje***										
Zabodne in zapletne mreže	152	156	156	157	115	61	62	65	61	70
Vlečne mreže	22	22	22	22	14	20	19	20	18	13
Obkroževalne mreže	7	7	7	7	6	7	6	6	6	5

* stanje na dan 31. december posameznega leta

** vsaj en oddan ladijski dnevnik v posameznem letu

***segmentirana na podlagi prvega ribolovnega orodja v zadnjem izdanem dovoljenju za gospodarski ribolov

Vir: MKO (InfoRib)

Med aktivnimi plovili, to je tistimi, ki so oddala vsaj en ladijski dnevnik v posameznem letu (v ladijske dnevnike se beleži ulov), je bilo v letu 2012 po številu največ aktivnih ribiških plovil celotne dolžine do 5,9 m (51,1% vse aktivnih plovil). Sledila so jim plovila celotne dolžine

med 6 m in 11,9 m (33%), tem pa plovila celotne dolžine med 12 m in 17,9 m (15,9%). V dolžinski kategoriji 18 m ali več v letu 2012 ni bilo aktivnih ribiških plovil.

Aktivna plovila so v posameznem letu segmentirana na podlagi tistega ribolovnega orodja, ki ga imajo vpisanega kot prvo oziroma glavno ribolovno orodje v dovoljenju za gospodarski ribolov. To pomeni, da so lahko nekatera ribiška plovila v posameznem letu aktivna z ribolovnimi orodji, ki niso vpisana kot prvo oziroma glavno ribolovno orodje v dovoljenjih za gospodarski ribolov oziroma, da so bila aktivna z ribolovnim orodjem (orodji), ki so v dovoljenjih za gospodarski ribolov navedena za prvim oziroma glavnim ribolovnim orodjem.

Glede na prvo ribolovno orodje, ki so ga imela aktivna plovila v letu 2012 vpisana v dovoljenju za gospodarski ribolov, so bila med aktivnimi plovili najbolj številna plovila, ki so uporabljala zabodne in zapletne mreže (79,5%), sledila so jim plovila z vlečnimi mrežami (14,8% aktivnih plovil), najmanj plovil pa je uporabljalo obkroževalne mreže (5,7%).

Število plovil v marikulturi (morskem ribogojstvu) se od leta 2008 do 2011 ni spremenilo, prav tako se niso spremenili deleži plovil po različnih dolžinskih kategorijah. V letu 2012 se je flota plovil za marikulturo povečala za eno plovilo v velikostnem segmentu dolžine od 6 m do 11,9 m. Tako je bilo v Sloveniji leta 2012 skupaj 14 plovil za marikulturo, od tega jih je bilo 35,7% (5 plovil) celotne dolžine do 5,9 m, 50% (7 plovil) celotne dolžine od 6 m do 11,9 m ter 14,3% (2 plovili) dolžine med 12 m in 17,9 m. Plovil za marikulturo celotne dolžine 18 m in več ni bilo.

12.2 Sladkovodno ribištvo

Vzreja in ulov v sladkovodnem ribištvu

V Sloveniji je v celinskih oziroma sladkih vodah dovoljen le prostočasni oziroma rekreacijski ribolov. Večino ulova predstavljajo toplovodne vrste. Ribe, ki so vzrejene v ribnikih za trženje športnega ribolova, se po metodologiji štejejo kot v ribogojstvu vzrejene ribe. Zato so podatki o ribah, vzrejenih v ribnikih za trženje športnega ribolova, vključeni v podatke o vzreji rib v ribogojnicah.

V letu 2012 je bilo v ribogojnicah vzrejenih 790 ton sladkovodnih rib, kar je 12,4% manj kot leto prej. Pri tem je prevladovala vzreja hladnovodnih rib, ki je znašala 634 ton in se je glede na predhodno leto zmanjšala za 7% in je še vedno pod dolgoletnim povprečjem. Manjša vzreja je predvsem posledica sanacije posameznih ribogojnic, ki so prekinile proizvodnjo zaradi izkoreninjenja kužnih bolezni, v zadnjih letih pa tudi ni bilo novih ribogojnic, s katerimi bi se povečevale vzrejne kapacitete.

Vzreja toplovodnih rib se je glede na leto 2011 zmanjšala za 29,1% in je znašala 156 ton. Trend vzreje toplovodnih rib je v zadnjih letih v upadanju zaradi slabšanja pogojev v večnamenskih vodnih zadrževalnikih, v katerih se vzredi večina toplovodnih rib, medtem ko se novi ribniki ne gradijo. Pri nas za enkrat še ni novih intenzivnih tehnologij v tej panogi.

Preglednica 105: Ulov in vzreja sladkovodnih rib (t); 2008–2012

	2008	2009	2010	2011	2012	Indeks 2012/11
Vzreja v ribogojnicah	1.044,3	930,7	603,9	901,9	790,3	87,6
- hladnovodne ribe	863,3	731,2	430,0	682,0	634,4	93,0
- toplovodne ribe	181,0	199,5	173,9	219,9	155,9	70,9
Športni sladkovodni ribolov	183,0	162,7	201,4	172,3	159,7	92,7
- hladnovodne ribe	28,0	25,9	26,1	34,2	25,8	75,4
- toplovodne ribe	155,0	136,8	175,3	138,1	133,9	97,0
Skupaj sladkovodno ribištvo	1.227,3	1.093,4	805,3	1.074,2	950,0	88,4

Vir: MKO, Javni zavod za ribištvo Slovenije (Ribiški kataster), SURS (2011 in 2012)

Ulov v športnem sladkovodnem ribolovu je v letu 2012 znašal okoli 160 ton, kar je 7,3% manj kot v letu 2011. Glede na leto 2011 se je ulov hladnovodnih rib zmanjšal za 26,6%, ulov toplovodnih rib pa za 3%.

Vzreja in ulov sladkovodnih rib skupaj sta se v letu 2012 glede na leto 2011 zmanjšala za 11,6%, predvsem zaradi manjše vzreje v ribogojnicah.

Delovno aktivne osebe v sladkovodnem ribogojstvu

Z vzrejo sladkovodnih rib se je v letu 2011 ukvarjalo 174 oseb. Skupno število delovno aktivnih oseb v vzreji rib v celinskih vodah se je v letu 2011 v primerjavi z letom 2010 zmanjšalo za 7%.

Preglednica 106: Število delovno aktivnih oseb v sladkovodnem ribogojstvu; 2008-2011

		2008	2009	2010	2011
Po pogostosti dela:	- polni delovni čas	49	55	51	53
	- skrajšani delovni čas	117	143	137	121
Po vrsti dela:	- ribogojec	119	147	134	110
	- drugo	47	51	54	64
Po zaposlitvenem statusu:	- zaposlen	68	71	74	76
	- samozaposlen	98	127	114	98
Skupaj		166	198	188	174

Vir: SURS

Glede na strukturo delovno aktivnih oseb v sladkovodnem ribogojstvu so tudi v letu 2011, podobno kot v predhodnih letih, prevladovali osebe s skrajšanim delovnim časom (69,5%; leta 2010 72,9%), ribogojci (63,2%; leta 2010 71,3%) ter samozaposlene osebe (56,3%; leta 2010 60,6%).

12.3 Finančni ukrepi v ribištvi

Ministrstvo za kmetijstvo in okolje je tudi v letu 2012 finančno podprlo razvoj ribištva.

Preglednica 107: Proračunska sredstva za ribištvo; 2008-2012

	Izplačano (000 EUR)					Indeks 2012/11
	2008	2009	2010	2011	2012	
Informacijski sistem ribištva	2,7	178,2	61,6	3,2	16,2	512,6
Javni zavod za ribištvo Slovenije	882,3	565,1	565,2	537,6	471,8	87,8
Varstvo naravnih virov v ribištvi	100,5	12,7	32,6	101,8	14,7	14,4
Ukrepi v morskem ribištvi in ribogojstvu	127,3	-	-	-	-	-
Naložbe iz finančnega instrumenta za usmerjanje ribištva (EU+SLO)	466,9	-	-	-	-	-
Ukrepi v ribištvi (EU+SLO)	185,6	144,8	185,8	230,7	214,1	92,8
Evropski sklad za ribištvo 2007-13 (EU+SLO)	-	55,6	2.744,2	3.749,7	5.032,4	134,2
Skupaj državni proračun	1.765,2	956,5	3.589,4	4.623,0	5.749,2	124,4
Evropski sklad za ribištvo 2007-13 (sredstva občin)	-	-	209,7	279,5	51,5	18,4
Skupaj ribištvo	1.765,2	956,5	3.799,1	4.902,5	5.800,7	118,3

Vir: MKO

V letu 2012 so bila sredstva za informacijski sistem ribištva namenjena za mesečna plačila signala za satelitski nadzor ribiških plovil, nakup ladijskih dnevnikov in za odstranitev satelitskih oddajnikov z ribiških plovil, ki so trajno prenehala z izvajanjem ribolovnih dejavnosti.

Zavodu za ribištvo Slovenije je bilo v letu 2012 zagotovljeno financiranje javne službe na področju ribištva, ki se izvaja na podlagi potrjenega letnega programa dela ter finančnega načrta in zajema naslednje naloge: vodenje ribiškega katastra, priprava soglasij in strokovnih mnenj za poseg na vodah, izvajanje monitoringa rib in populacij rib, izdelava ribiško

gojitvenih načrtov, priprava strokovnih podlag za podeljevanje koncesij, upravljanje z izločenimi vodami, raziskovanje ribolovnih virov, spremljanje stanja za zagotavljanje trajnostne rabe rib ter poročanje državnim organom in organom EU.

Iz postavke za varstvo naravnih virov v ribištvu je bila v letu 2012 plačana izdelava študije, na podlagi katere bo možno določiti odstopanja glede dimenzij zapornih plavaric.

Sredstva v okviru ukrepov v ribištvu 2007-2013 so bila, skladno s predpisi EU, namenjena za delovanje sistema zbiranja in poročanja podatkov o ribištvu in za nadzor ribiških plovil.

Za izvajanje Operativnega programa za razvoj ribištva v Republiki Sloveniji 2007-2013 je bilo iz Evropskega sklada za ribištvo v obdobju 2009-2012 izplačanih skupaj 11,6 milijona EUR javnih sredstev, od tega 9,0 milijona EUR (80%) iz Evropskega sklada za ribištvo. Izvajali so se ukrepi vseh petih prednostnih osi. V okviru prve prednostne osi se je izvajal ukrep Trajna ukinitvev ribolovnih dejavnosti. V okviru druge prednostne osi so se izvajali ukrepi Produktivne naložbe v ribogojstvo, Predelava in trženje ter Varovanje javnega zdravja, v okviru tretje prednostne osi pa ukrepa Ribiška pristanišča, mesta iztovora in zavetja ter Razvoj novih trgov in promocijske kampanje. V okviru četrte prednostne osi se je izvajal ukrep Trajnostni razvoj ribiških območij in v okviru pete prednostne osi tehnična pomoč.

LITERATURA IN VIRI

1) Statistični in drugi podatki (razpoložljivi do 31.05.2013)

SURS (Statistični urad Republike Slovenije), 2013:

Osnovni podatki po naročilu.

- Celotni odkup kmetijskih pridelkov po skupinah in vrstah, Slovenija (mesečni in letni podatki),
- Količine in vrednosti prodanih pridelkov in proizvodov na živilskih trgih, Slovenija (letni podatki),
- Uvoz in izvoz živilskih proizvodov po državah (KN 1-24; 8-mestna) (mesečni podatki),
- Proizvodnja, zaloge, poraba in prodaja živilskih proizvodov, Slovenija (mesečni podatki)

Prve objave s področja Okolje in naravni viri, podpodročje Kmetijstvo in ribištvo.

- Popis kmetijstva 2010, Slovenija, 2010 - končni podatki. Prva objava, 29.03.2012.
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4594
- Popis trznega vrtnarstva, Slovenija 2010 - končni podatki. Prva objava, 30.03.2012.
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=4555
- Rastlinska pridelava, Slovenija, 2012 - končni podatki. Prva objava, 28.03.2013.
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5400
- Realni dohodek iz kmetijstva - druga ocena, Slovenija, 2012. Prva objava, 31.01.2013.
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5266
- Živinoreja, Slovenija, 2012 - začasni podatki. Prva objava, 15. 05.2013.
http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=5478

SI-STAT podatkovni portal.

- Različne objave s področja Okolje in naravni viri, podpodročje Kmetijstvo in ribištvo ter drugih področij (Ekonomsko področje - podpodročje Nacionalni računi, Cene, Rudarstvo in predelovalne dejavnosti).
<http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/statfile2.asp>
- Popis intenzivnih sadovnjakov za leto 2012. Podatki.
http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Okolje/15_kmetijstvo_ribistvo/04_rastlinska_pridelava/04_15P65_popis_sadovnjakov_2012/04_15P65_popis_sadovnjakov_2012.asp
- Popis intenzivnih sadovnjakov. Metodološka pojasnila.
http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Okolje/15_kmetijstvo_ribistvo/04_rastlinska_pridelava/04_15P65_popis_sadovnjakov_2012/1506800S_INFO.doc

Eurostat, 2013:

Eurostat, Database. Različne objave s področja Kmetijstvo.

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/agriculture/data/database>

Eurostat, Main tables. Različne objave s področja Kmetijstvo.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/agriculture/data/main_tables

European Commission (Evropska komisija), 2013:

Agricultural Markets:

- General market issues – EU Market prices for representative products (mesečni podatki),
 - Animal products (Sheepmeat and goatmeat; Pigmeat; Poultrymeat; Eggs).
- http://ec.europa.eu/agriculture/markets/index_en.htm

EU agriculture - Statistical and economic information.

http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/agricultural/index_en.htm

Drugi podatki, 2013:

AJPES. Informacije o poslovanju gospodarskih družb s področja predelovalnih dejavnosti v Republiki Sloveniji. Ljubljana, Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve.

http://www.ajpes.si/Letna_porocila/Druzbe_in_zadruge/Informacije?md_id_menu=87

ARSKTRP. Ljubljana, Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja:

- Tržna poročila.
http://www.arsktrp.gov.si/si/storitve_ukrepi/trzni_ukrepi/trzno_informacijski_sistem_trzna_porocila
- Novice.
http://www.arsktrp.gov.si/nc/si/splosno/cns/arhiv_novic/
- Storitve (Ukrepi).
http://www.arsktrp.gov.si/si/storitve_ukrepi

CPZ Govedo. 2013. Centralna podatkovna zbirka Govedo (CPZ Govedo). Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije.

http://www.govedo.si/pls/gss/!portal_pkg.startup

FADN RICA. Individualni standardni rezultati za Slovenijo na podlagi SO (posredovani od MKO, april 2013):

- Obračunska leta 2007-2010: končni podatki.
- Obračunsko leto 2011: začasni podatki.

MKGP/MKO. Specifikacija proračuna po proračunskih postavkah in namenih (interni, neobjavljeni podatki). Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje Republike Slovenije.

MKO. Podatki iz Registra pridelovalcev grozdja in vina. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje Republike Slovenije.

MKO. Podatki iz Registra kmetijskih gospodarstev (podatki za hmelj). Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje Republike Slovenije.

Modelne kalkulacije KIS. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije.

<http://www.kis.si/pls/kis/!kis.web?m=177&j=SI#nav>

Semenarske informacije KIS. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije.

2) Drugi viri

Hop market report April 2013. 2013. Pariz (Francija), Economic Commission of the IHGC, 26. apr. 2013.

<http://www.hmelj-giz.si/ihgc/doc/2013%20APR%20IHGC%20Market%20report.pdf>

Javni razpisi MKO. 2013. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje Republike Slovenije.

[http://www.mko.gov.si/si/javne_objave/javni_razpisi/?tx_t3javnirazpis_pi1\[category\]=all&tx_t3javnirazpis_pi1\[year\]=2013](http://www.mko.gov.si/si/javne_objave/javni_razpisi/?tx_t3javnirazpis_pi1[category]=all&tx_t3javnirazpis_pi1[year]=2013)

Market Report November 2012. 2012. Nuremberg (Nemčija), Economic Commission of the IHGC, 12. nov. 2012.

<http://www.hmelj-giz.si/ihgc/doc/2012%20NOV%20IHGC%20Hop%20Market%20Report.pdf>

Program razvoja podeželja Republike Slovenije 2007-2013. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije.

4. Sprememba programa razvoja podeželja RS za obdobje 2007-2013 (15. 3. 2011):

http://www.arhiv.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/program_razvoja_podezelja_2007_2013/vsebina_programa_razvoja_podezelja/4_sprememba_programa_razvoja_podezelja_rs_za_obdobje_2007_2013

UMAR. 2013. Pomladanska napoved gospodarskih gibanj 2013. Ljubljana, Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

[http://www.umar.gov.si/napovedi/pomladanska_napoved/napoved/zapisi/pomladanska_napoved_gospodarskih_gibanj_2013-1/100/?tx_ttnews\[syear\]=2013&cHash=b500cba636](http://www.umar.gov.si/napovedi/pomladanska_napoved/napoved/zapisi/pomladanska_napoved_gospodarskih_gibanj_2013-1/100/?tx_ttnews[syear]=2013&cHash=b500cba636)